Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Commentarius in Iob - Cod. Aug. perg. 193

Philippus <Presbyter>

[S.l.], [10. Jahrh.]

Phillipus, Presbyter: Commentarius in Iob; inc.: Iob qui dolens vel magnus interpretatur figuram Christi portavit [...]

urn:nbn:de:bsz:31-61157

Visual Library

2

Aug. perg. 193

Rabanus in Job

lib' augie maioris

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Iob qui dolens l. magnus interpretatur· figuram xpi portauit; Amici
uero eius figuram hereticorum tenent· qui sub nomine xpi xpm blas
phemant & inpugnant; Heliu uero & baalam· typum praeferunt philoso
phorum; qui a foris idest extra fidem positi insidiantur ecclesiae di;
Isti enim preciosa nomina sibi imponunt· quasi ipsi sint aurum di uel praeci
pui speculatores eius; Helifaz enim in latinum di mei aurum sonat; Baldad
praecipuus uel uetusta secreta; Sofar· speculator eius uel bucina; Hi enim elati p
eo quod per naturae bonum aliqua ~~semper~~ sapienter praedicabant apud
se laetantes se ueritatem· cum sint assertores mendacii quia de xpo non
ut diuinitati eius sed ut ipsorum impietati compotit sic loquuntur; Vir
erat in terra hus nomine iob; Hus & buz filii fuerunt nachor fratris abrahae·
filii melchae sororis sarrae· de cuius stirpe iob descendit· Non sicut quidam
falso suspicantur de genere cum fuisse esau Nam elifaz· nascitur de ada
uxore esau & regnauit in theman· unde etiam temanites dictus e; Theman
idumea seir daronna zebora regio fuit esau; Habitauit autem iob uir
magnus in terra hus· quae interpretatur auxiliatrix· sed & elchana
qui interpretatur possessio di· pater scissimi samuelis pphetae· uir
unus appellatur; Non enim per diuersa mobilis atq· instabilis fere
batur· sed firmus atq· inconcussus persistens uir unus erat· & uidet
co in monte effraim fructifero morabatur; In alta scilicet & contemplati
one uirtutum & a nullis subiacentibus & circum latrantibus uiciorum
agitationibus mentis eius sublimitas deicerctur· uel unitas scinderet;
Proinde hic uir· magnus atq· egregius Iob in terra hus habitasse perhibetur
quae consiliatrix interpretatur· Non enim terra carnis eius animum ipsi
us superabat· sed imperantis animi consilio cuncta faciebat; Vnde &
ipse ait; pepigi foedus cum oculis meis ut ne cogitarem [inuicem] quidem de uirgi
ne; hoc ergo consilium & pactum quondam sibi inierunt homo eius
interior & exterior· ut terra idest caro eius oboediendo fieret

consiliatrix spiritui ne in ea dominaretur iniquitas; Et quia uir iuxta
diuinum testimonium simplex erat habitans in domo quatuor his
pollebat uirtutibus; prudentia iustitia fortitudine temperantia;
Offerebat holocausta pro filiis suis; quos ita regebat ut non tam p
praesentibus criminibus quam pro occultis in corde peccatis quae
hominum quoque fugere notitiam possunt diuinam clementiam assi
duis sacrificiis exoraret; Priuilegium uero offerendi primogenitis uel
maximis uel regibus debebatur Pro excellentia uidelicet sapientiae
uel nobilitate generis; Et quia typum xpi iob ferre diximus uidea
mus nunc quid terra significet hus in xpo Terram hanc assumptum
uerum hominem ex maria intellegimus; quae ideo filio dei assumente
ea consiliatrix dicitur quod per diuinitatem assumentis habitant in
ea thesauri diuinae sapientiae et scientiae absconditi Quam sibi ita in
dissolubili conexione coniunxit ut ipse in trinitate unus sit filius di;
Septem uero filii septiformem sps sci gratiam et tres filiae legem pro
phetiam et euangelium nobis uidentur significare; Oues plebem xpi
propter innocentiam quae in baptismo sordes peccatorum deposuerint
nominari; In camelis uero gentium prauitatem cum oneribus criminum
et tortuosis sensibus ad xpm uenientium ostendit; In bubus qui munda
animalia sunt iudeorum plebem; In asinis uero inmundum pecus gen
tium populum demonstrauit; Unde esaias ait; Cognouit bos possessorem
suum et asinus praesepe domini sui Scilicet quod natiuitatem xpi in
carne et iudei ex parte et gentes agnouerint et in praesepe altaris
dni quasi munda animalia per baptismum accesserint forte ad hoc
respicit illud euangelii Iugum enim meum suaue est et honus meum
leue; In iugo iudeos in asino ad quem onus pertinet gentes ut supra
diximus significauit; Magnus dicitur xps inter omnes orientales
secundum illud; Unxit te ds ds tuus oleo laetitiae prae consortibus tuis;
Numerus uero animalium in septem et tribus milibus atque in quingentis

G. B. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

3. sacratus est; Nam septem iuxta auctoritatem scripturarum plenitu
dinem quandam sacri misterii significant· Ut ibi; Septem sps septem
candelabra· septem ecclesiae· In tribus uero milibus· animam & corpus &
spm uel triformis doctrinae scientia; In scripturis scis siue sacramentum
beatae trinitatis potest intellegi· pro eo quod omnis multitudo
credentium trium dierum uiam ambulans ad perfectionem ae·
ternitatis desiderat peruenire; Quingenti uero qui de quinque
consurgunt· quinquies plicati· quinquaginta quinque faciunt·
per actis lubricae aetatis fragilitatib· In uirum perfectum ho
minem transisse significant; & per decies quinos quinquaginta
perueniunt; Ita per decies quinquagenos ad quingentos as
scendunt; Similiter ecclam totam quae columnam & firmamentu
ueritatis xpi figurat In qua sensus nostri uel purificationem uel re
missionem peccatorum accipiunt· quia in isto numero non solu
remissio peccatorum· sed &iam aduentus sci sps declaratur;
fili uero di· uel angeli· uel sci intellegendi sunt· qui dono gratie
sps sci filii di uocantur; Inter hos ergo diabolus adstare dicit
quia ex permissu di plerumq· scos aud& temptare; Miran
da filiorum iob· tam fraterna concordia; sed quia iob typum
xpi portare ostendimus· hos inferius per figuram septem
gratias ecclesiae ee dicimus· qui spiritali funguntur sacra
mentorum conuiuio; Legem pphetiam· & euangelia· quasi
tres sorores secum habentes· diuinorum eloquiis intellegen
tiae dapibus saturentur; In ruina uero domus quae oppres
sit filios iob· antiquorum principum regnorum persecuti
onem uel seuiciam contra ecclam ostendit; quod uero solus
remansit qui nunciar&· raritatem ipsorum persecutorum
indicat; Sabei qui interpretantur captiui· & chaldei quasi demo
nia· hi nempe captiui demonum inpugnant ecclesiam· hi

nonsolum ubi possunt ambigunt greges dominicos· uerum etiam
eos ig̃e suo quem caeli ẽe mentiunt̃ heresib· uel sup̃sticionis prauitate
consumunt· Praesentias etiam regum uenti uiolentissimi similitudi
ne uiolentas uiolentas IIIIor euangeliis uelut angulis confirmatam
xp̃i donum ẽcuciunt· ut p̃dicti s̃eptem filii et tres filiae pariter cũ
ipsa domo intereant; Tunc surrex̃ iob· et scidit uestimenta sua· Surrex̃
adtolerantiam patientiae; Ñ et iob id ẽ xp̃s ad pacem dandam
ecclesiae surrex̃· ut gestum significet uindictae; Vestimenta uero
scidit· fideles ab infidelib· separauit· Scidit intra· cum se de forma
di usq· ad formã serui exinaniuit; Nudus egressus ẽ de utero matris
suae· nulla uidelicet sorde peccati originalis asp̃sus; ex persona homi
nis ait· dñs dedit et dñs abstulit· Dedit patri bonos in hereditatem
et malos a filii sui regno seclusit; In omnib· his ñ peccauit iob labiis
suis; Hoc ait· quia stulte loqui ñ potuit sapientia patris· neq· pecca
tũ committere inmaculatus agnus; Dñe aũt dñs ad satan; unde ue
nis ñ quod ds ignoret· sed ut nos doceat· quid responderit satan: qui
int̃ p̃tatur aduersarius; Videntes aũt plagam eius asperserunt pul
uerem sup caput suum; Nam et omnes heretici xp̃i amicos se
ẽe dicunt· cuius se sanguine redemptos gloriantur; et post
modum inimici efficiunt eius inpugnando ecclam suam·
Quod aũt uidentes plagam eius· sciderũt uestimenta· et miser
puluerẽ sup caput suum· illos hereticos significat· qui xp̃m
in gloria caelesti dm credunt· incarnationem et passionẽ ñ cre
dunt· sed obp̃briis et humiliatione eius offensi· in blasphemia
erumpentes fidem scindunt· atq· a corporis unitate discedunt;
et puluerem mittentes sup capita sua terreno et mortuo sen
su corda sua operiunt atq· obruunt; Omni etiam t̃pore uitae
suae· quae in VII dieb· ac noctib· ẽtinet· indignũ ẽ suum ẽfessi
one diuina mira infidelitatis inp̃bitate condempnant· cp. 2 s

5. Cap. 3.

& obstruetur os loquentium iniqua; Post haec sicut ait scriptura huius
historiae quem moysen ee tradit opinio. Aperuit iob os suum &
maledix diei suo dicens; Pereat dies in qua natus sum & nox in qua
dictum e conceptus e homo; Iob qui typum habuit saluatoris inse
humani generis mortalitatem defleuit. quae propter peccatum
oedi iusta sententia homini inflicta e; Pereat dies in qua natus sum;
Rede xpm immortalitas quam adam reatu puaricationis amisit.
& abeat mors ante qui alio delinquente ctraxi; Et hieremias.
maledicta dies in qua natus sum; Unde nulli dubium. quod hi
oms puaricationem adae detestentur; Spitalit ergo dies cum
nocte sua diabolus & mortalitas possunt intellegi; N quia dies
sit. s quia fuerit quando pmanebat cu do. a quo recedens fact e
nox. t quia impiis & peccatorib. in hac psperitate & felicitate gau
dentib. dies ee uideatur; Unde dicit. Auferetur ab impiis lux sua.
N requirat eam ds desup; hoc e nesciat eius memoria ante dm in
bonu. N illustretur lumine; recognitionis di. t penitentiae. Ob
scurent eu tenebre & umbrae mortis; tenebrae peccati as & in
uidia. Occupet eum caligo. id e caecitas cordis; Noctem eam
tenebrosus tbo possideat; & quia adamaritudem puocat dm
sic & ceteri satellites eius furore irae di adphensus. circumdet
omib malis & inuoluat; Noctem illa tenebrosus turbo pos
sideat; Id e diab q die felicitatis homini abstulit. & noctem
in qua et uitae turbulentus inuex. N computet in dieb. anni.
Annus xps intellegit. qui in se cuncta reuoluit ac continet;
In huius ergo diebus anni n eputet diabolus. id e scor nume
ro n eiungat; Nec numeretur in mensib; Menses hoc loco scos
aptos recte intellegimus qui ut ligna paradisi spitales eccle
adfer fructus. Sit nox illa solitaria nec laude digna. Aplor
scilicet & pdicatione. ubi dies agnoscit. quae abraha uidit & laetate

Maledicunt ei qui maledicunt diei · qui parati sunt suscitare leui
athan · Sci utiq · diei puaricationis mortis suae cum detestatione
maledicunt qui n seruiendo uicus · suscitant contra se draconem
fortissimum scilic& hostem · Obtenebrentur stellae caligine ei ·
Peccatores scilic& qui Innocentem secli diuiciis & honore lucere se
putant · caecitatis caligine tenebrent · & merito suo euangeli
lum n uideant · Expect& lucem & n uideat · Nec nox puaricatio
nis & mortis In qua diab ten& regnum & n pot& lum redemptio
ris xpi cognoscere · neq · illi qui in ea nascunt · nisi ea p baptismu
renati destruxerint · Nec ortum surgentis aurore · Resurrectione
xpi significat · Vnde In psalmo uigilia matutina dicit · Quia n c
clusit ostia uentris qui portau me · Sub psona sua humani ge
neris plangit miserias · quare tteri moriturus mala istius uitae
paciatur · quare mortalem ipsa mors n extinxerit In utero ·
Nunc aut dormiens silerem · & somno meo requiescerem · cu
regib · & cslib · trae · qui edificant sibi solitudines · Principes &
reges · & consules & sil In inferno squalores tartareos patiuntur · nunc
tam In corporib suis tormta n sentiunt · horum mortem mihi
uenire hac conditione uoluissem · Aut sicut abortiuum abscon
ditum n subsisterem · uel qui concepti n uidet lucem · Variis mo
dis & exemplis dic · quos poenas istas In quib · erat n debuerat
pati · Quare n In uuilua mortuus sum · & deinceps aut · nunc
aut dormiens silere & somno meo requiescerem · cum regib ·
& cslib ; Fort exemplum ctra eos e · qui dicunt n resurrectu
ros · nisi qui iuxta nature ordine nati fuerint · sicut mortuum
In utero necesse e · quia uiui uiuum · & quicquid moritur · haud
dubie quia resurg& · Ita qd In membris fuit & uix natura mini
dederit hoc resurrectione In integro reparapitur · Sic eni hum
ni generis Instauratio In melius totum redd& · qd natura frauda
uerat ·

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Illic interim nonsentire poenas dic& etiam abortiua quae In
natura humana degenerata sunt apoenis ee aliena qui sibi so
litudines quam domos aedificant · Habitat diabolus Inciuitati
b· desolatis & Indomib· desertis n̄habentes hospitem dm̄ · & pos
sident ut sunt philosophi & alii sapientes huius mundi fulgorem
boni Ingenii splendorem q· eloquii · Ibi impii cessauerunt atumul
tu · p̄culdubio Ininferno; & sic LXX trāstulerunt · ibi impii depo
suer̄ furorem suum · Idē typus & sup̄bia cū seuicia Inhoc seculo
gloriantium humiliata ē Ininferno · Et ibi requieuer̄ fessi robore
Sic alia hab̄ translatio · ibi requieuer̄ fatigati corpore aboppr̄ssio
ne utiq· & miseria · labore etiā mundi istius liberati · & quondam
uinctos Ininferno dic̄ pariti habitare sine Iniuria tam & molestia
uinculatorum · n̄ita ut istic ubi p̄t poenas captiuitate t̄ seruitu
te dura diuisis etiam aliis calamitatib· homines obligant · domi
natu & Iniusticia iniqua & : Nec audier̄ uocem exactoris · Iussa
Imperantium t̄ inique exigentium n̄ uererent : Paruus & magnus
Ibi s̄ seruus & liber adn̄o suo : Quare data ē misero lux · & uita his
qui In amaritudine animae s̄ · q̄ ex spectant mortem & n̄ uenit q̄si
effodientes thesaurum · gaudent q· uehemt̄ cum inuenerint se
pulcrum · Cum sit ergo ut uideo Ininferno aequalitas p̄sonarum
& nullus de alterius dominatione formid& · cur mihi misero
data ē lux ista & uita similis eis qui In amaritudine animae sue
s̄ · cū meliora sint Inferorum ergastula quā istius mundi
miserabilis uita cruciatib· plena · ubi p̄angustiis homines
mortem quaerentes & magno desiderio ut ueniat ee spec
tantes · Exemplum egregium adhibuit dicens · quasi effodientes
thesaurum · Qui nimirum utiq· gratulant̄ · cū optatā sibi
Inuenerint sepulturam · Viro cui' abscondita ē uita · & cir
cumded eum ds̄ tenebris · De se dic̄ · Sic itaq· Incedebam ·

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Inmandatis di· credens quod mihi fructus iusticiae meae respon M.
derat· sed absconditum ē meritum uitę meę· & p hoc poena
rum tenebris circumdat' sum· ita ut illud bonum mihi sub
tractum sit· & hoc malum oppositum· Qđ aūt poenas tene
brarum noē dixerit· audi quid seq̄t· Ante quā comedam
suspiro· & q̄si inundatio aquae sic rugit' m̄s· Int̄ cęteros cru
ciat· & tam hanc ei diabolus infirmitatem inflixerat· quam
infirmitatem medici bolimiodes appellant· quae infirmitas
talem hebere dicit' poenam· ut ante cibum torqueatur ae
grotus· & sint ei p̄ cibum indesinentes dolores· Vnde dic̄· Q̄si
inundantes aquae sic rugitus m̄s· Quia timor quē timebam
euenit mihi & qđ uerebar accidit· Timebam eni peccando
ledere dm̄· & ille offensus irā iusticiae suę inme exerceret·
Sed quid profuit cauisse a peccatis· quando quidem ut re
us omnium peccatorum discrutior· Sequit̄ & qđ uerebar
accidit· Alus ūbis ipsū reposuit· qđ superius dixerat· p cfir
matione dici· solent inscripturis talia iterari· Nā arrogan
ter hęc dic̄ ut faciat dō iniuriā· s̄ cscientiae merito libere
loq̄t· Nn̄e dissimulaui· n̄ reddendo retribuentib· mihi ma
la· Nn̄e silui· ut n̄ delinquere inlingua mea· posui ori
meo custodiā· Nn̄e quieui· Sciens cū surrexerit iniudicio
ds· qđ saluos facturus sit omēs mansuetos t̄rae· & uenit su
p me indignatio di· Indignationem hoc loco plagarum
molē dic̄· quā refert desup cecidisse· cui pondere & la
borib· se gemit obrutum· cū ipse dñs ut superius aīt mo
rib· castigat' quas poenas int̄ sequentib· sagittas dic̄ sic at·
Sagittę dni inmanu mea· quarum indignatio ebibit spm̄
meū· Siue ut alia translatio hab&· ebibit sanguinē meū·
& p̄pe sagittę ūmes poss intellegi· quia abeis indesinentib·

9. stimulis pungebatur· sicut ipse iob ait· Et qui me comedunt
non dormiunt; Quos diabolus adcomedendum eum acri
ores faciebat· & illi quasi indignantes & irascentes ita car
nem eius morsibus fodiebant ut uelut sagittae uiscerum in
teriora penetrarent· Explic ubi iob maledix diem natiuitatis
Cap. v. suae; Respondens aut Elifaz themanites dix· Si coeperimus
loqui tibi forsitan moleste accipias· sed conceptum sermonem
tenere quis possit; Concepta ergo uba edidit in iniuria audi
entis· & dic· Ecce docuisti multos· id· quā plurimos sollertia
tua & bonitate aberrorib· reuocasti; & manus lassas robo
rasti· Ista ergo in sem iob· cū irrisione dicuntur· istū habent
sensum· Si hec & hec fecisses quae dixi· numquam inhaec tan
tiliu ta mala adexemplū mor incidisses· quia dm rerum omniū
creatorē bonum scim & iustū· Recordare obsecro te quis uquā
periert· aut quando recti deleti sint· ergo ignoras abel in prin
cipio innocentē occisū· & abbrahā patriarcam ppi uxorē
suā fuisse priuatū· & hec ñ discernens generalit dans sen
tentiā· ut cū alii hominū flagellent a dño ut emendent· alii
ut pbentur· de qb· & iste ē· cū hac uelut reū poenarum ex
pbrans; Quin potius eos q operabant iniquitatem flante dō pe
risse· id· ut iudici sententia uelut uento uehementissimo sub
latos aspe aeterne. unt Rugit leonis & uox leene & dentes catu
lorū leonum ẽuts; In rugitu leene & uoce· seuitiā dep dinosc
uoluit significare· Tigris perit· eo qd ñ haberet pdā & catuli
leonis dissipant; In tigri uelocitatē ei adspoliandos homines
pdaq· excipiendā describit· cui & catuli similes eĩ dissipant
& int empti· In alia editione pugnat mirmicoleo· id· formica & leo·
quē nos uerius diabolū diximus· q quando pdā agit defecis
tamquam deminorib· reb· ut leo habendus ē· Quando u minim

quaerit auferre · formica dicendus ē · & quia sic formica grana
de area · ita ille cogitationes bonas aufert de cordib hominum ·
Et q̄si furtiue suscep auris mea uena susurrii ei · Id latenter ad
aure cordis mei uirt sententiae · uelut quodā spiramine pe
netrau · Ecce q̄ seruiunt ei n̄ s stabiles · & in angel suis reperit pra
uitatem · Dicit qđ de diabolo q quondā scs angel fuit · In ueritate
n̄ stetit · & a sublimitate illa angelica p̄pa uoluntate deciderit ·
s tam n̄ ē cannuo generale ut sic in illo ita & in omib · angelis
inueniat prauitas qđ ē peccatum · Omis enī natura sine dubio
creata capax peccati ē · ut apparuit in angelo de quo dici quia in ueri
tate n̄ stetit · tam p donū & grām creatoris sui · ita in amore caritatis il
lius transier · ut li nec uelint peccare n̄ possint · Qui terenū habent fun
damtu c̄sumit uelut tinea; Si domi luteae s corpora nr̄a fundamtū
domor nostrarum uita hanc tēporam ēē credendum ē · quia sub
tracta dom luteae ruunt in mortem · De mane usq ad uesperū succi
dunt; In uno die · tota uita hominum ēē monstrau · que in mundum
uenit · in paruulis floret · in iuuenib · excrescit · & roborat matura
aetate · in senorib · tāquā in fructib · & in postremū decrepita senec
tute c̄ficit · quā hic uesperum appellau · Vnde ē illud in psalmo Mane
sic erba transeat · & ret · decidat in morte · indure & incadauere · Vidi Cap. 5.
stultu firma radice · & maledixi pulcritudini ei statim; Stultum
dic q de suis meritis gloriat · S hic pulcritudine nōe falsae felicitatis
appellat · que maledicenda ē & execranda ē · quia eā secu interit
sepiti · Cui messē famelicus comedet · & ipsū rapiet armat · & ebibent
sicientes diuitias ei · Sicientes · famelicos · & armatos diabol & sui poss
intellegi · q potestatē acceperunt adō ut uastent iniquos · t sicientes
hominū mortē omne scilicet bonum naturae · qđ nōe diuitiarū
dictum ē abeis uelud haustū poculū absorbent · t homines iniqui
q primum subiectos · Homo ad laborē nascitur · & auis ad uolandum ·

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ii. Idē labor hominem manet · ut ab omnib · uicijs castigatus incedat ·
Qui fac̄ magna & inscrutabilia; Ut in filio di homo xp̄c sit ds̄ · & peum
ecta · q̄ dissipat cogitationes malignoꝝ · ne possint implere man̄
eoꝝ q̄d coeperant; Iudeoꝝ uidelic& q̄ xp̄m putauer̄ occisum ex
tinguere & nom̄ ei delere de t̄ra · Uel in martyres p̄secutoꝝ eccl̄e
aduersantium · sic dissipau̇ cogitationes herodis in p& ro · & aliī
n̄ implent man̄ eoꝝ q̄d uolunt · quia alii eoꝝ liberant ad t̄p̄ pus ·
aliū p uanuā mortis introducunt ad uitam · & istos & illos salua
bit ds̄ · Illos apte liberando · hos occulte coronando · Adp̄hendit
sapientes in astutia sua eoꝝ; Philosophos · scilic& & iudeos doctri
na apostolica c̄uincens · & ad nihilū errores eoꝝ redigens; P̄ diem
incurrent tenebras; Dies erat iudeis regno sacerdotio · lege unius
& ūa di gloriantib · r̄eligione · s̄ n̄ credentes in xp̄o tenebras p̄si
diae inciderūt; Et q̄si in nocte sic palpabunt in medie; Utiq · p̄spe
ritatis suę quę solito circa felices seculi hui splendore uane
glē aplius fuerit quia se longa securitate munitos putabant ·
eam usq · ad aetatis suę uesperum possessuros in tribulatione subi
ta quę noctis nōe dicta ē stupore nimio in angustiis coartati
mortis & ūa timore p̄culsi · palpare dicunt̄ p dito utiq · c̄silio q̄d
facerent ignorantes · Porro saluū facie& gladio oris eoꝝ; Xp̄m a blas
phemiis iudeoꝝ · quia lingua eoꝝ gladius acut̄ fuit · dicendo cru
cifige eū; Et erit egeno spes; Resurrectionis xp̄i uirtute ostend;
De manu gladii eruet te; Studeam̄ ne forte gladiū peccati dicat
dimicans c̄tra animā hominis ut eam sibi adquiescentē p̄stinat;
Quod peccatum gladii nomine dicatur p p̄fetam uitat · Spe
culator si uiderit gladium uenientem · Absconderis a flagello
linguae · Si conuersus fueris ad dm̄ interiora tua gladii uer
borum p linguam iaculati non penetrent · & calamitates uel
mala quę do inrogant peccatorib · non timebis

In uastitate & fame ridebis. Ridebis. dix. p exultabis. atq; gaudebis.
& laetus eris cum uideris alios fame adfici. siue psentem. siue etiā
intellectualem; Et bestias terre n formidabis. Haec septima q;
extrema tribulatio. Bestie terre. possunt & ista animantia que sunt
sine ratione intellegi. quib; ad deuorandū homines dant po
testate. & homines mali bestie appellant. mores habentes
similes morib; bestiarum. cum quos se pugnasse ephesi dic
apls. N formidabis ergo inquit. hoc malū cū correpť a dno
uiā emendationis intraueris. Sed cum lapidib; regionum pactū
tuum; Lapides p̄m̄o & aforum. homines instabiles & inquietos
dic. Quis utiq; iusti & sci. Hi namq; in modū lapidum firmi
indō s. p regiones uarias cstituit. cum his itaq; habebis pactū
solide caritatis ut abeas numquā te aliqua tribulatio possit
auellere; Bestię pacifice er̄ tibi; homines scilic& quondam
feri & mali in innocentia ut oues effecti. nom tam pristinū
retinentes. sic de matheo euangelista dici. matheus publica
nus; Et scies qd pacem habeat tabernaculum tuum. Pacem
ab istis hominib; quib; uelut ab hostib; expugnat tabnacu
lū t habitatio. siue dom corporis tui; Et uisitans speciem tuā
n peccabis; hoc dic hominis tui specie ó iob. ut diuina uisitatio
ne dignā exhibeas pcto. actis habitationis & habitantis noe
totum integrum hominem significaui. Scies quoq; qd multi
plex erit semen tuum. Spiritali de omib; scis dictum intellegere
possum. qd filios in operib; bonis habeant; Isti tales filii
cogitationum semine concepti pariunt in opera. & sci hui
generis multitudine gloriantur. quo talib; magis quam
carnalib; filiis dō placere uoluerunt; Y penitent
Potuit ergo elifaz quasi consilium dans iob ita dicere. Si con
uersus fueris ad dnm ita ut te tuorum operum antiquorum

cordis tui uirtutibus uelut seminibus abundabis De quibus opera
bona tamquam scitatis filios poteris procreare. Ita ergo progenies
operum tuorum multitudine herbarum uirescentium comparatur.
quarum radices si saepe habeas intus defixas; Terra tua flores cum
fructibus germinabit; Ingredieris in abundantia sepulcrum sicut
fertur aceruus in tempore suo; Consummatis annis prouectae
aetatis plenusque dierum in tumulum positus requiesces et in tem
pore iusti iudicii di a peccatorum sordibus minimis et leuibus
purgatis inueniaris uelut triticum quod coaceruatur in aream. Ecce
hoc ut inuestigauimus ita est. quod auditu mentis pertracta;
hoc dicit quaecumque a me tibi sunt dicta diligenter inuestigata
uera noueris. quae ipse ad emendationem tuam debes corde per
Cap. 6. cipere | Respondens aut Iob dixit. Utinam appenderentur pec
cata mea quibus iram merui. et calamitas quam patior in sta
tera quasi harena maris haec grauior appareret. Dicitis me
peccatis meis facientibus ista pati propter quod uelim ipse pecca
contra calamitatem hanc quam patior pensarentur. et ilico ui
deritis quia haec ipsa calamitas uelut arena maris supra horu
peccatorum merita ponderaret. Quia sagittae dñi in me sunt.
quarum indignatio ebibit spm meum; Ubi potest uideri
quod superius sagittarum nomine uermes dixit. a quibus dum
indesinenter nec loqui permittebatur. Non quod uermes
talem sensum habuerint hoc iudicio facerent. sed permissu di
apostate aduersaria ut acriores essent. etiam in ipsis motib;
agebant sicut locustae muscae et ranae in aegypto.
Quod aut dixit terrores dñi militant contra me; Potest ipse
diabolus cum suis intellegi qui adhibitis cruciatibus ut ce
deret Iob. et ut innocentiam scitatemque amitteret.
Insuper terroribus minabatur quod etiam multi persecutores

ministri diaboli scis martyribus facere uoluerunt. Obsederunt
in giro tabernaculum meum. Et ubi manifeste ostendit
quod uelut hostes inimiciq; diaboli & sui acriter militarent.
hi enim maligni sps diuerso modo accipiunt potestatem. Ad alios
quidem damnationem. aliorum uero aemendationem. aliorum
aut pbationem qui de suis moribus uel ministerio. mali siue terro
res. uel etiam latrones nuncupantur. Omnia dedit in manibus eorum:
id: pdonum; Omnia unq; quae habui siue filios meos siue substan
tiam sicut & meipsum dedit ds in manib; diaboli siue satellitum eius.
Numquid rugiet onager cum habuerit herbam. aut mugiet bos
cum presepe plenum steterit? Sicut enim illa si abundent pabulis
nullam quasi querelarum uocem emittunt ut pabuli inopiam
prestentur. simili modo inquiens & ego si pacem & quietem potius
quam bellum haberem in membris & in anima mea. nullum sermo
nem amarum asperumue pferrem; Aut poterit comedi insulsu
quod non e sale conditum; Quomodo ratio non sinit naturalis ut
quicquam insulsum comedi non possit. Ita ego nihil insulsum
nihil stultum contra dnm nihil quod non fidei sale conditum est
operatus sum. Aut potest aliquis gustare quod gustatum affert
mortem; Sicut enim nemo mortificatum aliquid comedit ut uitae
suae ipse inimicus sit. Ita ego peccatum contingere pertimescebā;
Quae prius tangere nolebat anima mea. nunc prae angustia
cibi mei sunt; Hoc est uerbis nunc pascor asperis & amaris que
mihi inmensitas poenalis extorquet. Haec enim timebam meo ore
de promere. quando in securitate & iusticia cum pacis quiete uiue
bam; Sed preter eundum non est. quia hoc quoq; inter ceteras
poenas passus sit iob. ut etiam cibi ei foedi uiderentur. sicut est
odor leonis feralis unq; & nimium horridus. qui odor cum de
eius uisceribus erumperet. escae suae ei id sapiebant qd suarum

spirabant interna febrium ipse ostendit ubi dicit· Interiora
mea efferbuerunt absq; ulla requie; Id est iam decocta sunt
ut putrefacta; Et qui coepit ipse me conterat· Soluat manum
suam et succidat me; Hanc igitur mortem potestati divinae
Iob soluit exoptat· ut ab ea decidens cadat in temporariam mor
tem quatenus praesentes poenas possit euadere cum uelut
arbor de hac uita succisus fuerit; Quis det ut ueniat petitio
mea et quod exspecto tribuat mihi d(eu)s; Haec mihi sit conso
latio ut finem poenae uel cruciatuum meorum remedia
mortis obtineam; Nec fortitudo lapidum fortitudo mea
nec caro mea aenea est; Caro mea corrumpitur sanie ac
putredine uulnerum· quia non est in me talis fortitudo
uelut lapidum ut dolores non sentiam· Ecce non e(st) auxilium
mihi in me; Iam ex sua quam ex persona (Christ)i p(ro)ph(et)a hoc dicit;
Qui tollit ab amico suo misericordiam· timorem d(omi)ni derelinquit
Misericordia e(st) ad miserias eorum qui tribulantur conpati
endo merorem cordis deflere· hanc uos dum amico non im
penditis timorem d(omi)ni derelinquitis; Qui timent pruinam irru
et sup(er) eos nix; Timebam etiam peccata minima perpetrare
ne et p(ro) eis ultio diuina in me deseuiret· ecce ita nunc punior
tanquam scelera immania commiserim; Et cum incaluerint·
soluentur de loco suo· Ubi feruere coeperit nom(en) eius in
populis· in illo gloriae suae loco non comparuit· uelut nix
cum calore dissoluitur; Inuolutae s(un)t semitae gressuu(m) suor(um);
Semitas uirtutes animi dic(it)· in q(ui)b(us)· ut d(e)o placeret omni studio
gradiebat(ur)· has semitas malis que patiebat(ur) inuolutas atq; impli
citas dic(it)· d(um) bonis uitae suae supplicior(um) admiscerent mala·
Considerate semitas theman· itinera saba· et exspectate
paulisp(er); Id (est)· intuemini ad haec loca que dixi· et ipso

silentio cognoscetis uera eē quae dico. Respicite adulas diuersorum
regnorum per quas ad me omnium gentium frequentiae conflue
bant & uidebitis eas raritate immo solitudine hominum desola
tas. Nunc uenistis & modo uidentes plagam meam timetis.
hoc dicit quod & ipsi amici sui exemplo eius ruinam sibi similem
formidarent. Nonne quieui. nonne dissimulaui. Pacientia uide
licet ad uindictam malorum. Nonne silui. Silentio cohibens lin
guam meam ut non responderem exprobrantibus mihi mala.
uel non in toto mihi dominaretur Iniquitas. His ergo ueri
tatis sermonibus detraxistis. quando quidem me nihil non solum
fallacem uerum etiam In aliis rebus criminosum iudicastis cum
utrum nullus ita mundus sit a peccato. ut quemquam posset li
bera conscientia Increpare. Super pupillum irruitis. Desolatum
scilicet a parentibus & amicis. Respondete obsecro absque contenti
one. & loquentes id quod iustum est iudicate. Non sit contra
dicendi studium quod contentionis generat morbum. & ita
demum animositatis caligine perturbati poteritis in me & uos
quod iustum ē iudicare. Militia est uita hominis super terram. Cap. 7.
Dimicans contra Inuisibiles aduersarios. Sicut seruus deside
rat umbram. & sicut mercennarius pstolatur finem ope
ris sui. similiter & ego. ē sequi arbitrabar. Sed p umbra refrige
rii Incurri estus poenarum. & p mercede mei operis uacuus
dimissus sum. Et sordibus pulueris cutis mea arrum & contracta est.
Hoc etiam ad tormentorum ptinebat dolorem ut sanies que de pu
tredine feruentium uulnerum defluebat sordib. infusa. & pulue
rem cutis eius exsiccaret atque contraheret. Nec aspiciet me uisus hominis.
In ea enim pace & gta diutius & honore ubi antea fui. iam rursum ab
hominib. uidendus. Oculi tui In me & non subsistam. Quia oculi tui
qsi iracundia plen in me idcirco sint intendentes ut plagas grauiores

inimici mei accumulent· Et non cognoscet eum amplius locus eius
Id ē pristina mundi istius conuersatio non erit· In homine commu
tatio· Terrebis me per somnia· Hoc ad dō iob se pati dicebat quod
a demonibus patiebatur· qui ad ista facienda a dō acceperant potes
tatem qui etorius uultibus et minacibus sine dubio apparebant
In somnis et stridebant etiam dentibus et ad deuorandum eum quasi
ora aperientes ut insolitae uisionis horrore excuteretur in lecto· et
expergefactus somno aufugeret quo solent dolores nimium miti
gari et succiderent uiges uigiliae· ut indesinentib· cruciatibus
torqueretur· siue uulnera quae uigilans oculis suis uidebat cot
tidie putresq· sanies· uermiumq· multitudo discurrentium p uul
nerum foueas quod in somnis ei a demonibus monstrarentur·
Quam obrem elegit dispendium anima mea et mortem ossa mea·
Satius ē inquit et peccato multo tolerabilius· stulcius cruciatibus
de morte mea cogitem quam tuae maiestati irrogem blasphemiā
Desperaui nequicquam ultra iam uiuam; Desperaui loquendo
haec· quę dicere non debueram· Et hoc itaq· uerbo quo se lapsum
In peccato deplorat poenitentiam· ilico pfitetur dicens· Parce
mihi nihil enim sunt dies mei· Tamquam si diceret In hoc tem
pore penitentiam suscipe· et obsecranti p hoc delicto
esto placabilis· Usquequo non parcis mihi· Id ē ab eis
poenis mihi instantibus non desistis; Nec dimittis me ut gluttiam sali
uam meam; Inter cetera mala dolorum et cruciatuum fr nachen
habuisse phibet· qua tumore faucium hominis halitus intercluditur·
et sepe quasi laqueo strangulatus extinguitur; Peccaui quid faciam
tibi o custos hominum; Peccaui in his quae dixi superius quae me
dicere non decebat· quid tibi possum facere qui iustus es
Quare posuisti me contrarium tibi· Dedisti mihi copiam respon
dendi· ut dicerem tibi iusto homini non conuenirent poenae·

quae potius peccatoribus irrogantur. & dum homo haec dico deo creatu
ra creatori plasmatus figulo: mihi factus sum grauis quia seruus tali domino
meo querula uoce respondere non debui. Cur non tollis peccatum meum:
Id est: aufer dolores meos per quos quieram iustus actenus nunc peccare
compellor. Et si mane me quaesieris non subsistam. Post istius saeculi noctem. In
illius futuri principio. quando erit felix resurrectio beatorum. cum
requisitus fuero non inueniar. quia non ita dignus ero quasi sanctitatis merito subsis
tam ante faciem tuam; quod si ab hinc peccator abiero cum tu ante
propitiatus non fueris. post ea ante conspectum tuum ubi ceteri sancti amplius
non ero. Respondens autem baldad suites dixit. Usquequo loqueris talia 8
& spiritus multiplex sermones oris tui; Offensus est baldad in sermonibus
sancti iob. Primum quia temere locutus fuisset ad dominum. Deinde quod diceret
rex quondam regno fuisset & ceteris regibus praepollentior. & quod
hanc plagam innocens pateretur. & notandum cum ipse baldad
quasi non libera mente & sobria loqueretur. sed nescio quo spiritu po
tius ageretur. N — umquid deus subplan — tat iu
dicium. & omnipotens subuertit quod iustum est; Hoc dicit quia iustitia dei
pateris quae mereris; Etiam filii tui peccauerunt. & dimisit eos
in man — iu in — iquitatis eorum:
Si filii in — iquitati tui facientibus malis a deo dimissi sunt
ut potestas quae propter iniquitatem eorum in eos data est
interim dicos uis tuus haberet effectum. tibi in nullo
nocere poterit. si tamen adhuc ipse iacens in stultitiae
caecitate diluculo in agnitione diuinae iustitiae consur
rexeris. & pro tuis erroribus & delictis dominum qui omnia potest con
cedere fueris deprecatus. qui quasi dormire uidebatur non au
diendo te uidelicet nec uindicando. confestim euigilabit ad te
& ad praeparandam felicitatem tuam instabit; In tantum ut pri
ora tua fuerint parua. & nouissima tua multiplicentur nimis;

19. Si ergo ad dñm conuersus fueris inquit ab iniquitatibus propter
quas nunc poenas pateris· & per satisfactionem eum promeritis tuis
tibi ualde iratum reconciliare uolueris tantam eius graciam con
tinuo possidebis ut ad comparationem nouissimorum bonorum
tuorum quae tibi subito poterit compensare· priora satis parua
& minima deputentur; Quos peccatores filius ille iunior in euuan
gelio figurauit· qui cum bonum naturae tamquam diuitias cum me
retricib· id ē uoluptatib· uiuendo pdigus dissipass&· poenitenti
occiditur uitulus xpc· anulus quoq· fidei qua cuncta pmissa cer
ta inpressione signantur in manu ettribuitur· & gressuum suorum
accepit munimenta ut super serpentes scorpios securus incedat·
Stola etiam [aeterna] inmortalitas datur· Interroga enim generationem
pristinam· & diligenter inuestiga patrum memoriam·
Hoc ē dicere· quia nos hesterni sumus· Interroga antiquos &
inuenies alios in diluuio· alios in sodoma· siue in diuersis locis
p peccatis suis diuisas excepisse sentencias·
Numquid uiuere pot& scirpus absq· humore· aut crescit carectum
sine aqua· hoc ē dicere· sic scirpus t carectum sine aqua uiuere
non pot&· ita tu sine fomito atq· humore iusticiæ nequaquam
pmanere in pristina felicitate potuisti· Cum adhuc sit in
flore nec carpatur manu· ante omš herbas arescit·
Hoc dic̄ scm iob· uelut herbe similitudine floruisse qui
ante quā ad maturitatem fundatę gloriæ puenir&· in
tanta mala pcipitatus sit· ne in tempore suo qši in pleni
tudine dierum consūmato ē pl&o q· florentissimo regno
manu potestatis dī in qua om̄a regna consistunt auferet,
seculo· Ergo quiā ita egisti ut in pace compl&o tempore
tuo conferreris in sepulcro tuo· idcirco ante omnes her
bas id est ante omnes peccatores q̄ herbarum uocabulo

sepe dicuntur solis ardore siccatus est. ide cum infidelibus tribu
lationibus corde cessisti. Vnmectus uidetur ante quam ueniat
sol. Qd aut ait antequam herbas omis aresc. quisquis hominum
multarum e iniquitatum sic tues pponderere ho criminum.
ante incip poenas luere quia ceteri peccatores. At sps r po
crite pibit; Sed r poerite simulantis sermonia uitr.
hic aut scdm di testimoniu simplex fuit. rectus & inno
cens sic ipse ait si ambulaui in uanitate. Non eni placebit
ei uecordia sua; Grandis reuera uecordia e. & amentia
ficte & simulate agere ante dnm. qd eis inpsperum npce
dit. cum ille scrutator sit cordis & renis. Tales in euuange
lus arguuntur. qs ornati deforis spetie sectatus. & intus pec
cati putredine plenis ut sepulcra mortuoR.
Innitit sup domu sua & n stabit; Cfitendo in se ipso &
cfirmando carne brachii sui. stare n poterit. si ma
gis cadit supbia. quia omis caro foenum e. fulcit ea
& n e surget; Conat ppris uirib. se erigere. s nequaqua
esurgere poterit. quia n e dns fortitudo eius. inque
incubentes firmissime cunent. Humect uidet antequa
ueniat sol. felicitate psperantis hominis dic. q cum aestu
tribulationis peussus fuerit adusitatib. frangit. &
omnis uiror pristine et laetitie consumpt tristicia ex
siccatur. & in ortu suo germ ei egredietur.
In principio inquit felicitatis sue peccator pspere agere
uidetur. s n pmanebit uirentis similis hoc e repentina
iocunditas. Sic ait in psalmo. Cum exorti fuerint peccat
ut foenu & apparuerint. id: uelut herbe in uirorem
laetitie psenus emerserint. mox adueniente cauma te
perituri. Iustus uero n ita ut foenum florebit. cui ut

Vj.

dixi peccatorum gloria comparatur· sed sicut palma florebit
inquit propheta· Quae ita inprofundo ē radicibus stabilita
ut nec tempestate moueat nec solis ardorem formidet·
& cum sub sacrato numero adcentum usq· nodos peruenerit·
quibus altitudo eius solidae continentur· tunc fructus ad
feret dulcissimos caritatis· Insummo felicet perfectionis fas
tigio quo se p incrementa uirtutum quasi p plurimorum
quasdam aetates annorum ascendisse gloriatur· Sup acer
uum petrarum radices eius densabuntur; quo radices
ei interra bona solidatae ut fructus eius pacientiae adfer
rent diffigent· si sup aceruū magis petrarum coartabunt
n̄ habendo illic uitae humore· moriturus utiq· p'us aridita
te siccabitur· Et int lapides commorabitur· Metaforicos
lapides infideles & duri cordis hocloco poss intellegi· Inter
quos quisq· commorabit peccator uitae similitudine coe
quales qui dm ut stolida metalla n̄ sentiunt· aut certe
lapides peccata nominat unde ppheta ait· Tollite
lapides de uia· id: de uia scē cōuersationis auferte peccata·
Si absorbuerit eum deloco suo negabit eum· & dicet n̄ nouit te;
Cum dehac uita adloca squalida transferendus inferorum
absorptus fuerit· indignus utiq· conspectum di ee negabitur·
Locus hominis dici potest qualitas conuersationis ubi uel
uitae genere t mente consistit· id: disciplina uel gratia
quā accepit aut leg sectari· Haec ē laetitiae uiae eius;
Hieronicos dicitur haec ē laetitia eius uelud si diceret·
sic inbonis operib· dōq· placentib· ambulauit dum
uiueret· ut ad erumnas perpetuae perueniret·
Ut rursum alii germinentur· Facit utiq· ds ut iustus iudex
dum iudeos incredulos apmissionib· quae inxpo sunt

propter perfidiam exclusit · & gentes propter oboedientiā
intromisit · Siue in loco iudae mathiam constituens · iusta
iudicia sua declarauit · Ds non proiciet simplicem · nec porriget
manum malignis · Id dicit non iuuat ut faueat operantibus
iniquitatem · & tamen porriget manum peccatis suae · ut pecca
tores ad paenitentiam conuertat · Donec impleatur risu · os tuum
& labia tua iubilo · In risu · laetitiam cordis intellege · In iu
bilo uocem exultantis aduerte · Qui oderunt te induentur
confusionem · Cum utique talis fueris qualem dixi superius
qui oderunt te merito confundentur · Et tabernaculū
impiorum non subsistet · De iob quidem hoc dicit · sed fallitur ·
Nam manifestum est tabernaculum impiorum periturum
in aeternum · id est diabolus & ministri eius · uel etiam
presens saeculum · Respondens autem iob dixit · Vere scio
quod ita sit & quod non iustificetur homo conpositus dō · Noli
ergo me ita existimare quod ergo saltem cogitare hoc audeā
cum sciam quia creatura creatori suo in nullo possit penitus
conparari · Quis restitit ei & pacem habuit · Quis contra dm̄
agens non sibi bellum irae eius commouit sicut dathan & core ·
Qui transtulit montes & nescierunt hi quos subuertit in furore
suo · Metaforicos montes homines siue angeli intellegendi sunt
quorum elatio mentis in tantum intumuit · ut excelsis monti
bus conparentur · Et columnae eius concutiuntur · Columnas
hoc loco pro stabilitate terre intellegamus · quam ds̄ super semet
ipsam immobilis in mole fundauit · Qui praecipit soli & non oritur
& stellas claudit quasi sub signaculum · Per uicissitudines diei
& noctis dispositione dī gubernantis omnia · cotidie fieri ita
uidemus · Qui facit arcturum & oriona & hiadas & interiora
austri · In his stellarum signis quę super in firmamento caeli ·

pene omnibus stellis omnibus notioris totam miliam astroru
dicit addi regimen pertinere quae magna & mirabilia homi
nes ignorant. Unde ipse dns ait. Numquid nosti ordine caeli
& pones rationem ipsius. Item moraliter. Qui commouit terra
de loco suo. Hominem ds de loco uitae prioris commouit
& delectabiles cogitationes. sed noxias quibus quasi columnis
incubans ac requiescens in eis sustinebatur. concutit & infirmat
ut eum ad felicitatem uite commutet. Qui precepit soli & non
oritur. Peccatoribus cordis caecitate percussis non oritur sol iustitiae
ac xps siue stellarum. id est scorum merita quibus alii ab aliis
distabunt in claritate. quidum hic latent quasi cluduntur sub sig
naculum. Qui extendit celos solus. Apostolos & ceteros scos celos effec
tos ubiq. predicatione diffundit. siue eas scripturas que celoru nomine
plerumq. significantur reuelando eorum cordibus pate facit sicut ait
Quo uidebo celos opera digitorum tuorum. Et Egreditur sup fluctus
maris. Super seculi utiq. istius homines inquietos elatos & turbidos
ut ad mansuetudinem & placabilitatem tumore deposita conculce
tur. Qui facit arcturu. & primos in resurrectione ecclesie ut sint
gloriosi splendentes uelud meridies calore caritatis di accensi & fidei
lumine inlustrati. Qui facit magna & inconprehensibilia & mi
rabilia quorum non est numerus. Magnum e quod facit ds ut
uas fragile hominem morti obnoxium. p xpm in spem beatae re
surrectionis constituat. & interiora austri. Ubi candelabrum
cu lucernis septiformis sps gratia uidelicet & intellegentiae redu
centibus collocatur. Si uenerit ad me non uidebo. si abierit n intel
lega eu. Plus dicit quod uenientis di presentia sit quando homini
innotescit & quando occulitur quasi abeuntis absentia dicatur.
Sub quo curuantur qui portant orbem. Portantes orbem sci recte in
tellegunt q gloria meritoru suoru magni & potentes s apud dm.

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Hi ergo cordis humilitate ad intuemendũ p peccatorib· in conspec
tu eius s incurvati· hi s qui portant mundũ ducũ nervũ ac pect
orationũ fortitudine sustinent· Columnę cęli intremiscunt & pavent
ad nutũ eius· Apti pphęt omnesq; apostolici viri sciqq; & cęteri
fideles intellegendi s· De qb· ē petrus· Iacobus· & iohannes quide
bant ee columnę· sive sci ante dm̄ incurvati & pcidentes adorant
q̄ portant orbem id· totũ hominē suum· quē docti minore
mundũ appellant pfectiom crucis inponunt· & ne p mundi
vanitates cogitationib· solutũ ac deflectat· intra se eũ cstrin
gendo pdi gratiã regunt & tenent; Et cũ invocantē me ex
audierit n̄ credo· Qui me & ia inculpabili studenti vitę inpug
nantiũ pmittit iniurię· exauditũ ē in hoc ut bona di mereat·
N̄ se aut se exaudiũ credit· eo qd mala patitur; In turbine
eni cterẽt me· Turbo diab potẽ intellegi q̄ velut turbo in
cubuit in Iob ut eũ vastaret· Non concedit requiescere spm̄
meũ· Asta mathicon se dicebat effectũ· Infirmitas eni ē quę
in pulmonib· generat· obstinant aditũ pulmonũ q dĩ quos
greci tropiros appellant· & ita cstricti atq· cclusi in pul
monib· ut dicunt medici efragain ut reddere sive reci
pere spm̄ pulmones co angustiti n̄ sufficiant nimio & iã
dolore cũ festinato suspirio repetito sic qsi ccisus flat
emittebat· Et implet me amaritudinib· Plagis omb· atq·
infirmitatib· circũdata atq· obsessa repleto fellis atq· blas
phemię ea amaritudine anima mea· ita ut durũ ubũ & as
perũ os meũ dicere conpellat; Et tedebit me vitę meę;
Ego tm̄ hoc solũ novi· qd malis vitę psentis punior· Si fla
gellat occidat semel & n̄ de penis innocentũ rideat· Dure
hic satis locut ē ctra dm̄· In omni quidē libro hoc nullus

locus est asperior isto et altero superius posito ubi ait. Quaobrem
elegit suspendium anima mea et mortem ossa mea. de quibus sermonibus
suspendii addidimus in fine libri. Unum locutus sum quod utinam non dixisse
et alterum quibus ultra nihil addam. Tota autem alicatio iobcum
amicis hec est. quod ille se iustum. illi eum impium pronuntiabant.
Terra data est in manu impii. Caro Christi in potestate herodis fuit
et pilati. et ipse iob in manu diaboli. Vultum vero iudicum eius operit.
Vultum hoc loco iudicum mentis quod dei iusto iudicio est oppressa exce
cata corda satellitum impii diaboli. quos istic iudices nomi
navit. ut sanctum iob crudelitate acrius cruciarent. Cum dixero
nequaquam ita loquor. Nequaquam ita ait. hoc est quando con
pellente cruciatu aspera contra dominum loqui et dura. eodem puncto
resipiscens diffinio me deo ita loqui non oportere. Si commuto faciem
id est per doloris nimietatem contraho atque contristo. et in ipso diffinitio
nis meae momento subitis acrepentinis dolorum aculeis ita uexor
atque discrucior. ut rursum amaritudinis et fellis uerba depromam.
Si lotus fuero uelut in aquis niuis. In ablutione ergo aquarum
niuis candor mentis ostendit. et in manu mundicia sanctorum fructus
operum demonstrat. et recte potest niui baptismi comparari. In
pluuia ergo et imbre affluente sermonem doctrine legis latae
uoluit indicare. In rore uero et niue sensum cum inluminatione
sua interiora uiscerum penetrantem. Abominabuntur me uesti
menta mea. Tantum enim malorum mihi inlatum est ut squalore uulne
ris ac putredinis sordida potest esse quo insensibilia sunt dolorem.
Non est qui utrumque ualeat arguere et ponere manum suam in ambob
id est quis est qui deum possit in iustitia et si iniquum arguere nisi
temerarius et blasphemus. quis potest uelut in reatum
iniquitatis cum extensione manus dare sententiam
Iob uero iuxta dei testimonium quo fuerat conlaudatus eo quod innocens

sibi conscius uere dic quod n ẽ& ullus eoꝝ cum quib· altcabat·
q̃ eu possit arguere· quia ille iudicare alterum iustissime
audet cui rei ẽsciencia de his quae in alterũ iudicat nunei·
Manũ (uirgam) suã aufer & a me· Securus inquit & stans tunc potero
respondere si haec duo a me amouerit· potentiae uidelic& suę
magnitudinẽ & horum cruciatuum poenas/ Q d aũt dic — Cap. 10.
totũ se in circuitu factũ· ẽtra hereticos locut' est· q̃ dicunt
animã ab alio dõ factã· & corp̃ ab altero plasmatum·
Vitã & misericordiã tribuisti mihi; Ipsa anima ẽ uita
hic appellata· n uita animę· quia poss& & act' animę
& uita nuncupari· Non leuabo caput saturatus ad
flictione & miseria; Id ẽ· ẽtract' dolore & tormentis uiscerũ
caput ad ima depositũ eleuare n potero· siue ẽfusione
& merore repletus; Quasi leaenã capies me· Huic ergo
bestiae ait iob adsimilas me hominẽ: & abiectum· — :humilẽ
Reuersusq; me mirabilit cruciās· Dm dicebat ad se reu
ti· quando & antiquis nouas poenas & recentiores in
suo corpore senciebat· mirabilit quia tantũ facis ho
minẽ sustinere· Instauras testes tuos ẽtra me· hoc dic
quia castigationes & poenę nrae testes sint diuinae ius
ticiae siue cruciat' illius· idcirco testis aestimo dict· quia
eiulante eo & rugiente quasi testimoniũ dõ tormenta
reddebant· Multiplicasti irã tuã ẽtra me· Poterat ira
di diab intellegi· cui ministerio iob acerbos dolores pa
ciebat· Poenae aũt in se militantes dicunt idẽ· quia p
quendã maloꝝ ordinẽ succidentes officium commisse
sibi crudelitatis exercent· Dimitte me ut plãgam pau
lulum dolorem meum· id ẽ requiẽ ab istis cruciatib· mihi

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

27.

concede ut plangam aliquantulum dolorem penarum
mearum que incorpore meo sustineo · siue que futuru in infer
nis p horresco · Ante quam uadam & non reuertar adterram tenebrosam
& opertam mortis caligine · terram miseriae & tenebrarum · ubi um
bra mortis & nullus ordo & sempiternus horror inhabitans;
Quod terram inferorum descripserit · nulli dubium est · nullus ordo
ibi est uitae · tenebrosa est ut dixi procul dubio uelut carcer
in qua peccatores & impii qui lucem odio habuerunt · ut tene
brarum filii extrudentur · Et que terra caligine mortis operta est
ut clausi in nocte aeterna · nullum penitentiae lumen aliquan
do aspiciunt · ubi est miseris umbra mortis · que in hoc lo
co poene intellegendae sunt · quia sic umbra corporum non sunt lon
ge a corporibus · que faciunt umbras · ita poene non longe a mor
tis que infernus meretur · Non reuertar ad hanc mortalitatem
ubi tanta mala patior · Spiritus diuinus qui est in naribus meis ·
Quia eum dolorum angustiis anhelantem · consolationum robore
urgebat · Quis mihi tribuat ut in inferno protegas me &
abscondas me donec pertranseat furor ira tua & constitu
: mihi as tempus in quo recorderis mei · furor irae dei pertransiit · que
adam peccando promeruit · quando cyrographum in mor
tem filiorum eius conscriptum xpi deleuit aduentus · Nemini ergo
de sanctis mirum uideatur quia aduentu domini sunt absoluti ab in
feris · & resurrectionis xpi exemplo in spe beatae re
surrectionis suae sunt constituti · Respondens autem sophar
naamathites dixit · Numquid qui multa loquitur · non & audiet ·
aut uir bosus iustificabitur · Uelut si diceret · Numquid poterit
uir uerbosus admirationi haberi aut preconio laudis
efferri · cum sit ostensione nimiae uerbositatis odiosus · sed potius
audire debet que meretur · ne uanitate elatus solum se aestimet

ł sapientem

tibi soli tacebt homines et cu ceteros irriseris a nullo ɔfutaberis. n̄ st̄ hec amicor̄ solatia

sed hostium tela. ita ut nunc dicamus de uobis. filii hominum dentes eor̄ arma et sagitte. Dixisti enim purus est sermo m̄s et mundus sum in conspectu ei̅. Non ita dixit qd purus esset et mundus. id est qd cogitationib. et ubis ante dn̄m inmaculat̄ existeret. s̄ dix nihil impiu feci. Atq. utina ds loqueretur tecum et aperiret labia sua tibi. Dix quali iudicio iob debuerit ē demnari. In loquendo enim uoce di cui sono aures suscipiunt ut arbitror uoluit indicare. In aperiendis u labiis. uocis intellegentiā domonstrauit. Ut ostenderet tibi secreta sapientie et qd multiplex esset lex eius. Cordis ei abdita et remota iudicia in qb. multiplex et inpscrutabilis cognosceres. et intellegeres qd multo minora exigaris a dō qua meretur iniquitas tua; hoc ē plus pati debes tormnta. qua te sustinere pclamas. forsitan uestigia di cophendes. et usq. ad pfectu omnipotentē reperies. Vestigia di illa sunt quando dignatione sui homib. innotesc; et idei tunc eu uestigamus quando de se nob aliquantulu manifestare dignat. Hec ergo uestigia di cu eu incophensibilē intellexeris et credideris. Excelsior celo ē et quid facies. pfundior inferis et unde cognosces; Credimus qd ubiq. ē ds et intra eu oma que ab eo creata s̄ cotinent. Ipse enim nouit hominu uanitatē et uidens iniquitatē nne ɔsiderat. Ipse enim nouit opera iniquor. et uidens iniusta n̄ neglegit. quia iniquos et impios uindicat. Vir uan in supbia erigit. et tamquā pullu onagri se liberu natu putat. Dic enim pullo onagri similē effreno scilic et animali et uago. eo qd ita estimaret de se iob. q ad nullu debeat ptinere. Tu aut firmasti ad eu cor tuum et expandisti man tuas, firmasti cor tuu aut ut satis faceres dō p penitentia. et auferret plaga hanc pessimam

29. Intus carnib· seuientem· Expandisti ad eū manus tuas· id:
falsa operū merita ore uaniloquo dilatasti· quia multis locis
noīe manuū opera designant; Si iniquitatē que ē in manu tua
abstuleris a te & nō manserit in tabernaculo tuo iniusticia; Cū ex
ꝓbratione arguit iob dicens· Si iniquitatē qđ ē in manu operis
tui· & iniusticia in tabernaculo cordis tui nō manserit· Tunc ele
uare poteris faciē tuā sine macula; Scām uidelic& possidens
cōscientiā liberā ad depcandū dm̄ eriges faciē tuā· Cain enī
fratricida in terra naid habitauī· id: instabilis fact' ē· Ne ergo &
iob obliui_ modi supplicii sup morte sua ꝓpositi timoris in
currer&· sophar ortat' eū dicens· Si hec feceris quae sup̄ dixim'
eris stabilis; hoc sane sciendū quia ē cōmotio in qua peccator
ꝑmanens in facinorib· suis ante faciē dī nō consistit· facies tua
tāquā aqua pura· & spoliaberis sorde & nō timebis; Qui sensu ad
sinceritatē purificate mtis & mundus ab omī sorde ptin& uicioꝝ·
quib· uelut exuuiis expoliat'· & tāquā a tenebris educt' ful
gebit· homo faciē mtis sue candoris puritate ꝓferens· Radi
ante in populū significat iudeoꝝ· q xp̄m patrē quodā modo
suū occidit· Miseriae qq obliuisceris & q̄si aquarū que p̄t
ierint recordaberis; In transitu itaq· aquarū sophar hoc uult
abeo intellegi qđ tā cito possint discedere dolores si tam iob se
emendare uoluerit· quēadmodū aquae in transitū ad loca
alia dilabunt'· & ita omnino abstergi ab eo posse plage· hui'
miseriā· ut p rsus tenui memoria recordet' eī· q̄si que nec fuerit·
Et q̄si meridian' fulgur· consurg& tibi aduesperā· Spiritalit' sic
intellegi pot&· consurg& tibi aduesperā id: in consūmatione la
borū maloꝝ tuoꝝ· consolatione sol iusticiae tibi xp̄s adueni&·
siue post mortem resurgens in gloriam; Item aliter
& iam cū in hoc int_ritu tuo quo cottidie

tanta putredine contabescas & defluas ut iam omnino con
sumptum te arbitreris. tamen si steteris quasi a deo & ex nihilo
omnino penitusque consumpto. repente oriens ut lucifer qui
per occultas cursus sui metas po[...]lu circuiens. post biennium in
ipsius aurore rutilo dicitur apparere. Ita ergo et tibi post noc
tem et tenebras densiores diutine temptationis istius. sicut pas
sas cognoveris poterit evenire. habebis fiduciam proposita tibi
spe & defossus securus dormies. Habebis fiduciam & defossus : hec
in morte et tutus de resurrectione effectus securus dormias
requiescas in inferno in spe certe fidei constitutus. & non erit
illic ullus tortor adversarius inimicus qui te exterreat ut tibi
poenas infernales infligat. sed potius quicumque sunt proces tibi sup
plices fundent ut eis tartarei cruciatus tuis orationibus temperen
tur. Oculi autem impiorum deficient & effugium peribit ab
eis & spes eorum abominatio animae. Id est expectatio homi
num impiorum hoc fine concludetur. Ut in tempore alienae
gloriae ipsi nec absolutione sed abhominatione digni inveniantur. Cap. 12.
Respondens autem iob dixit. Ergo vos soli estis homines & vobiscum
morabitur sapientia. Hoc est dicere quia vos tantum dicitis
sapientes & putatis quod post vos nullus erit sapiens.
Lampas contempta apud cogitationes divitum parata ad tempus
statutum. Lampadem se contemptam ad ... dicit. utique superbos eos
denotans eo quod displicuerent eum afflictum cruciatibus & despectio
ne propinquorum qui tamen magnae fidei & bonorum operum oleo
intrinsecus fulgebat. Sive etiam lampas contempta ad ... xpc
audacis. quia refulgens ... & splendore gratiae suae illuminavit
universum mundum. Divites vero ideo iudaei dicti sunt quia accepe
runt eloquia dei. Nimirum interroga iumenta & docebunt te. volatilia
caeli & indicabunt tibi. Loquere terre & respondebit tibi

& narrabunt pisces maris q͞d om̄ia a d͞o pⁱ̄uidentiā & gubernati
one ptineant · & ea quę inrationabilia atq; insensibilia sunt ·
quadā rationę ueritatis interrogata respondent · Sec͞dm
misticū intellectū poss̄ homines inconditi & inrationabiles in
morib; iumenta intellegi · Volatilia uero intelleguntur demo
nes · siue leues & elati homines ac supbi aut certe astrologi ·
Terra · uoluptuosi homines s̄ & carnales q̄ terrena sapiunt · ub;
Pisces · philosophi · & eorū similes q̄ de reb; mundi & eius qualitatib;
inq̄rendis nimii s̄ · Alit̄ iumenta ꝑ quib; om̄s quę animalia in
hereditate d͞ni habitabant q̄b; plurima uoluntaria euan
gelii ab incredulis segregata ē · Volucres ū̄ q̄ sursū habent
corda & cęlestia c̄cupiscunt · t̄ q̄ obuiā xp͞o in aera ex mor
tuis ituri s̄ · caro scorū rectissime intellegit̄ quę regnū cū d͞no
exultabit · Pisces ū q̄ int̄ fluct̄ mundi istius tempestatesq; natan
tes tuta sibi loca ętęrnitatis & quietā pspiciunt · Vel ipsi illi
pisces intellegendi s̄ · q̄ p aquā uitā accipiunt · q̄ cfestim
de fonte baptismi migrant ad xp͞m · siue id͞dm ut alii di
cunt ; Si destruxerit · nemo ē q̄ aedificet · Manifestū ē id͞dm
quicquid sapientiae suę iudicio d dissipare uoluerit ac
destruere ; quis poterit fortitudini illius uel tā potens resis
tere · Sic destruit̄ur rem & regna multarū gentiū · t̄ etiam
hierusalē · ubi pcepta ipsa legalia tāquā lapides script̄ sub psen
tia gracię suę dissoluenda ēē pnunciat · Sicut itaq; & sec͞dm i ob
pphetationē paries inimicitiarū ; lex itaq; pceptorū · p xp͞m
destructa ē · ut duos c̄dere & in semet ipso in unū nouū hominē
pacē faciens ; Destruxit atq; reserauit d͞s xp͞s claustra inferni &
diabolū · habentē potestatē mortis regno dominationis depo
suit · Destruxit d͞s xp͞s igit̄ mortē dū ipsā ut in eā mori dignaretur
suscep̄ · & dū in cruce destruit corp̄ peccati · ueterē hominē n͞rm illuc

interficientem peremit. ut uitam nobis in aeternum restitueret. Sic itaque destruxit mor
tem. et inluminauit uitam. Persequentium ecclesiam destruxit consilia molientium.
ut nomen eius effoderent de sub caelo iudeos scilicet et gentes. Destruit dogmata et diuer
sos errores hereticorum ab ecclesia indesolubili recte fidei aedificatio. de quibus salomon
ciuitates fortium ascendit sapiens et destruxit munitiones eius. destruxit et om
nem cultum idolorum. Si incluserit hominem nemo est qui aperiat. Inclusit
d(eu)s in diluuio. loth in segor. ionam in uentre caeti. hieremiam et baruc ne inuen
rentur. Includit et illos de quibus dicitur. Inmittet angelum suum in circuitu
timentium eum et eripiet eos. Siue sub sententia mortis iudicio d(e)i positum homi
nem quis potest reuocare. inclusus est pharao in medius aquis. inclusus est dathan
et abiron uiui in inferno. populus israhel in heremo per quadraginta annos inclu
sus est. includit d(eu)s hominem tribulationibus excoquendum. aut certe eum corrip
tionibus flagellandum peccatorem. concinxerit ut emendet. Quis est qui
copiam declinandi ueluti quendam aditum aperiat ut euadat. Sicut ipse iob
qui ait. Clusit me d(eu)s apud iniquum et manibus impiorum tradidit me. Potest homo
hoc loco diabolus intellegi. qui cum inclusus fuerit in inferno. nec ipse se liberauit qui se
contra d(omi)n(u)m fortissimum detestabiliter arbitratur. Si continuerit aquas omnia
siccabuntur. et si emiserit eas subuertent terram. Quod factum sub noe secun
dum scripturarum fidem minime dubitamus. Modo u(er)o spiritaliter aquae
doctrinarum in iudeorum populis continentur ut sint eis legis flumina in deser
tum. et exitus aquarum in sitim. Et habeant ut istae aquae terrenas cupi
ditates atque luxurias disperdantur ac demoliantur in terra ecclesiae
rationabilis relicta imagine terreni hominis in spiritalem uitam se
conuertendo proficiat. Apud ipsum est fortitudo et sapientia.
Hoc est filius cum patre et s(an)c(tu)s sp(iritu)s. Ipse nouit et decipientem et eum qui de
cipitur. Nouerat balaam achab etiam falsum surrecturum p(ro)phetam.
etiam nouit. sed per haec meritum populi peccatoris ostendit. ut in per
ditionem eius falsa uaticinando denuntiet. Et hi qui nolunt audire d(omi)n(u)m

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

&prophetas uera dicentes. pseudo prophetarum fallacibus uaticinantibus in
ludantur. Filii quoque israhel sicut in libro iudicum legimus aequissimo
iudicio di decepti sunt. Et cum iusta causa propter uxorem leuitis con
tra beniaminitas congregati fuissent. ut scelus adulterii puniretur.
In ipsis prius est propter sacrilegii crimen uindicatum. quia prius ipsi
se emendare debuerant uel certe eos qui idola in iniuriam di adorabant
interimere. Quibus maius fuit fratris iniuria quam di. & ob id prius
in illis uindicatum est. Nouit autem dns & decipientem & deceptu
per praesentiam. quod & iam de abel & cain. & dalila. & samson qui
gratiam sps sci in septem crinibus mystice possidebat intellegi
potest. Nouerat utique haec omnia ds ante quam fierent
praescius futurorum. sed permisit ut homo qui libero utebatur ar
bitrio praecepto di obediens insuper & dm posse se fieri credens.
per iustitiam di poenam inoboedientiae dignissime sustineret.
Hi omnes typum xpi habuerunt. Samson uero qui leonem tenuit
& occidit & in ore mortui leonis fauum mellis inuenit. significatum
est quod in superbis iniquorum ore putor fuerat blasphemiae.
esset post modum dulcedo laudis & gratiae dei. Et ut ille sam
son sitiens de molari dente asini inuocato do aquam eduxit ut bi
beret. ita & xpc de inmundo & duro gentium populo fidem cre
dentium tamquam refrigerii poculo saturatus est. De maxil
la quoque eiusdem asini decursus molarae aquae copiosae efflu
xerant. occidit mille uiros. In maxillis & dentibus oris elo
quium intellegitur. Doctrina igitur eorum qui ex gentibus
crediderunt perfecto quodam numero & finito. Samson uero
hostes suos atque aduersarios tribus modis interfecit & occidit.
Dum alii non credendo pereunt. alii uero credendo fidei moriuntur
peccato. opus hoc maxillae eleuatio apellatur. Ita enim doctrina

& predicatio euangelii magnificata est super omnem terram· ut
eam omnes gentes ubique deitatem mirentur. Inillis ergo uul
pibus figuratum est· ut perdolosos & sane fidei inimicos quorum
principatus incaudis est· pars postergum relicta pars ceca
fructus xpo aduersantium uastarentur. Adducet & consilia
rios instultum finem. Ut fecit contra magos aegyptiorum
qui dicebant pharaoni regem chaldeorum non esse uenturum aduas
tandum aegyptum· siue ipsum nabuchodonosor inamentiam uertens
uel balthasar timore concutiens. Balteum regum dissoluit & praecinget
fune renes eorum. Inbaltheo regnantis gloria intellegitur· Infune ig
nominia regno depositi· sicut sedechiae & manasse contigit do iubente·
siue populum iudeorum qui per infidelitatem suam axpi regno distinc
tus est. Sed & nunc renati inxpo reges sunt omnes inadoptionem
filiorum aeterni regis uocati· uere abilla honoris sublimitate merito
distinguntur· qui cum que ea quae poenitentiae funibus digna sunt
perpetrarunt. Sicut ait propheta· pro zona reste cingeris. Ducit
sacerdotes inglorios· Ut filios heli uel plures alios eiusdem gentis.
Et optimates supplantat. Non dolo supplantat deus inquo non est
iniquitas· sed hoc modo dicitur supplantare· dum iniustum amo
uet & iniquum· & inlocum quem tenere uidetur quique indignus·
bonum hominem & iustum substituet. Ut dauid inloco saulis.
Commutans labium ueracium. Cum propter peccata remotis promis
sionibus aeternae uitae· gehenne flammas adoptatis dare conpel
litur. Qui reuelat profunda tenebris· & producit inlucem umb
ram mortis. Ubram mortis ipse diabolus est· qui non protegit
homines· sed premit inmortem. Hic producitur adlucem· quan
do abanima fideli separatur. Numquid ds indiget uestro men Cap. 13.
datio ut pro illo loquamini dolos. Doli erant inillis quia sub uerbis

35.

consolatoris inimico cum corde pulsabant. Ipse uos arguet.
Quoniam abscondito faciem eius accipitis. Vt adō arguamini digni
estis. Abscondite id est quasi eo ignorante personam eius in uobis ad
me damnandum suscipitis. tamquam eum latere possit aliquid ut
ita ei subrepere uelitis. Quare lacero carnes meas. Extorquentibus
eis nimiis cruciatibus. manus uel labia sua dentibus lacerabat. Et ani
mam meam porto in manibus meis. Ipsam uitam suam quę sol&
pro animae meae uocabulo dici. portare se ait in manibus suis.
quod est iam nunc in tormentis deficiente anima exeunte ue
lud efferenda puto in manibus. Scelera mea & delicta ostende
mihi. Vt scire possim. quam ob causam ita me crucias. Quare
abscondis faciem tuam a me. Dum ita puniri promittis quem
uelud inimicum existimas. dolens mihi eo quod ipse optime no
Cap. XV. ueris quia illi potius qui tibi restiterit nocetur. Quasi flos
egreditur & conteritur. In flore hoc loco fragilitatem humani
generis intellegimus. Non flagrantem odoris ut pulchritudinem
& decorem. Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos
tuos. Hoc est dignum ducis ut propter humanum genus unigeni
tum tuum hominem nasci uelis. siue aliter. Me quoque per
mittes fabulari tecum. & euoluere miserias meas. Recede paulu
lum ab eo & quiescat. Hoc est amoue a me flagellum tuum.
neque me diutius permittas taliter temptari. Lignum habet
spem. si precisum fuerit rursum uirescit & rami eius pullula
bunt. Rationabile lignum credendum est. de quo dicitur.
Est enim spes arbori. Hoc itaque lignum praecisum fuit per
inobedientiam. quando habitabat. in medio lignorum para
disi. ut priusquam di sententia moreretur aquo in baptismo
adae uetustas praeciditur. ut in illo xpi noui hominis uita per

resurrectionem fidei reuiuescat· & etiam eius uirtutibus pullulent· idest opera eius sectae uiuendo proficiant ·; Homo uero cum mortuus fuerit atque nudatus & consumptus· ubi quaeso est.· Homo autem non habens spem in xpo sicut gentes quae ignorant dm̄ cum mortuus fuerit non renatus per baptismum uitae & etiam destitutus ac praesenti delectatione nudatus· sine dubio sententiam aeternae dampnationis excipiet ·; Quomodo si recedant aquae de mari· & fluuius uacuae factus arescat ·; Si fieri potest ait ut aquae salutarium preceptorum dei descitarum scripturarum mari desinent recedere cui perenni habundantia non deficiunt. & si potest fieri ut fluuius sacri baptismatis quadam inopia diuinae misericordiae exsiccetur & non plenus sit gratia dei · sci quoque sp̄s donis redundet· ita poterit fieri ut homo cum mortuus fuerit non resurgat ·- Vocabis et ego respondebo tibi· operi manuum tuarum porriges dexteram ·; Vocabunt omnes mortui in nouissimo saeculorum in uoce archangeli atque in tuba dī de tumulis excitabuntur· respondebuntque uniuersi hoc modo cum ad uerbum maiestatis eius atque potentiae cineres ac fauillae humanorum corporum uiuificabuntur· & exurgent ex mortuis incorrupti ·- Gressus meos dinumerasti ·; Cogitationes & opera iuuentutis meae ·; Signasti quasi in sacco delicta mea ·; accus significatiuo nomine quasi tota massa peccatrix generationis adae dictus uideri potest ·- In quo quasi sub signaculo imaginis eius· genuit quippe adam ad imaginem & similitudinem suam totam sobolem illius in ipso praeuaricatricem effectum · per multa saecula deus clausam tenuerit sub peccato· & tamen in nouissimis saeculorum temporibus uulnera delictorum sua redemptione curauerit ·. Si autem & de semetipso iob

hoc dixisse uidetur ut arbitror. iste est intellectus. Si qua igitur a te
a d(omi)n(e) per totum saeculum uitae meae peccata commisi in unum
omnia per diuersa temporum spatia congregasti. ut secundu(m)
rigorem iustitiae tuae pro cunctis mihi simul retribueres.
Mons cadens defluit & saxum transfertur de loco suo. Lapides ex
cauant aque. & alluuione paulatim terra consumitur. & ho
mines similiter perdes. Montem ergo istum diabolum siue
superbum hominem sentire debemus. qui contra d(eu)m ut mons
elatione mentis tumescit. & ita se erigendo cadet in praeceps ut
defluat. & solutus in puluerem ad nihilum deducatur. Saxo u(er)o
illos adsimilari puto. qui cum in natura bono debuerant tamqua(m)
lapides soli simili fortitudine permanere. commutati sunt uolun
tate propria in stoliditatem quandam ac duriciam cordis. & ideo
de stabilitionis suae habitaculo quod se habere quasi suis meritis pre
sumebant. deiciendi sunt. ad indigna sibi loca. Aque autem iste
que semper inferiora petunt per quas etiam quondam uenit
interitus. aduersarias significat potestates & procellas ac tur
bines mundi. Hae ergo aque inquam eos homines qui sibi for
tissimi solidi sunt de se praesumentes & confidentes in uirtute
sua unde & lapidibus comparantur indesinenti lapsu adterunt.
Terram u(er)o illos e(ss)e existimo. qui temptationes & pericula non
ferentes cum ipsis. sed dimittunt in sua perditione labe fac
tari. Homines ergo similiter perdes id est s(an)c(t)os tuos qui ima
ginem tuam in se custodiunt. Roborasti eum paululum.
Hoc e(st) in uita ista sua non permisisti s(an)c(t)os tuos temptationibus supe
rari. Immutabis faciem eius & emittes eum. Id est cum mortale
hoc inmortalitate(m) induerit incorruptionem. siue alit(er) facie(m)
animam intellegimus. que cum naturalem receperit serenitate(m)

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

contemplentur gloriam diuinae maiestatis. quę cum cor
pore suo simul fuerit gratulata. Nulla perturbatione
cuiuslib& uitii sauciabitur. Siue nobiles fuerint filii eius
siue ignobiles. Hoc est non filii carnis. sed filii mentis. id est
opera iustitium. Non intellegunt ergo sci in hac uita ante
iudicii diem quales pcerto filios habeant. utrum dō placentes. an
non placentes. Roborasti eum paululum ut in perpetuum transire&.
Secundum formam serui quam adsumpsit. haec xpō dō non aptari
posse arbitror. Nam cum ex ea parte qua homo est infirmar&
proximus passioni. euangelista ait. Apparuit autem angelus
dn̄i de celo confortans eum. Hic ergo ad breue tempus administrata
redemptione nostra in perpetuum illud seculum celos penetrans.
transiuit. inmutabilis faciem eius. hoc est cum totus homo in dm̄
transit. salua tamen utriq. substantiae proprietate in unitate
persona. Attamen caro eius dum uiuit dolebit. & anima eius sup
semetipsum lugebit. Hic ueram carnem saluator noster adsump
sit ut potuerit dolorem sentire. uel anima eius doluit cum ait.
Tristis est anima mea usq. ad mortem. Siue ecclesia quae caro eius
est dole& cum pressuris premitur saeculi. quia ipsa ecclesia filia est
in eo qui per fidem baptismi initiatur in xpō. Et rursum mater eius
cum ille qui membris xpi incorporatus est suscipit ministeriū
baptizandi. Respondens autem helifaz themanites dixit. Cap. 15
Numquid sapiens respondebit quasi in uentum loquens. Hoc sen
su uidetur coepisse quisquam. ne sapiens & disciplinę philo
sophiae studiosus ita furore rapitur atque insania possidetur
ut sine ullo timoris dei uel religionis intuitu sic loquatur.
ut aurae flatui simile uentoque quod loquitur. Ob hoc igitur
elifaz scm̄ iob spū superbię ueluti uento tumidum redarguere

uisus est. Et implebit ardore stomachum suum. Nomine ar
doris exardescentem felle iracundiae animum eius uoluit indicare.
Qui aduersum deum tamquam coaequalem sibi irasci praesumpserit.
Alia interpretatio sic habet. Et implebit dolore uentrem suum.
Uentrem capacem quendam sinum animae dictum intellegamus.
quia quem admodum receptaculum quot quot est corporis
quo uiscerum uitalia continentur. et hoc uentris nomine ap
pellamus. ita uirtutem quandam exercitationibus animae
capabilem illa translatio per denominatione nominis dixit.
Quae eo modo cogitationibus repleatur quo uenter hominis escis reple
tur. Is nam quidam cogitationibus agendo dictas exposuit.
Turbatus est prae ira oculus meus. Increpatur ergo iob ab elifaz.
quod huiuscemodi uentrem dolore repleuerit. idest ea cogitet
quae animam eius discrucient. uel unde dolores corporis me
rito patiatur. Arguis uerbis eum qui non est aequalis tui.
et loqueris quod tibi non expedit. Quem tu dicendo. uelud
rebellem deoque contrarium notat. Ob hoc forsitan quia in
praecedenti sermone dixerit iob ad dominum inter cetera et arbitraris
me inimicum tuum. Quantum in te est euacuasti timorem
et tulisti preces coram deo. Tam elatus inquit effectus es ut ti
more diuino omnimodis uacuus. et dominum iam nec deprecari digneris.
Propter quod ait et tulisti preces coram deo. idest quasi tibi non
necessarias a te abstulisti. Docuit iniquitas os tuum et imita
ris linguam blasphemantium. Malum igitur mentis tuae
os tuum didicit loqui et idcirco imitator et discipulus es illorum qui lingu
ad blasphemandum dominum semper habent paratam. Condempnabit te os tuum
et non ego. Idest merita sermonum tuorum recipies. Numquid
primus homo tu natus es. aut ante colles formatus. Ergo ante

quam generatio humana existeret ex coepisti. donans tibi plurimum 40.
quod prae ceteris hominibus sapias. ubi sub sermone subsannatorio
potuit primum adam dixisse quem utique sapientissimum a deo no
uimus factum. Ita ergo in scm iob inuehitur ut diceret num quid tu
ante patrem humani generis et ante conditionem angelorum ex
coepisti. Numquid consilium di audisti et inferior te erit eius sapientia.
Superbum nimium et iactantem arguit uirum deo placentem et uehementer
increpat dicens. quod non solum nos se putet di consilium uerum etiam
et inferior sit illo eius sapientia. Apparet ergo plenum liuore ani
mum exprobrationum iacula in homine iusto sine causa dirigere.
ut conuiciis obrueret innocentem. Quid nosti quod ignoremus.
quid intellegis quod nesciamus. Plurimum plane in primis ipsum
dm magis nouerat. deinde reuelandum in xpo misteria spu perindebat.
Senes et antiqui sunt in nobis multo uetustiores quam patres tui.
Senes et antiqui nobiscum positi. qui iam ipse longeuitate plurimum
eruditionis atque scientiae consecuti sunt. nihil temere contra dm
ut tu facis. dicere presumpserunt. Numquid grande est ut conso
letur te ds sed uerba tua praua hoc prohibent. Manifestum nec
grande est omnipotenti nec difficile misericordiae di hominem
consolari ut inuocantem exaudiat et pressura tribulationis eripiat.
Sed tu blasphemias ructando exacerbas magis deo in poenam tuam
quam poteras humilitate et satis factione placere. Quid te eleuat
cor tuum et quasi magna cogitans attonitos habes oculos. quid tumet
contra dm sps tuus. ut proferas de ore huiuscemodi sermones. Cor
oculi sps totam hominis animam significat. Sed in corde hominis
sapientiam cognoscamus. in oculis perspicuitatem intellegentiae. in spu
uo illius animae motu quae cogitationibus incessabiliter agitatur. ad quaecumque
facienda in eleuatione ergo cordis et attonitis oculis tumore etiam

sps superbum ualde contra dm̄ & inflectum nimium sem̄ iob elifaz amicus eius
exprobat. Illis & enim sermonibus offensus fuerit. quo beatus iob ad dm̄
superius narrauit. Si iudicatus fuero scio quod iustus inueniar. Et contra
isto sermone loquitur. quid est homo ut inmaculatus appareat. Ostendam
tibi audi me expertam rem loquor. quam cognouisse & uidisse me noueris.
Sapientes confitentur. & non abscondunt patres suos. Ita uult eum diuer
sis modis atq; exemplis quasi ad poenitentiā coartare & atq; constringere.
ut confiteatur plagam illam poenarum quam sustinebat fuisse meritis susti
nere. uel ita non defendendo se ipsos suos qui patres. similes sui uel quos imitan
do parentes habere coeperunt. Peccata sua siue parentum non coope
riunt nec abscondunt. siue non celant patres suos. id est seniores uel
sacerdotes suos. quibus peccata salubre est confiteri. Quib; soli data est
terra & non intrauit alienus per eos. Frequenter ds̄ propter peccata
tradit terram iniquorum aliis gentibus. De conuersationis igitur
introitu & egressu sophar ad iob loquitur. In amaritudine sua uadet
& uenient super eum horribiles id est quasi iracundiae felleum commo
ti & ueneno inuidiae in amaritudinem furoremque conuersi. Cir
ca te inquit atq; iugiter morabantur. Siue moraliter. Sapientes
illi in xp̄o sunt. & in saeculo stulti satis factione poenitentiae peccata
sua uel errores hereseos conuertendo se ad dm̄ fideliter confitentur &
auctores uel criminum suorum uel dogmatum manifestant. ut ter
ram corporis sui soli possideant. id est non ei uitia uel hostiles ne
quitiae dominentur. Alienusque per eum non transiet. id est dia
bolus in eum non habeat potestatem. Qui uere alienus dicendus est
quasi a dō & angelorum consortio fecit alienum. Cunctis diebus
suis impius superbit. In persona quidem iob haec elifaz uidetur
inuehere. quae usque ad calcem sermonis huius perduxit. Ego
uero existimo quod afflatus spū prophetiae cuncta haec in quem lib&

impium siue inipsum diabolum uel eius socios dixerit. & cum pax
sit ille insidias suspicatur. perseuerans impius inscelere semper de
conscientiae malo. nouit enim secundum iustum iudicium dei
quae impiis retributio sit parata. Sonitus terroris semper inauri
bus illius est. Sicut aegyptii passi sunt. Non credit frustra
errore deceptus quod aliquo praetio redimendus sit. Hic impius
improfundum peccatorum deueniens. uitam se posse consequi
desperauit. & idcirco noncredit quod reuerti possit adpeniten
tiae lucem detenebris peccatorum. Huius autem diffidentiae
causam enarrat dicens. Circum spectans uidelic& undique gladi
um idest inde hinc. siue prestolans mortem. Diximus diabo
lum inaescam datum spm inmundorum. quia eius malitia uiuunt.
Vultures uo homines peccatores & inmundi intelleguntur. Cum ergo
hi conuersi fuerint. tunc inimicum deuorantem se uersa uice habe
bunt inescam. quia ipse est & draco qui datus est adeo inaescam po
pulis æthiopum qui quondam propter nigritudinem peccatorum
æthiopes. nunc autem perfidem lux facti indno. Hunc impium
siue draconem consumunt ac deuorant. dum omne corpus eius
qui sunt utique peccatores per fidem intromittunt incorpus
idest inecclesia. Secundum hoc dictum est petro. surge oc
cide & manduca. Hinc etiam moyses filios israhel uitulum com
minutum bibere conpulit. ut sicut abeo fuerant absorbti in
errore. Ita illi incorpore populi dei. ita relicto errore transirent.
Cum se mouerit adquerendum panem. nouit quod paratus sit
inmanu eius tenebrarum dies. Motus animorum est. incho
atio cogitationis. Cum ergo hoc recordatus fuerit reus sibi
semper & male conscius quemadmodum posset uiuere. nihil
ei occurrit aliud quam tempus illud iudicii dei horribile.

quo poenas ppetuas inrogandas expauescit. Terebit eum tribu
latio. Ante quam dies predictus adueniat malo formidinis
cruciabitur. presuris queque angustiis septus undique coar
tabitur. ueluti rex pfecturus adprelium. Sub nomine regis im
pium hominem siue diabolum significari existimo. qui con
tra deum bella cottidie blasphemiae contentionesque siue pug
nas parat uitiorum. Tetendit enim aduersum deum manu
suam. & contra omnipotentem roboratus est. In elatione siue
expansione manus resistentem deo demonstrat. quemque
mentis &iam tumidae contumatia robustum dicit. Currit
aduersum eum erecto collo. Abruptam ac precipitem super
bi indicat mentem. quia contra deum possessus insanus in
audatia resistendi nolentis gressus processit. & pingui ceru
ce armatus est. Pinguedo autem nominata ceruicis sup
habundantem & quasi nimium effluentem superbiam
indicauit. quem admodum propheta ait. Cum de eadem
hominum superbia loquitur dicens. Prodiuit quasi ex
adipe iniquitas eorum. hoc testimonium noua editio ap
ertius dicit. Processerunt a pinguedine oculi eorum id est
sensus. siue cogitationes nimium superborum in blasphe
mia proruperunt. Operuit crassitudo faciem eius.
facies plerumque ipsa mens animę intellegitur. ut ait aposto
lus. Nos autem reuelata facie gloriam dni speculamur.
Hanc diabolus siue impius homo serenitatis seu humilitatis se
rena non habet. siue perspicua sed crassitudine opta supbia.
quę ceco corde fit & obtuso. Alia editio. Operuit facie ei tanqua
in adipe suo. tanqua diceret superbia uidelicet atra auctor omniu
uitiorum serenitatem & plucida humilitatis uirtute uelud pcioso

44.

amictu uestiuit. sed de ipsa (se) fecit ei quodammodo densum uestimentum atque obscurum. quo superbum crassa cecitate cordis obtunderet. Et de lateribus eius aruina dependet.

Possunt latera eius ministri siue sodales intellegi. qui ei similes extiterunt. Non absurde etiam aures intelleguntur que utique inaudientia inpinguetur. unde nimia surditas contumacibus generatur. secundum illud. Incrassatum est cor populi huius. Alia editio fecit catapulum super femora

Videtur mihi iste uersiculus sensum huiuscemodi continere quod et in hoc impio increpetur. quia frenum discipline quo aduirtutes retineri poterat haberi noluerit. sed ad quandam se potius dissolutionem deposito animi rigore deiecerit. ut quasi loro laxato ad uoluptatem et luxuriam deducitur.

Habitabit inciuitatibus dessolatis et in domibus desertis que in tumulos sunt redacte. Habitationem ergo bestiarum et auium inmundarum spiritus inmundos dicit. qui habitant in hominibus quos deus deseruit. Hic habitat enim in hominibus derelictis a deo. et ob hoc sepulchra facti sunt mortuorum. Et si peccata in scripturis mortui aliquando dicuntur necessario peccatores et impii tumuli sunt mortuorum. Igitur in ciuitatibus predictis potest generale nomen esse omnium peccatorum. in domibus uero speciale uniuscuiusque peccatoris et impii.

Non ditabitur nec perseuerauit substantia eius. Substantia haec non rerum diuitie intellegende sunt sed peccata.

De quibus ait sanctus spiritus in apocalypsi iohannis. Cecidit cecidit babylon ciuitas magna et facta est habitatulum daemoniorum. et custodia omnis spiritus inmundi. Quod autem ait non ditabitur hoc dixisse mihi uidetur non longum tempus erit uita

eius quo induitus facinorum decrassitur bi. cum etiam collecta
uitiorum eius substantia non erit permansura. Nec mittit
in terram radicem suam. Id est quia tamquã arbor euulsa
sit moriturus. quo in terra uiuentium stabilitatem aeternã
siue eorum consortium non habebit. eo quod hic prius spem
uel radicem fidei non premisit. durans etiam salutis ut sub umbra
uiuat refrigerii non habebit. Non recedet de tenebris.
Alii dixerunt non effugiet tenebras. id est poenas aeternas subi
erit et tenebras non euadet. Non recedet autem de tenebris
ita intellegimus de tenebris infidelitatis homo hic impius ad
lumen paenitentiae uenire detractet. Ramos eius aret faciet
flamma. In ramis operum malorum fructus intellegam.
sicut salamon ait. Fructus impiorum peccata. Hos uero uelut
ligna fenum stipulam gehennę ignis absumet. Et auferetur
spũ oris sui. Quia ergo furore contra dm̃ arselus est quo etiam
et blasphemias in eum spirare non desinit. oris sui ait iudicio
condemnatur. Secundum antiquam ergo editionem in
stirpe siue fronde originem. uitae impii significari existi
mo quam sps̃ dĩ sententiam iudici ut incubans uentus per
cutit ut uelud arbor aret factus impius ilico moriatur. et ita
omnis flos honoris eius et glorię defluat. Non credat frus
tra errore deceptus. quod aliquo precio redimendus sit.
Hoc igit̃ ait putat fortassis diabolus et homo impius cordis duritia
in impietate psistens. qđ dš ei p suis meritis non retribuat. dũ dĩ
nequaquã ei parcat. Et si uerbis hoc potentib. atq; c̃ positis
ut obtineat depcet cũ iã secđm dĩ iustũ iudiciũ sepiternis
addictus sit cruciatib;. Ante quã dies eius impleatur peribit
Tunc dies uniuscuiusq; impleri dicit̃ cũ bonorũ hominũ ac mala

retributio uenerit. Hic ergo homo siue diabolus ante perspi
cuae sententiae diē quā eis dns in iudicio daturus ē. p̄sciet in p̄ desti
natione. Peierunt & manus eius arescet. Nullum utiq; boni
operis fructū in se habens. Laedabitur quasi uinea in primo flore
botrus eius & quasi oliua p̄iciens florem suū. In botro nulli dubiū
qđ fructus operis intellegatur p̄dictus. Igitur florē gaudii tēpo
ralis ad maturitatē fructus p̄petui p̄ducere non ualebit. eo
quod in sp̄e ipsa mendacis gloriae calido uento sup̄biae dissipa
bitur. Siue frigore caritatis di. uelut a pruina laedetur. sicut
eodē sensū in sequentib; arbitror dictū. Et quasi oliua p̄iciens
florē suū. Oliua enī in scripturis diuinis & uinea aliquando
homo tantū significatur. aliquando populus. seu bonus seu malus.
Quod autē dixit uastabitur siuē euertetur. Ita intellegendū qđ
in apocalipsi hab&. Qui fecerit mandata dni. non laedetur
a morte secunda. Uinea eoꝝ & oliua plebs iudeoꝝ potest in
intellegi. Haec igit̄ uinea siue p̄d&. siue amit&. fructū sanctitatis
atq; iustitiae. quia xp̄m primū florē & optimū scoꝝ omniū
in agro legis habere noluit. Ipse enī dicit. Ego flos campi.
Sedut infidelis atq; incredula. ne illi fides xp̄i flagraret. p̄iecit
eū a semetipsa. & dū p̄iecit extra uineā & a se excutit uelut
florē ipsa a patriarcharū radice uulsa ē. & xp̄o fructu nr̄ę salutis
excusa. Congregatio hypocritę sterilis. Raptorē & uiolentū
simulatorē quoq. scm iob his sermonib. denotat & dicit qđ
& eripderunt diuitiae ex iniquitate collectę. Ita enī ad usū iob
& in primo sermone locut̄ ē ubi & eā leoni & leęnę leonū quę catulis
& tigri ēparauit. Sed do magis credendū ē qui eū laudans si simulatorē
effectū dix. si innocentē & simplicē p̄dicauit. Qđ autē ait et ignis
deuorauit tabernacula eoꝝ qui munera libent̄ accipiunt. In scm iob

cadere non potest. Quia ipse utiam dixi secundu di testimoniu
de se ipso ita locutus e. Et si in manib; meis adhesit macula cu de
munerib; loqueret. Igne uo nominando gehennam puto sig
nificauerit. qua tabernacula idest corpora iniquoru sunt c
sumenda. De hoc igne & sophar in sequentib; ait. Deuorauit
eu. ide impius ignis qui non succenditur. Concepit dolore
& peperit iniquitate. Et uterus eius pparat dolos. Dauid
quoq; postmodu huiusmodi ita dix. Ecce parturit iniustitia
concepit dolore & peperit iniquitate. Dolor ergo e iniustitia
& iniquitas. Hoc ergo impius peperit qd conceperat. & tamen
uterus cordis eius dolos pparare uide sint. Quos tunc edit quan
opera in factu pcedunt. In ceptu itaq; iniqua cogitatio in
tellegit. sicut in partu effectus male cogitationis agnoscitur.
Aduersu iob. hec uniuersa elifaz locutus e. sed ia superius diximus
qd sub ministratione pphetie ppsona iob diabolo uel quolib;
homini impio dicta hec uideri possunt. siue & alia que iste elifaz
Cap. 16. siue amici eius locuti sunt. Respondens aut dixit iob.
Atq; utinam ess& anima uestra pro anima mea. Si uos inquit
hec que sustineo pateremini. non ita circa uos agere ut uos
erga me agere non cessatis. Consolarem & ego uos sermonib;
& mouerem caput super uos. Blandimento utiq; sermonu
meoru uos potius cohortarer. mentes & iam uestras tribu
lationibus acerbis exasperatas ne in lapsum blasphemie cade
rent. leni sermone & placido sustinere. Sed quid aga si lo
cutus fuero. non quiescet dolor meus. Idest siue loquar ista
nunc uobis. siue & iam taceam hoc solu me nosse confiteor
quod incessabili dolore discrucior. Nunc oppressit me dolor
meus. & in nihilu redacti sunt actus mei. Hoc & ia de xpo

intellegendū est· Rugę meę testimoniū dicunt contra me·
Contractio cutis quam exsiccante in faciem sanię patior·
quodammodo manifestatione sui dat aduersum me testimo
nium & quasi loquitur quantus dolores siue cruciatus susti
neam· Suscitatur falsiloquus aduersus faciem meā contra
dicens mihi· Hic aut ipsum elifaz falsiloquum dicit quia
exprobrat scō iob· quod haec ob peccatorum merita sustine
ret· aut diabolum qui eum dixerat peccatorem· Et aliter·
Falsiloquus iudas uel populus iudeorum intellegendi sunt·
qui contra xp̄m falsum dederunt testimonium· Et com
minans mihi infremuit contra me dentibus suis· Ore
amicorum contra scm̄ iob disputantium diabolus mina
batur· siue iudei infremuerunt contra saluatorem·
Alia editio· Sagittę piratarum super me ceciderunt·
Piratę isti diaboli sunt ministri siue homines siue demones
qui tunc piratę in scripturis uocantur· quando seculum istud
mare appellatur· Sagittę uero dolores uel cruciatus in
tellegendi sunt· quos patiebatur ut eis transfossus blas
phemia moreretur· Et ita demum aurum atque argentum
sapientię eius & scientię uestes quoque pretiosas uirtutum
spei atque fidei in dn̄o aufferrent ab eo· grandi pretio ē parata
monilia· Hostis meus terribilibus oculis me intuitus ē·
In oculis terribilibus· animum sauciantis in se describit inuisibi
lis inimici· Qui siue per uisiones nocturnas· siue per amicorum
uultum terribilem minas intenderet· sicque dum iob amici ei
scō nefanda respondentib; nutibusq; eum cum irrisione detra
herent· de xp̄o etiam intellegendum· Aperuerunt sup me ora
sua· & exprobrantes percusserunt maxillā meā saturati
sunt poenis meis· Igitur in maxilla generis ē nobilitas siue

honor quidam manifestus. Et sicut alii dixerunt acriter ē p
cussus ingenis intantum ut ab honore & nobilitate & diuitiis
fieret alienus. quando maxillam fidei suae conlidendam diabolo
fortiter praebuit. quam ille perturbare cedendo conatus est.
Quasi quandam ianuam diuinae confessionis effringens. siue
cum falsum testimonium contra xpm dixerunt. siue illud
crucifige eum. Conclusit me ds apud iniquum & manibus
impiorum tradidit. Id est diabolo & angelis eius. Siue de xpo
intellegendum quando traditus est in manibus iudeorum.
Ego ille opulentus quondam repente contritus sum. Id est deductus
factus pauper. Vel xpc de deo homo natus. Circum dedit me
lanceis suis. conuulnerauit lumbos meos. Lanceae hoc loco nomi
natae dolorum conpunctiones quas iob patiebatur significant
intelleguntur. Siue de xpo blasphemiae quas passus est a iude
is intellegendae sunt. Iob uero non solum deforis toto corpore
conputruerat. uerum etiam putoris saniae liquiscebat. ita ut ipse
diceret. alitum meum exhorruit uxor mea. Omnia circa lumbos
eius putruerunt. Siue de xpo ita intellegendum. conuulnera
uit lumbos meos. Quia iudei usque adhoc persecuti sunt
apostolos. qui quasi de lumbis doctrinae suae nati fuerant.
ut eos uulnere infidelitatis xpm negando sauciarent. dum
petrus dicit nescio hominem. Et tenuit ceruicem meam.
Siue ut alii dixerunt. tenens comam meam diuellit. Proinde
nunc intellegamus quo furore diabolus ac uirtute uirum istum
commouerit atque concusserit siue confregerit. ut etiam
comam capillorum eius simul adprehensam sit conatus euellere.
Siue de xpo ita intellegendum tempore passionis. ex sito permissu
tenuit eum aduersarius. & usque ad mortis dormitionem
inclinauit. Quem iam uerberibus & adfixione clauorum

confregerat & signum salutis in contrariam partem posuerunt ·
Concidit me uulnere super uulnus · inruit in me quasi gigans ·
Dum languoribus meis atque uulneribus adduntur plagę
innumerabiles · dum dolor totius resolutus atque communior ·
ita ut nullum in me membrorum residuum sit quod aliqua solidi
tate subsistat · De xpo etiam sic intellegendu · cu iudas letali
apostasię uulnere percomptus est · non pepercit · In tanta namq
seuitia debacchatus est · ut scelus quod mente conceperat etia ore
publicaret · uel super uulnera crucis clauorum uulnera adderet ·
Saccum consui super cutem meam · & operui cinere cornu meu ·
Quod similiter dictum ad humiliatione regni eius ptinere mihi
uidetur · Cornu autem regnum in scripturis uocatur · iuxta
illud · Exaltabit cornu xpi sui · Xpc uo ipsam gentem de qua
oriundus erat · saccum apellauit · Cinere uo operuit princi
pes iudeorum · cum ab eis regnum sibi pmissum pnegationis
sacrilegio transtulit ad gentes · Facies mea intumuit fletu · & pal
pebrę meę caligauerunt · Fletus siue lacrimę in homine
de doloribus siue de tristitia generatur · sed lacrimę aliquando
per genas cum silentio deffluunt · fletus uero cum habeant lacri
mas · non sine uoce & commotione corporis dantur · Quę fletu iob
se habuisse testatur · qui de erumnis animi poenaru quoque
cruciatibus nascebatur · Item aliter · Prophetę facies di intelle
guntur · eo quod sciant futura · Qui cum perditione impioru
contemplarentur in spu · gemitibus continuis eos fleuisse intelle
gamus · Oculi etiam caligauerunt xpi dum martires sui et sci in
temptationibus titubantes conturbati sunt · sed gratia di libe
rati in lumine permanserunt · Hęc passus sum absque iniquita
te manus meę cu haberem mundas ad dm preces · Nullus
scoru ita mundas & inmaculatas atq omni uel minima labe

cogitationis pr̨eces ad dm̄ habet · ut mediator dī & hominum
homo ihc xpc · qui peccatum non fecit nec dolus inuentus est
in ore eius ·, Quas utique praeces atq; orationes secundum
hominem quem adsumpsit ad dm̄ habere credendus ē · cum
secundum diuinitatem suam cum patre ipse exaudiat ·,
Siue sci · qui pro nomine eius passi sunt sine iniquitate rebellio
nis uel criminis alicuius a persecutoribus eci · si · quanti ad illos
persecutores gratis morti traditi sunt ·, Terra non operias sanguin
meum · neque inueniat ubi locū latendi clamor meus; Totū
hoc est quod dicit ne innocenti & bene sibi cōscii meritū lateat ·
pr̨esertim cum insontem se mala tanta passum referat ·, San
guis uero nomine · uitę istius pr̨esentis statū dicere uoluit ·,
Hoc autem loco clamorem positum ipsam sinceritatem eius contra
poenas illius reclamantem · quę iniquis merito inferuntur ad
uindictam · iustis autem adprobationem · Aliquando &iā
in scripturis clamor adfectus animi intentus ad dm̄ ostendit
uel &iam clamor iniquitatis populi · qui expectabatur ut faceret
uuas & fecit spinas ·, Nec omnis iniquitas clamor dicit · sed illa
quę publice exercetur ·, Ecce enim in cęlo testis meus; Quia dī
dicto testimonium perhibuit ·, Verbosi amici mei ·, Qui uerba
non ad dm̄ pertinentia loquitur · uerbosus notatur · qui uero
uerba dī loquitur · uerbosus non potest iudicari ·, Ad dm̄ stillat
oculus meus ·, Cum lacrimis interpellat dm̄ ·, Atque utinam
sic iudicaretur uir cum dō · quomodo iudicatur filius hominis
cum collega suo ·, Hoc dicit · Utinam mihi eēt copia cū homine
disputandi · ut me innocentem probare possim; Dm̄ uō nolo
intrare mecum in iudicio · quia scrutans corda & renes ds̄ est ·
cuius iudicium falli omnino non potest · neq; ipse iudicauerit
discuti a quoquam · Ecce enim breues anni transeunt & semitam

perquam non reuertar ambulo. Ita credebat quod nec ad mor
tale corpus suum nec ad tormenta corporis sui . esset iterum re
uersurus. Sps meus attenuabitur . & dies mei breuiabuntur. cap. 17
Hoc dicit in breuitate uitae suae sps eius sensim atenuatus defecerit.
ut solum illi supersit sepulchrum. Quia mors finis est omnium
tormentorum. Non peccaui & in amaritudine moratur oculus
meus. Verum est enim qđ dō placitus dixit non peccaui. & lic&
poss& hic locus ita intellegi quod in dm̄ quidem non peccauerit.
& tamen quasi in ipso peccauerit poenas blasphemantium patiat.
Et forte quando a dō in presenti laudatur non peccauerat. sed
in praeteritis adulescentiae temporibus peccasse non negat.
Libera me & pone iuxta te. & cuiusuis manus pugnet contra me.
Sub scuto igitur protectionis di latere optat. quo munitus atque
defensus seuientem hostem non timeat. Cor eorum longe fecisti
a disciplina. propterea non exaltabuntur. Quia ad dm̄ haec loquit
iob. De diabolo utique & satellitibus eius praecesserunt peccata.
quippe pro quibus poenam obdurationis acciperent. Causa igit
de quibus loquimur qua elongati sunt ut non adpraehenderent
disciplinam. quia exaltationem bone naturae suae debitam
uoluntate propria perdiderunt. Praedam pollicetur sociis
& oculi filiorum eius deficient. Socii sunt filii diaboli. idem sunt
ministri eius. Sed socii dicuntur propter contubernium
conspirationis aduersum dm̄. filii propter imitationem
ipsius diaboli. His igitur doemonibus beatum iob in predā dandū
pater eorum & rebellionis caput diabolus promittebat. dū eū
per tantos dolores ad blasphemiam inpellendum & a dō obhoc
relinquendum esse credendum. siue quando eū omni gloria dom
& filiorum spoliauit. Caligauit ab indignatione oculus meus.
Iuxta illud euangelii. Lucerna corporis tui . est oculus tuus.

Hunc igitur oculum iob sibi caligasse conqueritur illa indignatione qua ipsum sanctitatis suae merita conseruabant· eo quod bona conscientia poenas pateretur indebitas·, Stupebunt iusti super hoc·, Admirantes de iustis di iudiciis· quomodo iustus & sine crimi poenis adfligatur·, Et innocens contra hypocritam suscitabitur·

Hypocrita est· ipse diabolus· qui cum sit tenebrarum· idē delicti inuentor· & ipse recedendo a uero lumine sit tenebrosus effectus·

Quasi lucifer posuit in celo sedem suam· & transfigurat se in angelū lucis· Aut certe unumqueq· amicorum suorum iob hypocrita dix. quia sub uerbis consolatoris dolos ei dolose loquebantur·, Et tenebit iustus uiam suam· & mundis manibus add& fortitudinē·, In quas profecto uirtutes se magis crescere manifestat·, Igitur uos omnes conuertimini & uenite· & non inueniam in uobis ullum sapientē·,

Conuertimini att a prauitate sententiae qua me condemnare· summo studio non desistis·, Venite· sermo inuitantis est· ad melioris uitae profectum·, Quod est o uos hypocritae & non ueri nec fideles amici ad agnitionem ueritatis accedite· quam uos habere minime noueritis· Dies mei transierunt cogitationes dissipatae sunt torquentes cor meum·, Dies hi praeteritae felicitates eius possunt intellegi· in quibus pollens uirtutibus uiuebat beatus dō·, Hos igitur dies a se non sine gemitu loquitur p̄terisse quando multis miseriis circumdatus ē· & plaga intolerabili dolorum passus·, Cogitationes meae dissipatae sunt· torquentes cor meum·, Cum in unius inquit iugiter contemplationis intentione positus eēm· & cogitationes meas haberem semper intentas addm̄· plagae huius superuenientis mihi miseriis easdem cogitationes meas a sua unica soliditate in me uideo dissipatas· & ob hoc excruciatur cor meum· eo quod earum delaceratione torque uidens me mala simplicitati meae inconuenientia sustinere·,

Si sustinuero infernus domus mea est. in tenebris straui lectum meum.
Poenis corporis cogitationumque stimulis sicut ait indesinenti tempore agebatur. Et idcirco poenas inferorum iam se pati clamabat.
Aut forte separatio illa qua ab hominibus factus est alienus extra ciuitatem sedens in sterquilinio tenebrae dictę sunt quia lucem humani solatii non haberet. Putredini dixi pater meus es et mater mea soror mea uermibus. Tam longo inquit tempore conputresco. ut ipsam putredinem et uermes nascentes ex meis saniae parentes appellem. ac per hoc quemadmodum quispiam mortalium sine parentibus non potest existere. ita et ego factus sum quasi sine putredine et uermibus esse non possem. Qui ita in carne mea uelut in natura sua sunt. tamquam si ex eis ipse subsisterem. cum illi in me de carnis meę saniae potius generentur non ego ex illis. ubi magis mortalitatem per peccatum factam significauit. cui inest corruptio et corruptioni putredo. Patrem uero appellauit ipsum ortum humani generis in adam. qui corruptione factus est putrescibilis. Matrem uero naturam humanam dixit corruptione uitiatam. Sororem uero omnem posteritatem adae locutus est. quae de corruptione mortalitatis. uelut de sanie putredinis nascitur. Quod et baldad dixit. Homo putredo. et filius hominis uermis. Ubi est ergo nunc praestolatio mea. et patientiam meam quis considerat.
Quod autem ait. et patientiam meam quis considerat? Aperte fortem se in illis cruciatibus manifestat. pro quibus quasi queritur quod ad retributionem tanti laboris sui non potuerit peruenire.
In profundissimum infernum descendunt omnia mea. Alii dixerunt omnia bona mea. Bona sua dicit ad inferos descensura. quod est anima mea. uel ipse pro illis sum descensurus. Vere non credimus de iustitia quod tantus ac talis uir propriis operibus suis frustrari

55

potuerit · Quod autem ait putasne ibi erit requies mihi ·, Istud e[st]
S i in hac uita poenas patior infernorum putasne in locis poenarum
erit aliqua requies mihi · Hoc autem grauatus miseriis loquitur
potius quam uictus diffidentia · Quia aliis locis ait ad dominum ·, Sed
Cap. 18 quia in inferno protegas me · donec pertranseat furor tuus ·, Re[spo]-
ndens autem baldad suithes dixit · Usque ad quem finem uerba lacta[bitis]
I ntellegite prius & sic loquamur ·, Id est quis finis erit huius uerbo-
sitatis · quasi non sit sincerus · uel solus iob a baldad uerbosus
arguitur · uel quasi spiritu nescio quo instigatus loqui non desinat ·
Quare reputati sumus ut iumenta · & sorduimus coram uobis · Hoc
dicit quod tamquam bruta animantia eos sanctus iob despexerit · &
uilissimos & indignissimos conloquio aestimauerit · & ita iracun-
dia possessos ut frenesim pati uiderentur ·, Quid perdes animam
tuam in furore tuo ·, Loquendo contra diuinam iustitiam furoris
amentia concitatus · animae tuae necesse est inferas mortem ·
Numquid propter te derelinquetur terra & transferentur rupes
de loco suo ·, Tamquam si diceret · nunc propter te mundus ad
rectorem suum non pertinebit · ut si quos peccatores inuenerit
sicut & te ipsum non puniat ·, Terrae uero & rupium nomine
metaforicos uniuersa multitudo populorum & excelsi quique
mundi · & superbi ac potentes possunt intellegi ·, Possunt rupes
& animae hominum · ut terra caro humana intellegatur ·
S ed & angeli propter celsitudinem naturae suae eminentemque
honorem · rupes dici possunt · Nonne lux impii extinguetur
nec splendebit flamma ignis eius ·, Lucem felicitatem prae-
sentem quam sanctus iob gloriosus agebat · significauit · Sicut
& solomon ait · Lumen uero impiorum extinguetur · Hanc
igitur extinctam dixit · quando iob destitutus est omni felicitate
praesenti ·, Quod autem ait · nec splendebit flamma ignis eius

id est non redibit ad pristinam felicitatem. Lux obtenebrescet in taber
naculo eius. & lucerna quae super eum est extinguetur. Non solum
inquit praesentem felicitatem amittit. sed etiam lux recordationis
dei quae erat in tabernaculo cordis eius obtenebrabitur. ut ei deus sci
licet in memoriam non ascendat. & pro merito lucerna praetio
nis divinae quae super eum fuerat extinguetur. Artabuntur
gressus virtutis eius. & praecipitabit eum consilium suum.
Et superbus confidens in virtute sua qua recte incedere arbitratur
concludetur tribulationum angustiis & pressuris. ut inde omni
no exire non possit. Inmisit in rete pedes suos. & in maculis eius
ambulat. Retis nomine atque macularum eius inevitabile
malum significatur. Quos evolens quisque exuere ipso conami
ne impediatur. atque implicetur ut corruat. Tenebitur plan
ta illius laqueo. & exardescet contra eum sitis. Laqueus hic ipse
diabolus non absorde sentitur. quia ad supplantandum calcaneum pecca
toris obsorbet. Et ipse nihil hominis. sitis nomine appelletur. eo quod
velud in aliquo bono aestuans. sitiat hominis mortem. Abscondi
ta est in terra pedica eius. & decipula illius super semitam latet.
Latet illum quibus insidiis perditus sit. sive in semetipsum pedica
qua praepedit pedes suos. habet absconditam id est obligatio
nem peccati. & in semita conversationis suae qua se recte puta
bat incedere. erroris istius latet decipula. Undique terre
bunt eum formidines. sive dolores. Superbus scilicet terrore
venturae calamitatis semper terrebitur. Possunt etiam formidi
nes hoc loco non affectiones cordis intellegi. sed ipsi potius ministri
diaboli. Hi igitur multis modis terrere sem(per) iob. ut eis ceder& insti
terunt. Attenuetur fame robur eius. & inedia invadat costas
illius. Potest fames & ipse diabolus appellari. qui huiusmodi famem
patitur qua numquam necibus hominis saturetur. Sive & ipse

famem patitur. quia uerbum quod procedit de ore di accipere non me
retur. Et idcirco sub nomine costarum toracis monumenta signifi
cantur. quibus se uelud quadam obdurattione constrixit. ut eum
cibus eloquii diuini non adeat. siue &iam impiorum plagam
describit. Deuoret pulchritudinem cutis eius. consumat brachia
eius primogenita mors. Pulchritudinem cutis id est ornamenta
uirtutum. brachia fortitudinem regni eius. sicut fecit diabolus
quia ideo primogenita mors appellatus est. quia per ipsum primum
intrauit mors in orbem terrarum. & ipse est suae mortis inuentor.
Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius. & calcet super eum quasi rex
interitus. Hunc igitur interitum diabolum ee dixit. qui est
rex super omnes filios superbiae. sed super scm iob ut eumproster
nere & calcare non potuit. Habent in tabernaculo eius
socii illius qui non est. Socii sodales siue filii ut supra dictum est
ministri diaboli sunt. qui hoc loco non esse dicitur. Et cum sit
naturae suae proprietate subsistens. tamen non est ut dixi
quia preuaricatione factus est alienus. Aspergatur in ta
bernaculo eius sulphur. Ut fumum hic sentiat gehennarum.
Deorsum radices eius siccentur. sursum autem adteratur messis
eius. Messis uero opera possunt intellegi. quae foras atque
in publicum ex interioribus erumpentia de fidei radice consur
gunt. Aliter deorsum radices eius siccentur. id est opera quae
in hoc seculo perpetrauit. Inueniantur mortua mortuisq. aridisq.
similia. Sursum autem adteratur messis eius. In futuro etiamque
mercedem laboris sui. minime consequatur. Memoria eius
pereat de terra. Id est nihil memoriae suae dignum operetur
uel &iam memoria eius pereat de terra uiuentium. Non celebret
nomen eius in plateis. Plateae uirtutes. In platea sedebant
reges inter quos optat eum summam iustitiae non mereri.

Intelleguntur inquibus sapientia fiducialiter agit & circuit ciui
tatem di hierusalem · inqua sacramentis diuinis atque misteriis
latum est scripturarum mandatum ·, Vehementer inhis igitur
plateis ludent senes & anus & infantes ·, Expellet eum
deluce intenebras ·, De hac utiq luce temporaria mittetur
intenebras aeternas inferorum · siue etiam departe sortis scorum
retrudendus intenebras tormentorum ·: Non erit semen eius
neque progenies inpopulo suo ·, Hoc dicit quod posteritate in
dignam memoria gentis suae uel patriae derelinquat · secundu
illud psalmista ·, Generatio rectorum benedicetur ·, Talem
igitur generationem inpopulo suo noluit procreare · unde inhac
gente spiritali gloriaretur & patria · nec ulla reliquit · ingene
rationibus eius ·, Manifestum est quod sco iob nihil remanserit ·,
Spiritaliter autem sic intellegendum · nullas reliquias genera
tionis suae habebit impius infuturo ·, Indie eius stupebunt
nouissimi ·, Id est intempore damnationis eius ·, Et horror
primos inuadit ·, Id est infimi & proceres terrebuntur · quod est
reges · potentes · & magni siue nouissimi & primi homines & angeli
sci quoque & peccatores nonabsurde intelleguntur ·, Haec sunt
tabernacula iniqui & iste locus qui ignorat dm ·, Enarrantis
maledictionis sententiam uidetur dare · & dicit ubi huiusmodi
superbus scilicet & impius q habitaturus sit ·, Sed iob iniquus
non est quem rectum & innocentem ds appellat ·, Respondens Cap. 19.
autem iob dixit ·, Usque quo adfligitis animam meam & ad
teritis me sermonibus · Manifestum est quia responsionibus
amicorum suorum atteritus sit & adflictus siue fatigatus sit
& destructus ·, En decies confunditis me & non erubescitis oppri
mentes me ·, Dies decem · pro toto tempore nominauit ·, Sed
quomodo inbreui numero inapocalypsi maior numerus temporis

intellegitur. Ita & in hac eadem summa numeri minus significat
ut hoc solido numero & perfecto manente pro diuersitate loco
rum in scripturis diuinis. nunc maiorem numerum nunc mi
norem significari nouerimus. Nempe & si ignoraui mecum
erit ignorantia mea. At uos contra me erigimini. Putatis me
inquit ignorare dm̄ sicut & dicitis. Numquid amicos dec& insul
tare oppressos. a quibus magis tribulantes solatia prestolantur.
Non est hoc opus amicorum fidelium. sed est potius subsannatio
inridentium. Saltem nunc intellegite quia ds̄ non equo iudi
cio adflixerit me. & flagellis suis me cinxerit. Ille dicebat
se inique sustinere molestias tormentorum. illi uero ut pote
iniquo pati suo merito loquebantur. Et putant quod in hoc arti
culo istius sensus errauerit. & ideo postmodum dicat ad dm̄
insipienter locutus sum & que ultra modum excederent scienti
am meam. Semitam meam circum sepsit. & transire non pos
sum. Qua rectus utique atque inlibatus proficiscebar ad
gloriam meritorum meorum. hanc igitur ignominiam pas
sionis huius circum sepsit atque interclusit. ut ad illam gloriam
peruenire non possim. Et in calle meo tenebras posuit. Id est
in tramite. Hoc castigatę uitę meę qua uelud per artum & an
gustum certa spe ad iustum retributorem pergebam tenebras
in eo miserię huius & calamitatis inueni. Spoliauit me gloria mea
& abstulit coronam de capite meo. Gloria me regni priuauit
fidei quoque fiduciam abstulit. quam de ipso apice mentis meę
qui est naturę rationalis caput. uelud honoris coronam detraxit
Destruxit me undique. & pereo & quasi euulsę arboris abstulit
spem meam. Domo. regno. familia. filiis. amicis. sanitate
corporis mei destitutus sum. ita his omnibus ablatis perire me
uideo. Cuius etiam spes uitę uelud effossa arbor ablata est.

Iratus est contra me furor eius. & sic me habuit quasi hostem suum.
Furor di hoc loco. potest diabolus ipse intellegi. qui beatum iob di
uersis modis id est blasphemiis & carnis eius cruciatibus insecta
batur. Simul uenerunt latrones eius. & fecerunt sibi uiam
per me. Furor di diabolus est. latrones uero ministri eius sunt.
Hoc est quod ait. & fecerunt sibi uiam per me. quando eum uel fa
cultatibus mundi uel sanitate corporis spoliauerunt. Vnde
pulchre dictum est. Et obsederunt in gyro tabernaculum meum.
Id est foris insidiati sunt. siue circumdederunt in gyro taberna
culum eius. hoc est in corpore eius tormenta posuerunt. animā
uero inclinare ad peccatum non potuerunt. Halitum meum exhor
ruit uxor mea. Ita totus intrinsecus conputrui inquit. ut halitus
foetorem nec uxor mea sustinere potuerit. Ubi potuit fieri quod
apostem habuerit in uisceribus. quę totum uentris eius sinum
tenuerit. & inde loquendo odorem foetidum de purulentia pro
fundi uulneris exposuerit. Et orabam filios uteri mei. In scripturis
diuinis filii appellantur etiam pronepotes & illi qui longiore serie
nati sunt. Proinde inquam quando filios uteri sui dixit ipse. quasi
ad fontem & ad originem posteritatis suae respexit. unde ei cogita
tionum familiae uelut riuuli manauerunt. Potuit & illos uteri
sui filios dicere. quos doctrina sapientiae suę. tamquā semine
de utero cordis sui formauerat. Habens ipse per gratiam di formā
scientię. & disciplinam naturalis legis in ueritate. Et cum ab eis
recessissem detrahebant mihi. Hoc forte uult intellegi se in eorum
obliuionem uenisse. & ab eorum affectibus & cordibus recessisse.
Pelli meę consumptis carnibus adhesit os meum. Ad tantam ariditatē
caro eius deuenerat. ut nihil in eo humoris remanserit. & ob hoc
adglutinata quodam modo fuerit pellis eius ossibus suis. Hanc in
firmitatē marasmon dicunt medici. Et derelicta sunt tantummodo labia circa

dentes meos. Ad hoc enim diabolus consumptis carnib; sci iob labia
eius integra dereliquit. ut haberet positus in tormentis quib; posset
facile blasphemare. quasi cordis blasphemia non sit. pro qua ipse
iob sicut pro ceteris peccatis holocaustu do pro filiis suis die septimo
offerebat. Sed ideo diabolus linguam reseruauit. ut intellegere
posset si iob ob cordis simplicitate blasphemia pferret in labiis. Misere
ni mei miseremini mei uos amici mei. quia manus dni tetigit me.
Manum ergo dni appellauit ipsam plagam quam patiebatur. que
facta est. id est dni potestate. Tetigit autem. p adflixit intelle
gendum est. Quare persequimini me sicut ds. et carnibus meis
saturamini. Fecit autem ds circa me in iudicio. cui soli licet omnia
in opere suo. Vos quare psumitis sic ds. ut adfligatis innocentem.
quod ipsi tantu p dispensatione sua conpetit. aut quasi defensore
ura indigeat ds. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei
quis mihi det ut exarentur in libro stilo ferreo et plumbi lamina uel certe
sculpantur in silice. Qm a nullo hominu potuit inuenire solaciu
conuertit se ad dnm. et resurrectione futura prophetat in spu
ubi probis malis proemiu sit recepturus. et haec duris sa insculpta
lapidibus optat inscribi. ut sermones pphetie in aetates seculoru
prolixiores permaneant. Scio enim quod redemptor meus uiuit.
et in nouissimo de terra suscitaturus sim. Hoc igitur clipeo eccta
quae incarnatione unigeniti di uera confitetur. et resurrectione
mortuoru uerissime credit futuram. se munit et protegit.
et inimicos suos conuincit atque debellat. Ubi sunt illi qui dicunt
in resurrectione alia corpora habituros. audiant istum uirum
di ore laudatum dicentem. Quem uisurus su ego ipse. et oculi
mei conspecturi sunt et non alius. Ego ipse iob qui in stercore
iacens et totus uulnerum sanie conputresco. ego inquam iob
iam corruptus atque uulneribus dissolutus. in hac carne mortali

incorruptam resurrectionem futuram glorificatus uidebo dm̄.
ut exprimeret ipsius sui corporis instaurationem. idcirco ait.
Et oculi mei conspecturi sunt & non alius. reposita haec est spes
mea in sinu meo. Consumpta sunt omnia in sinu meo. quare
nunc dicitis persequamur eum. Ut quid nunc ita agitis ut me
tamquam quem uanū nihilque credentem uel dm̄ non timentem
siue qui religione diuina sim alienus. persequi uelitis aculeatis me
uestris perfodiendo sermonibus. & radicem uerbi inueniamus
contra eum. Videtis ergo quia mecum non ut ueri amici fideliter
agitis. sed ut dolosi de meis sermonibus mihi laqueos concinnatis.
Quando quidem de ipsis uerbis meis occasionem uelud quandam
radicem reprehensionis inuenire cupitis. Fugite ergo a facie
gladii. quo ultor iniquitatis gladius est. Hoc dicit si recesseritis
ab inpressione mea. gladium iustae sententiae dī poteritis eua
dere. Gladius est enim lingua regis & non carnalis. ut salo
mon dicit. Et scitote esse iudicium. Quo iudicio iusti iudicis dī
poterit de subsannatoribus iudicari. Respondens autē sophar Cap. 20
naamathites dixit. Idcirco cogitationes meae uariae succedunt
sibi. & mens in diuersa rapitur. Ideo inquit aestuo & cogitatione
conturbor. quia dicis te haec mala sine causa a dō iudice sustinere
cum de dō nihil omnino sinistrum debeat suspicari. Doctrina
qua me arguis audiam. & sp̄s intellegentiae meae respondit
tibi. Audiam quidem te increpantem ac redarguentem me.
quia forte in doloribus positum obiurgare non debeam. Mihi
de dō quod est iustissimum respondere conuenit. quia non posses
ab eo ita puniri. nisi esses malorū conscius & multorum criminū reus.
Hoc scio a principio quo positus est homo super terram. quod laus
impiorum breuis sit. & gaudium hypocritae ad instar puncti.
Iam nunc coepit scm̄ iob maledictis inuehi quē & impium

aperte asserit & ypocritam. eo quod simulauerit iustum & nunc
inde rebellis extiterit. Si ascenderit usque in caelum superbia
& caput eius nubes tetigerit. Manifestum est a yperbolen hom
elatum nimis & tumidum dicit. Quasi sterquilinium fine pdetur.
& qui eum uiderant dicent ubi est. In quo sterquilinio ad
simulatus es per omnia & ipse te. Nunc concupiscis putre factum
& qui te quondam uiderant regnantem in gloria, nunc inqui
unt insultanti uoce. ubi est ille sapientissimus hominum. &
potentissimus regum. Velut somnium auolans non inuenietur.
Manifestum est sicut ait. defecit uelut somnium surgentis.
Oculus qui eum uiderat. non uidebit. neque ultra intuebitur eum
locus eius. Id est honor impii non poterit reparari. Filii eius
adtererentur egestate. Siue ergo carnales filii eius siue opera
quae aliquando filiorum nomine appellantur. siue illi qui eum
tamquam patrem fuerant imitati. perditi sententia ad nihilum
redigentur. Quod iam & filiis tuis carnalibus, operibus quoque
tuis ex parte uides esse completum. Et manus illius reddet ei
dolorem suum. Hoc enim operatus es unde malum uindicante
operante dei iustitia recipere mereretur. Ossa eius inplebuntur
uitiis adolescentiae. Hoc ait quo a iuuentute sua ex qua grauiora
peccata committere coeperit, in eisdem peccatis usque in se
nectam permanserit, pro quibus numquam uoluerit penitere.
Ideirco sequitur. & cum eo in puluere dormient. Id est, post mortem
uitiorum quae fit in anima. siue usque ad mortem
quae fit per resolutionem corporis huius. Ossa ergo hoc loco
ipsam senectutem non est absurdum intellexisse. quibus uetu
nositas annorum & duritties senii iam praematurata significet.
Siue ossa eius inplebuntur uitiis adolescentiae & cetera. Si quae
igitur uirtutes sunt animi in impio homine naturales ab adolescen

eius uitiis mollescunt et resoluuntur ac defluunt. Ut nihil in eis
solidum et forte maneat. quia iam eisdem uitiis tamquam carnibus
fluidis uidelicet rebus operiuntur et obteguntur. Ubi magis
deberent uirtutes uelut ossa solida et firmissima. tamquam
carnes fluidas et solutas uitia restringere continere et regere.
Et idcirco in carnis eius puluere dormiant. quia repugnantib;
uitiis atque uincentibus rigorem bonae naturae suae amittent.
Cum enim dulce fuerit in ore eius malum. abscondit illud sub
lingua sua. Dulcia mala sunt impio plasphemia. & cetera oris
peccata; Abscondet sub lingua sua dixit. ubi est ei labor et do
lor et defendit atq; celabit. ut ait scriptura. qui contegit iniquitatē
suam non prosperabitur. Parcet illi et non derelinquet eum. Id est
palpat fouet et nutrit malum suum. et delectans in illo numquam
poenitet ut ab eo discedat. Et celabit eum in gutture suo. Illud
dicere mihi uidetur quod semper sit ad plasphemandum paratus.
& non prius saltem per aliquam morā cogit& quod dicturus est
quia iam paratam habet blasphemiam quam cum malictione
cordis effundat. Panis illius in utero eius uertetur in fel aspidū
intrinsecus. Panis scilic& in tota uita huius modi hominis est
delectatio peccatorū. sed dulcedo inlecebris & suauitas amara illi
atque mortifera post modū erit. quod autem dixit in uentre eius
hoc ait quod & iā in corde suo pinquitatibus suis amaros dolores
acerbos & nimios conscientia torquente patietur. Diuitias quas
deuorauit euom& & de uentre eius extrahe& eas dš. quod iniq;
& uiolenter rapuit & inuasit. merito eidē poenis in lans criminib;
eius reddidit et ita extorquebitur ab iniquo quod iniuste abstulerit
Angelus uero ille qui centū octoginta quinque milia occidit uidetur
bonus angelus fuisse. quia uigeli messores sunt zizania ignibus
aeternis exurenda. Non uideat riuos fluminis torrentis mellis

& butiri. Amoenitatem siue delitias paradisi affluentiam quoque
eius his nominibus significari nouerimus. & qui hi reges aduersarii
erasi ueritati. possunt uideri intellexisse. ipsi sunt illi impetus
fluminis qui laetificant ciuitatem. non absurde intellegitur. ma
nantes uidelic& de fonte siue de flumine scripturarum. siue eosdem
apostolos hos impetus recte sentimus exeuntes de fonte euan
gelii ad irrigandas terras steriles populorum. quos &iam torrentes
propter uelociter effusam super omnes doctrinam eorum intel
legere debemus. Quae doctrina diuina melle propter dulcedinem
eloquiorum di. & butyro propter simplicem & innocentem eundem
cibum doctrinae uerissimae comparatur. qui &iam in psalmo hanc
dulcedinem. impium dicit non habiturum. Luet quae fecit omnia
nec tamen consummetur; illud est quia gehenna quaedam per poena.
incorruptio est aeterna perseuerantia tormentorum. Iuxta illud
multitudinem adinuentionum suarum sic sustinebit; Iuxta illud quod
propheta dicit ad dnm. qm tu reddes unicuiq. secundum opera sua;
Nec est saturatus uenter eius. Ventrem hic appellatum puto quod
dam receptaculum animae. ubi cogitationes eius quasi escae ciborum
recondite continentur quem inexplicabilem dicit. et cum habuerit
quae cupierat possidere non poterit. quemadmodum et tu ipse qui
iusto di iudicio omne patrimonium perdidisti. Non remansit de cibo eius
et propterea nihil permanebit de bonis eius. Inhumanitatis ei
notam inurit. eo quod de abundantia mensae suae nulli pere
grino uel hospiti refectionem praebuerit. sed fallitur sophar. quia
scs iob dicit. si comedi buccellam meam solus. non remanebit de cibis eius
quia non florebunt bona sua. Cum saturatus fuerit arctabitur
aestuabit. & omnis dolor irruet in eum. Cum ditius scilicet &
rerum omnium abundantia refectus fuerit. subitus ei interi
tus ueniet eo arctatus miseria irruente. atq. conclusus calamitatum

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

cladibus aestuabit · Utinam impleatur uenter eius · & mittat in eum
iram furoris sui ; quandam capacitatem siue quia sinum spaciosū
uentrem animae superius intelleximus · hoc ergo dicit · ut quia
iam cogitationibus iniquissimis plenus sit · usq· ad summum oris
sui blasphemia cumuletur · siue ira furoris ipsius diaboli animū
non absurde sentimus per quem probantur sci · et pluat super
eum bellum suum ; Bellum prae multitudine sua · possunt
intellegi aduersariae potestates · iste igitur bellum dō infert .
quando scos eius oppugnant ; quod autem ait pluat super eum ·
abunde in eum calamitatis miseriam praecatur effundi · siue homo
impius qui bellum blasphemiae infert dō · recipiet opus suum · fu
giet arma ferrea · et irruet in arcum aeneum : Tamquam si di
ceret · quando putauerit se leuiores calamitates posse fugere in
atrociores incurret · Siue aliter · Si socios & ministros diaboli
fugiat · incurret in ipsum principem tenebrarum · & cum sint illi
rebelles in malicia fortes & duri cordes tamquam arma ferrea · in
peiorem tamen auctorem totius mali uelud in arcum aeneum in
pinget · quem puto ideo hoc loco arcum nominatum · quia uel
maxime in insidiis & dolo homines inopinantes interimere non de
sinit · Arcu enim inopinantibus plerumq· tela iaciuntur ·
Et non liberabitur de manu gladii · hoc dicit quia non euadet
diabolus mortem perpetuam · Eductus est & egrediens de uagina
sua & fulgorans · & quia diximus arcum translato nomine diabolū
posse intellegi · qui dum oboedientia transgreditur terminos · & in
superbia elatus metas scae humilitatis transcendit · quasi de uagina
beatae habitationis iusto iudicio dī eductus · atq· expulsus est ·
siue eductum de uagina paratum · semper ad interimendum fugien
tem se significatum esse nouerimus · Uulnerabit eum sagitta aenea ·
aes diutinum est · huic metallo diabolus conparatur · eo quod in teri

mendum numquam deficiat · nec senectute aliqua consumatur ·
qui &iam fulgorat · hoc est transfigurat se inangelum lucis.
Uadent et uenient super eum horribiles · id est socii eius · Omnis tenebrae
absconditae · inocultis eius: Tenebrae inhoc loco intellegenda sunt
peccata · siue ea quae commissa abimpio sunt · siue committenda
sunt incorde eius · affectu etcogitationibus latent · quae ideo in
secretis mentis eius · abscondita dicuntur esse · quia illis fauet eisque
plurimum delectatur · Deuorabit eum ignis · qui non succenditur.
Hunc ignem non absurde intellegimus esse gehennam qui non ma
teriis quibusdam et pabulis iuuat ut ardeat · sed per se ipsum ut
creatus est ingens · cuncta quae ei iniecta fuerint concremat · Ergo
iste ignis deuorabit impium · qui tamquam rationabilis itaeum glu
tiet · atque absorbebit · ut ineo aeternis cruciatibus torqueatur: Affli
getur relictus intabernaculo suo · Obimpietatem uidelicet suam iniqui
derelinquetur a deo · ut intabernaculo corporis sui poenis perpetuis cru
cietur: Reuelabunt caeli iniquitatem eius · et terra consurget aduer
sum eum · Intestimonium utique erunt angeli et sancti homines ut noue
rint quod poenas iustissime patiatur · Apertum erit germen do
mus eius · iniudicio dei quando impius condempnandus est non solum
omnes cogitationes cordis eius · uerum etiam principia imperfecta
rum cogitationum deo pandenda sunt · atque clarius luce mani
festanda · Detrahetur indie furoris dei · indie iudicii mittetur inte
nebras exteriores; Potuit et dies impia fuisse iob · quando a deo plaga
percussus est · ita conclusit elocutionem suam ut diceret · haec pars
impii · Ubi quasi ex structo ostendit · quod in sensum iob uniuersa
haec dixerit · Quod autem sequitur · & hereditas uerborum eius a deo ·
id est operum retributio · alii ita uerterunt · et hereditas uerborum
eius ab episcopo · Quia quemadmodum dominus a dominatione rerum
omnium senior · ita et episcopus eo quod desuper intendat in omnem

creaturam uerissime dicitur. Non enim d(eu)s perturbata mente co
motusq(ue). puniturus est peccatores cum sit incommutabilis. sicut ait
ad moysen. Ego sum qui sum. Non solum sempiternus uerum
etiam aeternaliter mitis. Deinde ista de d(e)o antropopathos dici in
tellegamus non proprie secundum inconuertibilem substantiam ei
us quo(d) est translatis nominibus passibilis creaturae ad naturam
non conditam nec creatam. sed potius omnium conditricem.
Respondens autem iob dixit. Audite quaeso sermones meos et Cap. 21.
agite paenitentiam. Post tanta conuitia non est commotus
ut acerbe responderet. quin potius deprecans eos alloquitur. ait.
ut audientia(m) prebeant sermonibus eius. quibus praeceptis et cog
nitis nouerint se super tanta oris sui amaritudine penitere debere.
Numquid contra hominem disputatio mea est. Ut merito non
debeam contristari; primum mihi illud est oneri et ualde moles
tum atque horribile. quia non cum homine sed cum d(e)o mihi causa lo
quendi est. cui castificatam iusticiam exhibebam. ut mercedem
huius operis repensaret. Ecce nunc tamquam reus criminum.
omnibus adfligor miseriis. hinc dicit se tristari. quia scit d(omi)n(u)m
nihil iniuste operari. Adtendite ad me et obstupescite et adm
iramini. Quod sit istud secretum ut deus bonus et iustus erga 5
me taliter operetur. praesertim cum eius testimonium
de me bonum habeam. et ego quando recordatus fuero pertremis
co. et concutit carnem meam tremor.
Cum enim plagam hanc cogito quam iniuste uiuens sustineo. dique
iudicium qui neminem insontem affligit recordor. nimium per
timesco. hoc ipsum optime scio nullus patitur malum aliquod. ni
si ipse permiserit; Nemini infert malum. nisi inferri et ipse ius
tissimum iudicarit. Sed haec tibi o beate iob. ut appareres foris
hominib(us). quod intrinsecus eras ante d(omi)n(u)m. Quare impii uiuunt

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

69

et sublevati sunt · Confortatique divitiis et cetera · Et alius ita
dixit · quare impiorum prosperatur vita · et cetera · et alius
dixit · Quare non respicis ad iniqua agentes · respondete mihi
obsecro · si ego impius et immemor bonorum operum secundum
iustitiae sicut vos confirmatis haec patior · quare impii vivunt
et sublevati sunt confortatique divitiis · sive ut alii dixerunt ·
senuerunt in divitiis · hoc ergo inquam obsecro respondete ·
Numquid vos qui deum contra iustum defenditis in hoc loco mius
tum notetis · ut in me iniquus ultor sit · et in meis similibus clemens ·
Horum igitur de quibus nunc loquitur · finis et interitus erit mors
aeterna · et perditio inferorum · Vere quia non sunt in manu eo
rum bona sua · consilium impiorum longe sit a me · quia pro hoc
gloriae suae et temporario flore · perpetua ignominia coram
angelis induuntur · quotiens lucerna impiorum extinguetur
et super veniet eis inundatio et dolores dividet furoris sui ; lux
vero iusti semper · quia et hic in hac nocte seculi lucerna fidei nullo ven
to temptationis extinguitur · et illic ad gloriam sempiterni lumi
nis preparatur ; lumen vero peccatoris intra breve tempus vitae
extinguitur · quoniam transiturus est sicut umbra · non erit et veni
et impius sicut iob ait inundatio · id est abundantia tormentorum ·
quibusque dolores dividet furoris sui ; procul dubio deus dolores
dividit dixit · pro hoc quod poenas unicuique retribuet · ut mere
tur · Deus servabit filiis illius dolorem patris · et cum reddide
rit tunc sciet · Diabolo servat supplicium gehennarum · ut cum
eo illi quos sibi exemplo malitiae suae filios fecit · pariter
puniantur · quod deo reddente pater eorum *diab* tunc sciat · id est tunc
sentiat · quando cum filiis poenas patietur aeternas ·
Videbunt occuli interfectionem · sive necem suam ut alii doce
runt · Duplex enim tormentum est videre poenas quas sustineas et ide

furore omnipotentis bibet· Ipse est calix aureus dni inmanu
babylonis· Quid enim adeum pertinet dedomo sua post se· et si
numerus mensium eius dimidietur· deeodem diabolo dic· dequo
salomon ait· Inpius cum uenerit inprofundum malorum suorum et
criminum desperatione contempnet; iam enim nouit secus sui qui sup
domus et regnum ei perpetuo ee damnandum· quia nulla ei est uo
luntas agendae paenitentiae· Num quid dm quispiam docebit
scientiam qui excelsos iudicat· qui enim de excelsis atque subli
mibus potestatibus angelorum habet iustum iudicium quem ad
modum aquoquam doceri poterit· ut inhis quae poterit quae sup
diximus posset eius iudicium reprehendi· iste moritur robustus
et sanus diues et felix· Beatorum inhoc mundo et infelicium inhac
uita communem dicit esse conditionem; Uiscera siue intestina ei
ut alii dixerunt sunt adipe· et medullis ossa illius irrigantur;
Alius uero moritur inamaritudine animae absque ullis opibus et
tamen simul inpuluere dormient et uermes operient eos· inhac
igitur continentia sermonis huius iste sensus est· quod inhoc
mundo iusti et peccatores indifferenter uiuant· Sed haec diuersi
tas commutanda sit infuturo· sicut inillo diuite factum est·
et inlazaro paupere· Certe noui cogitationes uias et sententias
contra me iniquas; Cum ergo recte definiam inquit quod et uos per
spicitis quia una sit inhoc saeculo et peccatori moriendi conditio et
sco; Qui tamen postea disiungendi sunt et adpraemium mittentur
iusti· peccatores uero adsupplicium rapiuntur· Uos uero ininsonte
iniquam datis sententiam· et dicitis insultates mihi me q. inuidentes
ubi est domus principis· Interrogate quemlibet deuiatoribus et
haec eadem eum intellegere cognoscetis; quia ergo deme na
sentitis quod damnatio ius meae nunc tempus aduenerit
non ita est quod diffinisse uos arbitramini· quia haec di castigatio

temporalibus. non est aeternatio dampnatio; Malus enim in die p̄ditio
nis seruatur; qui et ad diem furoris di ducendus est ut excipiat
sententiam mortis aeternae; Sci et enim omnes recte uiatores ēē
dicuntur qui ut expediti et alacres praetereundo seculum mili
animo calcant terram suam; Et festinanter proficiscentes ad beata
patriam mundi huius iter laboriosum conficiunt ut hiergo qui
ascendunt ad populum peregrinum. siue succinctum fidei uinq
cingulo contra dissolutionem uitiorum lumbos mentis accingunt;
Quis arguet coram eo uiam eius et quae fecit quis reddet ei; uidetur
mihi quod iob proprie de diabolo dixerit; licet et generaliter de omnib
peccatoribus posse intellegi; quis hominum eum potest arguere pp
ter uiam eius pollutissimam qua totum mundum ingredi fecit.
aut reddere ei quae creatura poterit quod meretur. nisi ille so
lus agnus di qui peccatum non fecit nec dolus inuentus est in ore
eius; Ipse ad sepulchra ducetur; Ad mortem uidelicet tormento
rum quam ipse hominibus intulit in adam. et ipse ad inferos du
cendus ut illic perpetuo puniatur. et congerie mortuorum uigi
labit et licet dampnandus ad poenas ducendus sit. sed tamen mor
te hominum gaudens. ad inuidendam eorundem mortuorum con
geriem omni alacritatis instantia in eorum interitu uigilabit;
uel certe semper uiuet in mortem. Dulcis fuit glareis cociti coctium
inferorum fluuium esse dicunt. Nos aut in scripturis diuinis
eundem fluuium torrentem. puteum. caminum. ignem aeternu.
lacum. stagnum legimus et gehennam. Glarearum uero nomine
ipsa officia tartarorum. ministros quoque poenarum infernali
um iunctos tormentorum locis aestimo ita dictum sit. quasi
per tronam. eo quod desiderent illum atque exobtent habitato
res inferorum ut puniant. et de sui interitu saturentur;
Uel certe dulcis fuit morti. quia tam innumeros ei populos adqui

siuit · et post eum omnem hominem trahit · qui imitatione exempli
eius secuntur · siue post se omnem hominem trahit · secundum prae
uaricationem humani generis in adam · et ante se innumerabiles
quos deceperit et eos secutores praemittit ad poenas · quomodo igi
tur consolamini me frustra cum responsio uestra repugnare osten
sa sit ueritati; in hoc uersiculo omnem altercationem disputatio
nis suae conclusit · et amicos suos quod sine causa contra eum de
praedicta ratione decertent conuincit · cum illi diffidunt impios et pec
catores in hoc mundo puniri · inter quos et ipsum condemnant ille
conuincat eos quod uel maxime in hoc saeculo glorietur quis
ad damnationis iudicium deducendi · | Respondens autem elifaz cap. 22
themannites dixit · Numquid deo comparari potest homo · etiam
si perfecte fuerit scientiae · in sugillationem igitur [illegible] iob ista
dicuntur · qui sibi omnino adroget haec se propria cordis sui
sapientia loqui · quid prodest deo si tu iustus fueris · aut quid ei
confers si inmaculata fuerit uita tua? Nemo iustitia sua et
sanctitate deum efficit meliorem; quoniam fons omnis boni atque origo
nullius boni eget · secundum prophetam qui ait · quoniam bonorum
meorum non eges; Numquid timens te arguet te et ueniet tecum
in iudicio; Numquid causa timoris dei haec est ut timeat deus [illegible]
forte ipse potens aliquando efficiaris · et coaequalis factus ipse
resistas ei · quae risorio potius et subsannantis sensu dicuntur · et
non propter malitiam tuam plurimam · et infinitas iniquita
tes tuas · Non hoc timens inquit arguit te · grauis plagae hu
ius correptionibus · sed propter omnia mala tua · quibus studium
commodabas · quia ergo principale malum · id est malitiam
iob plurimam habere · unde cetera mala quasi in botro depen
dent · subiungit et narrat ea quasi per species singulas ita
dicens · Ab stulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa; Hoc dicit quod uiolenter

et hostili more aliena rapuerit · uel pignora iniustae extor
serit · siue per speciem iustitiae per calumniam expoliarit ·
ubi praegrauatur crimen quando dicitur · quod nec sanguine
suo pepercerit ; Et nudos spoliasti uestibus · quid uestitis
feceris hic apparet · apud quem nec nudus a rapinis tuis inmu
nis inuentus est · Aquam lasso non dedisti · Manifestum est · & esuri
enti subtraxisti panem · Breue est non dedisse · grauius subtra
xisse · grande ergo peccatum hospitalitatem in necessitate positis non
prebere · A peste autem elifaz mentitum scimus cum in ferius legimus
quanta bona iob fuerit operatus ; In fortitudine brachii tui possidebas
terram & potentissimus obtinebas terram · Arguit nihil ominus
eum tamquam superbum & tyrannum qui non iustitia & aequi
tate regeret sui populos regere & sed truculentis moribus
tam quam uirtute brachii duro eos seruitutis onere sub
iugare & nullus propter imperium suum durissimum inmu
si conditioni suae subitus inuenire · Uiduas dimisisti uacuas ·
Quas distitutas & tribulationibus adflictas atque humiliatas ad sub
ueniendum audire noluisti · unamquamque earum uacuam dimi
sisti · quando id quod a te postulabat non potuit impetrare · & la
certos pupillorum comminuisti · sed quid uirium habuerunt
unde sustentari possent tulisti · & eorum animositatem desperatione
fregisti · uel non defendendo eos a malis hominibus uirtutem spe eorum
qua a te respiciebant comminuisti · dum eos passus es opprimi ; propterea
circumdatus es laqueis & conturbat te formido subita · hoc dicebat
elifaz quod ipse beatus iob male conscientiae formidine turbare
tur & eadem formidine sibi subito ueniente usquequaque consternatus con
silium pacientiae perdiderit contra aduersa ; Et putabas te tenebras non uisu
rum aut impetu aquarum inundantium non oppressum iri · tanta securitate in iniquita
tibus potens agebas ut haec mala meritorum tuorum reci pro ...

tibi uenire non credideris; quibus tenebris miseriae uitique & calamita
tis tamquam impetu aquarum inundantium repente depressus es.
ut obscurato corde non uideas quod rectum esse patientia per docet
Multis modis in scripturis diuinis tenebrae appellantur, peccata
ignoratio · siue tribulatio · uel etiam obscuritas diuinorum uolumi
num · nomine tenebrarum ponitur. An cogitas quod deus excelsior
caelo est · & super stellarum uertices sublimetur; primum
ergo elifaz s(e)c(un)d(u)m iob criminatur · quod in deum asserat ignorantia
cadere · & multa sunt in creaturis suis quae nesciat · Deinde
quod iudicium eius adfirmet · incertum esse & dubium · & ideirco
per caliginem · id est quasi ueri simile sit quod iudicat; Nubes lati
bulum eius · nec nostra considerat · et circa cardines caeli ambulat;
idcirco autem haec omnia quasi ex sensib(us) beati iob esse confingit ·
ut eum non solum blasphemum · uerum etiam quod ignorante
dicat deum · locisque eum asserat contineri · quod utique grande sacri
legium est · sentire de deo · Numquid semitam saeculorum custo
dire cupis · quam calcauerunt uiri iniqui; custodire cupis · pro
obseruare dixit · Hoc est numquid actus et uitam perditam
consequi concupiscis eorum qui in diluuio et sodomis et heremo
perierunt · uel eorum qui non credunt deum humana curare.
qui sublati sunt ante tempus suum · ut dathan et abyron · uel illi
qui subita morte perierunt; Et fluuius subuertit fundamentum ·
imminente se ira dei tamquam fluuii impetus stabilitas praesen
tis uitae eorum subuersa est; siue quasi fluuius superuemente
pressura fundamentum corporeum eorum demolitum est ·
ut uitae eorum parietes corruerint; qui dicebant deo recede a
nobis. propter apostasiam ergo damnati sunt · At non
talis iob qui dixit · etiam si occidat me in ipsum sperabo ·
Et quasi nihil posset facere omnipotens; aestimabant eum ·

cum ipse implesset domos eorum bonis. Non timuer ergo in
pii nec propter peccata offensam di incurrentes. & bona quae ip
se praestiterat & uindictam suppliciorum incurrerent, quoru
sententia p(ro)cul sit a me. Et s(an)c(tu)m iob in blasphematoru numero
ponit. quem ita ut eosdem detestatur. Videbunt iusti et laeta
buntur. siue ut alii dixer(unt) ridebunt. de abiectione infidelis popu
li loquitur, et d(omi)n(u)s subsannabit eos. Quomodo hoc et de s(an)c(t)is eius
non potest dici. quando uident peccatores iusto di iudicio
condemnari. uidebunt et laetabuntur; placet enim illis di
iustitia. sicut et ipsi d(e)o, sed eli(phaz) s(c)i(licet) cum hic fortassis recte dixerit.
male opinatus e(st) ut beatum iob impiis & peccatoribus compareret
Nonne succisa est erectio eorum? Superbia utique illorum &
contumacia supradictis poenarum exemplis succisa est & per
petuae perditioni tradita, et reliquias eorum deuorauit ignis?
Reliquias dixit etiam extrema quaeque peccaminum in die iudicii
puniendae. quia in hoc seculo nulla poena grauissimos peccatores,
ita ut digni sunt damnat. siue reliquias posteritatem malorum
hominum intellegere possumus. quae imitando eos tamquam patres
eorum generatio appelletur. siue in bonam partem reliquiae ponuntur.
secundum illud. quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi et reliqui
ae cogitationis diem festum agent tibi. Ut cogitatio hominis ad
confessionem pertineat peccatorum. reliquiae uero sint ipsius
confessionis aeterna remuneratio. qua indultis sibi peccatis. uelut
in die festo spiritali laetitia perfruatur. Possunt reliquiae et nouissima
intellegi. iuxta illud. Reliquiae impiorum peribunt. Adquiesce igi
tur ei et habeto pacem. et per haec habebis fructus optimos.
Hortatur s(an)c(tu)m iob. se iam cogitet emendare. et dat consilium non
quaerenti. ut per patientiam conuertatur ad deum. & ita post
bellum insistentis sibi horribilis plagae posset habere in colomi

ratis pacem. Suscipe ex ore illius legem siue dictum. Id est audi quae
praecipit et corde serua. Si reuersus fueris ad omnipotentem aedifi
caberis: si te factorum tuorum paenitet aedificaberis. id est cottidiae
uallatus diuina custodia munieris. Dissimulantibus agere paenitentiam.
Hoc exemplum egregium praeponendum est. necessaria enim haec cohor
tatio est. qua possunt peccatores gloriam perditam reparare. Et longe fa
cito iniquitatem a tabernaculo tuo. Si te emendare uolueris atque
corrigere. tibi adscribet deus quod longe facias a te iniquitatem tu
am. cum eam potius a te ipse elonget. siue ipse diabolus iniquitas dicitur.
hoc est qui te in potestatem accipit elongabitur. Dabit pro terra silicem.
et pro silice torrentes aureos: Hoc dicit quod si propitiatio sibi deo in praecep
tis eius firmissime stabilire, non terrenis rebus et carnis uoluptatibus ope
ram dabit. sed magis ad fortitudinem uirtutum proficiet. per quam pos
sit ad affluentes caelestium diuitias peruenire. Hoc enim metaforicos eli
fiz ad sanctum Iob dicit. Quod si in saxo fortitudinis bonae conscientiae tuae
positus fueris sensus diuinae sapientiae tibi uelud torrens aureus abundabit.
eritque omnipotens contra hostes tuos: Cum feceris inquit uoluntatem eius
habebis eum defensorem tuum. et argentum coaceruabitur tibi: Diximus au
rum pro sensu accipi. et argentum pro eloquio iustificationis: Ergo et
mandata dei atque iudicia. ipsa sunt diuina eloquia: Cum ergo conuer
sus in his fueris meditatione assidua commoratus. intellegentias diuersorum
sensuum differendo multiplex et copiosae abundans eloquium coaceruabitur
tibi. Tunc super omnipotentem deliciis affluens; Deliciis utique spiritalibus
supra dictis repleberis. cum petitiones cordis tui gratia sancti spiritus uideris. et in gau
dio mentis tuae senseris adimpleri. Et eleuabis ad deum faciem tuam: liberam
frontem ad depraecandum dominum attolles. siue iam ponram. neque incuruatam
deorsum malae conscientia eriges ad deum animam tuam. Rogabis eum et exaudiet
te. et uota reddes; peccatorem te non potest exaudire. nisi eum prius pro pec
catis tuis deprecatus fueris. decernes rem. et ueniet tibi. Rem dumtaxat iusti

scam atq. honestam quam a dō petieris obtinebis. & in uiis tuis splendebit
lumen. Uiae tuae. actus tui boni erunt. & lumen tibi erit di notitia. di que
uisitatio atque protectio. quo actus uiarum tuarum correcti inluminen
tur. ne forte per errorem inscitiae in montes tenebrosos offendas. Qui enī
humiliatus fuerit in gloria. ipse saluabitur. Et dns in euangelio. qui se humiliat
exaltabitur. Saluabitur autem innocens. saluabitur mundicia manuum su
arum. id est gratia bonorum operum uel nitore. Antiqui ita dixerunt: erue
innocentem & saluaberis munditia manuum tuarum. ubi retributio uidetur sonare
quod ait. erue innocentem ut saluari possis innocentia manuum tuarum.

Cap. 23 Respondens aut iob dixit. Nunc quoq. in amaritudine moratur oculus meus.
& manus plagae meae adgrauata est super gemitum meum: Relictis infidelium
amicorum. qui me calamitatis huius miseriam iuste pati definiunt. & ad dnm ama
ritudinem meam. totum me ad dnm conuertam. & dicam ei pro conscientiae meae
fiducia quae secuntur. Quis mihi tribuat ut cognoscam et inueniā illum & ue
niam usq. ad solium eius: Intellectu cognoscere se dm dicit. inuenire quoq. eum
operib. bonis. & uenire usq. ad solium eius. futuri scientia & cognitione iudicii
proficiendo accedere. usq. ad ipsum contemplationē diuinae potestatis. quam utiq.
mundi corde uidebunt. quod cor multis castificationib. morum. se iste iob pu
rificatum se dicit habuisse. ponam coram eo iudicium. iudicium inquit iustitiae
ponam in conspectu di mei. & secundum illud ab ipso iudicii eius aequitatē requi
ram. Tamen prius quam sit eius in me finitiua sententia. multas ei proferam
increpationes. quia cum eius nouerim singularem iustitiam quare iustus
mala patior tormentorum. quae iniquis impiisq. potius debentur. hoc ergo qd
secutus ē ait. & os meum implebo increpationibus. Id ē iusti doloris querelis.
Nolo multa fortitudine contendat mecum nec magnitudinis suae mole me pre
mat: In mole maiestatis eius horribilem minatione intellegamus. non aliquid corpore
um. quia ds sps est. Certus sum inquit. quia adflictionum (seruitium?) miseriae ipso
utiq. iudicante patebit me nullo peccatorum merito sustinere. Hinc ait per
ueniet ad uictoriam iudicium meum. Si ad orientem iero non apparet [?].

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

si ad occidentem pon intellegam eum: Dś uero omnē uiam conuersationis
ait quia optime nouerit· Uestigia eius secutus est pes meus· hoc ē quod
iubere uoluit custodiui· ipse enim solus est· & nemo aduertere potest
eius· Hoc est quia inscrutabilia sunt iudicia eius· et inuestigabiles uiae
eius· Cum expleuerit in me uoluntatem suam· et alia multa similia
presto sunt ei· Cum iam in me quib· uoluit tormentis adficerit· et alia
adhuc quanta uoluerit mihi infligere poterit· quem insensibilia
sicut sensibilia contremescunt· & idcirco a faciae eius turbatus sū;
Unde et considerans eum· mente scilicet sentiens· et ex parte intellegens
timore sollicitor: Id est orripilationem maiestatis illius pertimesco;
Deus molliuit cor meum· omnipotens conturbauit me; Cor mollitū
resolutum a pauore nimio et timore· hoc loco dictum nouerimus·
Non quasi quoda duritia incredulitatis ad fidem suscipiendam
mollitum sit· cum magis ipse iob per fidem fortis in dño manserit·
Unde sequitur· omnipotens conturbauit me· hoc quod supra· non eni
perii· propter imminentes tenebras· Nec faciem meam operuit cali
go· Ipsas calamitatis suae miserias tenebras appellauit· quas uelut rui
nas subito imminentes sibi dicere uoluit· eis tamen insistentibus· mihi
ait· desperatione non perii· nec faciem mentis meae infidelitas exce
cauit· uel negatio dī·/ Ab omnipotente non sunt tempora; qui autem
nouerunt eum ignorant dies eius· illi uero quia sentiunt et intellegunt
dm· dies aeternitatis eius ignorant· in qua aeternitate nec tempora
nec dies· qui in temporibus sunt inueniuntur· ubi unus aeternus ē
dies· Siue aliter· Omnia nouit quae nunc loquor· uel patior·
Alii terminos transtulerunt· diripuerunt greges et pauerunt eos·
Id est transtulerunt terminos· comederunt· Manifestum ē secun
dum litteram· Uideamus nunc secundum misticū intellectum· quid
significet· terminos transferentes· id est statuta ecłae conuellentes·
hereticos esse significauit· qui nouitate doctrinae puersae euangelicae

Dū partes mundi enumerat dō eū habitare ubiq· totū· sibi tam̄ omnino eē inuisibilē
ēstitet eo qđ n̄ subiaceat eius diuinitas obtutib· creaturae·

legis. et apostolorum terminos praefinitos excedunt; Et ita deceptoria
persuasione diripiunt greges dominicos. id est populos credentes in
xp̄m. Asinum pupillorum siue iumentum abegerunt. et abstulerunt
pro pignore bouem uiduae. subuerterunt pauperum uiam. et op
presserunt pariter mansuetos terrae. Pupilli quidem sunt teneri. uel
infantes in fide. uel qui dn̄m patrem non habent. ut ab eo contra aduer
sarios defendantur; Quorum animum. uelud iumentum fortem ac ne
cessarium ad dn̄m in se per fidem portandum. heretici per donum mon
a beis abigunt. dum eos fallaciis suis ac uirtute animi spoliant. siue gen
tilem sensum inmundi utique animalis nomine dictum a beis quidem au
ferunt. dum sub prae textu uerae religionis eos in perfidiam suam du
cunt; Uiduae etiam illae sunt animae quae uirum dn̄m suum et dn̄m ami
serunt. a quibus heretici pro pignore perfidiae utiq; confessionis. per quã
falsis eorum adinuentionibus initiantur. et debitores eorum efficiuntur. sancta
rum uirtutum munditiam a beis etsimilia animi opera auferre conantur;
pauperes quoque in hoc loco illi intellegendi sunt. qui testimonio fidei destitu
ti sunt; Alii sunt diuites in fide. horum religionis uiam qua ad dn̄m redire
poterant. suis erroribus heretici sub uerterunt; Mansuetos autem imbel
los ēē sentiamus. qui constantiam inimicis suis non habent resistendi.
et propter ignauiam animi sui facile seducuntur. Hi ergo multis errorũ
dogmatibus. et diuersis errorum superstitionibus opprimuntur. In bo
nam uero partem uiduae sunt qui se mortificant cum uitiis. pauperes
apti sunt. De isto numero heretici conantur. Dum pauperes sanctorũ
aliquos suadent uel mansuetos circumueniunt. qui eis resistere non pos
sunt. sed patienter pro simplicitate audiunt. illi uero eos admittunt
extinguere. Alii uero quasi onagri egrediuntur ad opus suum. uigi
lantesq; ad predam. praeparant panem liberis. Uiolenti sunt qui
publice rapiunt; praedones et latrunculi sunt. qui de occultis ad opera
sua exeunt utiq; non dī; Quos imbres montium rigant. hos ergo per

miseriam destitutos domibus dicit · quandoquidem ait eos montium cauernis et umbraculis operiet · & quanta sit eis in ipsis montibus necessitas commorandi ita ait · quos imbres montium rigant · id est aquis de ipsis montibus copiosae fluentibus inundantur ; et non habentes uelamen · amplexantur lapides; Manifestius scilicet dat rum · qui cum tegimen non habeant · petra adoperiuntur · Uim fecerunt depredantes pupillum · et uulgo pauperem spoliauerunt · Ubi intellegitur quid habentibus fecerint · quandoquidem facultate tenuissimos non fuerint miserti · Inter aceruos eorum meridiati sunt qui calcatis torcularibus sitiunt ; Hoc malum est magnum et iniquissimum ut sub labore et fructu aliorum alii requiescant et inebrientur uino eorum · qui collectis uindemiis suis sitiunt ·

Quod autem ait anima uulneratorum pro consensu ad dominum clamantium intellegamus · Uastitatorum autem tribulatio · usque ad gemitus ciuitatis habitantium perueniebat · Uulnerati uero non solum intellegendi sunt · quorum corpora ab aliis transfodiuntur · uerum etiam illi quorum animae hostium timore timore nimio uelut gladio feriuntur · Ipsi fuerunt rebelles luminis; Demones haeretici philosophi siue etiam omnes impii intellegendi sunt · qui contra doctrinam dei uenire conantur · quia manifestatum uitae lux est · quia in natura lumen est quod per se est · tenebrae uero caecitas cordis · Et proinde si caecitas cordis tenebrae sunt · recte exteriores tenebrae poenae intelleguntur · Ut iniqui de peccatorum suorum tenebris ad tormentorum tenebras proiciantur ·

Sic intus et foris dei sententia consummata · coram angelis dei induantur sicut diplode confusione sua ;

Onagros uero qui commorantur in deserto · paganos quos

Mi.

q. errore gentilitatis qui in diserto uerae religionis sunt
intellegere debemus. eo quod iugo certe Religionis non continentur. Hi igitur egrediuntur ad opus suum. Egredi namque
dicuntur quando adfectus suos per doctrinas prauas in eos
quos seducunt ostenduntur. Ita enim omni sollertia de
predantur uagas errore animas. ut de ipsa multitudine per
dito posteritatis suae. uelut alimentum panis loetalis doctrinae
pertinatiam derelinquant: Agrum non suum demetunt &
uineam eius quem ui oppresserunt uindemiant. Ager. siue
uinea [v]itae uniuscuiusque hominis quidam modus uitae est.
quae ab uno quoque colitur. quando sordes & quidam frutices
uitiorum mundantur uel etiam extirpantur. quia ergo haec
culturae diligentia minime prodest. quando omne bonum
naturae non ad fidem refertur. quia iustus ex fide uiuit.
Praedicti idolorum cultores opprimentes fidelium quamuis ho
neste uiuentium corda. eos uelut quadam ratione seductionis
in errorem inducunt. quasi agrum eorum sine uinea dissi
patas fruges uiolenter abripiunt. Nudos etiam dimittunt ho
mines. dum eos operibus bonis expoliant. quibus operimentum
non esset in frigore. illos utique expoliant. qui caritatis
di non habent uestimentum. & idcirco in fidelitate algent
quia sps feruentis tunica indui non merentur. Quos imbres
montium rigant; horrendum iudicium praedicentis; Non
enim cogitationes animae istae sunt propriae. tamquam
si ipse naturae essent. quae utique in natura existente sunt
& naturae existentis ministerium. sine quibus natura ratio
nalis non est. quoniam ut dixi ipsae per se non sunt.
sed motus inuisibiles sunt subsistentis naturae. In fortitudine

non imbribus caeli rigantur sed mortuum extollentium se aduersus scientiam
di quae de caelo est. et non habent uelamen amplexantur lapides hoc est
sine uestimento uirtutum peccatis suis et erroribus delectantur
Vim fecerunt depredantes pupillos. illos scilicet qui notitiam aliquę
secundum naturę bonum habent quam defendere non poterant fra
gili animo et pueriliter iuuentis suasionibus prauis uim inferentes pre
dati sunt. Vulgus pauperum spoliauerunt. Multitudinem quoque po
puli uiolentis actibus et inscia pauperem siquidem forsassis habebit
iustitiae aut etiam innocentiae naturalis dum in maius erroris sui
malum pertrahunt praedictis bonis spoliauerunt. Nudis et in
cedentibus absque uestitu et esurientibus tulerunt spicas nudis fide
di que custodia destitutis uestimenta quoque spei et caritatis diui
nae ceterarumque uirtutum exuuias non habentibus quibus ani
mae exornantur et tum spicas in quibus diuinam notitiam
ad opertam habeant nec esurientes uerbum scientiae di
quandoque ignorantiae retecto uelamine possent ipsam nu
dam ueritatem tamquam panem alimoniae uitalis accipe
re. Inter aceruos eorum meridiati sunt qui calcatis torcula
ribus sitiunt. Sublatis igitur spicis per figuram intra se diui
ni nominis notitiam continentibus quando ex eis hi qui habe
bant eas plena cogitatione idest solidum cibum conficerent seductores
uiolenti inter bona eorum opera quasi inter aceruos gloriantes re
quietem sibique tribuunt. Si quis generalium uirtutes secutus fuerit na
turales de quibus tamquam seminibus in se operum aceruos constituat
ipsi tamen seducti calcata uirtutum uindemia et expressa sitiunt
quia ueritatis poculum apud eos a quibus in errore abstracti sunt
non inuenerunt. De ciuitatibus fecerunt uiros gemere. Non solum
inquit illos sine munimine habitantes spoliant et dominati durae

super stitionis adfligunt uerum etiam et eos qui ciuitates mentium
suarum moribus bonis munitas inhabitant pugnando errorum
arietes subruunt. Quod et multis philosophis contigisse manifestu
est qui cum magni et clari circa corporum suorum fuerunt conti
nentia. cum gemitu tamen et labore nimio ad ueritatis notitiam
peruenire uoluerunt; Et anima uulneratorum clamauit. Deus
uocem implorantium inultam abire non patitur. quin ultioné
tribuat de erroribus. ut dum ad ueritatem sauciati peccatorum
uulneribus conuertuntur. conuicta falsitas puniatur. Puniuntur
enim quando eorum qui seducti fuerant conuersione destruuntur.
Mane primo consurgit homicida. Sed item mane dictum est. pro eo
quod publice et clara luce malum committitur. Ut sit quasi gloria
facinus operantium et secundum sodomitarum exemplum;
et peccatum suum non absconderunt sed predicauerunt. Potuit
et de iniquis iudicibus hoc dixisse qui ad hoc maturius surgunt.
ut causam egeni et pauperis muneribus corrupti praeuaricentur
Noctem uero ideo dicta puto. quia praeuaricatores negotiorum
secretum quoddam quasi tempus nocturnum requirunt. quando
munera pro causis praeuaricatis accipiant; Oculus adulteri obser
uat caliginem; siue ut alii dixerunt et latibulum faciei posuit;
idé cordis eius oculus obliuione excecatus est. ut in eius memoriam
non ascenderet; quia omnium cogitationum et operum humano
rum malorum deus est inspector et cognitor; Perfodit in tenebris do
mos sicut in die; Condixerant sibi et ignorauerunt lucem;
Manifestum est siue per diem dum adhuc hanc rapinam suam co
gitatione disponunt; antequam ad ipsas facinorum tenebras ueniant.
si subito apparuerit aurora. arbitrantur umbram mortis; Mox ut iusti
tiae sibi et honestatis aliunde lumen coeperit aperiri. et ingeri de

ō scientiæ sua mala id poenas mortis

se estimant sustin-tere · quia iustitia et scitas uitant · scriptura
diuina odiosa est iniquo · Siue alter · Hic igitur homicida recte
hereticus quisq· sentitur ex iudeorum numero qui animas homi
num noxis & laetalibus sensibus inter ficiunt : Quod aut dicē mane
primo consurgere ; illud ē quia cum hi qui nup fide initiati sunt ·
matutinū habeant · idē sibi · quasi principium scam religionē siue
ipsi matutinū effecti sunt · cum de tenebris & filiis noctis · facti sunt
in dño · & filii diei & filii di. hos pfidiae suae uenenis ppinare festinant
ut eos decipiant · Siue alter · Mane xpc intellegend est · ad eius
resurrectionē hereses in ecclesia ēē coeperunt · per noctem uero
erit quasi fur · Omnes sensus hereticorum nocti & tenebris compu
randi sunt · quia lumen non habent ueritatis · ipsi sunt etiam adul
teri · quia eloquia di casta · adulterina interpretatione corrumpunt ;
per fodit in tenebris sicut in die ; Condixerunt sibi unusquisq· here
ticus ad quem prauitate doctrinae consistens, non dulci & suaui
sermone euangelii sicut imber placidus · & sicut ros cum silentio in
animas descendit fidelium · sed aspero potius & ad uulnerandum
peracuto domos perfodit animorum · Hoc enim uelud in die con
dixerunt sibi heretici · ut omīs mortales saeculis doctrinae noxiae
per foderent · quando in ecta adhuc hoc ē in die ueritatis positi
hereses facere condixer ; Si subito apparuerit aurora arbitrantur um
brā mortis · & sic in tenebris quasi in lucem ambulant · Si quis spiā dispu
tator extiterit qui contra eos luce manifeste ueritatis enarrit conuicti
arbitrant se incurrisse umbrā mortis · & in homin insultitiae suae te
nebris uelut in luce scientiae gloriantur , potest & diabolus homi
cida · fur & adulter intellegi · quia decipiendo hominē factus ē homi
cida · ut ait dns · Ille homicida fuit ab initio · Diuinitate quoq· sibi per
superbiam arrogando quam praesumptione diuini sit temptauit ;

MS.

inuadere · uelut fur inuentus est · qui aliena conaretur auferre · Qui etiam uirginalem illam & castā dī dilectionē amisit.
dum adulterinos conatus contra dm̄ suu & dn̄i amore faciens ppria
uoluntate quae sunt · Hic igitur mane primo · idē circa ipsam
natiuitatem prostoplasti hominis ad seducendum eum per eius
mulierem consurrexit · & eum tamquam egentem adhuc con
silio & pauperem qui experientia minus cautus esset · deceptio
ne insidiose persuasionis occidit · Noctem uero peccati ipse sibi
est operatus · quando ad diuinitatē inuadendam · Uelut fur
inrepere uoluerit dicens · Sup sidera caeli ponam thronum meū
& ero similis altissimo · Et exinde cum suis quos caeli sidera apel
lat · quia dn̄i lumen amiserat · hic iam in peccatorum suorum
tenebris constitutus uultum male conscientiae suae obduratio
ne operuit paenitentia non acturus · & idcirco diuino lumine
priuatus studet atq; obseruat · Ut ea quae tenebris & caligi
ne sunt digna committat · Unde in his operibus uitam agens
fodit sibi domos habitationum in inferis cum illis suis ministris
cum quibus se aduersum dm̄ & creatorem erigere temptauit.
hi ergo ministri eius cum adhuc beati essent in illa aeterna
felicitate in die illo utique sempiterno qui non habet initium ne
q; finem · in hoc sacrilegium tirannidis sunt cum suo principe
conlocuti · & putauerunt quod dś qui est lux uera sapiens & in
tellegibilis · hoc malum contumatiae eorum ita inpunitum re
linqueret · ut non eos de illa beata atq; gloriosa sede deiceret.
Et hinc pitto dixerit ignorauerit lucē · qd aestimauerunt dn̄i hoc eis
minime futurū · ppter qd excecatis mentib; aeternales tenebrae
facti sunt · qui et potestates dicti sunt tenebrarū · idē hominū peccatoꝝ.
Et hinc ē qd cū nomen dī audierint ∻ contremescunt · qd uocabulo auroiae

nox et tenebrae princepsq; tenebrarū ∻ apellat' et recte

significari putauimus. Cogitatio ergo eius. idest diaboli usq· ad ser
monem tantum peruenire potuit. Non etiam ad effectum
non enim regnauit illic. Et sic deiectus est statim ubi uoce prom
sit quod cogitauerat deorsum preceps actus est unde consequens
uidit: ut machinamenta cordis sui quibus contra dm̄ moliebatur
ad persuadendum ceteris angelis sit locutus. Et ita consentibus
multis una quodammodo conspiratio fieret contra dm̄. ut se
ita uideretur. Illud tamen inmobiliter est tenendum. nul
lomodo in silentio agi militiae caelestis officia. Cum legam
angelicas potestates ante sedem dn̄i in laude gloriae eius in
defessis uocibus personare. Neq· ullomodo apostolum fu
isse. si linguis hominum loquar et angelorum. nisi essent et
angelorum linguae sicut hominum. quam uis angelicae dissimi
les sint humanis. Est ergo aliquid atq· ipsum ualde solum sup
diuersitate linguarum. inter rigenus et ministerium supna dis
crimen. Sup qua re nos canonicos liber noui testamenti
qui apostolica continet gesta. sufficienter instruxit. leuis est
super faciem aquae; quia non sunt de ecclesia magna. idest
populo graui et solido. qui granis fecundi et optimi tritici com
paratur. et qui in horreo aeternarum mansionum condendus
est; leuis uelud palea nihilq· eius ponderis habentes quod
pgrauandos uirtutum ptinet fructus aquae elimento super natabunt. ut aurore flatu tenui rapiantur. siue aliter. Aquae
iste homines amantes hoc sctm habent figuram. eo quod semper
ad inferiora procliues multos secum limes trahunt. quos in chaos inferorum tur
bido pondere deponant. Maledicta sit pars ei in terra. qui enim in terra scoy
quae e inuentium non fuerit terra. maledict erit. siue maledicta sit pars
eius in terra. idest in massa generis humani. Nec ambulet per uiam uinearum

M7.

idest ita maledicta sit eius conuersatio in terra hac. ut plebes di siue
animas sanctas quae sicut uineae plenae fructibus fructifere sunt
non imitetur neque per ipsas ambulet; has enim uineas doctores
tamquam cultores doctrinis uelud ligonibus colunt ab eis;
uinum operum bonorum uindemient quod in fide. idest in
torculari ecclesiae pondere tribulationis expressum. flagrans
per gratiam xpi odore suauissimo cum uirtute meritorum
in apothecas domorum caelestium recondatur. Ad nimium
calorem transeat ab aquis niuium. quasi duas gehennas ses
iob dicere mihi uidetur. ignis & frigoris. per quas diabolus
hereticus & homo impius commutetur. forte in ipsa gehenna
talis sensus cruciatuum fiat illis qui in ea torquebuntur. ut
nunc quasi ignem ardentem sentiant. nunc nimii algoris
incendium & poenalis commutatio. Nunc frigus sentientib.
nunc calor est. quasi de loco ad locum alium transit aestime
mus; & fortassis inde dns ait in euangelio. Mittite in tene
bras exteriores. ibi erit fletus & stridor dentium. ut hic stri
dor dentium de rigore frigoris oriatur ubi & similitudinē
quandam ex nostris corporibus possumus inuenire. In quib.
rufi habūdantia quod est calidissimum incipiens morbis intole
rabilis rigor. precedit ignem febrium ardentissimū sequatur
& dicuntur a medicis haec duo quae sibi contraria dinoscun
tur. ex una fellis materiae in homine procreari. & usq. ad in
feros pactum eius. peccatum impii & iniqui tam magnū sit & tam
graue qd eum deprimat in infernū tamquā plumbū in aqua
in aqua ualidissima. Obliuiscatur ei misericordia. idē qui non
solum misericors & misericordia dr. quia misericors a mise
ricordia. & ideo quasi proprium nomen maius est quā distinc

tio nuncupata. qui cumque ergo sceorum potest dici misericors. uerax.
& iustus. Nemo tamen recte dicitur misericordia & ueritas & iustitia.
Dulcedo illius uermis; per antifrasin dictum. quod est scatens uer
mib. moriatur. & in euangelio. Vermis eorum non morietur; Talis
igitur dulcedo erit iniquis & odientib. dominum; Non sit in recordatione;
idem ad ueniam misericordiae non pertineat. quod diabolo & suis her&icis
& impiis ita futurum de scripturis sciis ita didicimus. Sed conteratur
quasi lignum infructuosum; Secundum illud. Omnis arbor quae
non facit fructum bonum excidetur & in igne mittetur. Vel lig
num peccatum intellegimus. quod per lignum accidit, et quod per lignum
diabolus addidit ad cumulum criminis quod aduersum dominum rebellis est
extiterit. ut & hominem praecipitaret in mortem. Vnde iam in
aeternum interitum condempnatus est; Propter quod ipse diabolus ligni
insanabile uel infructuosum potest dici. quia numquam erit paenitentiae
medicatione sanandus. De ligno autem uitae idem de cruce uel de christo dicitur;
secundum dies ligni erunt dies populi mei. pauit enim sterilem. idem nu
triuit & fouit animas steriles & infructuosas uirtutib. et quae non par
turit; Eas quoque animas adsensionis suae delectationib. pauit. quae
cum possint de utero cordis bona opera parturire noluerunt. Sicut de
huius modi ait dauid. Noluit intellegere ut bene ageret; & uiduae
benae fecit. Viduam animam & seitatis uirib. destitutam quae dominum uiri
non habuerat cum exhortatione noluit consolari ut id ageret quem ad
modum posset reuerti ad uirum suum priorem; Detraxit fortes in fortitu
dine sua; Alii dixerunt & inita euertit infirmos; Si fortes atque uirtutum uiros
prostrauit & detraxit. Et cum steterit non credit uitae suae; Et cum in prosperis sit nec
sic quoque mordente conscientia putat. quod eadem felicitate nequaquam per
petuo potiatur. qui cum huiusmodi pertinacis & duri animi sit. Non

credens quod in illa uita sua · tam perdita stare non posset; Eleuati
sunt ad modicum & non subsistent · & humiliabitur sicut omnia
& auferentur; Ad modicum aut̄ dicitur ꝑ breuitate uitae
praesentis · in qua ꝑ tempore exaltantur iniqui · Auferentur sicut
omnia id ē sicut illa quaecumq· sint partis aduersae · siue cum
in fine sc̄li ablata fuerint omnia temporalia · & sicut summi
tates spicarum conterentur · Quemadmodum enim summi
tates spicarū res utiq· nimium fragiles tanta facilitate commi
nuentur · Ut ad nihilū deducantur · ita & hi de quib· locutus
sum ut puluis tenuissimus siue ut fauillae lanugo erunt ante fa
ciem dī cum fuerint contumelia confusionis attriti · quod si n̄ est
ita · quis me potest ēē mentitū · & ponere ante dm̄ uerba mea · quis (: arguere)
enim ex uobis arguere me poterit · quia non ita sit futurū ut dixi
meq· falsitatis conuincere · qui adseritis qđ omā in hoc tempore
reddat ds̄ peccatorib· quae merent̄ · quod in meā potius sugillati
(Cap. 25.) onem de studio contentionis ingeritis; Respondens autem bal
dad suithes dixit · potestas & terror apud eum est · qui facit con
cordiam in sublimib· suis; Conuictus baldad a beato iob dicente
in futurū magis dī ēē iudicia · ad haec se conuertit ut diceret · apud
eū ē potestas & terror · id ē nam exerc& iudiciū sed apud se repositū tenet
ac reseruat in posterū · ipse tamen facit ꝑp&uae pacis ccordiā in subli
mib; id ē angelis siue hominib· scīs suis custodiendo eos · ne p aliquē lapsū pec
cati inimicitias offensae caelestis incurrant · & sup quē n̄ surget lumen
ei; ipse eni inluminat omnē hominē uenientē in hunc mundū;
Numquid iustificari potest homo cōparat' dō aut apparere mund'
nat' de muliere; Manifestū ē qđ inopia respondendi · eadē quae dix
erat frequentius repetat; ecce & lū luna n̄ splendet · stelleq· non sunt mun

in con spectu eius. Sub nomine lunae siue stellarū. angelos & super
nas potestates intellegere possumus. qui ad conparationem diuinae
reuerentiae. Inmundi & tenebrae possunt uideri. ex eo utiq. quoniam
natura conditę creaturae. licet non peccet. capax tamen peccati est
ut apparuit in malis angelis eiusdem naturae peccantibus; Sed post
eos nullum angelorum peccasse credendum est: quia omne liberū
arbitrium suum in solius dī caritatem uerterunt. Sicq. immobiles
facti sunt persistentes in ueritate. in qua predictus angelus cū suis
stare noluit. p inde angelorum uoluntas per amorem dī facta est
inconuertibilis quae in dō ē per naturam. ideo illi soli incorrupto
honor & gloria. potuit & de his elementis dicere quod ideo inmunda
dicantur. quia non semp luceant. uel quod corpora tantū inlumi
nent & non mentes. sicud dš qui utrumq. facere consueuit.
quanto magis homo putredo & filius hominis uermis; Si enim angeli
inquit caelorum & iam corpora ad comparationē dī inmunda esse
dicuntur. quid putas homo existimandus est cum sit ipse putredo
filius quoq. hominis uermis. ex eadem utiq. nascens corruptione
qua uermis; | Respondens autē iob dixit. Cuius adiutor es? num Cap. 26
quid inbecilli & sustentas brachium eius qui non est fortis? Cui
dedisti consilium? forsitan illi qui non habet sapientiam? & pru
dentiam tuam ostendisti plurimam? quem docere uoluisti? non
ne eum qui fecit spiramen tuum? Videns dō iniuriam fieri iusta
indignatione commotus. in ipso initio sermonis sui baldad suithen
durioribꝫ arguit uerbis. eo quod ita loqueret tamquā sidš infirmū
ac ñ habens allā brachii fortitudinē. eius egere auxilio; Adtentens igit
quia minor ē participatio ad totū. gutta stillae perenni fonte. scintilla
latens in cinere igne diuino quo omā concalescunt. lucerna corporis
sole iustitiae. testa figulo. anima dō. Unde mirans iob loquit. quare ausus

fuerit, uteum a quo illi est ee docere uoluerit. Ecce gigantes ge
munt sub aquis & qui habitant cum eis. Gigantes autem appellat scrip
tura diuina homines superbos rebelles & contumaces. Diabolus quoque
& sui propter superbiam translato nomine gigantes nuncupantur.
Quod autem ait gigantes sub aquis gemere, ita inquit uelut si di
xisset sub terra, id est inferioribus terrae, ubi inferi esse perhibentur.
Unde & ipsi inferi nominati sunt. Aquae enim eius naturae
sunt, ut sine terra esse non possint. Ecce gigantes gemunt sub
aquis, qui gemitus de doloribus utique & squalore eis tartareae habita
tionis nascebatur. Nudus est infernus coram illo, & nullum est ope
rimentum perditioni. Hoc dicit quod scientiam dei nihil latere
possit; Et quod perditio qui diabolus nobis non absurde sentitur,
se non praeualebit ab omnipotentia eius abscondere; qui exten
dit aquilonem super uacuum, & appendit terram super nihil.
In hoc sic intellegendum, siue quod terra ex nihilo facta sit, siue
nihil infra terram sit quo terra sustineatur, cum ipsa uniuer
sa sustineat, & ipsa innumerabili dei uirtute libretur, quia in ipso
sunt uniuersa & ab illo omnia continentur; De quo apostolus dicit:
portans omnia uerbo uirtutis suae. & quia aliquando in scripturis per figu
ram aquilo uentus diabolum esse significat, quia salomone aquilo durus est
uentus, nomine autem dexter uocatur. Assuis quippe dexter quidem dicitur, sed tan
tus sinistri operis auctor est; Hic igitur super uacuum dilatatur, super frigidos fi
de atque incredulos, quod est super inanes uera religione & uacuos, atque in eis
uelut rex dominetur super eos extenditur. Rursum illi ipsi increduli quos sanctus iob terr
ae nomine appellauit, super diabolum qui damnatus a deo nihil factus est appenduntur, ut in
certi semper sint, ut nutantes tamquam caput & membra, ut caput quod nihil
dictum habet uacuo, & uacuum super nihilum appendatur. Qui ligat aquas in nubibus

consuetudine suae malo· iam poenas mortis suis ut non erumpant
pariter deorsum; per has nubes altitudine ipsa spatiosi aeris con
locantur aquae de caelo· sicut & alio loco de dō ita legimus;
cribrans aquas de nubibus suis; Hoc igitur modo ligatae dicun
tur· quoniam non simul effunduntur in terra· sicut in diluuio
factum legimus· Spiritalis autem iste ē intellectus. Ut nubes
scōs doctores interpraetemur ecclesiae; quia quas euangelii
portant populis effundendas & gubernantes scō spū deferunt·
ut irrigentur terrae populorum & de hac caelesti pluuia uirtutū
fruges spiritali operatione multiplicent· Quas aquas de superna
abundantia defluentes· ligat dš in nubibus suis ut unicuique secundum
capacitatem cordis sui tantū doctrine tamquam aquae effundant·
quantum suscipientis possibilitas patitur ne simul fortassis effusae
obsint cordibus· minus ualentes abhundantiorē suscipere doctrinā
qui tenet uultum solii sui; Sententiam iudicii sui reseruat in posterū
iustitiae suae & pietatis sedem in omni creatura sua ueritatis glo
riam resplendentem dš tenere dr· quod est manifestationem
secretorum iudiciorum suorum obuelare atque abscondere a ceteris
gelium xpi in his qui pereunt· Et expandit super illud nebulam
suam Secundum illud quod dn̄s ait discipulis suis in euangelio;
Vobis datum est nosse misterium regni caelorum
In obtectionem quoque diuinae custodiae suae expandit super
ipsum bonum nuntium euangelii in nubem defensionis suae
ut nullus posset ei quamuis acerrimus aduersarius praeualere;
De qua apostolus ait· Patres nr̄i omnes sub nube fuerunt·
Terminum circumdedit aquis· usque dum finiantur lux & tenebrae;
Sub nomine aquarum ubi cata sinecdochen· quod est a parte totū
mundi finem mihi uidetur dixisse quia noctis ac diei uicissitudo

93.

ꝑterita sit; Siue de impiorū populis uel de scōrū tribulationibus
quae aquarū nomine in scripturis saepe dicunt̄; Haec igit̄ aquae ad
terminū acceper̄ · siue ut semꝑ iniqui & peccatores sint · siue ut non
sinant fideles ds̄ tribulationes pati scōs suos sup̄ quam sustinere pos
sunt · Haec ergo fient donec ꝓsperitas & iniquitas transeat impi
orum · quae hoc loco lucis et tenebrarū nomine significatae sunt · Colum
nae caeli intremescunt & pauent aduntū eius; Stabilitate ergo solum
modo ꝑmanente in natura angelorū · columnarū nomine sentiamus
qui non solum inmobilit̄ in scītate perseuerantes sunt · sed & iam aeter
nae beatitudinis gloria spāciosi; Nam de futura inmobilitate hominū
ita ait filius dī · qui uicerit faciam illū columnā in templo dī mei; Sed
& ipsa ecclesia quae est scōrum omniū congregatio · ꝑ aeterna sibi in
dō futura stabilitate · columna & fundamentū dicit̄ ueritatis; Potest
& de scīs angelis ita intellegi · ut ꝑ caritatis suae ac dilectionis intuitu co
lumnę dicantur · eo qd̄ ꝓ salute hominū curam gerant · ꝑ qua eorum
spe sint pio affectu sollicti · qui eis quasi ad pondus cogitationū pertine
re uideantur; Et scdm̄ tropicos intellectus caeli nomine significari ec
clesiā nouerim̄ · in qua caeloꝝ misteria celebrantur · Huius itaq· caeli
idē eclesiae columnae sunt apti · & & ceteri qui grā simili querentem · qui
portant ac sustinent diuersarū persecutionū ingruentia sibi pericu
la · & animae hominū · aliquando caeli intelleguntur; Harū igitur ani
marū quas ꝑ metaforā caelos dixim̄ · columnae sunt cogitationes sua
ipsis quippe anima sustinetur & regitur · & ne erugine peccati nutet
ac titubet · consilii stabilitate firmatur · quia hoc saepius contingit
humanae fragilitati · ubi cautio maior (minor) inuenitur · ut impulsu pec
cati · columnae idē bonae cogitationes in parte altera diffigantur
& idcirco tremunt & pauent aduntum minantis dī · Siuumque
horrendū iudiciū ꝑdicentis · n̄ enī cogitationes animę iste st̄ ꝑ ꝑe tāquā si ipse natura esset
utiq· in natura existente · st̄ et naturę existentis ministeriū · sine quib· natura rationalis n̄ · qui
ipse ꝑ se n̄ st̄ · sed motus inuisibiles st̄ subsistentis naturę · In fortitudi +

ne eius repente maria congregata sunt. Quod in principio
genesis factum legimus. Et prudentia eius percussit super
bum. Cui dubium est quia principaliter diabolus sit hic super
bus. qui tunc primum a deo percussus est. quando eum de
se illa caelorum beata atque sublimi deposuit. de qua propheta
ait. Tu humiliasti sicut uulneratum superbum. Spiritaliter
recto maria haec iudeorum gentem & nationum populos esse
sentimus. quibus dominatorem uerum salomonem dauid pro
phe&a ita praenuntiat dicens. & dominabitur a mari usque
ad mare. De mari enim. id est de gente iudaeorum coepit euan
gelium xpi. quia de sion exibit lex. & peruenit ad mare gen
tium. Usque haec ergo maria populorum fortitudine ac uirtute
resurrectionis xpi apostolorum euangelistarumq; ministerio
ceterorumque praedicta. reperte in unum ecclesiae corpus
congregata atque in unam copulam fidei sunt xpi
caritate conexa. Spiritus eius ornauit caelos. Legimus
in principio geneseos quarto die a deo stellas positas esse in cae
lo. ait in firmamento. Spiritu &iam sancto rationabiles cae
los ornauit. quos apostolos & apostolicos uiros intellegimus.
in multis scripturarum locis caelorum nuncupationem sequun
tur. Secundum illud prophetae. Operuit caelos uirtus ei
us. & prudentia eius percussit superbum. Xps di uir
tus & di sapientia. per cussit superbum diabolum.
ergo sancti per spiritum sanctum ita distincti sunt gra
tiarum donis tamquam sidereis luminaribus & obstetricante
manu eius. eductus est coluber tortuosus. Sancti ergo ad
nati uerbo dni tamquam semen populis spargunt. unde ait
ore dni in utero spm salutis conceperunt. & ita manus &

superventu patris animabus ihs xps multiplici uirtute fecundis
dignitione sua a sancto iob adstare perhibetur · in partu
entibus filios uenturi saeculi · obsequium quoddam suae ad
hibeat pietatis · easque in persecutionem doloribus positas con
soletur · Ministerio quoque suo inuisibiliter intrinsecus ope
rante · adiuuet parturientes · quia sine illo · nullus eos bonorum
operum quae filiorum nomine superius diximus · subseque
tur effectus ·· Ipso igitur caritate misericordiae suae qua multum
dilexit · per hoc ministerium obseruantiae & pietate eius ·
obsetricante ita animae sanctae huiusmodi fetus edunt educitur ab
eis · & de cordibus earum excluditur ille · in quo nihil est me
tum coluber tortuosus; Ecce haec ex parte dicta sunt uiarum
di eius; Ipsae sunt uiae dni de quibus ipse saluator per sa
lomonem ait · cum & de sua natiuitate praedixit · Dns crea
uit me inprincipio uiarum suarum inopera sua · Creatus ergo
ipse dns ihs xps per dm patrem ex maria uirgine · ad ostenden
das & manifestandas per filium suum uias mandatorum · aqui
bus opera di id est homo aberrauerit ·, & cum uix paruam stillam
sermonis eius audierimus; Paruam stillam hominem adsump
tum intellegamus qui in psalmo hermonium mons modicus appel
latur · & in danielo lapis exci sus & fasciculus guttae in cantico can
ticorum · Quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri
Hoc dicit · si enim adsumptio formae serui poene ineffabilibus mis
ris continetur ad comparationem adsumentis di stilla per modica
est · quanto magis quisquam non poterit tonitruum magnitudi
illius intueri · id est ipsum diuinitatem · quae ideo tonitrui nomine
dicta est · quia de excelso fama nominis eius in xpo ihu filio suo terris
insonuit & cum hominib · hoc fragore terribili innotuerit · nemo tamen eorum

poterit totã diuinitatis eius magnitudinẽ intellegentia contu
eri · id est illud · In principio erat uerbum & uerbum erat apud
dm̃ & d̃s erat uerbũ · Addidit quoque · Adsumens parabolã suã & dixit · Cap. 27.
Uiuit dñs qui abstulit iudiciũ meum. & omnipotens qui ad a
maritudinẽ adduxit animã meam · Dum eum innocen
tem poenas iniquorum pati permittit. Amaritudine quoq;
animae eius miseria presenti repleuit · Quia donec uiuam.
non recedam ab innocentia mea · Ego enim & cum sim his seru
citatibus moriar. ñ recedã ab innocentia mea. quã uos quasi
blasphemiis meis · me asseritis pdidisse · Non enĩ reprehendit
me cor meũ in omni uita mea · Hoc loco omnis uita presens in
tellegenda est quo tempore haec dicebat · Tamquam si dice
ret · Tota nunc conuersatio mea. Inreprehensibilis est ·
on enim reprehendit me cor meũ in omni uita mea ·
dest male suadentibus ut & uos facitis blasphemiam hortan
tibus non consensi. quod & uxor mea ut & hoc facerem per
suadebat · Quae ergo est spes hẏpocritae si auare rapiat.
& non liberet d̃s animã eius · Hic hẏpocrita fictus in amicitia
uel dolosus intellegi. quantum uos cupiditatẽ & quasi auaritiae
sitim patiemini inquit in interitum meum · ut me uobis iã
ad tartarum rapiatis; Super hac igitur nefanda uolunta
te · quã spem ueniae ante dñm habebitis · si non adquiescitis
dõ ut uos in hac uita emendare curetis; Numquid clamorẽ eius audiet
cũ uenerit super eum angustia; In tempore itaque retributi
onis quando uentura ẽ impio angustia · nullum erit reme
dium peccatoribus · quia preces eorum dñs in die ultionis
non suscipiet · aut poterit in omnipotente delectari ·
aut inuocare dñm omni tempore; Is inde delectari poterit
& inuocare eum · qui sibi bene conscius recte p̃sumit · q̃s e talẽ

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

exhibuerit · ut quolibet tempore mereatur audiri; Docebo uos
per manum dei · quae omnipotens habeat nec abscondam; Dicit illa
quae habeat deus in manu ac potestate et in secretis iudiciis suis;
Si multiplicati fuerint filii eius in gladio erunt et nepotes eius non
saturabuntur pane; In filiis quoque et nepotibus reliquisque omnem
posteritatem malae generationis aspexit; Aliquando in scrip
turis non solum carnali progeniae · uerum etiam morum similitu
dine filii appellantur; Et qui reliqui fuerint ex eis sepelientur in
interitu · et uiduae eius non plorabunt; hoc significare mihi
uidetur · quod per tempora ad summam egestatem siue mi
seriam proles impii hominis siue generatio deficienda sit ·
et uiduae eos et pro nimio instante ibi malo · flere non poterunt;
Sic postauerit quasi terram argentum · et sicut lutum praeparabit uesti
menta; Insaciabile cupiditate ac uoragine quandam inexple
bilis huius impii dicit; Praeparauit quidem · sed iustus uestiet
illis · et argentum innocens diuidet; Et salomon ait · qui ampli
ficat diuitias suas cum usuris et abundantia ei qui miseretur pau
perum congregat eas · Aedificauit sicut tinea domum et sic
custos fecit umbraculum · His uerbis hoc ait · quod impius
frustra laborauerit quandoquidem uel cito transeuntibus rebus
uel tineis demolientibus · status domus illius comparatur;
Aliter · Si comportauerit quasi terra argentum et sic lutum prae
parauerit uestimentum · praeparabit quidem sed iustus ues
tietur illis · et argentum innocens diuidet; Aedificauit
sicut tinea domum suam · et sicut custos fecit umbraculum;
Hic ergo impius quem diabolum esse superius diximus · in prae
uaricatione adae prae — ciosos quosque et claros uiros
ut terram et lutum uiles constituit · a quibus etiam uirtutes
bonae naturae eorum uelut uestimenta detraxit;

: m̄tis

Quorumque aurum sicut alii dixerunt quod diuitie significantur
his enim diuitiis ad imaginem & similitudinem creatoris sui
pulchri facti fuerant & compositi. auferendo ab eis. ad summa
eos indigentiam uilitatemque perduxit;
His igitur rebus homines comparantur in adam ut dixi. seducti
a diabolo. que in creatura mundi uiliora uidentur;
Sed iustus dn̄s & ds̄ noster auferendo a diabolo praedicta spolia
captiuorum. ipsos quoque captiuos liberans quos inimicus in inte
ritum praeparauerit. ecclesiam scām sibi exhibuit ex eis mun
dans eam lauacro aque in uerbo atque eam sine macula & ruga
efficiens. id est puram a peccato & confessione fidei simplicem
ut precio sum induit uestimentum;
Argentum etiam quo p̄ sp̄tu quique ut iam locutus sum & clari mundi
huius intelleguntur. Innocens agnus di & inmaculatus claudit.
cum credentes in beatam uitam & aeternam gloriam mittit. & incredu
los in perditionem dimittit;
Siue argentum clara & splendens eloquentia saecularis mundo
per xp̄m aufertur. ut credentium facundiarum nitent
& puro eloquio eius euangelium uestiatur. Quia quemad mo
dum anime hominum iustitiam uestibus induuntur. ita & sen
sus dum praedicatione euangelizantium enuntiantur
quodammodo sermonibus uestiuntur; Aedificauit sicut tinea
domum suam. & sicut custos fecit umbraculum; Ut tinea consumit
& demolitur habitaculum suum. ita & diabolus domum
perditi populi sui in interitum eius aedificat.
ut habitationem sibi temporariam & paulatim solubile preparauit.
possessurus aeterna supplicia; Hic ergo est ille impius ypocrita
qui auare rapit; In non conuestentem. nulla spes ueniae erit
cum etiam super haec quadam auaritia saeuienti rapuit.

homines ad interitum; Qui idcirco hypocrita dicitur quia se transfigurat in angelum lucis; Cuius etiam clamorem serae depraecationis non est dns auditurus· cum intra poenarum angustias fuerit coartatus; Inde quoq· non erit ei de bono conscientiae aliqua delectationis fiducia· sed nec in laudem confessionis eum poterit inuocare· qui & similitudine innumerabilium filiorum omnes diuinae scientiae di gladio ferientur;

Nepotes etiam in quibus illi intelleguntur qui ab illis seducuntur; quos prius diabolus ipse deceperat; Nepotes inquam eius non saturabuntur pane uisionis di· utiq· famem inopiamq· passuri; Quia omnes sci contemplantes dm reficiendi a deo sunt & pascendi· quo nunc angeli saturantur; Reliquias quoq· diaboli extremam generationem eius intellegere possumus· quae similiter ut ipse diabolus & filii ac nepotes eius cum toto corpore populi sui in interitum sepelientur; Illae quoq· uiduae id est animae quas uitiis suis & inlecebris uoluptatum diabolus inneruauerat· mollesq· reddiderat· ut animum fortem ac uirilem amitterent· nulla correctione ac satisfactione deflebunt· ut saltem aliquando resipiscant ad dm· quem tamquam uirum amiserant· uitiis uelut adulteris cohaerendo; Viuit ds qui abstulit iudicium meum; Secundum formam serui quam hominis adsumpsit· iudicium uoluntatis humanae ex persona adsumpti hominis dictum sit· quo orans dicebat ad patrem; Mi pater si possibile est· transeat a me calix iste; Et ideo iudicium meu dixit quia in se humani generis infirmitatem· in ueritate suscepti hominis demonstrabat; Et omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam; Amarum erat poculum mortis ad quod bibendum saluator noster aduenerat; De ipsius namq· calicis amaritudine erat quod ait discipulis suis; Tristis est

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

anima mea usq; ad mortem; Verbum autem adduxit secundum apostolum intellegendum qui de dō patre ita ait; Qui pprio filio non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum; Non enim nolens traditus est in mortem. Alio loco de saluatore idem dicit apostolus; Qui se tradidit pro peccatis nostris. Quia donec super est alitus in me. & sps di in naribus meis; Ubi & illud pertinet quod de dno in esaia scribitur; Quiescite ab homine cuius sps in naribus eius. quia excelsus reputatus est ipse; Donec autem ad uerbi um
Secundum hunc intellectum quod de saluatore nostro seriae intellegentiae huius texuimus. non ita ut sonat dictum existimemus. tamquam dixerit. quoadusq; est alitus uitae huius in me. id est antequam moriar. sps quoq; di qui uiuificat me. siue qui ministrat mihi huius aeris uitam. non loquentur labia mea iniquitatem & cetera; Sed donec. pro semp atq; perpetuum hoc loco dictum esse nouerimus; Sicut ait ipse dns ad populum per prophetam; Ego ego sum ait dns. & donec senescatis ego sum; Non enim post senectutem hominum ds non erit. cum eisdem potius senescentibus ds perpetuo maneat; Siue illud quod psalmista ait; Dixit dns dno meo sede a dextris meis. donec ponam inimicos tuos. scabellum pedum tuorum; Quid dicimus quod postea quam inimici subiecti fuerint. xpc non sessurus sit ad dexteram di patris; et ubi erit illud quod ait angelus. & regni eius non erit finis; Propter quod. donec. in talibus locis ut dixi pro perpetuo est intellegendum; Nec non & illud quod de ioseph & beata maria euangelista ait; Non cognoscebat donec peperit filium; Quis enim est super ueneranda beatę marię uirginitate ita blasphemus. ut hoc saltem audeat cogitare. ut post dnm saluatorem filium suum illa uirum cognouerit. proinde secundum ueritatem fidei catholicę. donec & hic sicut supra

dictum est pro semper intellegamus; Ait dominus ibi· quia semper
altus divinitatis in me est · quia secundum id quod homo sum
& in celo conditus sum & creatus· habens quoque in me spiritum patris mei
meumque substantialiter; Sequitur; Ergo ita dicens· donec
deficiam· non recedam ab innocentia mea; Quia ergo innocentiam
non morum industria adquisivi· sed ut in qua natus sum
ita sum iustus & innocens· Iustificationem meam quam
coepi tenere non deseram; Potuit hoc salvator dicere ut homo
in deum adsumptus· cuius initium est secundum carnem ex virgine
maria; Peccatum autem hominis nec nascendo traxit· nec operando
contraxit; Et ideo solus veraciter dicit; Non enim reprehendit me
cor meum in omni vita mea sit ut impius inimicus meus·
& adversarius meus quasi iniquus; Non enim voto maledicit·
sed prophetando praedicit· & secundum meritum loquitur
hominum peccatorum· predicens quid unusquisque permanens
in peccatis recepturus ab eo sit; Nunc ad eum locum revertamur;
Dives cum dormierit nihil secum auferet· aperiet
oculos suos & nihil inveniet; Multis modis dives intellegitur
in scripturis divinis; Est dives facultatibus terrenis·
sed si confidit in ipsis divitiis· cadet; Hic ergo dives
cum in somno mortis fuerit· nihil de suis facultatibus
secum feret· quo nudus venit nascendo· nudus revertetur
in terram moriendo; Hic in resurrectione aperiet oculos suos
& nullum meritum boni operis inveniet; Iudaeorum quoque
populus propter innumerabilia divina beneficia
prophetarum quoque oracula sive promissiones quam
plurimas & dei ipsius frequens eloquium· dives est dictus;
Unde eisdem iudaeis ait dominus in evangelio; Vae vobis divitibus;
Superbi quoque non habentes spiritus paupertatem· divites

appellant. Philosophi etiam habentes facundiam & scientiam
mundialem diuites nuncupantur. hi in die resurrectionis cum
fuerint suscitati nihil remedii quo saluentur inuenient;
Hereticus etiam quisque diues potest dici quo multa immo omnia
de sanctae aecclesiae remunerationib; se habere presumit remis
sionem peccatorum. sanctificationem spiritus pignus etiam dominici
corporis. & hereditatem cum sanctis angelis regni caelestis;
Hi ergo omnes siue quia crucis scandalum patiuntur. siue prae
sumptione cordis sui ut in errore ambulent ueritatis trami
tem reliquerunt. siue ergo obscuratum habentes intellectum
proprium liberi uoluntatis arbitrium. in infidelitate
perdurant. uel quia abominabiles facti sunt exaltantes cor
suum post somnium mortis. in resurrectione aperiant oculos
suos & nihil inuenient; Adprehendit eum quasi aqua ino
pia. nocte opprimet eum tempestas. Subitam egestatem predictis
diuitib; uelut aquam super uenturam significat. qui miseria
& inopinata sibi angustia quae tempestatis nomine dicta
est. nocte idem repente cum nesciunt opprimentur. Iuxta illud
apostoli; Cum dixerint pax & securitas tunc repentinus eis
superueniet interitus; Tollet eum uentus urens & auferet.
uelut turbo rapiet eum de loco suo; Uenti nomine sententiam
dixit. qua uelut puluis quisque eorum proicitur a facie terrae.
& uentus hic diuinae sententiae urens dicitur. eo quod ad
gehenne uredinem ducit siue compellit; Emittet super eum & non
parcet; uentus utique sententiae dei siue ipse deus per sententiam iustitiae
suae mittet super eum poenas. idem meritum facinorum suorum sus
cipiet; Non enim parcet cum reddet ei secundum opera sua;
De manu eius fugiens fugiet; & non tenebit in manu dei ut sal
uetur. de qua uelut fugae modo ue loci lapsum in ruinam decidet

Quod autē ait fugiens fugiet. siue ut alii dixerunt fuga fugiet
pereuntem inperpetuum peccatorem significat. quia nūquā sit
reuocandus aduitam. & illic ei locus poenitentiae non erit.
5 Stringet sup eū manus suas & sibilabit sup illum intuens locū
eius. Alii dixerunt planget super eum manib; suis & trahet
eum deloco suo. Nutib; quib;dam corporum humanorum
censuram indignantis dī & contra peccatorem diuitem irascen
tis hoc sermone describit. ubi etiā quasi sibilans indicet quā atrox
illi poenarū locus reseruetur. Ad talem locū & iudas scarioth
Cap. 28. 5 abiit. Habet argentum uenarū suarū principia & auro
locus ē inquo conflatur. ferrū de terra tollitur & lapis solu
tus calore inaes uertitur. Uidetur mihi quod p enigma & pa
rabolam. sub hos nominib; metallos mores hominum ac
uirtutes animorum describat. minime ordinis obseruan
tiam prophetarū more custodiens. Argenti uero & auri
uocabulū secundū auctoritatē scripturas uerbi eloquii
& sensus animi indicare uoluerit. Ubi haec differentes nos
ita dicamus. habet argentum uenarum suarum principia. &
& aurum locus ē inquo conflatur. Id ē ut uenae argenti idē
initiū eloquium ab animae sensib; oriatur. sensus uero aureus
rationis ac sapientiae iudicio fabricetur. & ut sit optimus
ab igne diuinae examinationis probatione conflatur.
Fortitudo uero quae ferri nomine apellatur illa sit qua de tra
idē carnis nrāe mollitiae innobis tollim̄. aduersum eā contra nos
militantem & contra legē spīs euersantē. rigore animi &
uirtute rē pugnemus. Lapis quoq; nomine cordis ē sit figu
gurata duritie. quae p calore ac feruore fidei resoluta
mollescat. ut primum possit in se uerba scribentis p cipere
Deinde uelut inaes quod canorum ē merito scitatis pficiens

ad laudes & gracias dō offerendas fidei soliditate preueniet. Tempus
posuit tenebris. & uniuersorum fine ipse considerat. In scripturis
diuinis peccatores homines. daemones quoq; & ignorantiae atq;
tribulationes siue peccata. pro modo & locis tenebre nuncupantur.
Lapidē quoq; caliginis & umbra mortis; Hunc lapidē metaforice
diabolum hoc loco intellegere possum̄. qui propter errores suos
quibus totum induuerat mundū lapis caliginis dictus est.
qui cum fortis & potens sit p natura quā a dō ē conditus confidens
per superbiā in uirtute sua & n̄ in dno dō creatori suo amisent
sapientiae lumen. conuersus in stultitia & tenebras & idcirco
lapis caliginis dici potuit. secundum illud; Stultus in tenebris ambulat.
Sicut ergo lapis caliginis diabolus nominatur, ita & umbra
mortis dicitur; quoniam hi qui se ab eo defendi ac protegi
putant. aeternis ut ipse diabolus gehennae ignibus mancipan
di sunt; Diuidit torrens a populo peregrinante eos quos oblitus
est pes aegentis hominis & inuios. hoc dicit in uiosidē errantes
& illos quos oblitus est pes aegentis hominis. separabit torrens
a populo peregrinante. eo quod oblitus eorum sit gressus. siue
praesens congregatio (uersa) aegentis hominis quae pedis nomine
significata ē. Oblitus ē dixit. pro eo quod praemissus
aegens. non ē dm̄ pro huiusmodi deprecatus. cum tamen elemo
sina dm̄ p̄cetur; Id ē ipsum opus bonum qd homo fecerit. quadā
manifestatione loquat ad dm̄; Hoc ergo dicit scs iob. qd in uiis sine
uia uerae religionis uiuentes. & qui misericordiā pauperib. qd ē xpi
fratrib. non fecerunt. torrentes ignis eos separantes. simul a scōrū
consortio diuidendi sint; siue haec egenus p̄p̄e saluator potest
intellegi. qui propter nos egenus & paup factus ē
cum diues eet; In pede quoq; eius dispensationem t ad
sumentis hominem. t mundū ingredientis aduītc; Unde ppheta

isti
ait; Exaltasti in salute populi tui; Hi ergo qui dispensatio
ne salutis suae in euangelio non non receperunt obliuioni
dati s. qui credere p duricia propriae uoluntatis noluerunt;
Et id circo inuii dicti s. quia xpm qui e uia non receperunt.
Terra de qua oriebatur panis. in loco suo igne subuersa e.
Diuersas obscuras res conectit. ut cum superiorib inferiora
non herehunt; Proinde mihi uidet. quia hoc loco terram
sodomoru describat. cuius abundantiam & amoenitatem
cu admiratione conlaudat; Locus sapyri lapides eius.
& glebae illius aurum. Per metaforā dicit. quod in sodomis
uberrima fuerint omnia & opima. quae & iam auro & pre
tiosis lapidib. comparantur; Semitam ignouit auis; Exitus
plurimos in eande regione multitudo habitatorum fecerat
& ideo forsitan dixerit quod auib. p frequentia hominu copia
semitas intuendi t facultas illic respondendi incendiue. non
fuerit; Nec intuitus e ea oculus uulturis. Quia tam conden
sis frutectibus & contiguis arborib. consita erat. ut ea aues
desuper uolantes depascere non possent; Non calcauerunt
ea filii institorum. hoc ait quo ita fuerit terra sodomorum
omnib bonis referta ut nullius patriae eguerit mercimoniis.
nec p transiuit p ea leena; Propter frequentiam innume
rabilium populorum in sodomis habitantium. bestiae p me
dium regionis illius transire n poterant; Terra de qua oriebat
panis in loco suo igne subuersa e. haec terra potest & iudea
intellegi. in qua panis legis di p doctrinā prophetarum
populis nascebatur. quae amoris di p fide xpi carnalis legis
intellegentia subuersa e. & in rectos spiritales sensus tra
mite constituta. ut iā occidente litterā non sequatur;
Locus sapyri lapides eius. sic dicit ei dns per prophetam;

Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos & fundabo te in saphyris
& reliqua; Hoc enim decore preciosorum lapidum.
Idest omnium xpo credentium per dnm patrem.
tunc adornata est iudea· quando gentium populus ei per fidem
xpi est copulatus; Semitam ignorabat auis· nec intuitus e
oculus uulturis; Auem & uulturem ipsum diabolum
cum suis possumus dicere; Qui semitam spiritalis intellegentiae
in lege & prophetis· hoc est que in iudeam occulte predicabantur
nosse minime potuerunt· nec intueri aliquo uestigio scientiae
ualuerunt a saeculis dispensationis future abscondita sacramenta;
e quibus ait apostolus; Di sapientiam loquimur in mysterio
que abscondita est· quam nemo principum huius saeculi cognouit;
Non calcauerunt eam filii institutorum· nec pertransiuit per eam leaena;
Institutores siue negotiatores predicti intelleguntur;
Nam negotiatores sunt mali & superbi quod etiam
ad ipsum diabolum pertinet· qui superbiam delictum maximi
adinuenit· & negociator propter multitudinem peccatorum
appellatus est· que siue ad se ipsum siue ad perdendum hominem
exquisiuit; Isti igitur promissionis terram que mansuetis
& corde humilibus reseruatur· ut in ea habitent calcare non
poterunt; Quia nec quasi incole per eam transeundi habebunt
licentiam; Item aliter; Haec igitur iudea cui hic panis
doctrine ministrantibus prophetis & sacerdotibus prebebatur
in loco suo· suo utique· & non dni· Idest in loco delectationis sue
ubi uoluptatibus atque in lecebris conflagrabat igne uitiorum
suorum ardens subuersa est· sicut dicit propheta; Omnes adul
terantes sicut clibanus corda eorum; Et in psalmo de ea dicit;
Incensa igne & suffossa manu; Quia uidelicet conflagrans
igne uitiorum manu operis sui extirpata omnino sit

& effossa. licet possit ignis iste etiam super ultionem
peccatorum intellegi. sicut dicit apostolus; Terra que spinas
& tribulos profert reproba est & maledicto proxima. cuius
consumatio in consummationem; De quo igne irae ait dauid
Iuuenes eorum comedit ignis; Locus sapphyri lapides eius.
& glebe illius aurum; Lapides pretiosi & aurum non in propria
terra. sed in remotis & squalidis regionibus inueniri
dicuntur; Igitur secundum hunc modum. Iudea sterilis fide. & infecunda
institutibus. habuit in se lapides pretiosos. id est patriarchas
& prophetas. & omnem sanctorum multitudinem; Semitam ignorauit
auis. nec intuitus est oculus uulturis; Possunt in eo duo
populi intellegi non absurde. id est iudaeorum & gentium;
Carnalis ergo iudaea fidem in christo non habens. sed potius legis
operibus innixa. eundem christum pro nobis factum. semitam
siue uiam quam redit ad patrem ut incredulus ignorauit
propter elationem suam. qua se putabat legis operibus posse
iustificari; Auis dicta est. leuis dicta; utique & uaga atque breuis
atque in ipsis operibus legis instabilis; Vulturi uero gentium populus
ideo assimilari uidetur. quod per errores mortuorum hominum
discurrebat. & rebus mortuis pascebatur; Hi ergo christum legis
littera obtectum. & terram repromissionis per christum futuram
prae opacatis significationum umbraculis non potuerunt
omnino perspicere; Non calcauerunt eam filii institutorum
nec pertransiuit per eam leaena; Filii institutorum. apostoli uel discipuli
& apostolici uiri intellegendi. qui gentibus euangelium praedicauerunt; Hi igitur iudaeam terram uidelicet infidelium [illegible]
adnuntiarent euangelium. non calcauerunt de quibus dicitur in actibus apostolorum
Vobis oportuerat primum uerbum dei loqui. sed quia indignos
uos iudicatis aeternae uitae. ecce conuertimur ad gentes

Sic itaq; factum est istis euangelizantibus uerbum ut mons
xpi in mare gentium transplantaretur; Unde & in psalmo ait;
et transferentur montes in cor maris. Id est uel p̄phetarum
uel euangelistarum oracula. ad credituros gentium populos
transferrentur; Nec pertransiuit per eam leaena; Leaena
potest diaboli dominatio sentiri. siue superbia iudaeorum;
Quod autem dicit non pertransiuit. hoc ait non recessit a iudea
sed ibidem infidelis superbia permansit; Aliter potest & de
ecclesia intellegi; In illa utiq; gratia institutu suarum. In loco
necessario redemptionis sue in quo remptionis sue in quo p fide stat.
igne subuersa e; Illo utiq; diuino igne de quo ipse dixit; Igne ueni mittere
in terram; Hoc igitur igne in ecclesia. Id est terra scorum amoris di
desiderio flagrans subuestitur. ut eam carnalis concupiscentia
non possideat; Hoc igitur modo subuestitur. ut in terra
carnis suae uiuens. carnis in ea uitia moriantur;
Testatur apostolus; Qui enim sunt xpi. carnem suam crucifixer
cum uitiis & concupiscentiis. Locus sapphyri. lapides ei
& glebae eius aurum; Glebae scae terrae ecclesiae. Scos
eius. propter fecunditatem bonorum operum appellauit.
quos etiā & propter gratiarum diuisiones. glebas scs sps uoluit
nuncupare. quae auri merito censerentur. In quarum
occultis uenis tamquam animarum sinibus sensus magni
pretiosi que nascantur; Semitam ignorauit auis. nec intui
tus est eam oculus uulturis; Sub his nominibus auis & uul
turis. inimicos ecclesiae intellegamus. qui tenebris obscuratū
habentes intellectum. nescierunt semitā uocationis eius.
qua ad dm ambulans per fidem reuestitur; Qui q; in diuersis
erroribus mortuorum hominum rapti. quasi uolare arbitran
di sunt; Non calcauerunt eam filii institorum; Hi institito.

tores· siue negotiatores reprobi sunt & laude indigni· qui peccata
peccatis uelut diuitias sibi congregant; De quibus ait apocalypsis,
Omnia clara & pinguia perierunt a te; Hi igitur negotiatores
circa diuitias peccatorum non alcabunt ecclesiam· id est non habi
tabunt in ea· quia sanctam eam & inmaculatam dns possidebit;
Nec pertransiuit per eam leaena siue leo ut alii dixerunt; Leo hic
non absurde diabolus intellegitur· qui per scae ecclesiae terram
transire non potuit· eo quod grauibus persecutionibus eam
uincere non ualuerit; Ad silicem extendit manum suam;
Uidetur mihi scs Iob aliud enigma protulisse propter soliditatem
tem suam & fortitudinem, xpm secundum hominem quem
adsumpsit silicem posse significari; Qui etiam petra & lapis
a prophetis & apostolis dictus est; Ds ergo pater extendit ad
silicem manum suam id est filium suum· per quem uniuersa condidit
quem etiam dexteram & brachium uocat ad suscipiendum
hominem misit· ut apostolus dixit; Ds filium suum misit
in similitudine carnis peccati; Et ideirco in extensione manus
di patris & filii eius ad nos aduentum significari nouerimus·
ut per eum sicut sequitur subuerter& a radicibus montes·
quos per metaforam demones siue homines superbos esse
recte sentimus· quia principatus & potestates palam xpc
triumphauit in semetipso; In petris riuos scidit; Duris scilic&
praecordiis gentium & nimia infidelitate constrictis·
habundantiam gratiarum suarum largitus est· & uelut
riuos aquae fluentis· uberem copiam doctrinarum tribuit;
Hoc ipsum distribuisse intellegitur· quod scidisse memoratur;
Sicut ait apostolus; Alii enim per spiritum datur sermo
sapientiae· alii sermo scientiae; Alii dixerunt ripas
fluminum disrumpit· ut illam doctrinam spiritalem

legis & pphetarum de qua esaias ait· qui sititis ite ad aquam;
Quae in una gente tamquam intra quasdam angustias defluebat·
quae &iam mosaicae legis preceptis uelut quibusdam quasi riparu̅
obicibus claudebatur; Huiuscemodi disruptis obstaculis
quasi de alueo legis super omnem terram euangelio abundante
diffunderet; Aliter possumus hanc terram aecclesiam dicere
unde ait ppheta· fluminibus scindetur terra; Scindi uero
eam atque disrumpi eo modo nouerimus· quando se ad
suscipiendum uerbum dei capabilem prebet Hanc quoq;
quandam adapertionem capacitatis quae fit per obedientiam
terrę rationem habentis· eorundem fluminum impetus
operantur· Et omne pretiosum uidit oculus eius; Eductis
igitur riuis gratiarum di̅· uidit ds̅ qua̅ inmensa & innu
merabilia essent beneficia pietatis suae· uidit au̅ dix̅ eo
quod ante conspectum eius adimpletio siue effectus suae uo
luntatis astiterit in aeclesia sua; Profunda fluuioru̅ &
abscondita produxit in luce̅· Hos igit̅ fluuios non ab
surde singulos libros ueteris instrumenti esse sentimus· in
quos grandis latibulis abscondita erant aeclesiae sacramenta·
quae in te̅pore saluatoris ds̅ pater seruitatus sit adimpletio
nem eos omnia quae p̅dicta s̅ manifestans· siue quia
fluuios nomine populos multitudines aliquando
intelleguntur· quem ad modum naum propheta ait· portae
fluuios apertae sunt· Profunda fluuios hoc loco secreta
conscientiae hominu̅ aduertamus quos scrutator & cog
nitor ds̅ e̅· qui in die iudicii producendo omnia secreta
cordium reddet unicuiq; secundum opera sua· Sapientia
uero ubi inuenitur· & quis e̅ locus intellegentiae· Quod
hoc quasi inquirens ait· difficile̅ rem· & quae uix inuenit̅

iii.

uoluit indicari; Immo quae nisi deo demonstrante nec inue
niri poss& ab homine nec haberi; Quod & ipse iob in sub
sequentibus declarauit ita dicens; Et dixit homini utique
deus; Ecce timor domini ipsa est sapientia. & recedere a malo intellegentia;
(homo) Nescit pretium eius; Haec dicendo inaestimabilem esse sapientiam
timoris dei significauit; Nec inuenietur in terra suauiter uiuen
tium; Hanc igitur sapientiam timoris dei non hab& quispiam;
nisi carnem suam crucifixerit cum uitiis & concupiscentiis.
Nisi uixerit ut paulus apostolus & omnes sancti in tribulationibus.
persecutionibus. angustiis. & presuris. Et ideo suauiter dic
ti sunt uiuere illi. qui nullo iugo disciplinae tenentur.
& effrenes ac precipites. in labem proprium uitiorum;
Abissus dicit non est mecum. & mare loquitur non est
mecum; Abissum hoc loco. infernum intellegamus;
Sicut dicit apostolus; aut quis descendit in abissum. Et mare
hoc saeculum. ut psalmista canente cognouimus. Hoc mare
magnum & spatiosum; Infernus ergo & hic mundus. sapi
entiam timoris dei se non habere testantur. loca dicit loqui
pro his qui in locis uel mundi uel inferorum sunt; Hic de
illis loquitur. qui carnali conuersatione mundi inlecebris.
possidentur; Haec dictio prosopoieia appellatur. ubi persona loquen
tis cum loqui non poss& adsumitur; Quod continet pro eo quod
continetur; Continet quidem hic mundus. uel infernus conti
netur; Continetur autem homo; Hanc ergo sapientiam non
hab& mare mundi istius preter solam aecclesiam. quae propter
saeuientium fluctus inimicorum. insula dicitur in scripturis.
quemadmodum & nauicula perfugiuram in euangelio nomina
tur; Non dabitur aurum obrizum pro ea nec appendetur ar
gentum in commutatione eius; Hoc ait quod nulla res quamuis

pretiosa sit possit huic sapientiae comparari. Siue quia aurum in
scripturis uel argentum tropicus sensus & sermo intellegitur.
hoc dicat sapientiam istam nullus pro merito sentire posset aut
eloqui. Non confertur tinctis indiae coloribus. Nec lapidi sar
donico pretiosissimo uel sapp̄ro. Diuersis rebus & pretiosis. haec sa
pientia diuina praefertur. Hoc tamen sciendum quod maxime
in meridiano clymate. haec metalla pretiosa nascantur. Et
quia in india. omnes idolorum cultores significantur. In qua
colores ut dixi pretiosi. uel nascuntur uel fiunt. Id puto posse in
tellegi. quia in gentibus ubi timor ueri dī non est. fucata & quodam
modo terrena relīg sit. quae sub praetextu nominis dī in errorū
mendatio. diuerso acuario sermonum colore uelut pictura com
ponitur. Et quasi lapis pretiosus eloquio splendeat. siue nomi
ne fulgeat deitatis. & india siue etiam aethiopia nigritudinē
uel tenebras peccatorum significant quae specialiter in idolorū
culturis habentur. Non adaequabitur ei aurum uel uitrum.
nec commutabuntur pro ea uasa auri. Hoc aurum uel uitrū
uel etiam uasa auri. pretiosi quique & clari intelleguntur.
qui in hoc saeculo nomine rit̄ & dignitatis. & diuitiarum glo
ria splendent. Hi utique non habentes uerae religionis ti
morem pro nihili habebuntur. eo quod non possint uelut
pro merito gloriae suae ad commutationem sapientia singula
ris accedere. Excelsa & eminentia non memorabuntur compa
rationi eius. Etiam si excelsa sint & plurimum eminentia quae
cumque in creaturis sunt. ut sunt etiam angelicae potestates.
minima omnino immo potius indigna memoratu erunt
in comparatione illius. qui fecit omnem creaturam rationalem
dō placere. eique scō amore coniungi. Et ideo praefertur
illis eminentibus & excelsis timoris huiusmodi sapientia quia

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

sine illa nihil sunt ante dm̄ · sicut & ipse diabolus qui amisso timore
diuinae reuerentiae perdidit semet ipsum ; Trahitur autem sapientia
de occultis ; Haec igitur aliunde non potest nisi de supernis adsumi
siue de intimis cordis affectibus dono sci spš trahitur · ut propheta ait ·
Os meum aperui & adtraxi spm̄ · Ut uidelicet sapiat homo dm̄ & time
at · ac recedere a malo intellegat ; Non adaequabitur ei topazium
de aethiopia · nec tinctura mundissima componetur · Diuersis modis
ac diuerso nomine auri pretiosi ac suppellectilis scs iob dicit · quod timor
dn̄i non posset eis ullomodo comparari · Unde ergo sapientia ue
niet · & quis est locus intellegentiae ? Interrogans requirit & dic
quod omnis creatura uel maxime sapientiam hanc ignoret · ab
scondita est inquiens ab oculis omnium uiuentium · Uolucres
quoq; caeli latet ; Uiuentium mundo intellegendum · de quibus
superius ait cum de hac sapientia loqueretur Nec inuenitur in ter
ra suauiter uiuentium · Quod autem dixit quia haec sapientia uo
lucres caeli lateret · superbi & leues siue illi qui alta sapiunt quod
ad timorem arrogantiae pertinet intellegendi sunt · siue spš mali ·
qui secuncundum parabolam euangelii · iactum semen dominicum
iuxta uiam comedunt · Hos igitur latere bonum timoris di · perditio
& mors · dixerunt · auribus nr̄is audiuimus famam eius ; Potest
utroque hoc nomine diabolus dici · siue ille mors appellari potest
ut sui satellites perditio nuncupentur · Hoc ergo dixerunt quod
famam timoris di audierint · Non enim negare possunt quia
non audierint illam · cum in naturae suae bono inditam percae
perunt ; sed per inobedientiae malum · eam habere noluerunt
Ds intellegit uiam eius · & nouit ipse locum illius ; Procerto scit ds
quod haec sapientia properet ad locum utique quietis & perpe
tuae pacis · ubi per hanc ipsam sapientiam timoris sui super
quietum & humilem & trementem sermones suos requiescere

delectetur. Siue d(eu)s intellexit uiam eius. quia predicatione euange
lii per omnes fines terrae prolata est. Unde et sequitur de d(e)o
dicens. Ipse enim fines mundi intuetur. et ea quae sub caelo sunt
respicit. Quis enim ambigit d(eu)m nosse etiam ea quae futura sunt.
Sed hic potius d(eu)s cognitor futurorum illud inspexit. quod postea
dixit eius apostolus. Cum autem uenerit plenitudo temporis
misit d(eu)s filium suum; hoc igitur modo aduentu suo nos uisitan
do fines mundi intuitus est. in his inquam temporibus n(ost)r(i)s
in quos fines seculorum deuenerunt. Qui fecit uentis pondus et aquas
appendit mensura; Manifestum e(st) quia omnis creatura in
manu et uirtute potentiae illius teneatur. Aliter; ipsas grati
as sp(iritu)s s(an)c(t)i quas in ipso initio per apostolos accepit aeclesia.
quando factus est de caelo sonus tamquam aduenientis
sp(iritu)s uehementis. Uentos siue sp(iritu)s scripturas commemorat
quas d(eu)s largiendo de archanis secretorum caelestium prolatu
rus hominib(us). secundum prophetam dicentem. Qui producit
uentos de thesauris suis; Aliquando hae diuersitates gratiarum
sp(iritu)s s(an)c(t)i censentur nomine ipsius sp(iritu)s dantis has gratias. secundum il
lud apostoli sp(iritu)s prophetarum subiecti sunt prophetis. qui etiam
propter inoperationem et effectum diuinae sanctificationis suae
pondus habere dicuntur. ut secundum unius cuiusq(ue) uires praedicato
res uerbi d(e)i. aliis lac darent. aliis solidum cibum porrigerent. ubi
decerent uel quibus decerent. Inde ait propheta. Dabo uobis im
brem matutinam et serotinum. hoc est nouum et uetus testamen
tum. Tunc uidit illam et narrauit. et preparauit et inuestigauit; Id est
in eclesia sua d(eu)s futuram hanc sapientiam quia totus mundus
timorem illius habiturus esset. ante preuidit. Ecce timor d(omi)ni
ipsa est sapientia et recedere intellegentia a malo. Aliter timor
est. Ne quisquam d(omi)n(u)m offendat alter uero si offenderit. Ille

prior sc̄s & laudabilis; Iste alius non habens caritatem sed
paenam; Proinde de hoc praedicabili timore. dicat psalmista
Timor dn̄i sc̄s permanens in saeculum saeculi. De alio uero timo
re loquatur euangelista iohannes in aepistola sua dicens; Timor
non est in caritate sed perfecta caritas foras mittit timorē
Qui timor utique paenam habet quia dilectionis meritum non
Cap. 29. 5 habet; Addidit quoque iob assumens parabolam suam &
dixit Secundum superiorem regulam etiam istic intellegen
tiae lineam ducimus. ut quando id quod sequitur in saluato
rem referri non conuenerit. ad membrorum illius conpagē
sensum expositionis conetur inflectere. Et recte id fieri
poterit ut quod ipse dn̄s caput aecclesiae suae in se recipere
non potest de eius corpore quod est aecclesia sentiatur;
5 Quis mihi tribuat ut sim iuxta dies pristinos & secundum
dies quibus ds̄ custodiebat me. Optat ergo sc̄s iob atque de
siderat. ut iam de illo squalore & cruciatibus liberetur reuer
taturque ad illam gloriam pristinae felicitatis in qua aliquan
do degerat dn̄o prosperante; Quando spelndebat lucerna
eius super caput meum; Multis modis in scripturis diuinis
lucerna appellatur; Hic uero potuit eam iob pro gloria tem
porali dixisse quam a dō acceperat. & quam in honoris po
5 tentia & diuitiis possidebat Et ad lumen eius ambulabam
in tenebris; Inter peccata utique & ea quae ignorabam
quasi inter aspera & obscura uitae huius ad lumen uirtutum
5 & consolationis illius incedebam. Sicut fui in diebus adules
centiae meae. quando secreto ds̄ erat in tarbernaculo meo;
Secretum suum mentem suam idō dicere uoluit. quia ilic
tumultuosae uitiorum turbae minime perstrepebant;
Quando erat omnipotens mecum & in circuitu meo pueri

met. Quando dominus habuerit in tabernaculo suo uirtutes ante eum stare quam pueri perhibentur. quae ideo masculi appellantur propter uigorem contra uitia resistendi. talibus ministris iob beatus ambiebatur. Quando lauabam pedes meos butiro

Pedum uocabulo in scripturis diuinis. modus quidam humanae conuersationis plerumque intellegendus est. Eleuabam inquit ab omnis peccati macula actus meos. cum innocentia et simplicitate uersabar. Et petra fundebat mihi riuos olei. Iuxta hunc sensum moyses ait. Suxerunt mel de petra. et oleum de firma petra. Secundum dilectionem uolentium ore sapiebat. Et cum petra illa xpm secundum apostolum figuraret. in oleo tamen isto dona spiritus sancti sanctus iob largiter sibi effusa uoluit demonstrare. Hoc est ergo oleum unum et uerum qui est spiritus sanctus patri filioque consubstantialis. hoc ergo oleum sanctus iob habundabat. quo et caritatis pinguedine replebatur. Quando procedebam ad portam ciuitatis. et in platea parabant cathedram meam. mihi

Manifestum est quia iudeorum iudices in portis sedebant ut iudicarent populum. Uidebant me iuuenes et abscondebantur et senes adsurgentes stabant. Principes cessabant loqui et digitum superponebant ori suo. Reuerentia pii et sancti timoris quam e non solum omnis aetas. uerum etiam uniuersae potestates merito deferebant. his uersiculis demonstrauit. Auris audiens beatificabat me et oculus uidens testimonium reddebat mihi. Tam sancta erat uita praesens conuersatio eius. quam fama deferebat. Benedictio pueri siue pauperis super me ueniebat. et cor uiduae consolatus sum. Pupillus pauper et uidua. omne genus humilium atque afflictorum significat quorum nullum sanctus iob praeterit uel despexit. Iustitia indutus me et uestiuit me sic uestimento diademate iudicio meo. Iustitia iuditium rectum misericordia. haec erant animae illius indumenta.

Oculus fuit caeco. et pes claudo. Affectus pietatis eius atque miseri

117.

cordiae in his sermonibus demonstrat. Siue erranti ignorantiae
tenebris lumen p̄bui ueritatis. & claudicanti minus dn̄i rectis ite
tinera mostraui. pater eram pauperum & causam quam nescie
bam dilegentissime inuestigabam; Negotia utiq; causasq; paupe
rum contra potentes suscipiendo. & defensor eorum factus erat
& iudex; Et idcirco ne aliqua aduersantium parte opprimeren
tur. retectis eorum fraudibus eas inuestigare dicebat. Conterebā
molas iniqui. & de dentibus illius auferebam praedam; Ubi uelut ra
pacē bestiam & uiolentum hominem iniquum describit decimus
ore substantiam pauperum ui abstulerit. Dicebamque in nidu
lo meo moriar. & sicut palma multiplicabo dies meos;
Nidus eius exterior homo eius intellegendus est. qui de faeno
carnis illius compositus a dō fuerat & constrictus omnis enim
caro faenum; In hoc igitur nido se mori semp subtestificatione dice
bat. dum uitiis mundi & eius concupiscentiis non uiuebat. & hoc
in resurrectione uelut palma multiplices dies & aeternos habebit
Radix mea aperta est secus aquam. & ros morabitur in messione
mea; Spes mea & fides quae ex hac expectatione mea sunt. patent
ad diuina eloquia. quorum consolatione ne infidelitate mentis meę
uiror arescat. infunditur; Gloria mea semper innouabitur & ar
cus meus in manu mea instaurabitur; Gloria mea semper
innouabitur. potest in uirtutibus crescentis bonae conscientiae
fructus & nouus semper profectus intellegi. In arcu uero resisten
tis ac repugnantis uigorem significari existimo qui in manus sci
operis contra obuios quosq; & hostiles uitiorum impetus preparatur.
Sicut ait dauid in psalmo. Et posuisti ut arcum aereum brachia
mea; quod est fecisti infatigabilem intentionem bonorum operū
meorum; Uerbis meis addere nihil audebant & super ipsos stillabat
eloquium meum; Quoniam auctoritas sapientiae ubique fuerat

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

diuulgata: Nemo quasi retrectans ad uerba eius quicquam addere
praesumebat · quin immo stillabat super eos eloquium illius · id est
sensus interiora uiscerum penetrabat: Ut eorum infusae precordiis a tali
magistro perfecti atque optimi discipuli redderentur; Expectabant
me sicut pluuiam · & os aperiebant quasi ad imbrem serotinum;
Pluuiae nomine copiosam ualde eruditionem suae scientiae demon
strat · & laudat auditores suos quod disputante eo cum grandi deside
rio expectauerint; Si quando ridebam ad eos non credebant · Tanta
inquit reuerentia & honore a predictis habebar · ut sapientiae meae
& grauitati non posset indulgentiae aliquid ac remissionis quae ad
temperamentum magis morum pertinebant congruere · Et idcir
co ipso a me pietatis · fiebat · studio · ut affectus amoris ac dilectionis eorum
erga me admiratione proficeret · Et lux uultus mei non cadebat
in terram · Gratia reuerentiae quam in eius facie refulgentem
conspiciebant · apud praedictos non pro nihilo habebatur · Non enim
aliquid eius nutibus frustra fieri estimabant; Et idcirco quasi mag
num atque precipuum in se predicti suscipiebant · quicquid in serenitate
tate uultus illius contemplabantur · Si uoluissem ire ad eos · sedebam
primus · Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu · eram tamen
merentium consolator; Dignationem suam & sanctam humilitatem
his sermonibus manifestat qua ad inferiores suos quasi ad amicos sibique
coaequales abierit · se in regni potentia miseris & potentibus praebuisse · merentibus
Nunc rident me iuniores tempore; Manifestum est quorum non Cp. 30
dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Non hoc tempore
superbiae atque diuitiarum iactantia fecerat sed uilitas impiorum
ut deridentium illum patres nec canibus quondam eius digni fuerint
comparari; Quorum uirtus manuum · erat mihi pro nihilo & uita
ipsa putabantur indigni egestate & famae steriles; Id est ignominie
uilitate despecti · Qui rodebant in solitudine squalentes calamitate &

miseria. & mandebant herbas & arborum cortices & radix iuniperorum
erat cibus e[illegible] illorum; qui de conuallibus ista rapientes cum singula
repperissent ad ea cum clamore percurrebant; prae miseria & a
uiditate heae etiam quae extra cibum erant uel hominum uel fe
rarum tamquam epulas ac delicias inuadebant humectas conual
les praenimia egestate suggentes. In desertis habitabant torrentium
& in cauernis petrae uel sup glaream; qui etiam sicut ait in locis
sterilibus & inaquosis sine domibus quasi repentia in terrae fora
minibus morabuntur. Quos etiam imbres montium rigant
et esse sub sentibus delicias computabant. Si in aestu suo uilissimorum
stirpum foliis tegerentur, filii stultorum & ignobilium & in terra
penitus non parentes; Obscuri & memoria penitus indigni; Far
tram enim suam aperuit. & afflixit me & frenum posuit in os
meum. Faretram existimo multitudinem plagarum uel ipsum
diabolum uel potestatem illius hoc loco intellegi oportere. quam
sicut iob ait dominus aperuit dum circa eum diabolus suam exueret
potestatem. unde eum & iaculis tormentorum afflixit. insuper
etiam frenum et silentii in ore ne loqueretur imposuit; Ad dex
teram orientis calamitates meae ilico surrexerunt. Idest
uel in ipso tempore felicitatis quod grauissimum probatur
exortae sunt. uel permissu diuinae potestatis impositae sunt.
ipse est enim oriens ex alto. ipse dextera & uirtus altissimi
Pedes meos subuerterunt & obpresserunt quasi fluctibus semi
tas suas; Idest calamitates meae frequenti repetitione me affligen
tes. uelut fluctibus omnes uias rectas conuersationis meae subuer
terunt. Dissipauerunt itinera mea. insidiati sunt mihi & non
fuit qui ferret auxilium. Idest itinera mea quibus per uiam iustitiae
cottidianis profectibus in[illegible] cedebam. Inimici mei conturbauerunt
in ruinam meam ex inspectatio. uelut insidiis erumpentes negantibus

mihi proximis meis consolationis auxilium. Quasi rupto muro
& aperta ianua irruerunt super me & meas miserias devoluti sunt.
Tam veloci inquit impetu praedicta mala super me irruerunt
ut nullo resistente obstaculum in me desuper volverentur.
Redactus sum in nihil[um]. & abstulisti desiderium meum & velut nu- quasi vent[us]
bis pertransiit salus mea. Quo remunerationes tuas pro man-
datorum tuorum custodia prestolabar. pariter cum salute quasi
venti impetu & quasi transvolantis nubis celeritate rapuisti quia
a tibi permisisti. Nunc autem in memetipso arescit anima mea
& possident me dies afflictionis; Marcescit id est a vigore sui
intentione dissolvitur. Nocte os meum perforatur doloribus &
& qui me comedunt non dormiunt. Manifestum est quia ver-
mes qui carnes eius comedebant. noctes ducebant pervigiles;
In multitudine eorum consumitur vestimentum & quasi capitio
tunicae cinxerunt me. Scatentium vermium multitudo semper se
commovens & per diversa vulnerum meorum sinus discurrens
vestem quoque meam dum per me ripere non cessat attrivit.
quem totum atque ex omni parte circumdatum & quasi in
unum vulnus redactum incessabili aestu haustuque diserui-
at; Comparatus sum luto & adsimilatus favillae & cineri
Ad summam vilitatem perductum se dicit. qui vulneribus & sa-
niae sicut lutum computresceret & foeteret & exsiccante rur-
sus eius carnis putredine cinis fieret & favilla; Induta
est caro mea putredine. & sordibus pulveris. Clamo ad te & non
exaudies me. sto & non respicis me; In clamore intentio est oran-
tis ad dominum. In eo vero quod stare se perhibet perseveran-
tiam se ad dominum habere indeclinabilem dixit. fiducia iustitiarum
suarum ad dominum haec libere sanctus iob loquitur. Mutatus es mihi in
crudelem & in duritia manus tuae adversaris mihi. Pium

& misericordem dm̄ esse dicit in prosperis suis. durum atque crudelē
etiam manus duritiam graues poenas ut sustineat & atroces;
Scio quia morti tradas me ubi constituta est omnis domus uiuen
tium. Post delictum parentis inquit domus inferorum constituta
est id est mors non ipsa conditione eius creata; Illuc ergo & me
tamquam peccatoris adae filium. secundum iustam sententiam tuā
abire uoluisti. Vere non ad consumptionem eorum. Reconciliatio
nem mundi. prophetat in xp̄o futuram dum dicit homines non
in perpetuam consummationem redigendos. sed aliquando ab inferis
reuocandos. Emittes manum tuam. & corruerint ipse saluabis.
Post redemptionem qua per fidem in xp̄o saluamur. iterum per
peccatum ruerint homines manu pietatis alleuante per peni
tentiam ipse saluabit; Flebam quondam super eo qui afflictus
erat & compatiebatur anima mea pauperi. Factum est ut pro
bonis & expectatione qua miseris consolabar. mala nunc om
nia sustinerem. & pro luce prosperitatis tenebras incurrerem
tormentorum. Inferiora mea efferbuerunt absque ulla requie
praeuenerunt me dies afflictionis; Ubi ait quod eum dies afflic
tionis praeuenerint. puto quod tempus iuditii uoluerit in
dicare. quod preuentum se idcirco uidetur dixisse. quia eum
sibi necdum uenturum putauerit. ubi magnum dolorem
gehennarum significat. dum suas illi comparat paenas.
Maerens incaedebam sine furore consurgens in turba clama
bam. Tristis & adfectus mestitia quia pene meritum nescie
bant. & sine furoris iracundia eram in spem animi uir
tute consurgens quia ds̄ docuerat me patientiam ut
aequanimiter ferrem publica satis factione uociferans & ex
orans. Frater fui draconum & socius strutionum; Quia
cruciatus poenarum affectus. dolores meos sibiles tempera

bam· quem ad modum facere dicuntur dracones quando ab ele
fantis capiuntur ut propheta ait· faciam planctum uelut draconū·
quem faciunt ut dixi quando ab elefantis interficiuntur & luctus
strutionum· fatuus factus sum & insipiens· ut strutio auis stultissi
ma· ut prae dolore frustra me laborasse aestiment; Cutis mea ad
nigrata est super me· & ossa mea aruerunt prae caumate; Et hoc
ad poenarum eius cumulum pertinebat· ut in stercore constitutus
per multa tempora solis ardentissimos usque ad ossa pateretur radios
ersa est in luctum cithara mea & organum meum in uocem flētuū·
is rebus dicit felicium dierum suorum atq· prosperitatis laetitiam
& iocunditatem in luctum esse conuersam; Pepigi fedus cum cap. 31
oculis meis ut ne cogitarem quidem de uirgine; Quam enim
partem haberet in me ds̄ desuper· & hereditatem omnipo
tentis de excelsis· numquid non perditio est iniquo· & ali
enatio operantibus iniustitiam? non ne ipse considerat uias
meas & cunctos gressus meos dinumerat; Ab hinc usque ad fi
nem iustitias suas uel maxime & misericordias atque uirtutes
enarrat· quae usque ad quindecim numeros digerit· uelut
uir perfectus qui ascensus in corde suo disponens· per gradus quos fa
profectuum usque ad domum di ascendendo peruenerit;
go inquam animus· cum his obtutibus carnis meae diffiniun
ac statui; ut nihil omnino turpe atque obscenum mihi intrinse·
cus nuntiarent· quod delectatione uoluptatis intra me iniquis
cogitationibus uoluerem· Senserat credo aliquando fortassis delecta
biliter carnem suam uoluptatibus inlecebrarum titillari· &
id circo se continentiae uirtute praecinxerat· timens oculum
di cum scrutator cordis sit· & omnes uias conuersationis huma
nae cunctosque gressus actuum mortalium nouerit; Si am
bulaui in uanitate & festinauit in dolo pes meus· appendat

me in statera iusta & sciat ds simplicitatem meam r Scs iob cer
tus de aequitate iustitiae di se manifestari optat hominibus .
Non enim aliquid ignorat ds ut examinando cognoscat . sed sciat
ds ita dixit beatus iob ut scire alios faciat . secundum illud
Temptat uos dns ds uester ut sciat utrum diligatis eum . id est ut
s scire caeteros faciat . Si declinauit gressus meos de uia . & secutum
est oculus meus cor meum & in manibus meis adhaesit macula .
seram & alius comedat . & progenies mea eradicetur . Nihil man
datorum di ait praeterii . quia nec cor meum adquiescens secutum
est oculos meos cum concupiscentiae imagines ei offerrent prius
quam pactum cum ipsis haberem . ne quid intrinsecus turpe trans
mitterent . Unde nec in operibus manuum mearum ulla peccati
macula potuit adhaerere . & hoc ipsum cum quadam iuramenti ex
s ecratione confirmat . Si deceptum est cor meum super mulierem .
& si ad ostium amici mei insidiatus sum scortum sit alterius uxor
mea . super illam incuruentur alii . hoc enim nefas est & in
iquitas maxima . ignis est usque ad perditionem deuorans . &
r omnia eradicans germina . Secundum bonum loquitur quod
in tobia scriptum est . Quod tibi non uis fieri alio ne feceris .
Proinde ait nefanda res & iniquitas maxima haec funesta ac
detestabilia cogitare uel facere ignis est incentiuae libidinis
omnia bona uirtutum deuorans atque uniuersa in homine scaru
s iterum incrementa consumens . Si contempsi subire iudicium cum
seruo meo . & ancillae meae cum disceptarent aduersum me .
s Siue ut alii dixerunt apud me . Quid enim faciam cum surre
xerit ad iudicandum ds . & cum quaesierit quid respondebo ei ?
Numquid non in utero fecit me qui & illum operatus est & formauit
me in uulua unus ? Magna humilitas sci uiri huius & magna
s futuri iudicii cogitatio . Si negaui quod uolebant pauperibus .

& oculos uiduae expectare feci. manifestum est; Si comedi buccellam meam solus. & non comedit ex ea pupillus; quia ab in fantia mea creuit mecum miseratio. & de utero matris meae egressa est mecum. Manifestum est; Si despexi praetereuntem eo quod non habuerit indumentum. & absque operimento pauperē. si non benedixerunt mihi latera eius. & de uelleribus ouium mearum calefactus est; hoc enim dixit quemadmodum opus misericordiae fieri debeat. Id est ne alius auferas. unde alius recte dare te arbitreris. Unde salomon ait; honora dnm de tuis iustis laboribus. Et isaias. Ego dns diligo iudicium. & odio habeo rapinam in holocaustum; Si leuaui super pupillum manum meā & iam cum uiderem in porta me superiorem. humerus meus a iunctura sua cadat. & brachium meum cum suis ossibus confringatur. Semper enim quasi tumentes fluctus super me timui dm. & pondus eius ferre non potui. In humero opera. In brachio. uirtus. perseuerantia. atque instantia bonorum operum accipi potest; Nisi ita est inquit irriti ante dm inueniantur omnes labores mei; si putaui aurum robur meum. & obrizo dixi fiducia mea. si laetatus sum super multis diuitiis meis. & quia plurima repperit manus mea. Uerae homo philosophiae nullo uitio tenebatur. sicut nunc cupiditatis & elationis contemptor fortissimus. aurū & iam pro nihilo se habuisse testatur. Si uidi solem cum fulgeret. & lunam incedentem clare. & laetatum est in abscondito cor meum. & osculatus sum manū meam ori meo quae est iniquitas maxima. & negatio contra dm altissimum; Tantae uirtutis & tam praecipuae nil prosunt. quamuis quisque in eisdem perpetrandis sit sapiens magnus & clarus si errorum stultitia teneatur. Non solum inquit quorum cumque idolorum culturis. uerum & iam nec horum pulcritudine ac spetie magnos & luminū

delectatus sum · nec quasi adorans ea inter eorum uenera
tionem osculatus manum meam · nec creaturam pro creatore ueneratus
sum · Quod in epistola ad romanos scs apostolus detestatur ·
Si gauisus sum in ruinam eius qui me oderat & exultaui qd
inuenisset eum malum . Non enim dedi ad peccandum
guttur meum · ut expeterem maledicens animam eius .
Cum magnum sit fide inimicis suis quis cum possit non stu
deat ulcisci · quanto apud dm studiosius est de eorum rui
na nec in corde laetari ; Si dixerunt uiri tabernaculi mei
quis det de carnibus eius ut saturemur ? foris non mansit pe
regrinus · ostium meum uiatoribus patuit ; Pro hospitalitate iob
eius & uirtute qua & ceteri sci do placuerunt odium ser
uorum contraxerat ; Si abscondi quasi homo peccatum meum .
& celaui in sinu meo peccatum meum De his peccatis tantum
quae cogitationibus committuntur · hoc loco mihi dixisse
uidetur · eo quod ipsa celare uoluerit quando quidem secre
torum suorum intima manifestauerit hominibus se con
sensione iniqua cuiuslibet peccati non fuisse participem
Si expaui ad multitudinem nimiam · & despectio propin
quorum terruit me · Hac quod dicit · & tacui non magis
nec egressus sum hostium ; Ad propinquorum suorum per
sonam despicientium eum locus hic pertinet · qui ei in mi
serias calamitatum posito · indesinentes iniurias irrogabant
contra quos sibi irrogantes posuit custodiam ori suo ;
Quis mihi tribuat auditorem ut desiderium meum omnipotens
audiat · & librum scribat ipse qui iudicat · ut in hume
ro meo portem illum ; Quem librum scs iob demonstraturus
caeteris in humero suo in loco uidelicet cunctis conspicuo conferat
eo quod libro pro laboris sui meritis uelut corona gloriae coronatus

per singulos eum gradus uirtutum siue profectuum suorum incrementa xpi
te dm recensendo pronuntiet. Si aduersum me terra mea clamat & cum ipsa
sulci eius. si fruges eius comedi absque pecunia & animam agricolarum eius
adflixi. pro frumento oriatur mihi tribulus & pro ordeo spina.
Terra caro hominis recte sentitur. hanc dicit beatus iob sibi aduersari
non fuisse necessario utique. quoniam bene sibi eam oboedientem fecerat
certa hornamenta uirtutum. Cuius etiam sulcos metaforicos appellat.
quos sibi propter bonos mores excolendo. siue propter continendam
aquam uerbi di infusam sibi diuinitus terrae suae sulci ab eo dicti sunt.
secundum illud psalmistae. sulcos eius inebrians multiplic generationes eius.
Agricolas eius autem istos terrae suae beatus iob sanctas cogitationes
arbitrator dixerit. quibus uiuus ager mentis suae strenuae colebatur.
Quorum agricolarum ideo anima una ab eo refertur. ut aduertamus
unum eorundem fuisse consensum. Non est hoc in moribus sanctorum
notabile siue reprehensibile. quando se ipsos laudant;
Non enim uel iactantiae uitio detinentur ut in suis laudibus gloriam
humanam requirant; sed faciunt hoc ueritatis intentione qua an
te dm simpliciter ac sinceriter uiuunt. Item ad xpi personam
uertitur expositio; Quis mihi tribuat ut sim iuxta dies pristinos & se
cundum dies quibus ds custodiebat me. In adsumpto itaque homine
in iu xpo id est adam secundo siue nouissimo uox est adam protoplasti
recolentis quid perdiderit. & ad quod bonum redire cupiat.
Amiserat quippe per inobedientiae malum inmortalitatis bonum paradi
sique delitias. hanc sibi per ihm xpm dnm nrm instaurari desiderat
Suscipiendo namque ipse di filius hominis filium.
suscepit in eo & humani generis preces;
Quando splendebat lucerna eius super caput meum. & ad
lumen eius ambulabam in tenebris;
Gloriam diuinae gratiae nomine lucernae qua in paradiso

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

floruerat significauit · Sicut fui indiebus adolescentiae meae quando
secreto ds erat incubiculo meo ; Adolescentiae nomine
possunt primordia adae intellegi · uel ipsa felicitas
ubi ante peccatum iuuenili rigore sine ullo defectu
aetatis semper uireret · quasi in diebus adolescentiae
fuisse dicitur ; Quando erat omnipotens mecum
& incircuitu meo pueri mei ; Pueri inadam uirtutes
animae intellegendae sunt · pueros autem xpi
angelos quiministrauerunt ei in diebus carnis eius
uel apostolos siue omnes sanctos non absurde sen
timus ; Quando lauabam pedes meos butyro & petra
fundebat mihi riuos olei ; Pedes igitur saluatoris prae
dicatores ueritatis · qui in uniuerso mundo adnun
tiant euangelium intellegendi sunt ;
Hos igitur pedes suos ihs xps iob noster · lacte siue butyro
eluit atque abstersit · quando eos tribulationum pressuris
sinceros ac purissimos reddidit · docens eos per spm suum simplicis
innocentiae uitam · Hoc igitur modo pedes adnuntiantis pacem
euangelii mundabantur · ne coinquinati essent carnalis sapi
entiae luto · Petra inquit fundebat mihi riuos olei ;
Ergo · petra aecclesia fundata super xpm firmissimum petram ·
de se gratiam sps sci uelut riuos olei effundit ; quando in pen
tecosten & in domo cornelii & in illis duodecim siue in omni aecle
sia declaratum ; & usq hodie declaratur · Quando procedebam
ad portam ciuitatis · & in platea ponebant cathedram mihi ;
Velut rex ergo & dns primus quoque ciuitatis suae aeclesiae
ad portam eius xps procedit · id est sub tempore in
itios . eius · quando ingressum paratus dicebat omnib; Ve
nite ad me omnes qui laboratis & onerati estis · Cathedram autem

eminens scientia xpi intellegenda est. Platea autem ciuitatis.
uel quod publice praedicauerit uel secundum psalmistae sensum est.
intellegenda. Latum mandatum tuum nimis. Quod non solum
in triplicem expositionem. sed etiam disputationem corrigitur. Vide
bant me iuuenes & abscondebantur. & senes adsurgentes sta
bant. His scribit iohannes dicens. Scribo uobis iuuenes quia
fortes estis. & uicistis malignum. Hi per fidem dnm salua
torem uident in spu & in terra sui corporis absconduntur.
Reprimentes uidelicet atq; in se pugnando uitia cohibentes
mortificantes que semetipsos peccatis & concupiscentiis mundi.
hinc ait propheta. Ascendite uos in terra. senes uero filii con
summati & perfecti qui cotidie mente eleuantur ad caelum
& stant in dno fide immobilis uitae. Principes cessabant
loqui. & digitū superponebant ori suo. Vocē suā cohibebant duces. & lingua
eorū gutturi eorum adherebant. In aduentu inquit meo omnium
scōrum meorum prophetia conclusa est & signata. quod
in zachariae silentio praefiguratum est. Clausa est quidem
prophetia in misterio adnunciatorū. sed in sacramentorum
misteriis patefacta est. Principes & duces illius populi iudeorū
fuerunt reges. sacerdotes. & prophetae. siue principes. & du
ces. potentes quique mundi istius atque eloquentes possunt
intellegi qui propter mendatia seductionis principatus
in populis tenebant. hi in aduentu xpi conticuerunt. Au
ris audiens beatificabat me. Gentium utique populus ad quē
euangeliū meū adnuntiantium praedicatione peruenit. qui p
redemptione sua laudem deferens beatificabat me gratias agendo.
Et oculus uidens testimoniū reddebat mihi. Populus uidelicet
iudeorum cui p prophetas meos praedictus fueram. in praesentia
aduentus mei testimonium reddebat mihi. Quod liberassem

pauperem uociferantem & pupillum cui non erat adiutor.
Pauper hic & pupillus. scorū populus est intellegendus. qui
propter humilitatem sps̄ contribulati pauper est dictus. Pupil
lus uero idcirco dictus ē. quia pater eorum pro tempore absens
ē. qui ita loquitur. Non relinquā uos orfanos. Benedictio
pueri siue ut alii dixerunt perituri super me ueniebat & cor uiduae
consolatus sum. Pupillus fidelis & scs puer. propter reciproca
tam innocentiam nuncupatus est. Perditus uero idem appella
tus est. quia sanguine dni adquisitus est. Perditus. Iusticia indu
tus sum & uestiuit me sicut diademate iudicio meo. Iusticia
ergo haec pietatis meae ait dns uestiuit me sicut uestimento. &
diademate iudicio meo. Hoc inquam uestimento in quo per
euuangelium iusticia patris reuelatur. idest in ecclesia dicit
se esse circumdatum. cuius figuram habuit uestis eius in monte
clarificati. Oculus fui caeco & pes claudo. Lumen inquit sum
peccatori in uitiorum suorum tenebris ambulanti. & in praecep
torum meorum semitis claudicanti factus sum gressus. Unde
ipse ait. Ego sum uia. Pater eram pauperum. idest hu
milium corde. Et causam quam nesciebam diligenter
inuestigabam. Hanc igitur causam peccaminum misericor
dia pietatis meae indulturus. diligentissime perscrutabar
ut radicem uulneris ~~[illegible]~~ curando perquirerem. Ut peccatore
inuestigante me confitentem culpas suas. ab omni peccato cri
minis liberarem. Siue aliter. Nesciuit causas peccati dns nr
ihs xps. quas ab eo iudaei quaerebant. Conterebam molas iniqui
& de dentibus eius auferebam praedam. Hunc iniquum diabolum
esse recte sentimus cuius dentes ac molares sint ad interimendum
saeui ac truces animi motus. Debuius modi inquit dentibus uelut
praedam captiuam humanum genus abstraxit. De mortis utiq;

cum interitu liberando· Omnes impii· dentes sunt diaboli· Po
test & hereticus quisque intellegi· in eius dentibus doctrina
pspicua sentiatur· In molarib· uero· lateant remota & secreta nefanda
misteria· Dicebamque in nidulo meo moriar· & sicut palma mul
tiplicabo dies· Nidus dni saluatoris· ecclesia eius potest intellegi·
Hic igitur dns in ecclesia quasi in nidulo suo quem sibi feno carnis
humanę congessit· & in qua pereat ac fouit filios mori dicitur dum
membra eius quorum ipse caput est uitiis ac concupiscentiis huius
saeculi moriuntur· Sequitur· & sicut palma multiplicabo di
es· Igitur post humilitatem ecclesiae quam in nidulo superi
us dns indicauit· gloriam altitudinis eius· in palma arbore uo
luit ostendere· cuius radix aspera uidetur in terra· unde etiam
nidulus appellatur· Sed comis pulchra sub caelo· cum ex resurrec
tione fuerit glorificata palmae celsitudinem obtinebit· id est uir
tutum suarum merita consequitur· Quae in palma signifi
cantur· Siue nidulus hic· populus iudeorum potest intellegi·
In hoc igitur nido pati & mori pro nobis uoluit· sicut ait iudeis.
Moriar & in eorum mentib· crucifigar· ubi secundu hominē cōuersatus
& natus sum· & in gentibus ubi palma uictoriae meae crucisque
uexillum erectum est· multiplicabo dies· dicens eis· Ecce ego uo
biscum sum omnibus diebus usq· ad consummatione saeculi· Ra
dix mea aperta ē secus aquas· & ros morabitur in messione mea· Ita
erit in nationes ut radix id ē fides qua mihi placeri uolo ut omis sci in p
teritis placuerant· pateat gentium aquis id ē populis· ut in me scilicet
credant· quib· utiq· in retributione aeterna ros gratiae & muneris erit
largiente mē pfluus· Siue radix caritatis meae atq· dilectionis·
quae fixa ē in cordibus diligentiū me aperta est meis· ad aquas
eloquiorum meorum· Gloria mea semper innouabitur· Hic gloriam
ecclesiā intellegere possum· gla quidē patris & filius cum dic pater

Exsurge gloria mea exsurge. sed aliter ecclesia gloria est quae iusti
ficata est per gratiam. Arcus meus in manu mea instaurabitur.
Arcum hunc uirtutem intellegere possumus. qua pro ecclesia
sua usque ad finem saeculi pugnare non desinit. Qui me au
diebant exspectabant sententiam meam. & intenti tacebant ad
consilium meum. Cotidiae clamat xps per dispensatores uer
bi sui. & oboedientes ei sententiā diffinitionis eius exspectant & in
tenti tacebant ad consilium meum. hoc uerbo silentii scorū signi
ficatur oboedientia qui tardi sunt ad loquendum. Veloces autem
ad faciendum. siue quia in ipsa inquisitione legis. sci intenti ee
dicuntur. Uerbis meis addere nihil audebant. Statuta utique
& decreta non conuellentes ecclesiae in qua fundamentū est ueri
tatis stabilitum. heretici autem atq; scismatici. praesumptione
superbiae quasi se prestare ceteris uerbis dni inuenta de corde suo
atq; superflua dogmata. plenitudinis super ponere moliuntur. Et
super illos stillabat eloquium meum. sensim utiq; sermo doctrinae
meae diligentiū mo uiscera penetrabat. in quo pfectus animorum
cotidiae in uirtutibus intellegendus ē. Vbi quasi a parua stilla
principiorum. perueniatur ad uitam plenā perfectionis. ti quā
ad pluuiam cordis terram suam copia satiauerint. Expectabant
me quasi pluuiam. & os suum aperiebant quasi ad imbrē serotinū
Omnes sci antiqui. saluatorem in carne uenturum indubitanter ex
pectant. Ad cuius imbrem serotinū id est euangelii ora cordium
suorum nunc sitientes aperiunt. quia meliora sunt ut ecclesiastes
ait. nouissima sermonis quam initium eius. Si quando ridebam
ad eos. non credebant. & lux uultus mei non cadebat in terram.
Idē iudaei non credent mihi hilari pietate futurae beatitudinis
laetitiam & aeterna gaudia pmittenti & peccatores perditi
ex pectant & omnes nunc pariter ad iudiciū uenturum indubitanter

conscientiae suae uix credent misericordiae meae· & sibi salutem
dari posse p̄ magnitudine criminum desperabunt· Cu ego euerten
tib: ad me maiora quam spe possint capere conlaturus sim· Et lux
uultus mei non cadebat in terram· Gracia inquit praesentiae meae
qua mundo uniuerso innotui· inlustro corda fidelium· Quia ego
sū lux mundi· & quicquid promisero custodientibus pactū meum irri
tum non erit· sed totum in tempore retributionis implebitur· Si uolu
issem ire ad eos sedebam primus· Cumque sederem quasi rex circum
stante exercitu· eram tam merentium consolator· Ita sentiendū est·
qui cum apud scos suos magnus & excelsus habitet· qui & angeli
plerumque dicunt̄· & de quibus secundū aliā editionē dic· Eram quasi
rex conlocatus fortibus· & conpunctos tamen & contritos corde ndespexi·
Nunc autē derident me iuniores tempore· Legimus in euangelio
quemadmodum inrisus sit & inlusus·, quorum n̄ dignabar patres
ponere cum canibus gregis mei· Ego canes in bonam partē dictos
existimo· qui gregem dn̄i a bestiis spiritalib: uigilando defendunt·
De quib: dicit̄ p pheta· Canes muti non ualentes latrare· Iudaeorū
quoque patres qui sunt utique sacerdotes & principes· pastorali
abeis quippe ablata dignitate· non posuit aūt dn̄s cū scis greges ouium
mearum custodibus· eo quod ob malitiā infidelitatis suae ne sacerdotio
fungant̄ mihi abieci eos· Quod etiam in euangelio dicit· Auferet̄ a uob
regnum dī· & reliqua· Ubi iam incipit tollere panem filiorū &
mittere canibus· sicut ad eum in euangelio sub typo ecclesiae dicitur·
Nam & catelli edunt de micis quae cadunt de mensa dominorū suorum·
Quorum uirtus manuum erat mihi p nihilo· Haec uirtus manuum
erat iudaeorū· ut mandatis seniorum & obseruationibus deseruirent·
Siue in tempore passionis dn̄i potest hic locus ita intellegi· ut uir
tus operum praedictorū usq: ad mortem saluatoris peruenerit·
Vel ita intellegendum· Cum ei uitam flerent finitam esse

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

per crucem triumpho resurgentis ex mortuis· ad nihilum conatuum
pessimorum uirtus redacta est· Et uita ipsa putabantur indigni ac
gestate & fame steriles· Uitiorum suorum & criminum turpi eges
tate affecti· & fame eloquiorum di facti steriles & mendici· uita
insuper p̄senti indigni sunt habiti· sicut p̄pheta ait ad dm̄. Disperge
illos in uirtute tua· Unde nunc in medio nationum sunt uelut cap
tiui· uitam ducentes degenerem· Qui rodebant in solitudine squalentes
calamitate & miseria· mandebant herbas & arborum cortices· &
& radix iuniperorum erat cibus illorum· Plerumq· ubi ds non habi
tat id é non colitur· solitudo siue heremus appellatur· In qua secun
dum apocalypsin mulier id est corruptela sedere dicitur· Mandere
enim siue rodere opus est dentium· quam uox articulata dentibus
& plectro linguae efficitur· Ideo his uerbis doctrina praedicatorū
significatur· qui populos tamquā herbas & infructuosarum arborū
radices mandendo atq· rodendo· in errores suos multiplices uelut
in suum corpus trahiciunt· Etenim pasci se arbitrantur· si ab ho
minibus quos solet scriptura arbores appellare· quicquid habent
uitale subtraxerint· radicibus iuniperorum nihil hominus aluntur·
arborum scilicet longa aetate uiuentium· & in quarum lignis multo
diutius ignis quam que in ceteris durat· Ista sunt ligna quę arceui
na appellantur· Sub arborum harum uocabulo magnos quosque
nomine in populo iudaico intellegere possumus· quorum praedicta
doctores intima uiscerum depascuntur· furando eis praedicatione
legis preteritę· bonum gratiae xpi· Qui de conuallibus ista rapientes
cum singula repperissent· ad ea cum clamore currebant· De con
uallibus utique herbas ut furos quod alii translatores dixerunt
& arborum cortices rapiunt· Non enim eos quos herbas· cortices·
& radices arborum per enigmatis similitudinem intelleximus· in ex
celsis locis atque sublimibus potuerunt inuenire· sed in conuallibus·

humilibus scilicet locis & in inferiora depressis ubi significati sunt
carnales populi iudeorum. quorum intellectus in occidentis litte
re sensus uelut in inferioribus commorantur. Hinc eos primores
eorum depopulantur. dum caecis caeci ducatum praebent. Inde
desertis habitabant torrentium & in cauernis terrae uel super
glaream. Montanum in desertis praedictorum ubi cultura di
non erat morabantur. sed etiam in cauernis terrae & super
glaream. Lato carnaliter legem intellegendo ubi nihil pin
gue spiritali sensui admiscetur quo posset fecunditate ubertatis
per fidem filios scitatis matre gratia procreare. & ob hoc in
cauernis terrae esse phibentur. terrenis uidelicet sensibus inheren
tes. De quibus flens dicit apostolus. Inimicos crucis xpi. Aliter
torrentes sunt peccatores. qui in hoc mare saeculi per deserta
notitiae defluunt. Hi ergo in cauernis sensuum commorantur
eorumque delectantur officiis ad peccandum. ipse sunt fenestrę
domus per quas mors ingreditur. siue in cauerna est serpentis
pectus nostrum. quando in eo uenenata consilia & mortiferos
actus recondimus. Ipsi uero similiter super glaream habitant.
terram suam nulla sermonum di diligentia colunt. ut accepta
ubertate pinguedinis possint fructus facere scitatis. Qui inter
huiuscemodi laetabantur & esse sub sentibus delicias computabant.
Inter haec mala quae sunt dicta superius ita exultantes gaudio
uiuunt. tamquam si quaererent uirtutes. Filii stultorum & ignobiliu
& in terra parentes non parentes. Ita enim & de eorum patribus.
propheta iam ante praedixerat. Generatio praua & peruersa.
populus stultus & non sapiens. alienati a terra uiuentium. Nunc
in eorum canticum uersus sum & factus sum in eis prouerbium.
Id est in primo sermone & in eorum ore ego sum. & ab eis in delectatione ob
tractationis adsumor. Abhominantur me & fugiunt a me & faciem meam

conspuere nonuerentur. Faciem uero conspuitam dni saluatoris
ipsa passio eius nobis in euuangelius manifeste demonstrat. Ex petram ;
enim suam aperuit & adflixit me. & frenum posuit in ore meo.
Hic faretra diabolus intellegi potest. & quo credimus saluatorem
uerum hominem adsumpsisse. Non absurdum est ut credamus
quod & dolores corporis uoluerit in passione sentire. Secundum
illud prophetae. Ipse infirmitates nostras suscepit & pro nobis
dolet. Et frenum posuit in ore meo. Inlatas contumelias pacien
tia demonstrauit. sicut ipse filius in psalmo ait ad patrem. Quo
niam tu es pacientia mea dne. Cum in euuangelio interrogatus iesus. non
respondit. Ad dextera morientis calamitates meae ilico sur
rexerunt. Id est de uoluntate patris. ad cuius dexteram filius se
det. Uel hoc ait quod ad filium di etiam ad eam partem qua inpas
sibilis e. Contumelia passu hominis adsumpti peruenerit. secundu
apostolum dicentem. Si enim cognouissent. numquam dnm ma
iestatis crucifixissent. Quo ipse est dextera patris. manus & bra
chium per quem facta oma gubernantur. Cum discipuli magis de
dextris illius erant. quem in tempore passionis dereliquerunt.
De quibus ait. Considerabam ad dexteram. & non erat qui cognos
ceret me. Pedes meos subuerterunt & oppresserunt. Qui si fluc
tibus seminis suis dissipauerunt itinera mea. insidiati sunt mihi
& preualuerunt et non fuit qui ferret auxilium. quasi rupto mu
ro & aperta ianua. & ad meas miserias deuoluti sunt. Pedes hu
mana substantia. ide quem crucifixerunt intellegi potest. Uel certe
euuangelizandi officium. In fluctibus amaros. iudeos erga pra
dicatores euuangelii & inquietos. esse demonstrat. Dissipauer
etiam itinera mea. Prophetarum meorum oraculis aduentus mei
in carne illis praesentia pollicebar. & in uisionibus reuelationum
saepe ueniebam ad eos. Haec utique itinera mea incredulitate

atque impietatis suae scelere dissipauerunt. Possunt autem pedes
eius praedicatores uel apostoli eius intellegi. & non fuit aut qui fer
ret auxilium. quia & ipsi discipuli relicto eo fugerunt. Quasi rupto
muro & aperta ianua irruerunt super me & ad meas miserias deuo
luti sunt. Id est per necem meam in ruinam suam lapsi sunt ut qua
si truculentissimi hostes & ferocissimi inruptis ciuitatum muni
tionibus domibusque effractis. in necem meam omnes pariter pro
silerent. Miseriae autem passiones sunt. flagella. inlusio. probra. ala
pae sputa. colaphi spine. & ignominia crucis. Redactus sum in nihili.
Iudaei despicientes eum. & pro nihilo habuerunt. Abstulisti quasi
uentum desiderium meum. & quasi nubes pertransiit salus mea. Ven
tus praesens haec uita potest intellegi. quae plerumque uenti sine spiritus ap
pellatur nomine. Ex persona ergo ueteris hominis susceptus in deo homo
ihesus christus haec loquitur. Desiderium uero ueteris hominis illud erat.
ne uitam hanc temporalem amitteret. quod ipse dominus proximus
passioni demonstrat dicens ad patrem. transeat a me calix iste. Vere
inquit non quod ego uolo. sed quod tu. Nunc autem in me met ipso
arescit anima mea. & possident me dies adflictionis. Dies adflic
tionis eius dies sunt passionis. in die ait saluator in euangelio.
Tristis est anima mea usque ad mortem. Nocte os meum perforatur dolo
ribus. & qui me comedunt non dormiunt. Nocte quia uespere captus per tota
noctem scribis & principibus sub interrogatione questiones auditus est.
uel nocte tristiciae & passionis meae ait dominus. apostoli mei qui propter
dilectionis & caritatis meae fortitudinem ossa dicuntur. aculeis
doloris timorisque conpuncti. usque ad negationis noxam perforati sunt.
id est penetrauit uirtutem animi eorum titubatio fidei. ut ad hora
temptationis in caritatis meae soliditate nutarent. Illi uero qui me
usque ad mortem persequendo uidentur consumere non dormiunt.
Id est omni uigilantia mentis insistunt. ut ad me deuorandum

peruenIant ; In multitudine consumitur uestimentum meum. Con
uenientibus in unum iudaeis. caro mea inuitus. clauis. cruce. morte
confecta est. Et quasi captio tunicae cinxerunt me. In necem mea
omnes undique me uelut ex strangulantes circumdederunt. & ut me
prefocarent in mortem tunquam ora capitii fortibus uiddicet la
quaeis. falsorum testimoniorum me cinxerunt. & intra passionē
meam & crucem quasi intra tunicam me incluserunt. Conpara
tus sum luto & adsimilatus sum fauillae & cineri. Per mortem
quam uolens suscepi. conparatus sum uilibus & peccato obnoxiis.
atque in adam dī sententia condemnatis cum ipse peccatix non sim.
neque ita ut omnes peccatores fuerim natus. Clamo ad te. & non exau
dis me. sto & non respicis me. Ita & in uicesimo psalmo primo. in
cruce clamauit ad patrem. Ds ms & reliqua. Et clamabo per diem
dni cruci fixi. sicut & alia quae iam dixi superius. Clamabo inquit ad te per diē.
& non exaudies. et cetera. Haec igitur uerba dicuntur ex psona cru
id est in rebus prosperis huius uitae ut non mutentur. nec ex
audis. qui uerbis delicto clamo & in nocte. id est in aduersis uitę
huius clamabo ut prosperentur. & similiter non exaudies. Neq.
hoc facis ad insipientiam mihi. sed potius ut sapiam quid clamare
me uelis non uerbis delictorum ex desiderio temporalis uitae. sed uerbis
conuersionis ad te in uitam aeternam. Mutatus es mihi in crudelē
& in duricia manus tuae aduersaris mihi. Dum pater unico filio
non pepercit. sed pro nobis omnibus tradidit illum. crudelitatis
species uidebatur quod erat pie dispensationis affectus. Eleuasti me
& quasi super uentum ponens elisisti me ualide. Quod ē eleuasti
in cruce. & non credentibus iudaeis me allisisti. Scio quia morti
tradas me. ubi constituta est domus omni uiuenti. Quia ante dni
resurrectionem etiam iusti in inferni partibus fuisse creduntur.
Vere non ad cōsumptionem eorum emittis manum tuam. & si corrue
rint.

ipse saluabis. Adhoc utique morti trades me. ut non consummant
debita poena. qui diuina sententia morti aeternae sunt deputati.
sed potius mea morte saluentur. Quod autem dicit sicor fuerint
ipse saluabis. Post gratiam baptismi remedium salutis delinquen
tibus. per poenitentiam repromittit. Flebam quondam super eum s
qui adflictus erat. & conpatiebatur anima mea pauperi. Duabus
autem de causis saluator hierusalem deflebat. una est. qua p con
uersis flens patrem orabat. Alia uero est. qua pro non credentib;
dolens flebat. preuidens utique ut ds ob incredulitatis duriciam p
dicionem eorum. Et conpatiebatur anima mea pauperi. Quomodo
omS sci in scripturis pauperes appellantur. non habentes superbie
spm. uel peccata tam quã mundi huius diuitias. Ita e contrario. omS
peccatores pauperes nuncupantur. Eo quod superbiae spu tumeant.
& sint inopes scitiae. de quibus in psalmo cantur. Sedentes in tenebri
& umbra mortis. uinculis ligatos in mendicitate & ferro. Ad
deflendos huiusmodi pauperes utpote diues. in miseratione b;
ds ex affectu misericordiae tristiciam sustinebat. Ex s
pectabam bona & uenerunt mihi mala. Expectabam ergo
pacientiam. ut bonum conuersationis eorum gaudens. sup corre
tos perciperem. Sed illi diuitias bonitatis meae & longanimitatis
per contumaciam contempnentes. thesaurizauerunt sibi iram
in die irae. & reuelationis iusti iudicii mei. Haec igitur mala eo
rum ad conspectum meum uentura sunt. ut reddam unique secun
dum opera ipsorum. Prestolabar lucem & eruperunt tenebrae. s
Lucem meis fidei & scorum operum prestolabar. & infidelitatis
eorum ac uitiorum tenebrae praeualuerunt. Interiora mea effer s
buerunt absque ulla requiae. Siue quod dolore tactus intrinse
cus animus eius sollicitudine & anxietate ferbuerit.
super eorum perditione. siue quod uerbo carne facto & habitan
te.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

inhomine ihū saluatore nostro· Interiora eius· idest anima illius
motus sine cessatione diuino igne feruebant· Praeuenerunt me
dies adflictionis· Dies adflictionis dies iudicii erunt· inquibus
praedictam gentem iudicaturus sum· Sedtamen nunc & inhoc
tempore nimis sceleribus suis preuenerunt me· utsecundum iustum
iudicium meum reddam eis· sicut postea accidit inpassione quan
do aromanis hierusalem templum que subuersum est· Merens
incedebam sine furore consurgens intenebris clamabam·
Sine aliquo utique iracundiae furore erat· qm̄ donare atq; cele
re peccata eorum aduenerat non punire· Ait & iam euuangelista
Stabat ihs & clamabat· quisitit ueniat adme· & bibat· frater fui
draconum & socius strutionum· Iudaeos ineuuangelio dns ser
pentes frequenter appellat & uiperas· ita dicens serpentes· Genimi
na uiperarum· & pph& ait· Oua aspidum ruperunt· Cummala
generatione multiplicari uideret· Item que furor draconum
uinum eorum· & furor aspidum insanabilis· Sedidcirco fratrem
eorum se nuncupauit quo de eorum genere secundum carnem ē pcreatus·
Dequib· inpsalmo ait· Exter factus sum fratribus meis· & hospes
filiis matris meae· et quia secundum praesentem uitam quamdiu
hic mortalis fuit· inter eos est conuersatus· strutionum se socium
dixit· Idē ineadem gente sua cum stultis & insipientibus habitauit·
sicut ipse ait dns ineuuangelio· stulti & caeci· Cutis mea denigra
ta est super me· Induit carnem suam· idē iudaea gentem sua
unde saluator carnem adsumpsit aparte totum dixisse intellegen
dus est· quod autem super me ait denigrata est cutis mea
ita est uelut sidiceret propter me· idest inpersona mea· Odio
persecutionum & scelere blasphemiae peccatorum· & iam nefan
dorum criminib; tetra ac nigra effecta est caro generis mei·
Vt quasi aethiopissa colorem nigridinis non amittens· & eo inse

liciōr quod hāc nigridinem nocti & tenebris non superficie corporis sed in corde contraxit. Unde ait dns per prophetam. Nocti adsimilaui matrem uestram. Et ossa mea aruerunt prae caumate. Ossa corporis ecclesiae cuius caput est xpc. sci quidem omnes. sed praecipuae apostoli intellegendi sunt. quorum sctitatis robore atque uirtute omnia menbra infirmiora ecclesiae sustinentur. Horum igitur adeps pinguissimus caritatis nimio persecucionis estu in passione saluatoris exestuauit; De quibus ipse dominus in psalmo & ossa mea sicut gremium aruerunt. Item in alio psalmo. Sicut aqua effusus sum & dispersa sunt omnia ossa mea ut ait euangelista; & relicto ihu fugerunt discipuli; Sed rursum p confessionem nominis eius caritate illius uberrima inpinguati sunt ut nullo postmodum quantolibet feruenti caumate psecutionum fides xpi in eis & bonū caritatis aresceret.

Uersa est in luctum cythara mea & organum meū in uocem flentium In cithara & organo laetitia & exultatio intellegitur quā xps se habere demonstrat quando sup salute credentium delectatur sicut ipse in euangelio ait; Ubi parabolam centum ouium ponit. De quibus un iam ait perisse & inuent ta ea ait. Amen dico uobis gaudebit super eam. Item quecum renuntiasset apti dnō quia in nomine eius plurimae sanitates per eosdem factae fuissent. ait euangelista. In illa hora exultauit ihs in spū Haec ergo musicorum nomina. cordis significant laetitiam Super infidelium obdurationem uersa est in tristitiam. sicut de eodem dnō ait euangelista. & contristatus est sup duritiam cordis eorum. Ea uero quę secuntur usque ad finem parabolę quae secundum uirtutem scī iob superius exposuimus. iam confessi sumus non posse nos secundum mysticos intellectus disserere. Si qui autem quis possit illa allegoricae inter

praecationi rationabiliter coaptare. hic libens adsensum praebere
cap. 32 me fateor. FINITA SUNT VERBA IOB. Omiserunt autem tres 5
viri isti respondere iob. eo quod iustus sibi videretur. Cedentibus
adversariis. Iob post multa prophetiae suae mysteria et ipse fini-
vit sermonem. Quod autem dictum est omiserunt autem tres
viri isti respondere iob. eo quod iustus sibi videretur. scriptor
historiae huius ex sensu respondentium dixit. eo quod sibi iustus
videretur non ex iudicio. cum referret vel scriberet qui in praeconium
tanti viri stilo haec suo posterorum memoriae commendabat.
5 Et iratus indignatusque heliu filius barachihel buzites de
cognatione ram. De progenie et generatione hus et buz filiorum
nacor et melche. sororis sarae uxoris abraham. nascitur iob
et heliu. de hus iob nascitur. et de buz hic heliu. Unde et buzi-
tes dicitur. Qui fuit sicut hic scribitur filius barachihel. Hunc
igitur heliu doctissimi scripturarum dicunt ipsum esse balaam
ariolum. quem in numerorum libro balac rex moabitarum ad
israhelem maledicendum conduxerat. Et haec scriptura refert.
quod hic heliu de cognatione fuerit ram. et hunc ram abraham esse
intellegamus. de cuius cognatione et familia heliu fuerit procre-
atus. Hinc utique fratris sui nachor posteritas procul du-
bio abrahe cognatio erat. Ubi qui hunc librum scribit
quem hebrei moysen autumant in generationes heliu no-
minibus nobilitatem nativitatis eius voluit de-
monstrare. Quod autem in hoc libro ram. quasi partito sive
diviso nomine scilicet abram dicitur. ita et diversis locis in scripturis
dei secundum incrementa. in eo divinae gratiae no-
minatur. Ut quando ram dicatur habeatur excelsus.
quando vero abram proficiens in virtutibus pater excelsus sit.
Item cum fides eius gentibus ad dominationem proponitur.

abraham idest pater multarum gentium appellatur. Hic igit̄
heliu sicut apparet secundum bonum naturę homo iustus
uidetur fuisse. qui et spm̄ habuit prophetiae. Sed puto non
eo modo uel eadem gratia usus ē pphet̄. Unde et ipse dns̄
ad scm̄ iob de eo loquutus est. Quis est iste inuoluens sententi
as sermonibus inperitis? Quod est in pperitis uerbis atque
inordinatis sermonibus sensus propheticus narratur.
Ubi non reprobat dns̄ quod heliu loquitur. sed quod prae pro
pere ab eo dicatur hoc reprehendit. De hoc inquam heliu et
suis similibus et in principio libri huius diximus. quod pro
phetię ministerio usi sint etiam qui extorres erant a uera
religione. Quia et illis dedit ds̄ uerbum suum ut ministeria
futura pronuntiarent hominibus. Ubi maxime fides et ad
miratio gentilium pendet. Ut qui nostris nolunt credere pro
phetis. credant saltem diuinis et uatibus suis. Hunc itaque
heliu qui baluam figuram habere gentium diximus aduersan
tium xpo. sicut et illos amicos beati iob hereticorum figuram.
Quod autem ait. finita sunt uerba iob. possumus intellegere
tamquam dixerit firmissimae stabilita sunt uerba diui
na et irrita eē non posse. quae usque ad aeternam p
missionem fideliter credentes pducunt. Isti uero qui iustū
uirum et sempiternum praesumptione adinuentorum dog
matum audent discutere. aeterno quandoque silentio
conticescent. Quod aut̄ heliu duobus nominib. uocitatur
non est mirum. Familiare est hoc scripturę diuinae.
ut salomon idida. et cognatus moysi dictus est ietro. Iob ab
raguhel. et petrus simon. Unde non paruam obscuritatem
haec uarietas nominum solet legentibus exhibere. Iratus est er
go indignatus q; heliu aduersum iob. eo quod iustum se eē

dicere coram d[e]o. Porro aduersum amicos eius indignatus e[st]
eo quod non inuenissent responsionem rationabilem. sed tan
tum modo condempnassent iob. Uidetur mihi quod haec
prius gesta sunt quę hic legimus quam illa quę innumeris de
hoc ipso heliu siue balaam facta referuntur. Hic igitur heliu.
Qui ait iob et amicos eius expectasse loquentes. honoris ac reueren
tiae ostendit fuisse. Quod fecit. senioribus se scilicet detulisse.
Iam hic ipsius heliu uerba sunt ita dicens. Iunior sum tempore
uos aut antiquiores. Idcirco demisso capite. ueritus sum indi
care uobis meam sententiam. Expectabam enim quod aetas
prolixior loqueretur. et annorum multitudo doceret sapientiam.
Sed ut uideo sp[iritu]s est in hominibus et inspiratio omnipotentis.
dat intellegentiam. Dicit hoc sibi magis uideri. quia sp[irit]u
agantur homines quibus d[eu]s omnipotens sapientiae suae. in
spirationem tribuerit. q[uo]d in sugillationem supra dictorum quasi
ex obliquo dicit. tam sibi soli hoc sapientiae bonum concessum sit. No
tandum q[uo]d hic heliu p[er] quatuor locutiones sicut textus lectionis docet
sibi ipse succedit. Per quas singulas t[am] priorum responsa quasi eru
ditius retractare t[am] singula loca asperius a s[an]c[t]o iob dicta coram ipso distru
ere conatur. Nam post p[rae]fationem copiosam. in prima locutione sua de s[an]c[t]o iob
uerbis haec posuit. ita inquiens. Mundus sum ego et absque delicto in
maculatus. et n[on] est iniquitas in me. Quia querelas in me repperit. ideo
arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in neruo pedes meos. et custodit omnes
semitas meas. In secunda locutione uerba iob ita posuit dicens. Iustus sum et d[eu]s
subuertit iudicium meum. In iudicando enim me. mendacium est uiolenta sagitta ab
sque ullo peccato. In t[er]tia locutione e[st] ita habet eodem heliu dicente ad iob. Dixisti enim
non tibi placet q[uo]d rectum e[st]. id est d[e]o dixisti ait. t[am] q[uo]d tibi p[ro]derit si ego peccauero. quarta uero
locutio heliu continet q[uo]d p[ro] d[e]o locuturus operatorem suum id est d[omi]n[u]m iustum p[ro]bare dispo
nat. q[uo]d usq[ue] in finem quarti huius sermonis sui int[er] p[ro]phetię suae misteria.

acerrime. & cum summa instantia psequitur & non desistit.;
Audite ait. & ego ostendam uobis scientiam meam. Quo uirũ
mihi iam facta est manifesta: quod yronicos ab eo dici n̄ dubium ẽ.
Et ideo quia superius irrisorię prudentiã dixerat amicorũ iob.
sequitur id aperte dicens. Donec putabam uos aliquid scire 5
nihil locutus ẽ mihi. & ego non secundum uestros sermones
respondebo illi. Nullam inquit aduersum me iob habuit
disputationem. sed neque ego illum quemadmodum uos feci
tis. maledictionibus conuictorum et obprobriis aggredior.;
Expectaui et non sunt locuti. Proinde et ego heliu ait. pro
uiribus meis respondere temptabo. et ostendam uobis meã
et iob pariter scientiam. quod ex iactantia uanitatis dicere
eum satis apparet cum subiungit. Plenus sum sermoni
bus. et coartat me spiritus uteri mei. In uenter meus qua 5
si mustum absque spiraculo et reliqua. Anagogen uen
trem autem suum siue uterum. ΚΑΤΑ ΧΡΗΣΤΙΚΙΩΣ. ip
sam memoriam suam dixit. eo quod pæne omnes sermo
nes iob et amicorum eius aliquandiu disceptantium ue
lud cibus intra capacitatem suæ memoriæ congregauit.;
Non accipiam personam uiri. et dm̄ homini non æquabo.;
Iusti iudicii mei inquit sententia haec est. ut nec homi
ni parcam uera dicendo. nec deo iniuriam faciam ut eum
iniuste aliquid contendam fecisse. Audi igitur iob elo 5 Cap. 33.
quia mea. et sermones meos ausculta.; A dño ita despi
citur heliu cum ait de eo. quis est iste. &c. Indignum e
nim erat atque præposterο. ut uir magnus dõque placi
tus. etiam si ut homo in aliquo deliquisset. ab ipso corripe
retur. qui longe a uera religione esset. Sed si mouet forsi
tan quempiam. quia iste heliu multa de saluatoris tem

poribus futura praedixit · quae ut prophetiam suscipiamus sciat quis
quis est · Quem hoc mouet illa quae spiritu di praedicta sunt ·
suscipienda a nobis et credenda; Haec uero quae elatione cordis ab
eo deprompta sunt · reprobanda; Quoniam de propriis suis ut di
abolus locutus est · non ex dō; Sps di fecit me et spiraculum omni
potentis uiuificauit me; Ut det auctoritatem se audiendi · ita
locutus est · quod non possit non recta et uera dicere is qui spiritu
dei factus sit · et omnipotentis spiraculo animatus · Ubi trinitatis dm
intellegere debemus; In dō enim nominat patrem · in omnipoten
te filium · in spū. spm scm; Trinitas enim ds creauit omnia;
Sed quando hominem fecit · ppria et speciali quadam significatione
nominum · per diuersam operum nuncupationem se uoluit demonstra
re · ita legis latore dicente; Et creauit ds hominem ad imaginem
suam · ad imaginem dei creauit eum · masculum et feminam fecit
eos; Itemque; Et fecit ds hominem de limo terrae · et inspirauit
in faciem eius spiraculum uitae · et factus est homo in animam uiuen
tem; Ubi in faciente · et inspirante uel etiam benedicente · sine
ulla discretione uel dissonantia uoluntatis · operatam trinitatē
sentire debemus; Non enim refert aliquid uel diuersum intel
legere fecit uerbum · creauit · inspirauit · et benedixit;
Ubi secundum naturae unitatem · una esset uoluntas opusque com
mune; Si potes responde mihi · et aduersus faciem meam consis
te; Proloturus uerba eius expectationem deposcit · ut sub blandi
mento quodam et consolatione simulata · minarum terrorem incu
tiat · quo perturbatus iob facile multiloquio ipsius cedat;
Dixit ergo heliu; In auribus meis et uocem uerborum audiui
Mundus sum ego · et absque delicto immaculatus · et non est
iniquitas in me; Quod ergo heliu ait ad iob · hoc est in
quo non est iustificatus · idest accusare te debueras non

laudare. Non illud dicere. mundus sum sine peccato et in
maculatus. Iniquitas quoque non est in me.
Hoc est inquiam in quo non iustificatus. Quia iustifica
tio per humanitatem adquiritur. laus uero elationis condē
nationem meretur. Potuit quidem uir iustus et de suis
operibus suis sibi bene conscius audenter aliqua quae uera
sunt de deo dicere. non potuit tamen haec quae ei heliu
falso obicit uelut sacrilegus loqui. Denique illa quae dixisse
iob dicit. ita inquit is quia querellas in me repperit ideo ar
bitratus me inimicum sibi. Non legimus haec iob dixisse. quae u
tique quasi ex sensu eiusdem sancti iob dicta. suis hic uerbis com
posuit. Unde hunc potius non recte uerba dicere nouerimus.
quam eundem scm iob dixisse credamus. Respondebo tibi ō iob
quia maior sit deus in homine. quam inquit ob rem contra
aduersum eum contendere. eo quod non ad singula uerba que
rellarum tuarum tibi quasi satisfacientis responderit. Semel lo
quitur deus secundo idipsum non repetit. Ab ipso principi
o mundi et deinceps semper loquutus est ds hominibus.
et semel nihil hominis loquitur. Sed ubi frequenter loqui di
citur deus uel lex eius multiplex. uel prophetarum manda
torum eius diuersitas indicatur. Ubi uero semel loqui
significatur. stabilita ac diffinita eius sententia demonstra
tur. Loqui enim deum efficientiae eius res intellegitur.
Semel loquitur deus. et secundo idipsum non repetit.
Id est non inmutat. nisi hoc ipsum uitae nostrae mutatio de
poposcerit. Hoc loco duobus quibusdam correptionum gradi
bus heliu diligenter enarrat. et dicit quod eruditio diuina
uel castigatio circa hominem et in nocturnis uisionibus fiat.
itemque. In lectulo ut contabescere faciat hominem

donec ad uitae huius extrema perueniat. Item cum ab a
liquo sancto pro eo fuerit interuentum ut fecit esa
ias pro ezechia rege. restituatur pristinae sanita
ti; Item in subsequentibus. quod tribus uicibus haec
deus circa hominem operetur. idest euidenter et pro
babiliter confirmatiuo modo. Vel propter trini nume
ri perfectionem. uel propter trium testium ueritä
tem; Quo genere etiam patientiam dei clementiam
que significat. quae non statim sed per partes et
per uices castigat et arguat delinquentem. ubi et
nec precipitis ueritatis iudicium. nec inutilis remis
sio. nec iniusticiae putaretur iniquitas; Increpat quoq.
per dolorem in lectulo. Siue ut alii dixerunt. Accessit
usque ad mortem anima eius. Cum per haec itaque correc
tus homo atque consumptus morti. et infernalibus mi
nistris adpropinquauerit. si fuerit quispiam sanctorum
qui nomen sancti angeli habere mereatur. is pro
huiusmodi qui pro peccatis suis a domino ita corripitur
poterit inpetrare. Sed de multis operibus bonis. quae ope
rari debuerat. saltim unum bonum opus eius. quod
tamquam sacrificium pro eo placabile offerat deo ualue
rit inuenire. Exaudiet inquit et iubebit. ut praedictus
ad correptionem infernorum cruciatuum non descendat
eo quod uir magnus quidam extiterit. cuius preces deus non
potuerit non audire. Item angelus quilibet de caelo assis
tens ante faciem dei. potest pro quolibet peccatore in fla
gellis castigationum posito intercedere. Ipsis enim est
cura in uniuersa caelo. uel maxime ut diuersis hominibus uel natio
nibus defensionis siue custodiae suae opem ferant. de quibus

apostolus, Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministe
rium missi. propter eos qui hereditatem capiunt salutis; Exem
plum autem rerum praesentium de quibus nunc loquimur. in
scripturis dominicis reti-nemus. ubi legimus in somnis homi
nes fuisse correptos. ut nabuchodonosor regem superbissimum
et laban qui de parentis sui iacob interitu dispo-nebat. et abime
lech regem qui sci abrahae domum contaminare temptabat. Et
uxorem pilati quae ait ad eum de domino nostro ihu xpo. nihil ti
bi et iusto illi. multa enim passa sum per somnium propter eum;
Et magi in euangelio in somnis admoniti. per aliam uiam regredi
untur, fideles etiam uiri a do in somnis instruuntur. ut iacob pa
triarcha. et alios legimus infirmatos esse propter peccata. de quib;
illum paraliticum discimus. cui ait dns, Remittuntur tibi peccata
tua, Legimus et scos aegros fuisse ut trophimum. et epaphroditum
quos utique uel iustos tali castigatione examinatos credere debemus.
non ut peccatores infirmitatis uerbere flagellatos; Sequitur. Con
sumpta est eius caro suppliciis. Reuertatur ad dies adolescentiae suae;
Recepit inquit mala promeritis suis. Suppliciorum atque poena
rum mensura sufficiant haec ei uerbera castigationis. quibus reuo
catus est ad emendationem. nunc indulgentia diuinae pietatis ad
dies adolescentiae reuertatur. id est. sit iterum sanus. atque incolo
mis. Deprecabitur inquit dm. et uidebit faciem eius in iubilo.
Quod interim corde est. cum per dm bonum conscientiae possidet;
Videbit autem faciem di propitium sibi. uultum illius sentiens.
redditurus ei digna satisfactione iusticiam. Cum respiciet homi
nes et dicet. peccaui et uere deliqui. ut eram dignus non recepi;
Magna res est doque plurimum acceptabilis. ut homo errores suos
confiteri non erubescat. praesertim si pro eis intellegit se castigari.
et ita se humiliet. ut quicquid castigationis sustinuerit. promeritis

suis parum se passum pronuntiet. Liberauit animam suam ne pergeret in
interitum. sed uiuens lucem uideret. Idest agnitionis dei lucem. et in
mensa beneficia inluminatus agnosceret. Attende iob et audi me. et
tace dum ego loquor. Quasi hac ratione heliu scm iob conuicerit at illi,
Audi me idest docet item te. Oboediens esto et prebe consensum;
Quod autem dicit ut taceat. eloquentem tamquam minus eruditum
Cap. 34. uel inpatientem iubet ut sileat. Pronuntians que heliu. etiam hec locu
tus est; Quasi sententia heliu pronuntiare dicitur. et præsentes ami
cos sci iob ad audiendum se cohortatur. Audite sapientes uerba mea
et eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat. et guttur escas gustu
diiudicat. Quemadmodum igitur inquit faucibus ciborum sapor dinos
citur. Ita uerba aurium iudicio conprobantur. Iudicium ideirco ait heliu. Iudici
um eligamus nobis; Quod est prius discutiamus. ante quam hominem con
dempnemus; Quod ait heliu iob dixisse iustus sum. Non enim sermonem hunc
iob dixit. sed dum uirtutes iustitiarum suarum innotuit. iustum procul
dubio se esse monstrauit. quem et dns iustum iam dixerat. Quod hic dicitur ds
subuertit iudicium meum. Similiter et hoc ipsum non legimus sed scriptum te
nemus. uiuit ds qui abstulit iudicium meum; Subuertere autem iudicium.
ad iniquitatem respicit iudicantis. abstulisse uero iudicium. idest pro tempo
re distulisse ad dispensationem iusti iudicis pertinet; Et multiplicauit uul
nera mea etiam sine causa. Proinde hoc loco asserente heliu hic esse sensus ui
detur quod iob ita dixerat fefellit deum iudicium eius non recte et uere
iudicauit. et ideo erga me mendatio agitur; Que autem locutus est
iob. magis incaute et præsumens de iustitia dei dixisse credendus est;
Proinde iuste ei et merito dns ait; Utique qui arguit deum debet respon
dere ei; In quibus utique uerbis dei increpatiue hoc resonat
quod beatus iob non recte aliqua sit locutus. Sed qui optime nouerat quod
bona in eo plurima essent unde et illi placuerat. concedit ei quia in
moderatius eum loqui in summis angustiis dolor conpulit;

Quis est uir ut iob · qui bibit subsannationem quasi aquam · , Cuius ise-
ra tamquam aqua · habundantia ueneno huius passionis impleta sunt
Dixit enim non placebit uir deo · etiam si cucurrerit cum eo ; Liuidiose
de deo sanctum iob locutum fuisse mentitur · quod beatum iob tam
infeliciter sapuisse non credimus · sed nec alicubi eum hoc dixis-
se meminimus · Ideo uiri cordati audite me ; Quasi exposita impietate
sci iob · et in medio audientium prolata in inuidiam iob · qui quasi
impia sit locutus · , Quem constituit alium super terram · aut posu-
it super orbem quem fabricatus est · Quod est · Numquid alium recto-
rem posuit · qui a creatoris iusticia discreparet ; Ipse ergo quam potens
conditor · tam pius est moderator · quia opus suum agnoscit et
diligit · , Si direxerit ad eum cor suum · spiritum illius et flatum ad se
trahet · id est mundi · , Nam si omnia quae in eo cottidie geruntur secun-
dum regulam iusticiae suae uoluerit intueri · deficiet ac peribit · sed eum
pietate potius gubernat ac sustinet · Nam si iniquitatem obseruaue-
rit quis sustinebit · Spm dixit animam · quae uiuificat hominem ·
et flatum ipsam praesentem uitam · quae corporibus nostris per anhelitum
ex hoc aere ministratur · Haec ergo Heliu dicit ad se ita trahere deum ·
cum aufert hominibus uitam quam eis creando tribuerat · Possunt
per spm prophetiae · haec loca ita uideri figurata · ut nunc in xpo com-
pleantur · quando dispensationem carnis assumptae · pater eundem fili-
um suum per quem omnia fecit ad hunc mundum ex suo eructuatum
corde direxerit · ut spm eius et flatum ad se traheret · id est ut aufer-
ret ab eo per humilitatem crucis spm id est superbiam · spi mundialis
flatum quoque tumentis eloquii · quo anhelans gloriaba-
tur in sermonibus suis ; Sic quoque homo in se repressus tumore defi-
ceret · ac reuertens in se ipsum cognosceret se terram esse et cinerem
ubi secundum moralem intellegentiam illud de psalmo
sentimus ; Auferes spiritum eorum et deficient

et in terram suam conuertentur. Postea ergo quam de uirtute dei
et iusticia predictis locutus est. heliu uero rursum se ad iob conuer
tens dicit ei; Si habes ergo intellectum audi quod dicitur. et au
sculta uocem eloquii mei. Numquid qui non amat iudicium sana
re potest. et quomodo tu eum qui iustus est in tantum
condemnas. Manifestum est inquiens. quia is qui iuste
et recte iudicare non diligit. neque sanare auttis animā
neque corrigere quempiam potest.; Et quomodo tu sana
tor es. languorum nostrorum. iniquitates innotare presumis.
Qui non accipit personas principum nec cognouit tirannum dum dis
ceptaret contra eum.; Secundum misticum intellectum princi pes
isti iudeorum scribe et pharisei et sacerdotes possunt intellegi
quos in euuangelio increpat. Tirannum uero eundem populum iudeorum
non abre esse sentiamus. qui contra coetum sanctorum. aecclesie paupe
rem humilem spiritum. contritum corde reiciendo hodie discep
tat. quod facere et tempore apostolorum non desiuit. quan
do per omnes ciuitates contra eos pugnas et seditiones agebat.;
Hos igitur ut infideles et impios dominus non cognoscet. quibusque etiam
manifeste dicturus est. Non noui uos. discedite a me omnes
qui operamini iniquitatem., Sequitur heliu dicente de his.
de quibus dicit superius. Subito morientur et in media nocte.; Secun
dum sensum apostoli est quia et istud de filiis tenebrarum
Cum enim dixerint pax et securitas tunc repentinus eis super
ueniet interitus. Mediam uero noctem dictam ideo aes
timo eo quod in profunda cordis cecitate positi spiri
taliter moriantur.; Turbabuntur populi et pertransibunt
et auferent uiolentum absque manu.; Secundum psalmis
tam., Cum uiderit inquit iustus uindictam impiorum
exemplum uidelicet peccatorum hominum pertimescet is

manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Hoc igitur
modo turbabuntur populi qua perturbatione terram
sensibilem legimus conturbatam. sicut propheta ait
ad dominum; Commouisti terram et conturbasti eam.
Sana contritiones eius quia commota est. Sic enim
quasi boni uiatores ad futurum saeculum pertran
sibunt. ubi locus non erit impio. Alter nullum
habet adiutorium uiolentius. quo deferendi uel
erui possit a pertrahentibus eum ad supplicium
mortis. Non sunt tenebrae et non est umbra mortis.
ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.
Siue ut alii dixerunt in finem huius uersiculi. ut
latitent qui faciunt iniquitatem. Quod utrumque
secundum illum psalmistae sensum est ita dicen
tis. Quo ibo ab spiritu tuo. et a facie tua quo fugi
am. Neque enim ultra in hominis potestate. ut ue
niat ad deum in iudicium. Id est si habuerit in potes
tate ut ueniat. potest habere non ueniat. Conte
ret multos innumerabiles. et stare faciet alios pro
eis. Ut de heli sacerdote et samuhele. saul et dauid
iudeorum populo et gentium. Nouit enim opera e
orum. et idcirco inducet noctem et conterentur.
Sub his quoque uerbis heliu. significasse potuit ob me
rita sua iudaeos nocte infidelitatis excecandos. ut
conterantur et humilientur. sicut propheta et apos
tolus ait. Dedit illis deus spiritum conpunctionis.
Qui quasi de industria recesserunt ab eo. et omnes
uias eius intellegere noluerunt. Omnes enim pec
catores et impii contra inditum sibi bonum naturae

agunt sicut apostolus ait ; Qui cum cognouissent deum
non sicut deum glorificauerunt ; Ubi autem cognoue
runt deum nisi inspirationis et iudicio meritis . Ubi
ergo deum gloriam suam habuerunt contemptui . ubi
ab ea contra suam conscientiam recesserunt .
Omnes que uias mandatorum dei quas suis cordibus haberent
ingenitas . nosse et intellegere detrectarunt .
cum hominibus quoque ita impie et iniuste egerunt .
ut ad deum pauperum oppressorum clamor ascenderet ;
Siue iudaeos impios atque incredulos percussit deus in loco
uidentium . id est in legem mosaicam . ubi prophetae
qui uidentes dicti sunt inhabitabant ; In ipsa itaque
spe legis . et promissorum conpositione . tamquam in quodam
uidentium loco iuste percussi a deo sunt ; In tantum
ut oratio illius qui propter nos pauper factus est cum es
set diues ascenderet ad deum ; Disperge illos in uirtute
tua . Siue uiuentes sunt omnes . qui in xpo ex fide ui
uunt . In hac enim spe positi meritum placitur futu
ram beatitudinem ; In hoc igitur loco quasi fide stantes
sunt . quidam sub fidei huius uocabulo habent speciem
pietatis . uirtutem autem eius sunt abnegantes ;
Hi ipsi igitur qui heretici intelleguntur in loco dei male
stantes a deo percussis apostolis et aeclesiarum doctoribus
id est pauperibus xpi contra eos resistentibus et ad deum
clamantibus , Ipso enim concedente pacem . quis est qui con
demnet . Ex quo absconderit uultum . quis est qui con
templetur eum . et super gentem et super omnes homines ;
Propheta ait ad populum ; Orate pro uita nabuchodonosor .
ut illius pace . pax sit uobis . siue pacem aeclesiae et quietem

ipse concedit. quando non surgunt aduersus eam pugnae persecutionum. siue quando hereticorum lites et scandala conquiescunt. Nec non contra uitiorum bella quietis et pacis silentium ipse donat. quando deuictis eis et uelut acerrimis hostibus expugnatis. pax fit in homine summa uirtutum. Quod autem ait ex quo absconderit uultum suum siue faciem suam et cetera. Hoc est quod nisi ipse dignatus fuerit se homini reuelare. quis est qui possit eum suis uiribus intueri. uel perscrutando ad maiestatem eius accedere. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Quod manifeste in saule rege apparuit. Et sicut dns ait. Auferam de hierusalem iudicem et prophetam et sapientem et consiliarium. et dabo pueros principes eorum. et effeminati dominabuntur eis. Et nabuchodonosor iusto iudicio dei multa regna et plurimas nationes accepit. potest et diabolus homo iste intellegi. qui per dita angelica dignitate hominis nomen sortitus est. De quo dns ait in euuangelio. Inimicus homo hoc fecit. Hipocrita uero et simulator ideo est appellatus. quoniam transfigurat se in angelum lucis. cum ipse potius auctor sit tenebrarum idest omnium criminum et peccatorum inuentor. Quia ergo ego locutus sum ad dnm. te quoque non prohibebo. Ita si in iudicio constitutum permittit eum interloqui. ut si quid forte tibi est dicendum non taceas. Si erraui. tu doce me. Si iniquitatem locutus sum. ultra non addam. Idest non loquar. Numquid a te deus expectet ea quae displicuit tibi. tu enim coepisti loqui et non ego. Iudicasti quod iniquus esset deus. quia a te iniquitatem et iusticiam uitae iniustae correptionis exigeret cui necesse esset iniuste afflictum contra eum loqui iniusta. et ob hoc in quis displicebit tibi dns. dum eius iusticiam qua te puniret insontem non uis uerum esse iusticiam. Numquid iniquitatem ipse exigit ut

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

blasphemes. Viri intellegentes loquantur mihi. et uir sapiens au
diat me., Heliu scm̄ iob despiciens conuertit se ad eos qui commin
assistebant. et ita de beato iob definite pronuntians ait ad eos; Iob
autem stulte locutus est. et uerba eius non sonant disciplinam.,
Manifestum est pater mi; Quia ab ipso est homo creatus et conditus,
Probetur iob, inquit heliu non ait examinetur. quod solet ad probati
onem eruditionis referri., Sed probetur inquit idest manifestetur;
Probatum sit omnibus. cunctis pateat iob qualis sit. ante te probetur
inquam iob usque in finem., Idest insit meo iugiter plaga flagelli hu
ius. neque desinas infligere poenas operantibus iniquitatem., Quia ad
dit super peccata sua blasphemiam., Idest super quod peccator est
ppter quod mala haec cruciatuum sustinet. addit ad cumulum pecca
torum. ut in blasphemiae crimen erumpat., Inter nos interim constrin
gatur et tunc ad iudicium puocet sermonibus suis dm̄., Condemnetur
inter nos interim. nec nobis iniusticia reputetur absque crimine nr̄o
et erit si postmodum dm̄ puocare temptauerit. Igitur heliu hec rur
sum locutus est., Numquid aequa tibi uidetur tua cogitatio ut dice
res iustior dō sum. Fieri potest quod de sermonibus ubi asperius locu
tus est ad dm̄ quam forsitan debuit aliqua inde hic heliu descripserit
et uerbis suis inuidiose quasi sensus illius dicere uoluerit; Responde
bo sermonibus tuis. et amicis tuis tecum., Idest pro eo quod non
potuerint et rationabiliter respondere., Suspice ad caelum et in
tuere et contemplare aethera quod altior te sit; Idest cui te
aequare presumis. Hoc ait heliu qui deum corporaliter locis contine
ri arbitrabatur. quod in excelsis tantum atque in sublimibus dr̄ dnš
commoretur. Proinde si peccaueris quid ei nocebis. ē. et si multipli
cate fuerint iniquitates tuae. quid facies contra eum. ē. Quod
ita dixisse mihi uidetur. Non enim te peccante dō damni aliquid
inferetur. ē. aut si pro multitudine peccatorum tuorum ulciscatur

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

te uoluerit. num quid poteris ei contra ire. c. Porro si iuste egeris
quid donabis ei. aut quid de manu tua accipiet. c. Hinc dauid dicit.
Quoniam bonorum meorum non eges. Homini qui similis tibi est
nocebit impietas tua. et filium hominis adiuuabit iustitia tua.
Id est homini nocere poterit impietas tua si male agentem te imita-
tus fuerit. quemadmodum filium hominis iustitia tua adiuua-
bit si uias tuas cum recte incedentis imitetur. Propter multitudinem ca-
lumniatorum clamabunt. et heiulabunt propter uim brachii tyrannorum.
Sub hac qualitate disputationis suae beliu se cum talibus admiscet eisque
similem iudicat. dum calumniatores et tirannos per quos homines no-
minat. quorum calumniis et potentia homo et filius hominis oppressi
ingemiscunt. Et modo spiritaliter hunc hominem et filium hominis po-
pulum sanctum non absurde sentimus. qui propter unitatem totius corporis
ecclesiae homo unus dicitur sicut apostolus ait. Et secundum psalmistam filius hominis
appellatur ita dicentem. Fiat manus tua super uirum dexterae tuae et super
filium hominis quem confirmasti tibi. Potest hoc et de inuisibilibus inimicis
dici. qui occulta inpugnatione uitiorum mentibus dominantur. Propter quod
infideles heiulantes in oratione ad dominum dicant. Eripe me de inimicis meis
deus meus. et non dixit ubi est deus qui fecit me. c. Quando utique afflige-
bant praedictos quos sibi per iniquam dominationem deo permittente
subiugerant. ita ut hi sub tanta necessitate pressurarum positi heiula-
rent et clamarent ad dominum. Illi uero non intenderunt animo neque in-
tenderunt in caelum ut saperent quod deo conditori suo haec omnia
displicerent. Non dixit umquam apud semetipsum illa multitu-
do iniquorum siue daemonum. ubi est qui fecit me. c. qui de-
dit carmina in nocte. hoc ait heliu. Cum ergo iustos et recte ui-
uentes a supradictis deus tribulari permittat. consolationem
tamen eis in nocte tribulationum concedit. Nox enim ipsa tri-
bulatio intellegitur secundum illud psalmistae.

157

Probasti cor meum et uisitasti nocte. Sicut et prosperitas aliquan-
do dies dicitur. quoniam qui in prosperis est. quasi quadam
felicitate inluminatur; Unde ait in psalmo; Per diem
sol non uret te. neque luna per noctem; Tanta itaque
helui ignorantiam iusti homines adeo accipiunt. ut eti-
am in nocte tribulationis hymnorum spiritalium canticis de-
lectentur. Canticum ergo ad exultationem cordis uel ma-
xime pertinet. Proinde haec exultatio de spe futuri gaudii
nascitur in corde canentium. et faciunt more uiatorum. quia
ipsi ut uiatores et peregrini transeunt per hanc mundum. qui
ut ad destinatum sibi locum sine labore perueniant. canticis
fatigationem itineris consolantur uel sublevant. Item noctem istius
intellectus noctem secretum quoddam. ac diuinae disputationis
remotum silentium intellegamus. quod aliis saeculis sicut apos-
tolus ait non fuit reuelatum filiis hominum; Quae nox sit ita
quatuor uigiliis distributa. ut a principio mundi usque ad xpm
dnm nostrum hanc noctem dicamus. ut sit prima uigilia noctis
huius. ipse adam primus et pater hominum. per cuius conditi-
onem euigilet animus humanus. ut credat creatorem omniū
rerum in deum. Secunda uero uigilia sit tempore noe. quo
naufragium mundi factum est. ut euigilent homines ne
et ipsi intereant. Tertia autem uigilia sci habrahe tempori-
bus habeatur. per quem cognoscat mundus quemadmodum
sit fide uiuendum et dō placendum. Quarta uero uigilia sit
circa tempora pphetarum. qui auroræ et lumine diei adppin-
quantis uiciniores fuerunt; Quique in ipsum xpm proximū
sibi diem paene electam noctem fidei oculis intendebant. In
hac igitur nocte p singula tempora prędictorū siue pphetis
siue significationibus de xpo laeta gaudio quae plena praenun-

tuta sunt. Itemque et ad illam comparationem futurae reue-
lationis filiorum dei. ubi gloriam aeterni illius diei percepturi
sunt. et ipsa beatitudinem possessuri. Nox est presens haec
uita. cui fructus sui in futurum absconditi sunt. et ideo adhuc nox
est. quia nondum uides quod speras. Proinde in hac nocte expec-
tationis ymni et cantica scripturarum dicta sunt nobis. donec discus-
sa nocte fidei ad diem aeternae mansionis perueniamus. Qui docet
nos super iumenta terrae et super uolucres caeli erudit nos. Docet in com-
munibus eruditum subtilioribus. docet non solum per naturae dona. sed etiam
per gratiae munera. Secundum tropicum uero intellectum iumenta homi-
nes carnales plerumque intelleguntur. qui gulae et uentri et luxuriae
dediti. Alii autem uolatilibus conparantur. siue propter leuitatem
morum. siue propter superbiam qua tumentes quasi in altum
eleuantur. Unde dicit apostolus. Noli altum sapere. Et dominus in e-
uangelio. Quia quod est in hominibus altum. abominatio est ante
deum. Nam in greco superbiam. Υ Π Ε Ρ Η Φ Α Ν Ο C dicitur. quod
est super apparens. ut elatam mentem hominis tumidamque signi-
ficet. Ibi clamabunt et non exaudiet. propter superbiam malorum.
Quod dixit ibi clamabunt. fortassis significare uoluerit locum poena-
rum. ubi non exaudiendi sunt peccatores propter superbiam ma-
lorum. siue ut alii dixerunt ab iniuriis malorum. quia mali bonis
et iustis insectationibus iniurias inrogare non desinunt. Non er-
go frustra audiet deus et omnipotens singulorum causas intuebitur. Hoc autem quod
peccatores persistentes in malis suis non audiat deus; quo sine causa cuncti
que ad eum clament qui non merentur audiri. Etiam cum dixeris non con-
siderat iudicare cum eo et expecta eum. Quando uides o iob quia non statim
deus reddit peccatoribus quae merentur noli pusillanimitate frangi
ut in blasphemiae rumpes et dicas deum iniustum siue iniquum. Sed iu-
dicare cum eo debes. id est iudiciis eius consentire nec contra eum presump-

tuoso iudicio tuo meius iniuriam persilire. Nunc enim non infert fu
rorem suum nec ulciscitur scelus ualde. Quo igitur statuit diem in quo iu
dicet de orbe terrarum. idcirco in hoc tempore uindictam iustitiae suae non
generaliter exerit. et hoc totum in exprobratione sancti iob loquitur. quem uelut reum
criminum in hoc malum poenarum dei sententia pro parte condemnat. unde scribit eum
restent plurima quae adhuc sit pro modum recepturus. Ergo iob frustra aperuit
os suum et absque scientia uerba multiplicat. Iuxta haec conuictum sanctum iob heliu
Cap. 36 arbitratur. et qua dictum uerborum ratione conclusum. Addensque heliu haec
locutus est. Sustine me paululum et indicabo tibi. adhuc enim habeo
quod pro deo loquar. id est pro iustitia (iustitie) et causa dei. Repetam scientiam
meam a principio et operatorem meum probabo iustum. Vere enim
absque mendacio sermones mei. et perfecta scientia probabitur tibi. Et in hoc
toto sermone suo de singulari iustitia dei profundo nimium et copioso sermone prosequitur.
Vbi multa ut archana in obscuro sacramentorum recondita
et longe remota mysteria dicere uidetur. Deus poten
tes non abicit. cum et ipse sit potens. Sed non salua
impios. Haec est iustitiae eius immensitas et naturae bona uo
luntas ut nulli inuideat quia nemo et quamuis potens
sit potest ei coaequari. Et iudicium pauperibus tribuit.
Iuxta iustitiae aequitatis suae tenorem. Sanctos autem
et innocentes uiros consueuit scriptura diuina pauperes appel
lare. Non aufert a iusto oculos suos. Hoc ait et beatus dauid.
Oculi domini super iustos. et cetera. Et reges in solio collocat in
perpetuum et ipsi eriguntur. Hic reges non solum saeculi huius
sed et aecclesiae reges et praepositi intellegi possunt. et secundum
tropicos intellectus reges animi hominum. qui corporibus recte
dominantur. Quibus in psalmo dicitur. Et nunc reges intellegite
erudimini qui iudicatis terram. Ita hi reges eriguntur a deo
ut sedeant cum principibus. Et si fuerint in catenis et uinciantur

in funibus paupertatis. Indicabit eis opera eorum & scelera eorum
quia uiolenti fuerint. Et si fuerint in catenis & uincti funibus paupertatis.
Alligatur in catenis fortibus uidelicet
& iudicis di. et paupertatis funibus conligantur. Id est opem diuini
auxilii non habentes. poenis temporalibus quasi uinculis adstrin
gentur. Omnis rei bone inopes effecti p qualitate meritorum.
Reuelabit quoque aurem eorum. ut corripiat & loquetur ut reuer
tantur ab iniquitate. Aurem inquit cordis. ad oboediendum
sibi ds per castigationes & secretas inspirationes aperiet. Si audi
erint & obseruauerint siue seruierint ut alii dixerunt. conplebunt
dies suos in bono. & annos suos in gloria. Hoc est quod salomon
ait. Memoria iusti cum laudibus. Si autem non audierint tran
sibunt per gladium. & consumentur in stultitia. Id est sui in
struente do. Qui docet hominem scientiam audire contemp
serint per gladium. id est per hanc mortalitatem de hoc seculo
praeteribunt ut in stultitia. id est in illis locis ubi stulti deputabuntur.
qui dicunt in corde suo non est ds. aeternis cruciatibus consumantur.
Simulatores & callidi prouocant iram di. neque clamabunt cum
uincti fuerint. Ipsum scm iob apertius in hoc loco uidetur
heliu quasi ex obliquo percutere. quod & ipse quasi callide & ne
quiter ageret. uirum quoque egregium simularet. Qui que etiam
cum esset uinctus plage huius conpedibus clamare ad dnm & inuocare
eum. ut a laqueis poenalibus in ligatus absolueretur. minime curaret.
Quod utique desperatione siue contemptu faceret. De ceteris quoque
peccatoribus similiter hoc ipsum intellegi potest. qui cum uene
rint in profundum malorum contempnent. Et de iudaeis & de
hereticis qui ficta dogmata quasi ueritatis uelamine operientes. In
nodis perfidiae obstinato & obdurato corde persistunt. Morietur
in tempestate coru & uita coru inter effeminatos. Vitiosos uel
uitia esse nouerimus. quae sicut deuis tutib. animi nihil in se

habent quietum uirile & frigidum· sed totum turbulentum remissũ
& fragile· ita necesse ē ut uelut tempestate animam semper suis
inlecebris inquietent· postumque uirtutum hominem non sinant
adprehendere· & fit istis talibus fluctibus quod salomon ait·
ut iaceat anima tamquã incorde maris· & uelut gubernator
inmagna tempestate· Uel tempestate aliter aduentum ac iudiciũ
di de quo dicit· incircuitu eius tempestas ualida· Eripiet pauperẽ de an
gustia sua· Pauperem saluatorẽ nostrũ· qui propter nos pauper
factus est· qui in diebus carnis suae praeces ac supplicationes patri
obtulit· qui posset eum a morte saluum facere· Pauperem scm popu
lum di humilem spũ· pauperem quem lib& iustorum eruet de an
gustia pressurarum· sicut &iam in diuinis scripturis diuerso modo
legimus liberatos· Et reuelabit intribulatione aures eius· Id est
fortis sit unusquisque eorum· In tribulationibus controborante
insitatione diuina· quando a dō homo tribulari permittitur·
consolationem inaure cordis dm̃· illic audiendo percipiet· Igitur
saluabit te de ore angusto latissime & non habentis fundamentũ
subter se· Hoc inloco infernorũ habitacula ab heliu describuntur·
quę inmensa capacitate sui· fundamentum non habeant· Ad
quorum tamen fundamenta in proph&is legimus· luciferum
qui mane oriebatur depositum· multitudines quoque regum
& populos innumerabiles gentium· Ore autem angusto inferi
ideo appellantur· eo quod amplum sit ad recipiendũ· angustum
ad dimittendum· Qm mortuos intra se tenent· & eos ad uitam
non patiantur exire· Dauid quoque scs similiter ait ad dm̃·
Libra me ex odientibus me· & de profundis aquarum· Non me
demergat tempestas aquae neque absorbeat me profundum·
neque urgeat super me puteus os suum· Proinde nouerimus
quia loca infernalium ergastulorum· secundũ fidẽ scripturarum

Inter inmensas abyssi aquas sint constituta, sedabilis inferi sedib:
nullus homo merito suo liberatus est. nisi gratia dni nri ihu xpi.
Et non solum inquit heliu a tartaris angustiis liberaberis. uerum
etiam in latissimo refrigerii nemore. uelut in campis spatiosis
liber incedes. Requies autem mensae tuae. erit plena pingue
dine. amoenitatem paradysi & iocunditatem requiem nominan
do significauit. Inmensam uero habundantiam uitae beatae
quae esset plena ubertatis pinguedine. ac loci illius felicis
referta deliciis uoluit demonstrare. cuius terram scam mansu
eti secundum repromissionem dni possidebunt. Causa tua
quasi impii iudicata est. Causam iudiciumque recipies. Iudicio di
ut impius & poenarum debitor reus inuentus es. & idcirco secundu
meritum causae tuae iudicium seuerissimum recepisti. Et ubi dictu
est causam iudiciumque recipies. Alii dixerunt propter impietatem
munerum quae accipiebant. ubi sub pluralitate locutionis scm iob
heliu uidetur sibi ferire sermonibus. Non te ergo superet ira ut
aliquem opprimas. nec magnitudo donorum inclinet te. Docetur
ab heliu uir patientiae & integritatis uirtute fortissimus. Optimus
iudex est. qui his pessimis iracundia & cupiditate duobus uitiis
non tenetur. quibus hoc loco ab heliu scs uir correptus arguitur.
Depone magnitudinem tuam absque tribulatione. & oms robustos
fortitudine. Id est nec paruos nec magnos tua iniustitia opprimas
dominatione. ut omnes motus depone fortitudinae superbiae
roboratus. Ne protrahas noctem ut ascendant populi pro eis. Iam
sufficit huc usque in hac caecitate uixisse. iam ad lucem prudentiae
ac iustitiae uenire contende. siue noctem quam tibi ex diuersis
peccatis contexuisti. ut in ea uelut in continuis ac iugibus & per
petuis tenebris ambulares. Iam queso ait ne adhuc protrahas.
& tamquam restem addendo peccata peccatis in longum delecte-

ris

extendere. lumine ergo correptionis huius iam finem talibus in
pone peccatis. Nam protractione hac inemendabilis uitae tuae
fiet. ut pro omnibus malis operibus tuis populorum preces ascendant
ad dominum quos utique iniquissime deprimebas. Interpellantium con
tritae suasque miserias sibi a te inrogatas. ante sedem diuinę
iustitiae deponentium. Caue ne declines ad iniquitatem
hanc enim coepisti sequi post miseriam. Hoc inquit heliu ne
in desperatione declines peccato. & plasphemiis iniquitatem iam ca
ueas. sed reuerti festines ad dominum. Uideo enim te post huius plagę tuę
horrendam miseriam. ab interitum tuum hanc impietatis sequi
uelle perneciem. & uoluntatem tuam et cogitationem ad aduer
sarium mittere pusillanimitate delectus. Ecce deus excelsus in for
titudine sua. & nullus ei similis in legis latoribus. si poterit ei es
se quispiam et potentia et uirtute similis. poterit & iustitia at
que sapientia legisque multiplicatione. Iudicius quoque eius simi
lis inueniri. Et ideo cognosce a te. quia nullus a deo qui solus est et
fortis et sapiens iniuste poterit condemnari. Quis poterit scruta
ri uias eius. quis utique nisi impius. superbus. siue sacrilegus.
uias diuinorum operum scrutari presumat quod non licet.
& tamen quanta uis intentione mentis perquirat. eas inuenire non
poterit. Aut quis ei dicere potest operatus es. iniquitatem. Quis
est ergo tam temerarius & iniquus atque iniustus. qui hoc audeat
loqui. Haec omnia in iniuria iob dicuntur. Memento quod
ignores opus eius. de quo cecinerunt uiri. uel omne generale opus
eius uel certe speciale opus eius. est super omnia magna & mirabi
lia opera eius dispensationis christi mysterium. quod oculus non
uidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit. Alii dix
erunt. memento quia magna sunt eius opera quae laudauerunt
uiri. De omnibus operibus dei dicit. quae sancti uiri in honore

diuinę uenerationis merito laudauerunt. Omnes homines uident eum.
unusquisque intuetur procul. Per naturae bonum notitia creatoris in
est cordibus hominum. & quamuis quisque tam paruus sit & frigidus
ut alienus esse studeat a creatore suo deo. nullus tamen est qui se abscon
dat a calore eius. Et ideo unusquisque mortalium licet de longe sentit
& intellegit. dissimiliter quidem omnino. quia non tamquam cor
pus aut sicut quemcumque spiritum creatum. Ita sentit esse deum siue in
tellegit. sed alio multo & ineffabili modo quo deus acie mentis est
intuendus. ubi in ipso obtutu cordis intellegendo uidet homo quod
supra ipsum est illud diuinum nomen. quod contemplari conatur.
Ecce deus magnus uincens scientiam nostram numerus annorum
eius inaestimabilis. Vincens scientiam nostram magnitudine
scientiae suae. & altitudine iudiciorum suorum. Qui aufert
stillas pluuiae. & effundit imbres instar gurgitum. Hanc
ergo pluuiam legem moysi intellegamus quae de cęlo uelut pluuia
uenit populo iudaeorum. Et pluuia dicta est propter preceptorum
multitudinem. sicut & ipse moyses de eadem gente iudaeorum ait
dicens. Expectetur sicut pluuia eloquium meum. Huius igitur
pluuiae stillas de illa gente abstulit deus. ut est uel de incarna
tione. uel de passione. uel de resurrectione christi. quia eum iudaei
credere excecato corde noluerunt. Quae sunt parua quidam man
data legalia. uetera ad euangelii fidem transferret. sicut ait apostolus.
Verbum enim consumans & breuians in aequitate. & reliqua. Et de
his stillis paruisque guttis tonante euangelio. praedicationes christi
imbres effusi sunt super terram. Et hi imbres ad instar gurgitum
esse dicuntur. quia utique cum in terra copiosae descendant. profun
ditatem in se & obscuritatem continent mysteriorum. Quae in lege &
prophetis per figuras & similitudines dicta uel facta sunt. in reuela
tione aduentus domini obscuritate sui & profunditate mysteriorum

165.

uelut clausa & signata inuenta sunt. Imbrium uero nomine
large effusam gratiam sps sci esse nouerimus. sicut apostolus
per lauacrum regenerationis et renouationem sps sci quem effudit
in nos habunde per ihm xpm. Quae effluunt de nubibus quae pre
texunt cuncta desuper. Nubes scimus plerumque in scripturis scos
appellari. sicut manifestum est quodam loco dicente dno. & nu
bibus mandabo. ne pluant super eam pluuiam. Id est uineam quod
est super gentem peccatricem iudaeorum. uerbis suis salutis pluuiā
non effunderent. De talibus igitur nubibus apostolis uidelicet aposto
licis uiris praedicatoribus ueritatis. illi imbres pluunt talem pluuiam
quae habeant in se similitudinem gurgitum. propter archanorū
caelestium opacitatem. Ubi congrue ac illud dauiticum dicitur.
Tenebrosa aqua in nubibus aeris. Hę igitur inquam nubes
per quas imbres gurgitum fluunt in terram pretexunt cuncta
desuper. Habentes enim intra se aquas euuangelii. ut flumina
de uentre eorum fluant aquae uiuae. desuperioribus misteriis qua
si quodam praetextu obscuritate aquarum obstaculum carnalib;
faciunt & terrenis. Si uoluerit extendere nubes quasi tentorium
suum & fulgurare lumine suo desuper. cardines quoque maris
operiet. Ita enim praedictas nubes extendit. ut de eis in omnē
terram exiit sonus eorum & in fines orbis terrae uerba illorum.
quem admodum postea locutus est ad discipulos suos. id est nubes
suas dicens. Eritis mihi testes in ierusalem & iudea & samaria
& usque ad ultimum terrae. Per quas utique nubes suas fulgura
praedicationis resplenduerunt. & nominis xpi fama de caelo
uelut lumen effulsit. Maris etiam mundi uidelicet huius cardi
nes occupauit. Siue cardines mundi possumus intellegere prin
cipes & capita gentium diuersarum quorum erroribus ac prauis
doctrinarum suasionibus mundus in loco superstitionis daemoni
orum

uelut incardine uertebatur· Perhaec enim iudicat populos & dat es
cam cunctis mortalibus·, Istis enim rebus sacramentorum predic
tis statuit ds pietatis suae iudicio uniuersos populos misereri & da
re aescas doctrinae uerbi sui· siue misteriorum cunctis mortalibus.
Secundum quod ipse ait· Ego sum panis uiuus· quidecaelo descendi.
Inmanibus abscondit lucem· & praecepit ei ut iterum adueniat.
Potestate iusti iudicii sui lumen notitiae suae abscondit a peccato
ribus malum operantibus· & uenire eam adinluminationem
mentis praecipit· si dnm adiutorem eius quispiam fideliter quae
rerit·, Adnuntiat de ea amico suo· quod possessio eius sit· & ade
am possit ascendere· Ds lucem manifestationis suae fidelem
sibi amicum incorde docet & instruit· erudiens quoque adnun
tiat ei· quod lux siue illa inluminationis gratia siue diuinorum
caritas promissorum possessio eius sit· & adeam sidisponat as
censiones incorde suo die cotidiae proficiendo perueniat· Super Cap. 37
hoc expauit cor meum· siue obstupuit cor meum utalii dixerunt
& emotum est deloco suo·, Predictis diuinis misteriis & luce
cognitionis di patefacta· quae nisi amicis di & fidelibus demonstrat
perterritum est inquit cor meum heliu· & caelo ignorantiae adsacra
mentorum cognitione translatum· Audite auditionem interrore
uocis eius & sonum deore illius procedentem· Quemadmodum
uult ds audiri quoddicit ita audite· quoniam terret·, Uox
eius tantis sacramentis misteriorum praeualida· sonumq: oris
eius siue utalii dixerunt strepidum parimodo audite· Hic
ergo sonus est maxillarum di qui forte idcirco sonus dictus est.
non simpliciter sermo utinoboedientia surdos & obdurato corde
incredulos uox clarior percuteret· & totos adtimendum dnm com
moueret· subter omnes caelos ipse considerat· & lumen illius
super terminos terrae· Quid sit hoc mirum deomni potentia di

167.

qui ubique est in caelo & in terra in mari & in abyssis. Sed uideamus
secundum allegoricum intellectum quid sit quod dicitur beluat.
Subter omnes caelos considerat. Scos uiros caelos scriptura diuina
appellare consueuit. propter caelestem utique conuersationem
quibus ita dicitur. Conuersatio uestra in caelis est. Dns ergo subter
hoc caelos considerat. uel dum ea quae intra eos sunt archanorum
scrutator introspicit. uel dum inbecillitatem corporum eorum
quae animi imperio crucis uirtute subdiderint gubernat ac susti
net. & contra carnalium passionum bella conroborat. Secun
dum hunc sensum est; quod timore concussus. propheta ait &
subtus me turbata est habitatio mea. Termini quoque siue fines
terrae ipsi sci sunt. finem terrenis passionibus & cupiditatibus
inponentes. eo quod non sint in medio babylonis. nec saeculi
huius uitiis circumdantur. Secundum quod petrus apostolus ait.
Xpo igitur in carne passo. reliquit uobis exemplum quia passus
est in carne desiit esse a peccatis. ut iam non hominum desideriis
sed uoluntati di quod reliquum est in carne uiuat temporis. id
est uiuens pro tempore desinentibus in carne peccatis. id est uelut
in finibus habitet carnis. In his finibus posita regina saba quae
typum gerebat ecclesiae. ueri salomonis meruit audire sapien
tiam. Tales igitur terminos ds lumine gratiae suae atque
agnitionis inlustrat. Post eum rugiet sonitus. siue ut alii dixer
fremet uox. Tonabit uoce magnitudinis suae. & non inuesti
gabitur cum audita fuerit uox eius. Cum positis in extremo ter
re hominibus ds in memoriam uenerit. ilico super infirmitate
mortalitatis suae gementes ad eum rugient. sicut propheta ait.
Rugiebam a gemitu cordis mei. Et tunc hic rugitus faciet sonitum
in adfectu orationis clamantium ad dm. qui perueniat usque in celo
Unde & tonabit eius dns uoce praeceptorum suorum ut timeant

a facie eius. Quo fragore tonitrui simul agnosce quia ds ait desiderium eorum inuestigabilis sit & inmensus. tonabit ds. Alii dixerunt tonabit fortis in uoce sua mirabiliter. Qui facit magna & inscrutabilia. ds mirabiliter operatur quando istud tonitruu nominis sui quo in toto mundo fame eius notitia crebrescit. in auribus facit animae personare. Qui praecipit niui ut descendat in terram & hiemis pluuiis & imbri fortitudinis suae. Niuem candorem gratiae quae per baptismum fidelibus sps sci dono tribuitur. superius diximus posse significari. & exempla illi testimonii tru descripturis multa protulimus. de quibus quod & illud dauiticum ubi ait in psalmo. Niue dealbabuntur in selmon quod est in umbra. Hoc ait quod caelestis id est ds de cado ueniens reges quoque discreturus sit & separaturus. siue in umbra sint dealbandi. ubi hoc mihi significare uidetur. quia regeneratio uetustissimorum hominum in xpo. obumbrante spu sco esset efficienda. Haec igitur gratia niuis nomine significata. ex praecepto diuinitatis descendit in terram. quod est per ihm xpm uenit ad homines. per quam uetustas nostra instauraretur in melius.
Contra hanc gratiam xpi tribulationes persecutionum futuras in pluuiis hiemalibus uoluit indicare. & propter graues pressuras hiemales pluuias dixit. quas tamen imber fortitudinis sps sci esset superaturus. Quia eis dictum est. Non enim uos estis qui loquimini. sed sps patris uestri qui loquitur in uobis. Qui in manu omnium signat ut nouerint singuli opera sua. in manu id est in liberi arbitrii potestate. secundum imaginem & similitudinem di qua homo est a do conditus & creatus habet hanc sapientiam ueluti quodam signo diuinae operationis inpressam. ut iuxta liberi arbitrii iudicium nouerit unusquisque hominum opera sua. siue ut alii dixerunt infirmitatem suam nouerit. id est ut ua sa

169.

fragilia se subita morte confringi· Ingredietur bestia latibulum
& in antro suo morabitur· Bestiam istam inuentorem ma
lorum diabolum non absurde sentimus· qui idcirco & singula
ris ferus dicitur· quia precedit siue superat malitia eius·
malitiam omnium operantium iniquitatem· Haec igitur bes
tia rationabilis· ingreditur latibulum suum pectus humanū·
quando ex permissu iudicii dī· potestatem accipit homini
bus dominandi·· Et in antrum quod suum fecit· sibi constitu
it habitationem· siue antrum uel etiam latibulum diabo
li omnes peccatores intellegendi sunt duri uidelicet infide
litate uel saxei· quos uitiis suis atque inlecebris possidet·
& iniquorum cordibus criminibusque requiescit· Ab interio
ribus egreditur tempestas· & ab arcturo frigus· Non mihi ui
detur quod de istius mundi plagis siue qualitatibus uel etiam
secretis eius motibus dixerit· sed quem admodum diximus
antrum siue latibulum esse daemoniorum humana precor
dia· ita haec interiora cum ea ingressi fuerint secreta eorum
& abdita intellegamus consilia· Unde in hunc mundum per
secutionum tempestas creduntur· ut et peccatores conterant
sicut aegyptios quibus uenit inmissio per angelos malos·
Et sci eadem tempestate tribulationum nimia conturbentur·
sicut quidam eorum ait· Grauati sumus supra uirtutem
ita ut tederet nos etiam uiuere· frigus quoque eis infidelitatis
inmittitur· ut a caritate dī & calore fidei discedentes· in algo
rem negationis incurrant· Quae omnia inmittunt demones
per ministerium & sententias principum & infidelium potesta
tum· Arcturus uero quia in sinistra mundi est constitutus·
aduersariam partem significat· De cuius climate uentus
Aquilo gelidos spirat contra meridiem·· Flante dō concrescit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

gelu· & rursum latissime effunduntur aquę· Quod hic dixit
flante dō concrescere aquas· id est glatiari & concretas fieri in
psalmo e contrario dicit· flauit inquit spS eius & fluent aque·
id est resoluentur ac defluent· Sed siue hic flante dō siue in psalmo
flabit spS eius· iubente dō siue iubebit spS intellegere possumus·
Et quod hic dixit concrescit gelu· hoc in psalmi superiore uersiculo
ait· Emittit cristallum suum sicut panis· ita autem hiemali
tempore fieri nouimus· ut flante id est iubente dō nimio frigore
densentur uel etiam concrescant aquae· & iterum tepore aeris
resoluantur· Secundum mysticos uero intellectus in preteritis
generationibus ob meritum suum relinquente dō genus huma
num· flatu oris dī & iustitiae eius manante sententia dum re
mouetur ab igne diuino omnis creatura concreta est tamquam
gelu· & auersa dī cognitione frigoris sui inmensitate constric
ta· Nunc uero per gratiam dñi & saluatoris nostri sicut
ait petrus apostolus tempora ignorantiae dispiciens dS· rur
sum ab illo algore obliuionis atque duritia· quae sicut longi
temporis gelu obduruerat caritatis dī igne soluuntur aque po
pulorum· ut fluant et recurrant ad dm̄· frumentum desiderat
nubes· et nubes spargunt lumen suum· Hoc est frumentum
de quo dn̄s in euangelio ait per parabolam dicens· Colligite
zizania faciculos ad comburendum· triticum autem congre
gate in horreum meum· per inde hoc uiuum frumentum·
doctores quosque ecclesiae· qui uelud nubes portant aquas
euangelii audire desiderant· sicut et illi qui erant de hoc frumento
dominico habitantes antiochiae pisidiae· rogabant paulum
et barnaban ut loquerentur eis uerbum dī· quod fecerunt apostoli
suadentes permanere in gratia dī· Cornelius quoque ad petrum
ait· Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia

quae cumq; tibi praecepta sunt a dno. Et moyses ait. excipiat
uelud pluuia eloquium meum et descendant sicut ros uerba mea.
Unde et apostolus ait. Ego plantaui apollo rigauit. sed ds incremen
tum dedit. Haec nubes potest et ipse dominus id est adsumptus
homo in dno intellegi. sicut propheta praenuntiauit dicens.
Ecce descendet dns in nube leui in aegyptum. per quem diuina
gratia et doctrina caelestis mundo effundenda praenuntia
batur. & pulchre nubes leuis dicitur. siue quia ipse saluator pecca
tum non fecit agnus di. sed quia uirgo maria mater dni non est
uirili semine adgrauata leuis nubes est dicta. Nubes spargunt lumen
suum. lumen utiq; euangelii praedicationum coruscatione mitten
tes. lumen euangelii spargunt supra corda credentium. Alii ue
ro interpretes dixerunt. et ipsa per circuitum uertitur in guber
naculis ad operanda omnia quae mandauerit eis. Haec sunt igi
tur quae mandauit et praecepit ceteris nubibus suis dicens. ite
in uniuersum mundum. praedicate euangelium uniuersae creatu
rae. proinde quasi uento spu di quo ut nubes agebantur prohibi
ti sunt ire bithiniam. et de iudea romam illis transire praeceptum.
et ita sicut ista editio continet. orbem uniuersum lustrantes
circumierunt. Siue in una tribu. siue in terra. siue in quocum
que loco misericordiae eius. iusserit inueniri; Hoc est quod
ipse dns ait in euangelio; Eritis mihi testes in hierusalem et sama
ria & usque ad ultimum terrae. Ubi illud praecipue intu
endum est quod ait. In quocumq; loco misericordiae suae
iusserit inueniri. Ubi per gratiam xpi atque pietatis suae
misericordiam significauit ad fidem reuocandos. Ausculta
haec iob et considera miracula di; Admonet heliu ut sacramen
ta in xpo et ecclesia adimplenda. iob aure cordis diligenter
intendat. & in mentis suae specula constitutus. Ubi etiam

uigilantia contuendi docetur stare. consideret miraculorum
di futura mysteria quae per nubes rationales operaturus sit;
Numquid scis quando praecepit dns pluuiis ut ostenderent lucem
nubium eius. more prophetarum pro factis futura commemo
rat; praecepit igitur dns pluuiis euangelis ut nubium sua
rum lucem id est doctrinam sca opera per infusionem fidei
demonstraret. & haec ad inluminandos homines misericordia
caelestis operatur; Numquid nosti semitas nubium magnas
et perfectas scientias; hic cum dicit perfectas scientias desidera
tionabilibus se nubibus euidenter ostendit praedicatorum uias.
et subtilium sensuum semitas; Dic mihi quaeso. si cognoscere po
tuisti quae semitae in nubibus sunt magnae. et perfectae sci
entiae. figurabat haec dicendo. Apostolicas nubes; quarum
una citissima nubs ait ad saluatorem; tu es xpe filius di uiui.
quae quoniam suspensa a terra et proxima erat caelo. respon
dit ei dominus etiam; hoc tibi non reuelauit caro et sanguinis.
sed pater meus. Alius uero apostolus tamquam nubes plena
aquis perfectae scientiae. a tonitruo euangelii copiosum im
brem effundere ita dicens. in principio erat uerbum et cetera.
quo ualidissimo tonitruo ubique resonante. omnem terram ad
fidem religionis tremore concuteret. et alius in iudeam per itera
tam natiuitatem exortus. uelud parua nubecula ita creuit.
et flante spiritu dilatatus est. ut pluuias misteriorum a saecu
lis secretorum perfectae scientiae usq. in illiricum spargeret.
aliasque totius mundi regiones largis effusionibus irrigaret.
et hinc est ut aliqui eorum appellarentur filii tonitrui alius uero
diceretur filius suspendentis aquas. Nonne uestimenta tua
calida sunt; Siue ut alii dixerunt. tua uero stola
cali est cum per flata fuerit terra austro ;

hoc quidem uerum est quod meridianus uentus sit calidus
quo flante etiam uestimenta hominum uel corporum
quae animarum uestimenta sunt concalescunt. Sed quia nu
bes homines scos. ueritas prophetiae nos intellegere conpulit
uentum calidum a meridie spirantem. feruentem fidem uel gra
tiam sps sci ardentem et clarius inluminantem intellegamus;
Vel ipsum dnm nostrum de quo legimus. Ds ab austro ueniet.
quo rationali terra perflante uirtutes animi quae sunt uesti
menta interioris hominis inardescunt. et ideo uestimenta appellan
tur quoniam ipsi qui eis utitur pulchram animam faciunt et decoram
et ob hoc hortatur apostolus dicens. fratres induite uos sicut
electi di et dilecti uiscera misericordiae. benignitatem humi
litatem modestiam. patientiam. et cetera. Et haec igitur ab
heliu sicut et alia spu prophetiae dicuntur. Tu forsitan cum eo
fabricatus es caelos. qui solidissimi quasi aere fusi sunt; Haec ab
heliu iuxta litteram in iniuriam iob per yroniam dicuntur. Haec
igitur prima fronte intellectus huius dicta sunt. Nunc uero se
cundum prophetiae spm sensum misticum persequamur ut cae
los scripturas scas intellegamus. quia de caelo date sunt homini
bus. quarumque soliditatem per poema aeris uoluit demonstra;
Sed dicit quispiam. quomodo aeternae erunt scripturae
diuinae si mundus certo fine denuntiante est terminandus
sic enim ait in euangelo. Caelum et terra transibunt. Uerum
est quidem quod librorum pelliculae cum ipsis litteris abolen
dae sunt. sed quia subiungit dns. Verba uero mea non praeteribunt.
Procul dubio quod eisdem apicibus pollicetur. erit in aeternum. Hos igi
tur caelos ait heliu in quibus est diuinitatis secreta dispositio. tu forsitan
cum do uelut simili pollens sapientia fabricatus es. quos ds aeternus an
te mundi constitutionem praefiniuit. quandoque erumpere in corpora

litterarum quiin illo aeternaliter erant. non iam existentes sed ipsi soli
praescientiae suae luce conspicui. Et caelos scos angelos non absurde
sentimus. qui propter caelorum habitationem rectissime caeli dicun
tur. & sunt uelut aes aeternitate solidati. De quibus psalmista sin
gulari nomine ait. Caelum caeli dno. Secundum tropicum intellec
tum caeli sci oms propter caelestem conuersationem. & propter
praedicationem mandatorum caelestium nuncupantur. Heliu au
tem si prophetiae spm habuit secundum hunc intellectum quo dixi
mus potuit contemplatione mentis suae haec in xpo reuelanda
cognoscere. & aliis modis quibus uidemur caelorum nuncupati
onem sensisse. licet hoc ipsum in inrisione sci iob dici non potuerit
Ostende nobis quid dicamus illi nos quippe inuoluimur. Insultantis
uerbum est & exprobrantis ostende nobis cum illud uerum dicat sed ad
conparationem scientiae sub ignorantiae tenebris commanent. Nam
quomodo a sco iob discere inquirit quae in uerbis eius reprehendit & re
probat. ostende inquit o iob si aliquid amplius & melius nosse te arbi
traris quo nos grandis ignorantiae tenebrisq; inscientiae detinemur
Certum est ergo quod heliu deridens iob atq; subsannans haec dicat.
quis narrabit ei quae loquor? & etiam si locutus fuerit homo deuorabitur?
Dixit quidem tibi o iob. ut ostenderes mihi quid loqui possim. sed
haec ipsa quae deo dico. quis ei ausus est loqui. Certe si locutus
fuerit quis quam quod ei omnino non expedit. Pro hoc ipso pec
cato temeritatis & inreuerentiae deuorabitur. Ut hic heliu
ait. Ita in psalmis legimus. Deuorati sunt iuxta petram
iudices eorum. Ubi intellegitur peccato diffidentiae
deuoratos atque absortos iudices populi israhelis.
in heremo qui non crediderunt quod possent
de petra aquarum flumina uirtute diuinae
promissionis educi. At nunc non uident lucem

subito aer cogitur in nubes & uentus transiens fugabit eas. Ita inquit in felicitate huiusmodi excecati sunt ut fiant quem admodum aer quando crassescit in nubes & ita iusti iudicii di uidit uenti impetu auferentur sicut impii quos deicit uentus a facie terrae. Alii dixerunt omnibus autem non est uisibile lumen quod fulget in nubibus & sps transit & fugabit eas. Hic mysticum nescio quid locutus est. quod iam non omnibus resplendet inluminatio euangelii his utiq; non resplendet quorum sensus excecauit dns ut non uideant lumen euangelii gloriae xpi qui est imago inuisibilis. Hic igitur sps iustae sententiae di fugabit eos a coetu beatorum ut non uideant lumen euangelii gloriae xpi. Ab aquilone aurum uenit & et ad dnm formidolosa laudatio. Audiui quendam ita dicentem quod aestiuis tempore sole in aquilone nascente aurora ardentior rutilat. Ita ut ipse sol colorem aureum praeferat & inde heliu loqui uideatur aurum uenire. Id est mundo flammeam rotam solis oboriri. & super hoc praeclarum sidus sit ad dnm hominib; formidolosa laudatio. Nos uero aurum scos qui secundum spiritalem sensum ab aquilone diabolo sanguine dni rediumuntur. Hoc igitur modo uenit ad dnm scorum cum tremore laudantium eum. hac sibi cum quadam formidine incredibile arbitrantium quod potuerint de hoste grauissimo liberari. Cotidie quoq; examinationib; uelut aurum flammis temptationum excoctum de fornace mundi iustius eruunt. Alii dixerunt ab aquilone nubes coloris aurei. in his est magna gloria & honor omni potentis. non inuenimus similitudinem uirtutis eius. Ita enim scos homines qui sunt nubes di temptat frigor aquilonis ut eos preciosos & igne caritatis rutilos reddant. & idcirco magna gloria dni & honor omnipotentis est. non inuenitur alius similis uirtutis eius qui tanta bona ex rebus contrariis superducit. Digne eum inuenire non possumus. magnus fortitudine & iudicio & iustitia et enarrari non potest. Ideo timebunt eum uiri & non audebunt contemplari omnes qui sibi uidentur esse sapientes quoniam quit sicut fortitudine magnitudine

& potens est ds. Ita iudicio & iustitia uerus est & enarrari non potest.
I deirco sicuti est aeternitati sua quae a do inbecilla est & infirma nonpo
test inueniri. Propter quod magni uiri atque cordati nonpresumebant
scrutari inconprehensibilem. neque contemplari inuisibilem cona
buntur. Hoc autem totum insci iob exprobratione dicitur quidix
erit se a do sine ullo iniquitatis merito flagellatum. Alii dixe
runt qui iniuste iudicat nonputas audire eum propterea timebunt
eum homines. Timebunt quoque & sapientes corde. Hoc inqui
unt quia ds iuste iudicat. Apudquem nonest personarum ac
ceptio. Omnes sapientes & idiotae considerantes semetipsos time
bunt eum. scientes quia secundum modum iustitiae suae ultor ini
quitatum est. exaudi etenim iniqua pacientes.
Respondens autem dns iob deturbine dixit sermone terribili & in Cap. 38
crepatiuo arguendus iob responsum a dno accepit. Hoc enim ipsum
quod deturbine dicitur. adterrorem pertinet obiurgationis. quo
esset indixi increpandus a dno. Dixerat enim iob se iustum & in
iuste a dno castigatum. Deturbine ergo dns ait. Quis iste est
inuoluens sententias sermonibus imperitis. His uerbis amoue
tur heliu cum suis confusis atque permixtis disputationibus
contra iob. ubi di uerba uidentur intellegi. Etsi tu iob loquen
do talia inme dilicta aliqua commisisti. iste quis est qui
te audeat redarguere. praesertim cum ad increpandum
nonsit huiusmodi quiuel ud melior obiurgare te debeat.
Amoto igitur heliu demedio cum imperitis eius sententiis.
Conuertit se dns ad iob & ait ei. ut ad increpationem eius au
diendum se praepararet dicens. hoc modo. Accinge sicut
uir lumbos tuos. interrogabo te & responde mihi. Omnis
igitur qui cum do est locuturus lumbos prius castitate iu
betur accingere. populus etiam legem auditurus & pascha

celebraturus in heremo · lumbos mentis iubetur accingere · ne fluc
tuantes sinus carnalium cogitationum gressus sanctae conuersationis im
pediant · uel cum super lumbos nostros corporeos uestimenta prae
cingimus · Dicendo ergo ubi eras quando ponebam fundamenta
terrae · d(omi)no respondere non potuit · quasi hoc modo loquitur ei d(eu)s
Tu igitur iob qui circa unum homunculum iniuste arguis opera
ri · ubi eras cum ego mundum quem ex nihilo feceram guber
narem · & cum omnem creaturam moderatione iustitiae rega
lite eram iustitiae aliquid acturus · hic d(eu)s hoc sermone
sub animalium · auium que nominibus magna & ualde ob
scura & ecclesiae sacramenta contexit · d(eu)s ergo secundum
misticos intellectus in praedestinatione apostolos praecipuos
s(an)c(t)os ecclesiae fundamenta constituit · sicut ait apostolus ·
super aedificati inquid super fundamentum apostolorum &
& prophetarum · Sicut alii dixerunt · ubi eras cum fundarem
terram · id est cum ecclesiam de terra humani generis congrega
tam uirtute fidei stabilirem · Quis posuit mensuras eius · uel te
tendit super eam lineam · Virtutem suam d(eu)s & potentiam men
surasque mundi in conditione describit · super quem lineam bo
ni rectique operis sui tetenderit · Aliter mensurae ecclesiae
sunt a solis ortu usque ad occasum · in qua adhuc mensurae
intellegi possunt equalitas & plenitudo trinitatis · cum ecclesiae
dicitur per prophetam · in ex ortu eius dilata locum taberna
culi tui · & pelles tabernaculorum tuorum extende ne parcas · Lon
gos fac funiculos tuos & clauos tuos consolida Ad dexteram & sinistram
penetrabis · semen enim tuum gentes hereditabit · & ciuitates desertas
inhabitabit · super has igitur mensuras locorum omnium · uniuersum
mundum recte fidei tetendit · ut esset omnibus in (Christu)m cre
dentibus labium unum · Haec ergo misteria ante secula

constituta. Iob quippe qui nondum esset scire non potuit. Siue men
surae ecclesiae diuersitates gratiarum recte intellegimus quas
apostolus diuisiones sps appellauit. qui ita cum de diuersis
gratiis diceret ait. Haec autem omnia operatur unus atque
idem sps diuidens unicuique prout uult. Item ait. Unicu
iq; autem nostrum. data est gratia secundum mensuram do
nationis xpi. Per has igitur gratias intentio est contemplati
onis uelut linea recte credentium indo' sicut dicitur in actib.
apostolorum. Erat illis cor unum & anima una in dno super
quo bases illius solidatae sunt. Unde potuit creatura rationalis
& sapiens opus creatoris antequam esset ipsa cognoscere. cu etiam
nunc uix posset aliqua ex operibus eius sensu attingere. Aliter
super quo bases terrae ecclesiae solidae stabiliunt nisi sup xpm
petra qui est principium fundamentorum eius. Bases autem
ecclesiae sunt sci qui que potentes & fortes a quibus eadem sus
tinetur et regitur. Alii dixerunt sup quo circuli eius fixi sunt
Ut intellegamus pondus roboris mundi secundum illum sensum
esse quo psalmista de hoc loquitur dicens. et enim firmauit
orbem terrae qui non commouebitur. Alii circuli rotundi fi
gura est figuris ceteris pulchrior. Nam circulus ex omni
parte sibi est congruus & aequalis totusque per se me & ipsu
solidus uadit & inter oculorum aciem p suum infinitu habitu
quia sine ullo fine semp in seipsum recurrit inexplicabiter duc
Hic igitur significare mihi uidetur hominem in nullo sibi aduer
santem neque se ex parte aliqua oppugnante. qualis erit in futu
ro beato saeculo. ne sit in eo caro concupiscens aduersum spm &
sps aduersus carnem. quam uis huius pacis beatitudinem etiam
in hoc saeculo nonnulli sci ex parte praesenserint. non quidem nulla
interioris exteriorisq; se in ipsis sentiendo discordia sed hostilem

uitiorum exercitum resistentibus fortior superando uirtutibus.
Ut elchana pater sci samuhelis uir unus dictus est. Sic itaque
totus in se erit sibique conueniens. & immobiliter in illa gloria
ac sine fine consistens. Hi igitur circuli figurati per dilectionis
di copulam ligno crucis adfixi sunt. & unusquisque eorum
dicit. Confido enim quia neque mors. neque uita. & cetera.
Aut quis dimisit lapidem angularem eius. Hic lapis angularis
xps quia do patre positus est in fundamento terrae dominicae
ipse est enim non solu fundamentalis sed angularis. In quo duo
populi iudeorum uidelicet & gentium continentur. de quo &
psalmista ait. Lapis quem reprobauerunt aedificantes.
hic factus est in caput anguli. & apostolus ait. Ipso summo
angulari lapide xpo ihu in quo omnis structura conpa
ginata crescit in templum scm. Hunc igitur pater dimi
sit in terram ut in fundamentum poneretur. Cum me
astra inquit laudarent matutina & iubilarent oms
filii di. Dimisso itaque in fundamentis sion lapide pre
cioso. qui est secundus homo de celo caelestis. Laudaue
runt inquit me simul astra matutina & iubilarunt oms
filii di. Astra & filii di angeli intelleguntur. qui in natiuita
te saluatoris exultauerunt. Sicut ait angelus ad pastores.
Ecce euangelizo uobis gaudium magnum quia natus est salua
tor qui est xps dns in ciuitate dauid. Item que euange
lista. & subito facta est cum angelo multitudo & cetera.
Quod autem angeli astra matutina dicuntur. quia
inter creaturas rationales primi facti sunt in die qui est.
xps. & filii di sunt. non sunt filii tenebrarum sicut illi
qui de eorum numero con lapsi sunt facti non solum filii
tenebrarum. sed etiam rectores tenebrarum. Id est.

180.

hominu peccatorum; Tunc uoce magna sicut supra dictum est laudauerunt me omnes angeli mei quemadmodum in illius oriculae humani generis salutem laudantem dnm gauisi sunt.

Item astra matutina omnes filios ecclesiae non absurde sentimus qui per baptismum renascuntur in xpo. Sicut ait apostolus ad ecclesiam scribens omnes uos estis filii per fidem in xpo ihu

Hi ergo propt uigiliam matutinam in qua dns resurrexit astra matutina dicuntur uel principiente eis gratiae nouo lumine unde & neofiti nuncupantur. quis conclusit hostiis mare quando erumpebat quasi de uulua procedens; Cum in conditione mundi aque omnem terram operirent & tenebre essent super faciem abyssi tunc secundum fidem libri geneseos precepit ds die tercio ut omnes aquae in locum unum congregarentur

Quibus & iam terminum finemq; inposuit ne se foras limites suos ad operiendam terram rursum effunderent. Vulua de qua mare procedebat ΚΑΤΑΧΡΗCΤΙΚWC ipsa terram subiacentem possimus intellegere ut de ea & in eam aquam creatam a dō esse credamus. Duas enim partes mundi magnas celum & terram ds ex nihilo fecit & una earum uel de materia informi c&eras creaturas distinctas siue formatas instituit. Inter quarum creationem & aquas credimus factas quarum quidem conditionem in principio genesis scriptam non legimus aliarum uero pene omnium facturam in libris dominicis recensemus. Lic& et de ipso maris scs dauid dixerit cum de beato uiro loquer&ur. spes eius in dnō dō ipsius qui fecit celum & terram mare & omnia que in eis sunt

Hunc ergo mari processum effusionem aquarum dicere mihi uidetur. qui de occultis uenarum terrae sinibus emanabit & operiebat omnem faciem terrae qd in diluuio manifestius

181

factum legimus ubi dicitur · & omnes fontes abyssi magnae
erupti sunt · proinde uuluam maris terrae sinum dictum aestimo
ut mare de eadem progenitum nouerimus · Sed dicit aliquis
Ergo aquarum moles caelum & terrae dico esse congenitas & simul crea
tas denique de aquis quemadmodum & de terra fecit deus siue pro
duxit ceteras creaturas · Si ergo hoc exemplum opinionem istam
confirmat ut ideo & aquae ex nihilo creata dicantur · quia & de ipsis
alia & alia in ipsis iubente deo quam plurima animantia pro
cesserunt · de caelo hoc quid dicimus quod est pars mundi praestan
non tior · de quo legimus quod ex eo quasi de informi materia aliquid
procreatum sit · in quo etiam quod ad maiorem decoris eius
pulchritudinem pertinet · stellas que ac diuersos astrorum glo
bos deus fecit · ordinauit atque conposuit · & iuxta hanc ad
sertionem meliora erunt maris & terrae elementa · quam caelum
cuius ornatum pulcherrimum admirantes suspicimus quoniam
praecellit uel maxime ceteris creaturis · Cum ponerem nubem
uestimentum eius · & caligine illud quasi pannis infantiae ob
uoluerem; Cum ergo ait · Magnum sit mare latitudine & longi
tudine & profundo · per fortitudinem tamen potentiae meae
illud uelut paruum elementum nube tamquam uestimento
contexi · & caligine modicis uidelicet et uilibus rebus operui
quae adsimilantur pannis infantiae · Et quia mare superius
diximus quasi de uulua procedere · seruans translationem
nominis ipsum mare uelut paruulum procreatum tamquam
pannis infantiae ait caligine obuolutum siue ut alii dixerunt
& nebula obuolui illud & circumdedi illud terminis meis & posui
uectem & hostia et dixi huc usque uenies & hic confringes tumentes
fluctus tuos · Termini isti diuini sermones sunt · qui sententia
immobili uel ut termini defixi intelleguntur · hoc ipsum est a

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

& illud quod sequitur d(omi)no dicente . Posui uectem & ostia . Aliter
quis conclusit ostiis mare . seculum hoc scripturae diuinae
frequenter mare appellant . ut & iam s(an)c(tu)s dauid ait . hoc mare
magnum & spatiosum manibus . Itemque . qui descent mare
in nauibus . & abbacuc . Misisti in mare equos tuos . & esaias .
Occidit cetum qui in mare est . Proinde hoc mare praeceptis diui
nis uelut quibusdam limitibus sacrorum eloquiorū concluditur
ut de utero cordis sui ubi cogitationibus uelut ex semine curas atque
inlecebras mundiales uoluptatū delectatione concipiebat . Iam non
in opus quasi parturiendo erumperet seque effunderet in diuer
sa facinora perpetranda . & ideo cum uidisset propheta
mundum credentem d(e)o hoc bonum in se continentiae possidere
gratulans ait ad d(omi)n(u)m . Tu confirmasti in uirtute tua mare . Mundū
dico fidelem s(an)c(t)ae ecclesiae populum . qui mare specialiter dicitur
& habitat in hoc mundo . & iste est ille mundus fidelium . de quo
d(omi)n(u)s ait . Sic enim dilexit d(eu)s hunc mundum ut filium suum unige
nitum daret pro eo . est & mundus incredulorum . de quo simi
liter d(omi)n(u)s ait ad discipulos suos . Si mundus uos odit . scitote
quia priorem me odio habuit & cetera . Sic itaque duos mun
dos populorum in hoc corporali & inanimali mundo dicimus
habitare . qui & duo maria . secundum exemplum superi
us positum dici possunt . ab hoc scilicet mari aquarum me
taforicos nomen accipientes quia et domus bona siue mala
& ciuitas optima siue pessima . Mare tropicos dicuntur popu
li fluctuantes qui in hac uita inquieto motu incertoque
iactantur . Cum ponerem nubem uestimentum eius & caligine
illud uelut pannis infantiae obuoluerem . Nubem omnia operi
entem sp(iritu)m s(an)c(tu)m creaturis omnibus infusum ac super fusum
accipiamus de quo ait . Sp(iritu)s d(omi)ni superferebatur super aquas

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Caligo autem quae quid est in aere trans mundum quale potestas est
id est rerum defectus intellegi potest. Moraliter autem sicut iuxta auc
toritatem scripturae nubes sunt unusquisque ueritatis
adnuntiator. horum igitur uerbis consolatoriis atque doctri
na rorate desuper ait dominus. mundum fidelium ab aestu temptati
onum protexi eique umbram super promissione aeternae beatitu
dinis praebui. hoc est in qua uestimentum quod per sanctos meos
ministros euangelii ei super populorum mare expandi nem
fidelis uidelicet caumate torretur. quod etiam mare populorum
intra praedicationem perfectam euangelii positum propter
morum infantiam in quibusdam lactea doctrina uelud
uilioribus uestimentis operitur eo quod sacratiora mysterii
non ualeant intueri. quae sunt eis intellegendae in solita
caligine. Circumdedi illud terminis meis et posui uectem
ostia. huc usque uenies et non procedes amplius et hic con
fringes tumentes fluctus tuos. Terminis inquid dominus mandi
torum meorum praedictum mare intra unius fidei confessionem
congregaui atque conclusi. et ad condensandum se fortissimum
illi uectem caritatis opposui ostia quoque infidelitatis obstruxi
ut quanta libet tempestatum ac persecutionum uiolentia defixos
oboedientiae limites transcendere compellantur. numquam
caritatis uecte circumsepta transiliat. cuique dixi hucusque
uenies et non procedes amplius et hic confringes tumentes
fluctus tuos. Id est si qui forte cogitationum malarum
fluctus te intra pelagus tui cordis exagitant uentisque
ualidis pressurarum te fundatus commouere per temptat
de statu quoque tuo in aridam siccitatem uelut in arenas
sterilesque impellit. haec munimenta fidei et caritatis mee
caue ne transeas. et ita fiet minarum uenti insurgentes

allisi in petra fidei ualidissima dissoluantur. Numquid
post ortum praecepisti diluculo & ostendisti aurorae locum suum.
Hoc dominus ait ad iob quod conditarum ac secretarum suarum per giros
suos recurrentem ad ordinem ita loca redire cotidie ipse disponat.
& idcirco iob arguitur. qui dominum factorem & gubernatorem rerum
omnium diceret. nullo moderamine aequitatis operatum
Et quasi ita dicens ait ei. Tu qui ualde sapientem te arbitraris &
quasi coaequalis lucem mecum fueris fabricatus & de meis
iudiciis disputare posse credis. & si elementa astrorum pre
ceptum impleant creatoris te forsitan disponente ministerii
sui pergunt cursum. cum ista prius quam tu in adam per me
existere sint creata. Aliter; hoc diluculum saluator noster
est qui & sol iustitiae appellatur; ipse calore fidei & splen
dore gratiae suae ecclesiam mundum scilicet rationalem in
luminat. Igitur numquid tu iob praecepisti huic diluculo
ut oriretur de caelo resplendens his qui sedebant in tenebris
& umbra mortis. quemadmodum ergo tu iob post initium tuum
praecipere non potuisti aeterno ut mundo in errorum tenebris
constituto esset diluculum. Ita nec post mortis occasum eius in
resurrectionis aurora locum gloriae eius in dextera patris
sui ostendere potuisti. quem post mortem quam sponte susce
perat ad me iterum reuocaui. Sicut ipse dominus ihesus ait in euangelio
Si ergo uideritis filium hominis ascendentem ubi erat prius &
tenuisti concutiens extrema terrae & excussisti impios ex ea.
Potest haec terra ecclesia intellegi de cuius fundamentis dominus
superius dixit. de qua in extremis terrae. id est in nouissimo
saeculo excutiendi sunt peccatores. Ita ipse dominus ait. ecce mandabo
& concutiam in omnibus gentibus domus israhel sicut concutitur
in cribro. dicitur ergo qui secundum prophetam mensus est.

ios. aquas pugillo & caelos palmo ponderauit. & tribus digitis
terram appendit ipse prae magnitudine utraque manu tenens
margines terrae quasi cribrum huc atque illuc concutit
siue excutit. tamquam uestimentum; Ut impios uelut paleas
& lolium excutiat a frumento iustorum. Proinde haec omnia
operantis non solum fortitudo. uerum & iustitia demonstratur
& inde est quod sco iob dns cum increpatione loquitur
quare dixerit innocenti sibi poenam acerrime temptationis
illatam. Secundum moralem uero sensum intellegentiae loci huius
ut aestimo facilior exitus est ut terram interpraetemur naturam
humanam quia ab humo homo est dictus. & extrema
sint scorum uita. quia in carne positi sine carnalibus
inlecebris uiuunt. & ideo in extremis terrae dicuntur de terre
nis actibus euntes non medio tam quam in tota carne uiuentes.
Haec igitur extrema siue fines terrae in manu dni sunt. sicut ait
propheta, quia in manu eius sunt omnes fines terrae. Quos hic
ait dns se tenere itque concutere ut tremant a facie eius
sicut ideo propheta ait. qui respicit terram & facit eam tremere
& ita de terra eorum excutit impios quos utique exsecrandos
mores intelligimus uitiorum; excutit ergo dns a sedibus suis huius
mundi impios quando eos ab illis purificatus eosque constitu
it innocentes. De talibus impiis & peccatoribus propheta
dicebat In matutino id est in cognitione scientiae di fidei in me lucer
na nascente interficiebam omnes peccatores terrae ut dis
perderem de ciuitate dni. qualibet utique anima scta
omnes operantes iniquitatem. Siue in nouissimo tenebit
ds mundum quasi reum ad iudicium suum. quo tempore extre
ma etiam terrarum conscientiae tremore quatientur ubi
minimos quoque in extremis terrae nomine intellegere.

possumus qui et ipsi iusto iudicio di· ut superbi et impii de terra
mansuetorum excutiendi sunt· Beati autem mites· quo ipsi pos
sidebunt terram· Restituetur ut lutum signaculum et stabit
sicut uestimentū· Signaculum istud anima hominis intellegi
tur quae ad imaginem dī facta est· expressa est in ea similitudo
bonitatis dī omnium que uirtutum decus· hoc igitur signaculū
aut imaginis dī et similitudinis per adae peccatum attritū
fuerat· et obliteratum rursum per xpm iterata impressi
one restitueret̃ur· Quod signaculum nunc quidē per fidē et bap
tismi gratia renouatur et uita meliore menti insculpitur·
Sed in resurrectione totum omnimodis restaurabitur· quando
sicut humani corporis lutum in incorruptione reparabitur
ita et anima cum ea pariter uestimento inmortalitatis· uelut
stola gloriae uestitur· Ut quemadmodum ipsa gloriosa incor
ruptio inmortalitatis· id est xpc manet in aeternum· ita et is
qui ea indutus fuerit gloriosus sine fine permaneat· de quo
uestimento respiciens ad lutum carnis suae apostolus ait;
Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem· et mortale
hoc induere inmortalitatem· hoc tamen diligentius est intuen
dum quod in scripturis diuerso intellectu uestimenta dicant̃·
Uestimentum ergo aliquando dicitur ipsum corpus nostrum·
quo anima uelut amictu circumdatur· sicut propheta ait ad
animam peccatricem; operiet iniquitas tua uestimentū tuum
Item que uestimenta sunt animae uirtutes· quibus eadem anima
conponitur et ornatur· De quibus propheta ait ad iustū mise
ricordias operientem; Tunc erumpet matutinum lumen tuum·
et uestimenta tua cito orientur· et qm haec uestimenta uiua sunt
et rationabilia non fient tibi sed orientur ut te pollicitus est·
Et peccata aliquando uestimenta nuncupantur· ut zacharias

IOB

prophaeta ait. & ihs erat uestimentis indutus sordidis. Dixit angelus ad eos qui stabant coram se dicens. Auferte uestimenta sordida ab eo. et dixit ad eum. ecce abstuli iniquitatē tuam;

Supra diximus uestimentum esse gloriam inmortalitatis cuius luce quę numquam deficiet homo est aeternaliter uestiendus. Alii interpraetes ita dixerunt. Et tu sumens terrae litum. figurasti hominē et formosum eum posuisti super terram. Id est creaturis omnibus praeeminentem. Dum haec dns ad iob loquitur. uehementer agitur. secudum autem misticos intellectus obumbrante spu sco figuratus est homo ihs xpc de terra mariae uirginis. hoc igitur homo de luto carnis humane adsumptus est. uelut litum

Hoc loco non propter uilitatem nominis dictum nouerimus sed pro ipsam materiam de qua sumptus est xpc. uelut adam in principio qui de limo terrae plasmatus est. & sicut ille per unum extitit de sinu terrae. Ita et hic per unum creantem se formatus est in utero matris & ita formosus est super omnem terram unde iam a solis ortu usque ad occasum laudatur nomen dni. Auferetur lux sua ab impiis. & brachium excelsum conteretur. lux impiorum est huius mundi gloria & felicitas quae mundo praetereunte transibit; Sicut et salomon ait. lumen impiorum extinguetur. et eorum uirtus ac potentia quae brachii nomine dicta sunt. ilico; conterentur. Num quid ingressus es profunda maris et in nouissimis abyssi deambulasti; Prudentiam suam ds qui cuncta dispensat & regit. in his locis multi modo copiosoque sermone significat. unde ait ad iob. Si potes ubique esse & nosse omnia quae creata sunt & si abditos terrarum sinus penetrare potuisti. si cum profunda maris & nouissima

eius atque extrema abyssi peruagatus es. Ad increpationem ergo iob ista dicuntur. ubi alii dixerunt. Numquid ingressus es fontem maris. idest initium atque originem unde quod ipsum mare quasi de mare oceano eminat dicere uidetur quod oceani perenni cursu ac recursu fieri nouimus. fuerunt que hoc atque confirmant quod illa inmensa effusio maris oceani omnium regionum ac prouintiarum fluuios iuxta uno puncto temporis fiat. At nos tamen scimus omnium dierum ac noctium alternatis successibus. per horas uiginti quottuor uetiure. atque unius horae aequinoctialis. dodrante transmisso. tardius intermissione siue die uenire siue nocte per quinque aequinoctialis horas refluitura. aestu uiolento que impetu. siue in opertis tantum. siue retusis. magno rum quoque fluminum cursibus ad superiora conscendere. ac per septem eiusdem mensurae horas cursu paulo leniore diffluere. et ea tantum quae quinque horis fuerant supplet auctare. proinde incredibile uideri potest. quod in eodem mari uelit fons quidam tantarum aquarum ebulliet. de cuius profunditate et sufficiente abysso difinito sibi tempore atque illae in superficie profundantur. et rursum recurrentes in eosdem profundissimos sinus decidat. praecipites que discendant et a deo sibi constituta lege perpetua abimis semper ebulliant atque iterum in ima decurrant. et inde forsitan dixerit dominus ad sanctum iob. Numquid ingressus es fontem maris. quoniam deo soli nota sunt quae creauit. Porro secundum misticos intellectus hoc dixisse dominum puto quod finem circa saeculi pro redemptione de hominis ad inferos esset decensurus. ubi per potestate descendentis deambulasse dixit. quia impossibile erit ut quisquis reus peccati infernalibus uinculis tenetur. ipse enim.

Margin notes: ioꝺꝺ. — dē

109

solus factus est sicut homo; Ad praesens quidem sine adiutorio
sed tamen inter mortuos liber· quod autem infernus in imo
terrarum sit· Ionas propheta qui specialiter habuit figuram·
saluatoris· in oratione sua quam in uentre piscis effundit·
manifeste demonstrat· quem que in infernum abyssi aque circu-
luant et multis aliis locis scripturae de qualitate inferorum
loquuntur· Possumus et moraliter hunc locum ita sentire
ut quia mare per figuram hoc saeculum dici nouimus· profunda eius
super omnes iniquos et peccatores· qui quantum illud diligunt
tantum in eius obscurissimam profunditatem demerguntur
ut omnino non uideant lumen euangelii gloriae xpi· Nouissima
uero abyssi sunt omnes impii et sacrilegi· qui in profundiores
peccatorum tenebras descendentes lasciuiarum nimio fluxu
uelut aquarum multitudine deprimuntur· Ad hos dns noster
neminem despiciens omnesque saluare cupiens uenire digna-
tus est ut corda eorum infidelitate caecata per gratiam suam
inluminaret et effecti lux in dno· fierent templum eius· ut in
ambularet et inhabitaret in eis· et esset eorum ds· Numquid
apertae tibi sunt portae mortis et ostia tenebrosa uidisti· nulla
creatura est quamuis praepotens et fortis· quae di maiestati
posset obsistere· et ideo quia per naturam sentiunt creatorem
cedunt diuinae potentiae quae ei omnino nequeunt contraire;
Unde antiqui inter proces ita dixerunt· Numquid apertae sunt
tibi portae mortis; Ubi intellexerunt quia huius modi portae
quae utique metuuntur non sunt insensibiles et inanimales sed sunt
illi potius sps inmundi inimici nostri aduersariae uidelicet
potestates· per quas generi humano introitus inuentus est
ad mortem· Ipsi sunt et ostia tenebrosa· quorum animos maliuolos
et obscuritate inuidiae plenos ds solus perspicit· Igitur quo hi

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

de quibus loquimur tenebrae facte sunt residendo a uero lumine.
& potestates sunt tenebrarum appellatae id est principes hominū
peccatorum & idcirco etiam ostia tenebrosa dicuntur. q̄m incepti
one eorum factus est homini per peccatorum tenebras ingres
sus ad mortem; Ubi ergo dictum est ostia tenebrosa uidisti
quod iam nos exposuimus. Alii interpretes locum ipsum
manifestius transtulerunt ita dicentes. Aut ianitores infer
ni uidentes te timuerunt. qui locus expositione non indiget.
quin potius quod obscure potius dictum est apertissime decla
rauit. Vel certe in passione in morte dn̄i haec quae dicuntur
luce sunt clariora. qui claustra inferorum aperuit. scōrum
inde animas liberauit. leges tartari exiens ab inferis soluit.
sententiam mortis resurgens irritam fecit. principatus & potes
tates trementes. qui erant ianitores et ostia transduxit fidu
cialiter siue palam triumphans in semet ipso. secundum
HΘIKAM uero intellegentiam porte mortis sensus sunt nostri.
Que porte tunc uirtutibus clausae sunt. quando uitiis obtinenter
& per eas mors peccati ad arcem mentis ingreditur. quae & ostia
tenebrosa ideo appellantur. quia in tenebris siue peccatorum
siue etiam poenarum. sui panduntur; Istae ita quae porte siue
haec ostia. aperiuntur hominib; ad salutem. cum euictis
uitiis tamquam ostibus siue expugnatis atque in figurā uersis
scītatis eas uirtutibus homines aperuerint ut audiant cum ex
ortatione sermonem prophetae dicentis. Aperite mihi portas
iustitiae ingressus in eas confitebor dn̄o; Scs enim homo ad possi
dentem scītatis testimonium & uirtutum monilia nūc seruante
affectu congaudentis ingreditur qm̄ ex participatione thesauri
communis fit illis cor unum & anima una in dm̄. & ita in hoc
mundo uelut in fornacis examinatione pariter positi. quia si

igi.

exuno ore benedicunt dominum inomni tempore & semper laus eius
inore eorum· Num quid considerasti latitudinem terrae? Si
nosti omnia indica mihi; Quis hominum nosse poterit quanta
magnitudine distendatur· nisi ipse solus qui omnia condidit
Dequo propheta ait· qui mensus est aquas manu et caelum palmo
& omnem terram clausit pugillo· Itemque aliter·
Numquid tu iob praeuidisti latitudinem terrae ecclesiam
futuram· quam per totum mundum· crescente ubique euan
gelio dilatauit? Indica mihi ergo si hoc sapere siue aliquando
intellegere potuisti· siue latitudinem sapientiae meae quam
terrae domus meae· Idest ecclesiae tribui· Num quid·
ut futura praeuidens oculo mentis accenso per temet ipsum
inspicere potuisti? quae sapientiae dilatauit cor salo
monis sicut harenam quae est in litore maris cui que dedit
prudentium multum nimis· & quae in exitu canitur· &
in latitudine platearum suarum fiducialiter agit· cum multi
plices sensus ex latitudine disputationum didisimos ubi &
eadem sapientia in corde hominis describi tripliciter; haec ergo
uerba possunt ex persona patris super sapientia qui est
filius eius disserta intellegi· In qua uia habitet lux et tenebra
rum quis locus sit ut ducas unum quemque ad terminos
suos & intellegas semitas domus eius· In uita sanctae conuersationis
hominis lux uirtutum habitat· tenebrarum uero idest
uitiorum locus est homo peccator· uel ille locus de quo dicitur
Ite maledicti in ignem aeternum qui paratus est diabolo &
angelis eius· Nosti ergo iob discernere uniuscuiusque
meritum & secundum iustitiam unumquemque horum
ad terminos praefinitos retributionis perducas & cogita
tiones cordium ipsorum tamquam semitas domorum suarum

intellegere potuisti. Itemque inqua uia siue terra ut alii dixerunt
lux habitet. lux fidei & cognitionis habitat in corde cre
dentis. siue lux interra xps inaecclesia; Tenebrarum autem
idest ignorantiae etinfidelitatis locus est cor insipientium
atque incredulorum; Et ideo per quaslibet semitas tendant
boni & mali. secundum meritum addomum aeternae con
uersationis iusto & bono dno ducente perueniunt; Sciebas
tunc quod nasciturus esses. & numerum dierum tuorum noue
ras; Quis hominum nouit antequam sit quia futurus est. aeta
tisq. suae dies annosue cognoscat. Itemq. inadam peccator & filius
mortis effectus. quando scire uel sapere potuisti quod spiritu
& gratia baptismi nasciturus eras de uisceribus matris aecclesiae.
etinaeternum saeculum nouissima resurrectione reparandus. &
numerum dierum tuorum quisine fine sunt unde ipse per tem&
ipsum cognoscere potuisti. Numquid ingressus es thesauros niuis.
aut thesauros grandinis aspexisti. quę preparaui in tem
pus hostis. indiem pugnę & belli. Potentiam suam deus quam
etiam insecretis creaturae suae rebus atque inuisibilibus hab&
his uerbis uoluit demonstrare dicens ad iob; Numquid ingressus
es thesauros niuis. aut thesauros grandinis aspexisti. Non enim
loca sunt quaedam inalia parte mundi inmensa capacitate spaciosa. quę
moles atque congeries infinitarum niuium inse habeant
conditas. ut merito ob hoc quasi loca thesauri appellentur. de
quibus olim hę congregatae sunt species quando ds uoluerit proferan
tur. sed ita est potius ut inalio loco ipse dns ait. & species agri mecum
est; quaecumque enim uoluerit facere. statim uoluntas eius in
effectum procedit; Et ideo thesauri nominati non inaliquo
inmenso & capaci loco. sed in eius uoluntate & dispositione sunt
constituti. sicut inalio loco ait; & species agri mecum est;

193.

Apud quem nihil est inperfectum· quia non est aliud cogitare illius· & aliud facere· sed protinus fit quod uoluerit;· In hac ergo secreta cordis sui dispositione diuina ubi essent isti thesauri hay̆x· reyx· cum adhuc in se corporaliter non existerent· interrogatur iob· si in tuare poterit;· Nemo enim secretum illud diuinae maiestatis potest adire siue cognoscere· nisi filius· qui est in sinu patris· unius que naturae atque substantiae; Haec ergo preparata dicuntur adeo in tempus hostis pugnae & belli;· Multis igitur modis ac diuersis aliis innumerabilibus iudiciis suis deus flagellat & corripit genus humanum· sicut etiam aegyptios quos fulminibus & grandine deuastauit;· & generaliter aliis creb. frequentat hominum castigationem· hostili humiliat incursu· terrarum motu hiatuque uastat· turbinibus perdit· ruinis opprimit· naufragiisque dimergit· aliis quoque plagis innumeris uerberat· siue lenitis infirmitatibus siue acutis languoribus atque aere corrupto;· Unde in deuteronomio legimus· Hostibus suis repugnantibus & rebellantibus preparat· ut eas secundum iustitiam suam infligat debitas poenas tribulationum;· Itemque aliter;· Niuem nunc in bonam partem nunc in contrariam accipiamus;· & ideirco sub niuis nomine prefiguratum hoc loco corpus aduersariarum potestatum colligitur· quod caritate di longe discesserit· id est dnm habitantem reliquerit in caelo·· ut iusto iudicio di proiceretur in terram;· Huius autem niuis & grandinis· quasi in quandam duritiam suae naturae oblita transierit· quasi quaedam secreta cogitationum scilicet machinamento· thesauros ds uoluit nominare· sicut propheta ezechiel de tyri principe ait;· In multitudine negotiationis tuae inpleta sunt interiora tua iniquitate;· Huiuscemodi igitur thesauros· dns cogitationum solus cognitor perscrutatorque est;· Hos inquam qui per enigmata niues & grandino nominati sunt· ait ds se preparasse in tempus hostis· diemque pugnae & belli;·

omnium

& quo in penitenti corde numquam ad dm̄ conuersuri
essent dispensatione diuina ministri poenarum
effecti sunt · ut alios di iudicio ad emendationem flagris correptionem
castigent · alios uero secundum iustam sententiam di puniant ·
alios duris tribulationibus affectos · constituant clariores; Sicut & in
isto iob sco manifeste apparuit · in egiptiis quoque similiter de
monstratum est quibus contra uoluntatem di pugnantibus
plagae horrendae inmissae sunt per angelos malos;
Itemque; Numquid ingressus es thesauros niuis · & cetera ·
Potuit dns de aduentu suo in carne hoc dixisse · quo ut ignis aeter
nus & ignis caeli · ignisque diuinus · perquem omnes creaturae
rationabiles concalescunt · dignatus est ad terram descendere qui ue
lut ad niueam regionem & frigidam mundi huius atque in
star grandinis nimio infidelitatis frigore duratam exclamauit
& dixit; ignem ueni mittere in terram; Proinde huiusce
modi humanorum cordum thesauros obliuione uidelicet di sui frigi
dissimos ingressum se profitetur · ut expulso perfidiae frigore dilectionis ei
amore flagrarent & dicerent; Concaluit cor meum intra me · & in
meditatione mea exardescet ignis · Item quod ad intellegentiae ignem
profectu fidei destitutae frigore uenientes dicerent · Nonne cor
cor nrm ardens erat in nobis · cum inluminato corde atque
accenso caritatis fonte aperiret nobis ihs scripturas; Sic itaque
ingressus mundum ac uisitans eum aspicit corda mortalium
quae etiam & thesauri ab ipso dño nuncupantur in euangelio ita
dicente · Bonus homo de bono thesauro · cordis sui profert bona ·
Hec igitur ds facere praeparauit quae diximus · hostis pugnae & belli
in tempore · itaque quo nobis moriens hostem grauem ac molestissimu
inimicum diabolum in inferis triumphauit · & resurgens amor suis
iudeam fidei suae aduersatricem expugnauit ;

195. Perquam uiam spargitur lux· diuiditur aestas super terram.
Quis poterit propriae scire mortalium quae sit uia solis·
quam ordinato cursu agit indextro climate caeli· spargen
tis lucem super terras· aut quem admodum aestus
per uices temporum siue per loca regionum omnium di
uidatur· Vt alibi plus eodem tempore ferueat· & ipse alicubi
temperato calore sentitur·· Item perquam uiam spargi
tur lux· diuiditur super aestus super terram· Via
est enim euangelii praedicatio· perquam lux fidei spar
gitur super corda credentium· & pulchre spargi dicitur
quia infidelitate mentes hominum aridae ubertate diuinae gra
tiae irrorantur· & ita diuiditur aestus sci sps super terram fi
delium; Sic inquam diuiditur· cum unicuique datur gratia
secundum mensuram donationis dni nri ihu xpi· siue ut hoc
modo diuiditur cum aliis adnuntiatio xpi· odor uitae in
uitam sit· aliis uero odor mortis inmortem· Sic ergo diui
ditur ipsum euangelii bonum· ut uitam aliis largiatur· aliis
morte crimine infidelitatis operetur: Itemq· uia scae conuersati
onis hominis luxque timoris di spargitur super omnem corpo
ris terram· ut fugiant ab eo tenebrae peccatorum· & aestus eis
temptationum opitulante di gratia temperentur· ne ex orto sup
se ardore solis ex aestuet· & sic itaque aestus diuiditur·
Cum eis non totum simul tribulationum pondus imponitur·
sic ait apostolus· Fidelis enim ds qui non patietur uos temptari· & cet.
Et salomon· effugit aestus· filius prudens· uento autem· corrum
pitur in messe filius iniquus· Quis dedit uehementissimo imbri
cursum· & uiam sonantis tonitrui ut plueret super terram· absq·
homine indeserto· ubi nullus mortalium commoratur· Hic
uehementissimus imber saluatoris est euangelium

qui emisit eloquium suum terrae ut uelociter curreret sermo eius;

Hic inquam imber in montib. hierusalem de imo terrae in subli
me surrexit. qm de sion exiet lex ait propheta. & uerbum dni de
hierusalem. & eleuatum cum ascis apostolicis nubibus uelut
aqua affluens. copiose currit aura sibi flante sps sci. in uariis
signis atque uirtutibus uiam sibi fidei fecit in nationibus. ter
rore nominis di atque miraculorum tonitruo procedente;
Alii dixerunt. p̄parauit pluuię ualidę flumen. Saluator utiq. nr
preparauit flumen omnium populorum. flumen inquam
ecclesiae preparauit ut pluuia copiosa & ualida sps sci inun
daretur. sicut in ipso principio nascentis eclesię super apostolos
scosq. ceteros demonstratum est. Quod autem in laude imbris
euangelici dicitur. quod plueret super terram inhabitabilem.
que hominem non haberet non erit mirabile. si ut sonat tan
tum intellegatur. Sed in deserto idest in nationibus doctrinam
dominicae predicationis copiose effudit. in deserto inquam.
ubi nullus hominum fuerat commoratus. idest quoniam nul
lus prophetarum ad gentes a do erat missus ut impleret inuia
& desolata. & produceret herbas uirentes euangelii imber.
terrae eclesiae que fuerat desolata a do. Et inuia caritatis di
adipe repleuit. atq. in pinguedine ut exubertate bonorum cae
lestium produceret ac proferret herbas uirentes satiui se
minis secundum genus suum. sicut ait in psalmo. & florebit
de ciuitate sicut foenum terrae. & multiplicatis fructibus fa
ceret secundum parabolam dni. aliud tricesimum aliud sexage
simū. aliud centesimū fructum. & audiret cum exhortatione se
consolantem. Letare sterilis quę non paris erumpe & ex
clama quę non parturis. quia multi filii desertę. magis quā
eius quę habet uirum. Quis ē pluuię pater. uel quis genuit

stillas roris? Quis est huius pluuiae & huius imbris dominici
auctor et conditor · nisi ds? quam pluuiam uoluntariā segre
gauit hereditati suae · sicut dicit pater ad filium · fili pete a me
& dabo tibi gentes hereditatem tuam · et possessionem tuam
terminos terrę. Ipse etiam ds genuit stillas roris. Hinc et pro
pheta ait ad dnm. Ros enim qui a te ē · sanitas ē illis. Proinde
in pluuiam affluentissimā largitatē diuinae gratię demon
strauit · In rore autē eandem gratiam sensim insuescentem uisce
ribus · et medullas animae penetrantem. Alii dixerunt uel quis
genuit glebas roris. Has igitur glebas unumquemq · scorum n̄ ab
surdum erit intellexisse · quae sunt in agro ęcclesiae · Quibusque
dicit apostolus. Di agricultura estis. Illic ergo istae glebae per baptis
mum in xpo sunt genitę · sicut ait apostolus · creati in xpo ihu in
operibus bonis. Unde hoc rore caelesti infusę pingues in suis fruc
tibus & uberes extiterunt. De cuius utero egressa est glacies. Ute
ri nomine cordis secretum significasse mihi uidetur. Non
enim probabiliter egressam glaciem de ore di intellegere debem'.
sed de illo mentis suę secreto & inscrutabili iudicio · iustam ac dis
trictam emanasse sententiam. Egredi ergo glaciem dixit pro egre
diente iudicio quo secundum suum meritum quidam homi
num percutiuntur plaga obdurationis · & corda eorum
durissimo atque insolubili quodam gelu fridissimo constrin
guntur ut non sentiant feruentis diuinae caritatis ardorem ·
De angelis apostaticis uerissime dici potest · & specialiter de iu
daeis intellegendum est · quibus aquae eloquiorū caelestium
glaciatę sunt ut in fructus gentium gratiae largitate pro
fluerent de quarum uocatione dictum est superiore uer
siculo · & de quibus posuit desertū in stagna aquarum & terra
sine aqua in exitus aquarum & inhabitare fecit ibi esurientes

id est esurientes iustitiam. Et seminauerunt agros et planta
uerunt uineas. et fecerunt fructum natiuitatis. et benedixit
eos et multiplicati sunt nimis. Qui ergo mente spiritaliter nunc
ubique positam contuetur aeclesiā. uidet terram eius quę
fuit dō aliquando deserta. nunc predictis omnib. spiritalib.
copiis abundare. Sic itaq. predictas stillas roris de caelo de
fluentes suscepit eclesia. Et secundum iudicum librum quod
tempore gedeon factum ducis legimus. ros unius ouiculę
gentisque modicae. totam terram xpo credentem qui ros ē
gratia benedictionis infudit. Et impletum est illud mysterium
quod psalmista praedixerat dicens. sicut ros hermon.
Hermon utique montis qui interpretatur anathema et sig
ficat altitudine sua populum iudeorum. illius ergo ros gratię
uidelicet et benedictionis descendit in montem sion. Sion naq.
mons excelsus uirtutibus atq. sublimis eclesia est. In quo con
stituta est specula contemplationis futura credentium. Unde
et ipsam uirtutem speciei sion interpretatur. Et ut nossemus pro
prium roris istius nomen ait psalmista. Quoniam illic quidem scili
cet in monte sion mandauit dn̄s benedictionem et uitam usque
in aeternum. Et sequitur dicente dn̄o. Et gelu de caelo quis ge
nuit? Hoc igitur modo de caelo obdurationis sententia sacri
legi feriuntur. quod utique malum iuste eis a dō dicitur pro
creari. ut pharaoni scilicet et iudeis. quos propter infidelitatem
suam et nimiam obstinationem cordis legimus obduratos.
Sequitur de huiuscemodi dicente dn̄o. In similitudinem lapidis
aquae densantur. Nomine aquarum secundum scripturarum auc
toritatem populi intelleguntur. sicut iohannes apostolus. aquę
autem populi sunt. Et dauid inquit ad dn̄m. libera me de
aquis multis. de manu filiorum alienorum. De his ergo

dicere mihi uidentur · qui nimio obliuionis di frigore obriguer(unt)
& ut instar lapidum stolidi et nimium duri effecti sunt · Deinde
ait · & super faciem abyssi constringitur · In abyssum profun
dissimam obscuritatem mentis puto intellegendum · quae ita
obtusione infidelitatis nimiae operiatur · & constringatur quo
dam gelu impietatis ut saxo similis fiat · Ita ut tali menti non
sit ad d(eu)m ullus aditus respirandi · secundum illud quod ap(osto)l(u)s
de iudeis testimonium propheticum assumens locutus est
dicens · Dedit illis d(eu)s spiritum compunctionis oculos ut non
uideant · & aures ut non audiant usque in hodiernum diem ·
In psalmo q(uo)q(ue) centesimo quadragesimo septimo de gelu uel glacie
& christallo secundum hunc sensum quem d(omi)n(u)m dixisse hic in
tellegimus p(ro)pheta(m) mystice locutum manifestu(m) e(st) · Possumus hec
loca et simpliciter intellegere · & gelu de c(a)elo quis genuit ·
Caelum appellantes glacialia montium excelsorum cacumina
& per immensum aerem loca c(a)elo uicinora uel magis p(ro)xima
secundum hanc ergo consuetudinem scripturaru(m) ipse d(omi)n(u)s in(qui)t
in euangelio · uolatilia c(a)eli · His secundum literam non omissis
ea potius que sacrate a d(e)o predicate sunt intellegere et cre
dere nos oportet · Numq(ui)d coniungere ualebis micantes stellas
pliadis · aut girum arcturi poteris dissipare · Nunc de c(a)eli
ordine astrorumque circuitu loquitur ad iob · Pliadas
appellant stellas que iuncte uelut septem esse monstrant(ur) ·
His ergo greci quod multe simul essent · nomen ab ipsa multitu
dine posuerunt · Plysein enim multitudo d(icitu)r · & inde diriuatu(m)
est ut pliades appellarent(ur) · Ait ergo d(omi)n(u)s ad iob · Numquid
ut he stelle iuncte & simul sint tua potentia facere potuisti
Septemtriones quoque siue arcturi circuitum quem indefi
nenti giro per sinistram plagam mundi in se fecit recurrere

ut totus in se uadat semper et redeat· Numquid tu poteris dissipare· 200.
de astris celi siue signis· & in aliis locis scripturę legimus· sic
in ihū naue & iudicum· fuit inquit terminum ab ascensu sep amorrei
temtrionis petra hodieque nomen est ei· Verti igitur dñi
uerba secundum mysticos intellectus dicamus· ut celum inter
pretemur eclesiam· quam superius dñs terrę uocabulo nun
cupauit· Sed ibi ppter originem suam terra est appellata· hic
uero sublimata per xpm in gloriam· celũ rectissime intellegit̃·
In hoc igitur celo aeclesia stellę pliades & septemtrionis unam
in se sacrę interpretationis continent formam· Ipse enim septe
narius numerus septiformis sps gratias in se demonstrant·
quę in hoc celo micant· Ipsique gratiarum sps in eodẽ firma
mento celi fulgentes· Istę igitur stellę per prophetam· septem
oculi dñi appellantur· quorum oculorum gratias atq; uirtu
tes esaias ppheta enumerat· ubi de saluatoris nr̃i natiuitate uati
cinatur dicens· Et requiescet sup eum sps dñi· sps sapientię &
intellectus· sps consilii et fortitudinis· sps scientię et pietatis· reple
uit eum sps timoris dĩ· Quem admodum ergo quisquã ñ potuit
indissociabili lumine hec spiritalia astra coniungere· Ita om
nino fieri ñ potest· ut hę stellę gratiarũ eclesiã meam circum
lustrantes ab unius conexione insolubili separentur· Qđ aut̃
alii dixerunt· aut intellexisti nexus pliadis· ad spiritale intel
legentiam erigit animum contuentis· ut aliquid allegoricũ labo
ret inquirere· Numquid deducis luciferũ in tempore suo· &
uesperum super filios terrę consurgere facis· Stella est quã
luciferum dicimus stellis ceteris clarior· quã ferunt & iã docto
res eclesiae unam esse de illis quinq; stellis quas planetas· &
quae dissimilem aliarum stellarũ cursum habeant multoq;
uelociorem· et inde planete id est uagantes siue errantes dicantur

203.

eo quod non certum sed mutabilem cursum habeant. Hunc igitur luciferum apparitur um terris post biennium in oriente adtu mant nasci. Aliam uero stellam quam uesperam appellant. eo quod circa diei uesperum suo tantum tempore mundo monstretur. Hanc inquit ds ad iob super filios terre consurgere facis. Qui ergo intellegis potentiam omnia gubernantis. & inte operantis agnosce iustitiam. Hanc stellam multi putant hesperum dici. & unde italia hesperia nominata sit. eo quod illic tempore suo primum apparet. Spiritaliter autem uerba sunt patris de filio suo salua tore nro dicentis sic. Numquid educes luciferum in tempore suo & uesperum super filios terre consurgere facis. ubi et ad uentus dni incarne uenturi significatus est. & resurrectio eius ex mortuis figurata. Veniente plenitudine tempo ris ait autem. misit ds filium suum factum ex muliere factum sub lege. In hoc igitur tempore suo eductus est a do pa tre. ut terras inuiseret. Qui ideo lucifer nuncupatus est qui ueniens de sublimibus tamquam post biennium post legem & prophetas ortus est. et super nos positos in tenebris et in um bra mortis. et lucem nobis fidei ac tempestiue cognitionis exhibuit. Vesper uero idem filius hominis appellatur. qui in cruce tempore passionis occubuit. De quo ait propheta populis crediturus. Iter facite ei qui ascendit super occasum dns nomen est illi. Qui utique in tempore occasus sui. quando ait ad patrem. In manus tuas com mendo spm meum. posuit tenebras. & facta est in corde in fidelium iudeorum. Hunc igitur ds pater ut pastorem magnum ouium excitauit. Hunc inquam uesperum eo quod sacrifici um uespertinum in uespera seculorum missus obtulerit. Filium hominis super filios terre consurgere fecit. utinam non sint caro & terra esca serpentis. neque filii noctis & tenebrarum

sed sint filii luciferis filii di. Numquid nosti ordinem caeli &
pones rationem eius iterum? Si numerum astrorum omnium potest
quispiam mortalium nosse. potest & militiae eorum ordinem
perscrutari. Nemo ergo hec proprie nouit nisi solus ille
qui condidit. Spiritali autem sensu ita intellegi potest.
Numquid tu iob quasi cognitor futurorum iam nosti quo ordi
ne in caelo eclesiae quam diuerse atque multiplices [illegible] gre spi
mei uelut stelle refulgeant. siue qua gloria uel [illegible] quo ordi
ne meritorum ut siderum radiantium globos sci in resur[illegible]rectione ful
gebunt. Hunc locum alii ita uertunt ut omnia que sub celo sunt pariter
fiunt. ubi hoc dicere uidentur quod uolubilitatem siue temporum siue
stellarum per spatia sibi succedentia redeat. & recurrat; spiritali
ter autem ita dictum existimandum est. quod dispensatio per
xpm reconciliationis humanae usque in finem seculi crescat. ad
notitiam omnium nationem. siue quia sci ut ad calcem uirtutum
perueniant cottidie morum sctitate proficiunt. & ideo sub caelo
idest sub oboedientia eclesiasticae disciplinae sunt constituti.
Numquid eleuabis in nebula uocem tuam & impetus aquarum ope
riet te? Primo auditu quod ita intellegendum est numquid
habes tantam potentiam ut ad imperium ac nutum tuum ilico
imbres infundentes & operientes de caelo descendant. Secundum
altiorem uero intellegentiam uocem inquit eleuo ait dns.
quando hominibus clamo. uenite ad me omnes qui labora
tis & onerati estis. & pietatis effectu pulso secreta mentis
ipsorum. ubi est uelut nebula caligo peccati. et nominis mei
ualde obscura obliuio. ut oboedientibus uoci meae innumeris
populis circumdatus. quasi impetu influentibus aquis operiar. quibus q;
uelut uestimento induar. in eis habitem sicut ppheta ait de sal
uatore. sicut sponsa induit me uestimento. Alii dixerunt

uocabis nubem uoce et in tremore aquae ualide obodiet tibi ·
Aqua ualida tremendum diuinae uoluntatis praeceptum est
quod ds quemlibet scm uoce idest affectu clamoris & insinua
tionis instinctu ut oboediendo saluetur · Numquid tu iob
aliquid simile facere potuisti · Numquid mittit fulgura · &
ibunt reuertentia et dicent tibi adsumus · In his sermonibus
di adesse uirtuti eius credendum est quae cumque
uoluerit cui etiam omnia insensibilia quasi sensibilia sunt
sicut di cit propheta · A facie dni comota est terra a fa
cie di iacob · Reuerti autem fulgora eo modo dicuntur quan
do effectum fuerit illud ad quod dirigitur iubentis inten
tio · Alter sci fulgora ideo apellantur quia isti mittuntur a do
ut pdicatione euangelii mundum illuminent quibus dns
ait · Vos estis lux mundi · Et iterum · posui te in lucem gen
tium ut sis in salutem usq. ad ultimum terrae · & in fine secu
li reuertentes cum fructibus manipulorum suorum ue
niant in exultatione & dicant · quinque talenta mihi tradi
disti · ecce alia quinque lucratus sum · Siue fulgora sunt In
spirationes diuinae quib. inluminantur corda scorum ut
eis accensa in amorem caritatis xpi conflagrent · Haec autem
fulgora inluminationis di reuertentur ad dnm qui ea ad desi
derium sui excitandum emiserat · quando per eandem uisita
tionem diuinam ardenti animo efferuenti opus suae inlumi
nationis effecerint · Quis posuit in uisceribus hominis sapien
tiam uel quis dedit gallo intellegentiam · Manifestum est
quod homo quando ad imaginem & similitudinem di factus e
sapientiam rationis accepit · ut prestaret ceteris animantibus
quae ratione et prudentia carent · Quibus autem bonis a do
homo donatus sit · lectorem ad eos transmitto · qui de bono

naturae eiusque uirtutibus plurima conscripserunt· Gallo eti
am gallinatio ds̄ huiusmodi sensum dedit· ut emenso noctis
tempore quasi proximae lucis memor· eandem mundo ca
nente adnuntiet reuertentem· Secundum intellegentiam
uero spiritalem ita sentiendum est· quoniam xp̄s dī ē uirtus· diq;
sapientia· Hunc pater inuisceribus hominis posuit· Sic enim
de sapientia qui est filius eius ait· Cum eum petrus filium dī
confessus fuisset dicens· Tu es xp̄s filius dī uiui· Non tibi
reuelauit inquit hoc caro & sanguis· sed pater meus qui est in
caelis· Et apostolus· Cum autem complacuit ei qui me segregauit
ex utero matris meae· & uocauit in gratia sua ut reuelaret fili
um suū in me· Gallū uero puto ē unumquemq; scōs & qui in nocte
et tenebris huius mundi· accipiunt fidem intellegentiam &
uirtutis constantiam clamandi addm̄ ut inspiret iam dies per
manens et amoueantur umbrae uitae praesentis· qui urgent
etiam frequenti clamore precum suarum dicentes· Emitte lu
cem tuam et ueritatem· quod et de prophetis intellegere pos
sumus qui certatim adnuntiauerunt diei ac solis aduentum·
Hoc loco aliorum multum aliter interpretatio habet· qui ita
dixerunt· Quis dedit mulieribus texturae sapientiam· & ua
rietatum scientiam· Si scientiam uarietatum & textrini ope
ris sapientiam a dō solae mulieres acceperunt· de quibus di
citur· sed et mulieres doctae dederunt quae nouerant in opus ta
bernaculi· De qualibus & dn̄s hoc loco quasi specialiter ait· Quis
dedit mulieribus texturae sapientiam et uarietatū scientiam·
quomodo in exodo beseleel et oholiab sacerdotum & taberna
culi uestimenta· uario ac polimitario opere texuerunt·
Nouerimus ergo esse animas scās quae hoc opus efficiendi
etiam nunc in historia per intellegentiam sp̄s acceperunt·

Quibus utique sicut scriptum est · dedit deus sapientiam & intelle
gentiam · quicquid etiam fabre adinueniri potest · dedit in cor
de eorum · Sic itaque repleti sunt spiritu sapientiae · & in
tellegentiae & sapientiae et omni doctrina ad excogitandum
et faciendum omne opus · Quoniam tabernaculum illud legis sanctae
eclesiae imaginem preferebat · Dicamus de hac uarietate mo
rum siue meritorum · Velut uestem uero salomoni minis
trantium quod per figuram regina saba dixit salomoni · cum
admiratione laudans sapientiam eius & domum · cibos habita
cula seruorum & ordinem uestes et ministros et holocausta &
quae offerebat in domo domini · Conuiemur ergo hanc officio
rum uarietatem esse contextam per diuersas in toto mundo
eclesias · per quas alibi coniugati · alibi continentes · alibi uir
gines · hi per elemosynas · illi per alienationem omnium fa
cultatum · Illi per crucem et mortificationem terrenarum cupi
ditatum · illi per scientiam scripturarum multiplicibus sanctis spiritus
gratis uelut ex diuersis coloribus xpi corpus exornant sibique
aeternae gloriae et immortalitatis uestimenta conficiunt ·
Contexunt etiam perfecto intellectu fidem trinitatis · uelut
spartum triplex quod non cito rumpitur · Huius modi uesti
menta istae spiritales mulieres operantur · id est siue sanctae animae
siue eclesiae per diuersa regionum spatia constitutae · Quis nar
rabit caelorum rationem · et concentum caeli quis dormire fa
ciet · Certum est quia nullus caelorum rationem uel stellarum cur
sum poterit aut sermone narrare aut mente concipere · Quod
autem ait · Concentum caeli quis dormire faciet · multis scriptura
rum locis laudare dominum elementa dicuntur · pro eo quod in illorum dispo
sitione ac pulchritudine deus ab hominibus uel ab angelis prae
dicetur · id est qui homines in eius laudibus uitam exercentes

dormire. id est requiescere faciet. Pro hoc itaque honore qui
ab ecclesiae congregatione persoluitur. quis alius quam ipse
requiem dabit ac refrigerium in sempiternum. Dormitio enim
aliquando scripturis requies intellegitur. ut esaias propheta
ait. Iustitia dormiuit in ea. Id est in hierusalem aequitas iusti
tiae requieuit. nunc autem homicidae. Et scs quidam super
quem signatum fuerat lumen uultus dni. ait in psalmo.
In pace in idipsum dormiam & requiescam. Itemque in alio
loco. Si dormiatis inquit inter medios cleros. Id est inter sor
tes duorum testamentorum requiescatis. Et concentum
caeli quis dormire faciet. Scos angelos intellegamus qui
pro ipsa habitatione caeli caelum dicti sunt per prophetam
hoc modo. Caelum caeli dno. Huius igitur caeli concentum
ait dns quis dormire faciet. Id est quis erit ille qui eos a perpe
tuis laudibus quibus me benedicunt. scs. scs. scs dns incessabili
ter concinnentes. ut cessent & quasi obdormientes possit inhi
bere. Quis narrabit celorum rationem. & sci celorum nomine
crebro dicuntur. de quibus secundum mysticos intellectus
propheta uaticinatus est dicens. Caeli enarrant gloriam di.
Horum igitur donationes quas habent secundum di gratiam
differentes quis poterit uel ipsam fidei ipsorum narrare ra
tionem. quoniam puluis gentium de quo ait dns. fundebatur
puluis in terram. et glebae compingebantur. Infidelitatem pul
uis utique aridus & solutus. fundamento in ecclesia apostolico
admiscetur ut per fidem et colligationes siue compagines cari
tatis conglutinatio in xpo foedere unionis et pacis in augmentu
di uelut in terra solidam crescendo pficiat. Unde glebae agri do
minici effecte frugifere in unum corpus eclesiae caritatis copula
compingantur. Caelorum quippe appellatione scripturae

scae recte dicuntur · eo quod desursum sint hominibus attributae
siue quia caelestia in se contineant sacramenta · Horum igitur celorum
id est scripturarum rationem quae mysteriorum obscuritatib.
opacatę sunt & profunde · Quis poterit animo perscrutari · eloquio
uel proferre · aut quis earum uaticinia cessare precipiet · Anti
qui interpretes ita dixerunt · Quis celi organa in terra declinauit · id est
quis est qui celorum laudantium dominum cantusque · ad hominum
inclinauit notitiam · ut imitatione laudis ei socii angelorum effici me
reantur · Numquid capies leenae praedam · et animam catulorum eius
implebis animantib. · Ex his quę per omnem textum sermonis huius
enumerat · sex sunt quadrupedia · et quatuor uolatilia · Et in hoc de
calogi perfecto numero uideri potest · quod omnem creaturam intellegi uolu
erit deus quę per eum ut patet per auctorem regitur · Decimus autem nu
merus perfectus est · quia per ipsum iterando omnis numerus in infinitum
multiplicatur · Ergo iuxta litterę superficiem hoc ait · Ego qui omnia
iusta dispensatione procuro · circa te tantum o iob uideor iniustus ·
Iuxta spiritalem intellectum leęna siue etiam leo diabolus est intellegen
dus · qui et in multis locis scripturarum propter saeuitiam & forti
tudinem ita nominatur · De hoc igitur dominus ait ut nemini nocere pos
sit nisi a deo acceperit potestatem · Iusto ergo iudicio eius traduntur
quia ille omnino uires non habet dominandi nisi ipse permiserit ·
Numquid capies leęne predam · id est sicut ego eam capere
permittam · Puto autem hoc loco ideo catulos dictos
quia leęnam Nominauerat · quos ueneno malitiae suae
siue nequitiae uelut lacte nutrierat ad homines perimendos
De equorum mortibus nequissimorum spirituum animae refi
ciuntur · de his in psalmo ait · Catuli leonum rugientes
ut rapiant & quaerant a deo escam sibi · His igitur leonibus
& draconibus escas dare deus dicitur · quando illos quos expetunt

Inpotestatem accipiunt. Quando cubant inantris siue insiluis
ut alii dixerunt et inspecubus insidiantur. Antra siue speluncae
sunt corda hominum impiorum. In his latibulis sedent siue cubant
ininsidiis ut interficiant innocentem. Quis parat coruo aescam
quando pulli eius ad dnm clamant. uagantes eo quod non habeant
cibos. Arbitror quod et hic coruus aduersariam partem significet
sicut et pulli eius. Ut quemadmodum superius leaenam et catulos
eius intelleximus diabolum et turbam perditorum eius. Ita et hic
coruum eundem cum pullis eius intellegamus. Quod ergo dicit
uagantes. Indicatur hoc uerbo quasi quandam famis rabiem pa
tiuntur circa hominum genus ut perditionem portionis eius uelut
cibum sumant. Et ideo satagere uidentur omni instantia. donec
ad effectum uotorum suorum perueniant sicut audiuimus spm
scm per salomonem dicentem. Oculum irridentem patrem et con
tumeliosum senectuti matris. effodiant eum corui de conuallibus
et deuorent eum pulli aquilarum. Possumus etiam sentire ut coruu
id est diabolum et omnes socios eius quondam patres habuerimus.
cum erroribus eorum simularemus et uitiis et inde etiam et pullorum
nomine dicebamur. Sed relinquentes eos quod et spon sa doce
tur ut faciat. Quae sponsa nos sumus. Cui dicit r. Audi filia
et uide et inclina aurem tuam et obliuiscere populum tuum et domum
patris tui. Et inuocantes nunc dnm fieri potest. Ut pristi o
adhuc nomine appellemur. Sicut ppheta ait ubi de dō loquitur
Qui dat iumentis aescam ipsorum et pullis coruorum inuocantibus eum
Arbitror quod ideo pristino nomine censeamur. ut nouerimus quid
fuimus. et quid nunc per xpi gratiam simus. Et inde hoc ipsum
magnum bonum intellegentes. magis dō gratias referamus
dicentes cum apostolo. Gratias dō patri qui eruit nos de potestate
tenebrarum et transtulit in regnum filii claritatis suae. Nos autem

scae scripturae huius modi est ut pristina culparum nomina
In seis frequenter recenseat. Sicut beatus Isaias propheta ait de dō,
Benedicent me bestiae agri. Et apostolus matheus dicitur publicanus
Uideamus hunc locum si & in bonam partem exponere possimus ut
istum coruum interpretemur & xp̄m. Sicut enim secundū
scripturarum consuetudinem montem dicimus dn̄m nostrum
& diabolum similiter appellamus. Petram quoque ac lapidem
arborem etiam & gladium dicimus Ita & coruum fortassis dicere
possimus. Nam & sponsa eclesia inter cetera praeconia laudes
de xp̄o Ita ait In cantico canticorum. Crines eius ut abietis nigri
sicut coruus. Sed quando diabolo corui nomen aptamus dicimus
eum nigrum criminibus atq; tetrum et qui in tenebris nequitiarum
commoretur Quando uero nomine saluatorem significari dicimus
misteriorum archanis eum in scripturis suis obscurissimum esse
sentimus. Et cum sciam diabolum In scripturis serpentem nomi
nari. quis auderet de dn̄o ita credere nisi ipse serpentis in simili
tudinem uerbis propriis expressisset dicens. Sicut moyses exaltauit
serpentem in deserto. ita exaltari oportet filium hominis. & disci
pulos tales admonuit esse dicens Estote astuti ut serpentes.
Et serpens idest diabolus maledictus a dō est. eo quod euam seduxit
astutia. Et xp̄s maledictus dr̄. quia maledictus omnis qui pendit
in ligno. Maledictum quippe hominis In se suscipiendo id ē ea que ex sen
ten tia dī uenerat mortem ut maledictū suspendit In ligno. & inde est
quod pro nobis xp̄s factus est maledictum. Hec exempla protulimus: ut
firmetur sensus supra prolatus sequentia uideamus. Nunc igitur
xp̄o coruo figuraliter dictum pater praeparat escam cum ei ex gen
tibus conuocat crediturus. Sicut de eodem patre propheta ait dicens
Quis suscitauit iustum ab oriente uocauit eum ut sequeretur.
Dabit In conspectu eius gentes & reges obtinebit. His igitur ad

fidem uocatis d(omi)n(u)s xp(istu)s uelut aesca gaudio exultationis reficitur;
Huius populi id est discipuli & omnes credentes clamant ad d(omi)n(u)m in ora
tione panem sup(er)substantialem cottidie postulantes. & hoc ipsu(m)
uagantes faciunt. quia peregrini & hospites sunt super terram.
ubi sedem sibi firmam & stabilem non constituerint. sed dicunt
cum apostolo instabiles sumus. Hi igitur habent quidem cibos
scripturarum quarum consolatione pascuntur. sed spei fideiq(ue)
cibus est. non alimoniae rei p(ro)priae permanentis; Et id circo
in hoc mundo uagari dicuntur. donec ad inmobilitatem quan
dam saeculi futuri perueniant. Nam & adhuc intellectu(m) spiri
talem pertinet quod corui istiroro pasci dicuntur. sicut philolo(gi)
se referunt indiguisse; Nu(m) quid nosti tempus partus ibicu(m) Cap. 39.
in petris. aut parturientes ceruas obseruasti. Ibices ipsi sunt
quos greci tragelaphos admixto nomine cerui & hirci. eo quod
necesse est simile sibi aliquid hec animalia habeant. & unum
horum puto in canticis canticorum dammula uocari. que aliquando
illic & caprea nominatur. Haec inquam duo animalia ceruus
uidelicet & caprea secundum legem mactabantur. Et in cantico
canticorum crebro simul ponuntur. & munda appellantur.
quoniam cornuta essent & ruminarent. ungulam que diuiderent;
Istius ibicis sunt & animalia alia quasi eiusdem generis ut est
coruorum sicut in lege dicitur; Et omnes coruini generis
aues non manducabitis; Haec ergo animalia uel maxime in saxis
nutriunt & in cauernis petrarum; Ibi eum tempus quando pariunt
nosti ait d(omi)n(u)s ad iob. uel quando cerue parturiunt ob
seruasti. Quanta alia sunt in scripturis magis obscura atq(ue)
ab omnium notitia longe remota. de quibus aliqua in hoc
libro ipse d(omi)n(u)s uidetur dixisse quam hec sunt. que ad iob
nunc loquitur. Quid enim laboris est nosse tempus ceruarum

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

& ibi cum parturientium. aut unde tam latebrosum ē huma
nę notitiae ut possit tempus horum animalium parientiū siue
parturientium penitus ignorare. p̄sertim cum hęc ipsa
animalia pene in medio hominum commorentur; Proinde
nec sit apud quosdam hic sermo d̄m utilis & forte ab eis superfluus
estimetur. Altius quod dixit intuendum ē. ut dicamus in miste
riis sub nomine horum animalium praefiguratos apostolos.
apostolicos etiam uiros. & omnes prędicatores ueritatis qui in
fortitudine fidei & patientia uelut in petris per sp̄m imbuentē
eos uerbum euangelii perfecte in se formatum parturiant. uel
cum doloribus persecutionum parturiant. In petra parturiębat
& ille qui dixit; Nam in x̄p̄o per euangelium ego uos genui; Hoc
igitur tempus futurum acceptabile & salutis ait d̄ns ad iob.
numquid tu cognoscere potuisti. ut ego qui illum praeordinaui.
& futurum constitui. & animas praedictorum uelut ceruas quę
quę de timore meo concipiunt ut sp̄m salutis pariant superter
ram. tu forsitan quasi obstetricantis officio diligentissima sollicitu
dine. obseruasti. dans eis os & sapientiam. ne de utero mentis suae
minus fortasse solidum uel integrum uerbum praedicationis.
uelut foetam in hanc effunderent lucem. Dinumerasti men
ses conceptus earum. & scisti tempus partus earum. Uiuum
uerbum dī & ualidum penetrans usque ad diuisionem animae
ac sp̄s. compagum quoque ac medullarum. In hoc spiritali conceptu
profectus quosdam incrementorum uelut per menses temporum
in cordium. sinibus operatur. ut ipsis apostolis primum apparu
it. qui in initio praedicationis suae quasi parui & modici uisi sunt.
sed paulatim corroborante eos sp̄u. uerbum in eis
demonstratum est usque ad mensuram plenę gratiae per
uenisse. Quod uelut pastu edentem totum atque perfectum

plenum diuinis promissionibus scribentes. diuersis ecclesiis
ediderunt. Huiuscemodi igitur conceptus & partus tempora
qui hoc modo spiritali cordis fiunt. Unde & tu iob ait dominus
cognoscere potuisti? quorumque tempora sunt in euangelio
prefinitionis meae consilio constituta. Ubi ergo dictum est
et scisti tempus partus earum. Aliud dixerunt & dolores earum
soluisti. Dolores sunt insectationes & tribulationes quae predi
catoribus inferuntur. A quibus doloribus isti tunc absoluuntur ✝.
a doloribus persecutionum. Quando in spe positi pro malis
presentibus ad promissionem aeternae remunerationis aspici
unt. Incuruantur ad fetum & pariunt & rugitus emittunt.
Doctrinam lacteam propinando incredulis & infirmis. Sicut ait apostolus
Lac uobis potum dedi non escam. Ab illa celsitudine sapientiae
ad humiliora predicatores quodammodo humiliantur. atque
descendunt. ut uir paruulus fiat paruulus. & his qui sine lege
sunt tamquam & ipsi sint in lege. Et dum conantur eos in Christo
formare & parere rugitus emittunt. dum ab inimicis Christi
supra modum ac supra uirtutem suam grauantur. ita ut tedeat
eos etiam uiuere. De qualibus dicit apostolus. Et nunc flens dico
inimicos crucis Christi. Siue ex affectu caritatis huiusmodi rugitus
emittunt. sicut ait idem apostolus; Tristitia mihi est
magna et continuus dolor cordi meo. Itemque ait. Ex mul
ta tribulatione & angustia cordis scripsi uobis per multas lacri
mas. Qualibus dolens ex caritatis uisceribus dicit. Filioli mei quos
iterum parturio donec formetur Christus in uobis. Itemque ait in actibus
apostolorum. ubi omnem fraternitatem collectam alloquitur dicens.
Uigilate memoria retinentes quoniam per triennium nocte
& die non cessaui cum lacrimis monere unumquemque uestrum

✝ Quando mutati ad requiem absoluuntur a corpore. siue tunc absoluuntur.

213.

& iterum ait; Ipsi scitis qualiter uobiscum per omne tempus
fuero. seruiens dn̄o cum omni humilitate & lacrimis; Hec igitur
idcirco dicta sunt ut sciamus q̄ ad gemitus & rugitus ꝑtinant
tribulatio an gustia lacrimae & dolor continuus cordis sc̄orum;
Aliter incuruantur ad fetum & pariunt & rugitus emittunt. ubi
praedicatores ueritatis uerbum fidei coeperint editione eloquii
predicare. Ilico ab aduersariis incuruantur. id est ut custodiis car
cerum humilientur atq; uerberibus; sed quia nec in uinculis
uerbum di est alligatum illic nihil ominus cum populis pariunt
quo & ipsi in xp̄o nascuntur; Sicut ait ut diximus in regeneratos
sc̄s apostolus. In xp̄o ihū per euangelium ego uos genui; Dein
ceps ad dm̄ in orationibus rugitus depreca tionum emittunt. t̄ pro
persecutoribus suis dm̄ rogantes perseuerantia fidelium adiu
torium diuine gratiae suppliciter inplorantes; Aliter rugit
emittunt quia dicit scientiam adicit dolorem; Gemunt sc̄i cogi
tantes quanta sunt pericula huius uitae. uel quam longe sunt
a uirtutibus quas requirunt; separantes ut filii earum pergunt
ad pastum egrediuntur & non reuertuntur ad eas; parturitio
ne apostolica filii quos sc̄i in xp̄o genuerint siue a pristinis erron
bus suis. siue etiam a carnalibus operibus separant; In quibus nunc
erubescunt; Ut iam non sibi uiuant. sed xp̄o qui pro eis mortuus
ē & resurrexit; pergunt ad pastum. id est per scientiã pro
fundioris intellegentiae cottidie excitat is conuersatione ꝑfi
ciunt dicentes ut animalia sc̄a ueri pastoris; Dn̄s regit me
& nihil mihi deerit & cet̄ que secuntur in eodem psalmo; sic inqua
pergunt sc̄i filii euangelizantium pacem. sicut iam dixi id ē crescunt
atq; ꝑficiunt. A d istum pastum dn̄i. ad hanc alimoniã anima
rum. ad tales delicias spiritales. egrediuntur utique ab in
fantia morum. cottidie ꝑficientes atq; proficiscentes uirtutum

merito in uirum perfectum & non reuertuntur ad eas; non reuer
tuntur ut iterum necesse sit eos doceri que sint elementa
exordii sermonum di. non reuertuntur ad ea quae retro sunt
sed ad ea que in ante sunt se extendunt; non reuertuntur ut quidā
quibus ait apostolus filioli mei quos iterum parturio donec xps
formetur in uobis; sed potius subeunt gradus ascensionum in am
bulant de uirtutibus in uirtute; Huiusmodi ergo filii n possunt
audire ut galatae uocem increpantis apostoli. uellem esse apud
uos & mutare uocem meam; hic ergo sermo di sub figura caprarum
& ibicum describit apostolus sicut iam dixi & apostolicos uiros atq;
omnes doctores aecclesiae. per quorum doctrinam aecclesia
spiritales sibi filios generat; Et unaquęque anima de uerbo dī
concipiens parit filios bonorum operum quae tamen ceruae sit
similis & ibici. ut in montibus habitet. & in petris nutriat. uelox
quoque sit & alacris ad currendam uiam dnī; Serpentes quoque
de terra sua educat & uiuat multo tempore. Audiens pphetam
adicientur tibi anni uitae tuae; Talibus ceruis sunt montes excelsi
quos dni uox perficit. & quorum pedes in co[...] summatione perducet;
Quis dimisit onagrum liberum & uincula eius quis soluit. In ceruia
& ibice superius figuram ecclesiae monstrauimus esse. Nunc uero
onagri arbitremur nomine populum iudeorum posse intellegi.
quem ds ob incredulitatem eius dimiserit. sicut ait dauid; Et dimi
si eos secundum desideria cordis eorum; Quod in multis aliis locis scri
pturarum ds hoc futurum esse testatur. Cuius que uincula precepta
legalia ee non absurde sentimus; Nam eundem contumacem popu
lum & rebellem propheta ita obiurgat & in[...] crepat dicens;
Uacca lasciuiens israhel confregisti iugum. rupisti uincula; Hunc
igitur quasi onagrum. Inmundum uidelicet animal. & effrene reli
quit dns. ut ablato ab eo iugo imperii sui quia semper restitit obedire

215

a uinculis praeceptorum diaboli solueretur. & secundum apostolum
seruus peccati liber esset iustitiae; Sic enim dominus de eisdem iude
is ait in psalmo. Disrumpamus uincula eorum & proiciamus
a nobis iugum ipsorum. Ubi ipsa trinitas dei dixisse uidetur.
Nam quemadmodum in genesi in factura hominis pluraliter dixit
deus. faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.
ita & hic locutus est. disrumpamus uincula eorum & proiciamus
a nobis iugum ipsorum; Quem locum actus apostolorum ita se ha
bere manifeste declarant. ubi apostoli ad dominum eleuauerunt uocem suam
atque dixerunt; Domine tu qui fecisti caelum & terram mare & omnia
quae in eis sunt. qui spiritu sancto per os patris nostri dauid pueri tui dixisti.
Quare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania. Ad
stiterunt reges terrae & principes conuenerunt in unum ad
uersus dominum & aduersus christum eius. Ob hoc igitur scelus quod in christo
filio dei commissum est ait pater qui in spiritu suo de filio hoc futurum
praedixerat dicens. Disrumpamus uincula eorum & proiciamus a nobis
iugum ipsorum. Praecessit ergo grande peccatum ac nefandum.
quo saluatorem crucifixerunt. ut merito ab eis uincula praeceptorum
dei disrumperentur. & ita legis iugum proiceretur. Quod autem
iugum & uincula eorum dicta sunt cum dei fuerint. potius
quam iudeis potius legem ac praecepta dederit mandatorum. Hoc
maxime requirendum quod ita dictum est quia iudaei legem
carnaliter intellegentes quam operibus se implere arbitra
bantur. quasi suam effecerant sicut dicit apostolus. Israhel
uero sectans legem iustitiae in legem iustitiae non peruenit.
Quare. quia non ex fide sed ex operibus. Et ideo de eisdem
sequitur dicens. Ignorantes enim dei iustitiam & suam quae
rentes statuere. Iustitiae enim dei non sunt subiecti.

Quod autem ait suam uolentes statuere iustitiam non quia lex
ab ipsis sit constituta hoc ait sed in lege quę ex dō est suā iustitiam
constituerant quando eandem legem suis uiribus se implere posse
credebant; & idcirco secundum hunc sensum iudaeorum uincula
disrumpenda a dō dicuntur & proiciendum iugum ipsorum;
Cui dedi in solitudine domum; Iusto iudicio In solitudine destitutos
uidelicet protectione defensionis meae habitare feci. sicut etiam
post modum ore pphetico locutus sum dicens. fiat habitatio
eorum deserta & in tabernaculis eorum non sit qui in ha
bitet; Solitudo itaq; factus est populus ille & heremus. quia ablata
lege. prophetia sacerdotio. sacrificio quoque ac beneficiis
diuinis gratiae etiam protectione priuati ac destituti sunt
Et tabernacula in terra salsuginis; Ut sine ulla spe promissio
nis dī sterilis uiueret & infructuosus; Terram salsuginis dicitur
accepisse ubi preter amaritudinem dm̄ prouocaret ad iracundi
am nihil haberet; Sic namque alibi de dō dicit prophe
ta; Posuit flumina in desertum et exitus aquarum in sitim;
Terram fructiferam in salsuginē amalitia Inhabitantium
in ea; Contemnit multitudinem ciuitatis. clamorem non audit
exactoris; Ecclesia est haec ciuitas quę constat ex multitudine
innumerabilium populorum. de qua dn̄s ait; Non potest ciui
tas abscondi in montem posita; Hanc igitur quisque iudeus
despiciens respuendo contemnit clamorem etiam cuiuslibet
euangelizantis uerbum dī & exigentis obedientiam fidei
non audit. Id est obedire detrectat; Ob hoc igitur quia
incrassatum est cor eorum & oculos suos clauserunt ut non uide
ant oculis & auribus non audiant & corde non intellegant; Circū
spicit montes pascuae suae & uirentia perquirit quęque; Montes su
perbos quosq; doctores. scribas uidelicet & phariseos legis suę quasi

suspiciens eisque honorem deferens. adulationis ambitu circuit·
abeis procul dubio Inquibus est doctrina hominum nonrecedens
Inquibus &iam montibus ubi se pascua carnalis legis habere glo
riatur· uirentia quaeque perquirit· quae addelicias utiq; carnis
& sabbata delicata pertinent· & que uelut uirescentes superfi
ciae legis historiis nullum fructum habeant. figurarum;
Numquid uolet rinoceron seruire tibi aut morabitur ad praesepe
tuum? Siue ut alii dixerunt; Num quid uolet monoceros seruire tibi?
Ex diuersa editione transferentium aduertimus· quod ipsum sit
rinoceros quod & monoceros· & latine intellegatur unicornis
siue super nares cornu habens·; Sunt ergo huiuscemodi ferae
In solitudine orientis & ab hominibus non numquam uidentur
siue capiuntur; Hoc igitur monoceros populi gentilis imaginem
praefigurat· cuius etiam superbia significatur incornu· sicut
quibusdam peccatoribus & superbis ad eos dicitur per prophetam
Dixi iniquis nolite iniquae agere & delinquentib· nolite exaltare
cornu· Nolite extollere inaltum cornu uestrum; Quia ueternosa
atque antiqua inhis quos deus increpat esset superbia· secundum
aliam editionem inhoc eodem loco psalmi ita legimus; Nolite
exaltare inexcelsum cornu ut in loquentes incerUice ueteri; In
multis quoque aliis locis scripturarum cornu nuncupato legi
mus superbiam nominari· licet etinbonam partem cornu sole
at dici· ut est illud· exaltabit cornu xpi· Nam et ipse dominus xps
propter singulare imperium suum· aliquando etunicornis
dicitur; Legimus quoque cornua & regna dici· ut in danihele
& apocalypsi continetur; Hic monoceros qui persapientiam mun
dialem tumore superbiae erat insublime porrectus· numquid tibi
subicietur ait deus adiob ut perfidem inseitate et iustitia seruiens obo
dientiae colla submittat· & man suetus effectus atque

humilis ad dominicum prae sepe recurrat· ac uerbis di hominisque
assumpti sacris cibariis saturetur; Sive subicietur numquid tibi
utina ecclesiae meae claustro habitet quod erit uiantibus stabulum
atque huic saeculo renuntiantibus salutare per fugium· Ubi spi
ritalium ciborum alimoniis institutionibus & caelestibus pinguescat
eloquiis· & impleatur in illo quod erit per prophetam poste
praedicendum; Agnouit bos possessorem suum & asinus prae
sepe domini sui; In monocerote quippe hic nominato sicut
& per prophetam in asino immundus & incircũcisus significatus est
populus omnium nationum; Numquid alligabis rinocerota loro
tuo aut confringet glebas uallium post te; Lorum hoc loco
dictum ipsam caritatem xpi quae est inter omnes uirtutes prae
cipua intellegere debemus· De qua ad diligentes atque aman
tes dm ait apostolus Copulati in caritate; Cuius uinculis colligendos
propheta olim praedixerat dicens ad dm· labor aegipti & negotiatio
aethiopiae & saba in uires sublimes ad te transibunt et tui erunt
& post te ambulabunt uincti manicis pergent; & dauid quemadmo
dum caritatis di uinculis per ministros uerbi di eius uincendi essent
credentes ita loquitur dicens· Ad alligandos reges eorum in uin
culis ferreis· Quorum uinculorum nominibus caritatis xpi
fortitudinem uoluit demonstrare· quae & iam fortis & potens
in manicis ferreis ad amorem di constringantur; Hic ergo rinoce
rota idest populus quondam incircumcisus praeputio scilicet
carnalium uoluptatum & infidelitate inmundus hoc loro carita
tis xpi fortissimo alligatus ita ut nulla eum creatura separare pos
sit a xpo confricit in corpore glebas conuallium duritiam scilicet pec
catorum & colit in corpore suo terram dominicam secundũ apostolũ qui
ait non estis uestri· Et ideo haec specialiter dni est terra in qua
primitus sit· peccatorum omnium quasi ueprium spinarumque

purgatio· deinde aratro crucis & ferro dominicae passionis duritia
cordis atteritur & confringuntur uallium glebae; Vallium
nomine humiliatos peccatis homines atque ima depressos
significari existimo sicut habemus in psalmo· Ascensus in corde
suo disposuit in conualle fletus· Unde & esaias cum increpatione
prophetaturus contra hierusalem peccatricem· prophetiae suae
huiuscemodi titulum ita praeposuit dicens· Onus uallis uisio
nis· Talium igitur uallium glebas mono terota comminuit quando
humiliati corporis terram edomet & suscipiendis caelestium prae
ceptorum seminibus ac reddendis fructibus praeparat; Quando
cum apostolo castigat corpus suum & in seruitutem redigit.
Quando omnem hebitudinem obstinati cordis duramque stoliditatem
a se auferre contendit; quod tamen efficere nequaquam poterit ait
dominus nisi rectorem & gubernatorem suum obedienter fuerit
me secutus; Unde ait dominus ad iob aut confringet glebas uallium
post te· sicut habemus in psalmo; Adhesit anima mea post te
& propheta de huiusmodi; post te ambulabunt inquit uincti
compedibus; Ubi admiratione dignos uideo tales pedes qui
quanto magis compediti fuerint· tanto uelocius sine offensione
egrediuntur; Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine
eius· & derelinques ei labores tuos· numquid credes ei quod sementem tibi et aream
tuam congreget; Ego dominus noui fortitudinem caritatis eius et pa
tientiae ac longanimitatis· & idcirco dereliqui ei ad imitandum
me omnes labores dispensationis meae· quos in me credendo intel
leget· quia pro illo sustinui pro illo alapas· uerbera ac sputa sus
cipiens· eidem laboraui· eique ad caelos reuolans· exempla laborum
ac uirtutum reliqui· cuique credidi atque commisi ut opitu
lante sibi gratia mea· reddat multiplex semen & in area aeclesiae
meae germen tricesimum· sexagesimum centesimumque fruc

tificet· & aream tuam congreget· sicut apostoli & post apostolos
multi fecere doctorum· Penna strutionum similis est pennis
erodii et accipitris· Herodionum genera tria esse dicuntur·
Unum horum album esse colorē· quidā ferunt; Alium uero qua
si gruis quibusdam diuersorū colorū uarium; Tertiū quoq· gen
nigrū adfirmant· quod sit non solum uelox & saeuum ad praedam·
uerum etiam in coitu impatientissimum· intantū ut in tempore
coitus ex oculis eius sanguis ebulliat; herodion in psalmo centesimo
tertio ita nominatur· erodii domus dux est eorum; Cū de lignis
dn̄i propheta tropicos loquitur· innumeris quoque· et in deutero
nomio ubi aues inmundae ne in cibum sumantur moyses p̄hibet &
haec similiter ponitur; Accipitrum etiam aliquot sunt formae uel
genera; His ergo rapacissimis auibus uenatu & praeda uiuentibus
in pennis strutio comparatur· sicut & alii dixerunt· Strutio mixta ē
alis erodionis & accipitris; Igitur strutionem secundum spiritua
lem intellegentiam sensusque diuinos ecclesiam non absurde
sentimus· quae per lauacrum regenerationis et uerbum munda in
xp̄o effecta est; Quae similem quidem pennam habet pennis
auium quae carnibus uescuntur et sanguine; sed illae remigio
alarum in hoc aere uelut in pelago id agunt ut de ceteris auibus
praedam capiant· unde sub hac figura inimici nr̄i spiritales
intelleguntur; Strutio uero longe dissimili modo pennis suis
utitur· eo quod eas uelut per fidem & speciem duorum testamen
torum gubernaculis uiuens habitantem extendat; haec ergo
auis ait dn̄s ad iob quando dereliquit in terra oua sua tu forsitan
in puluere cale facies ea· Oua siue filios ut in subsequentibus dicitur
nouam creaturā atque in xp̄o regeneratam· candidam progeniem
scē aeclesiae intellegere debemus; sed in nouis illos esse nouerim
qui doctrina cottidiana quasi foetu quodam aeclesiae matris

nutriuntur· ut quandoque demittiorum frugalitate et imperfecti
one procedentes ad ultimum testea uirtutum ueluti distinctis
atque formatis membrorum compagibus existant; Et cum ex
tenebris uitiorum hoc modo facti fuerint lux in d(omi)no proficientes
cottidie ad aetate(m) morumque soliditatem· Audiant prophetam
dicentem de ipsis· Dies formabuntur et nemo in eis; id est nul
lum in eis uitium dominabitur· quo inpugnante uincantur;
Filios uero intellegamus iam solito robustiores· fide ac uirtutibus
compositos atque formatos· per incrementa uirtutum tamquam
per annorum seriem· Iam de omni infirmitate uitae incompo
sitae nihil habentes. Hi igitur sicut ait d(omi)n(u)s in terra ab aeclesia
relinquuntur· quando persecutionem ab impiis et terrena sapientibus
patiuntur·; Relinquere enim eos aeclesia dicitur· dum
aduersantibus non resistit· quod d(omi)n(u)s feruore fidei duros
et patientia atque in illo igne quem misit in terram inpulue
rem fragilis carnis eorum fortissimos facit ✝ Obliuiscitur aeclesia
natos suos dum eis pressurarum molestias aduersarios inferre
non prohibet; Hoc loco differentiam puto esse tribulationum
inter illud quod dixit pes conculcet· et illud quod ait et bestiae
agri conterant; Et hoc sit contritio bestiarum quando aper
te truces seui et inmanitate morum crudelitate similes besti
arum (Christu)m confitentes usque ad atrocitatem mortis affligunt;
Pes uero conculcationis sit huiuscemodi tribulatio quando ob
probriis et nimio contemptu iniquorum s(an)c(t)i usquequaque humili
antur· uelut quadam conculcatione protriti· Dicatur ad fi
lios suos quasi non sint sui· frustra laborauit nullo timore co
gente; Presentibus filiorum suorum tribulationibus ecclesia
dura et impia uidetur· quoniam non ingemiscit et plangit

✝ Obliuiscitur quod pes conculcet ea aut bestiae agri conterant;

angustias· interitumque natorum· in cuius figura sca mater machabeorum super filiorum suorum cruciatibus exultabat. Videbat quippe in spiritu sicut & haec sca mater eclesia per fidem cottidie contemplabatur quantam gloriam in aeternum pariant poenae praesentes pro confessione ueritatis exceptae. Et ideo illud quod sequitur frustra laborauit nullo timore cogente cu graui pronuntiatione aliquantulu pressius est legendum· ut intellegatur non frustra siue pro nihilo laborasse· Qm id di timore cogente eclesia fecerit ut filios suos ad tempta tionem & seculi huius molestias praepararet sperans utique ado pro his malis temporibus eorum filioru suoru gloriae & in corruptionis beatitudinem sempiternam; Aliter sed et si doluisset pro filiis consecratis· frustra doluisset quia non habebat timendi causas quando eos non perdidit· sed adquisiuit., Priuauit eam ds sapientia nec dedit illi intellegentiam; Sapientia atque intellegentia mundi huius priuata est ado eclesia; Nam & apostolus hoc fieri precipit dicens; Qui uult sapiens ee stultus fiat ut sit sapiens· quia sapientia huius mundi stultitia est apud dm; Cum tempus fuerit in altum alas erigit deridet equitem & ascensorem eius; Cu ingruerit autem molestior etenimum acerba afflictio persequentis ubi autem maior ad dm de tribulatione obsecrantis affectus· du quodamodo excitatur & humiliatus erigitur· Intentione uigilantissima deprecandi in excelsum alacri nisu fidem suam & spem uelut pennas in adiutorio gratiae di fultas suffert· et cum talium alarum sustentata fuerit auxilio gressus profecto eius uelociores efficiuntur & concití· ita ut insequentes se deridat inimicos· Idest equum & equitem quod est diabolum & hominem ministrum inimici· qui in perpetrandas contra eclesia persecutiones· sed et in quolibet equo suo In corde uidelicet hominis

persequentis; Numquid prebebis equo fortitudinem & circum
dabis collo eius hinnitum; Hunc equum adversariam potestatem arbi
tror posse intellegi. Qui sit pallidus ut in apocalypsi scribitur que
sequitur mors & infernus; & qui in zacharia propheta dicitur
rubeus mortibus videlicet hominum & cruore respersus; pro
inde dum permittitur prebere ei a deo dicitur fortitudo. & circumdari
collo eius hinnitus. ut per patientiam & bonitatem dei thesaurizet
sibi iram in die irae & revelationis iusti iudicii dei; Et idcirco in col
lo eius significatur hinnitus superbiae quo tumeat contra dominum
& blasphemiam loquatur; Numquid suscitabis eum sicut locustas;
More locustarum adversarius noster dicitur suscitari. quando de
locis suis ad partiendas regiones atque vastandas abire precipitur.
sicut de deo psalmista. Dixit & venit locusta; Sed hanc suscita
tionem instantiam efficiendi operis esse arbitror; Unde dicitur
ad pharaonem; In hoc ipsum te excitavi ut ostendam in te virtu
tem meam. & annuntietur nomen meum in universa terra; Gloria
narium eius terror; Sive ut alii dixerunt; Gloria pectoris
eius audacia; Ut inimicus in fugam vertat adversarium suum.
militem scilicet christi ipso etiam anhelitu terret; hic est odor
mortis. hic spiritus furibundus anhelans in hominis necem retror
sum respicit; qui iterum ad peccata convertitur sive tribulationi
bus cedit ut in evangelio dominus per parabolam disserit; Terram ungula
fodit. Sive ut alii dixerunt fodiens in campo luxuriat. Id est carna
les homines & terrena sapientes conculcat & proterit. et cum eos humi
liaverit sibique subdiderit facit eos ea contritione contritos qualis
est contritio & infelicitas ipsius hominum impiorum; In huiuscemodi
igitur latitudine viciorum velut in campo luxurians fodit ad sub
trahenda hominibus fundamenta virtutum ut in ruinam subdu
cta soliditate procumbant. Exultat audacter. gaudet & superbus

praesumptionis audacia quo adusque pernitione contra homines·
pugnat ; In occursum pergit armatis· Quae sunt arma sancto
rum contra spiritalia nequitiae · Apostolus diligenter
enarrat· Contra hos igitur huiusmodi armis indutus in occur
sum pergere dicitur · quando arcem mentis expugnare moliens·
aduersum murum uirtutum · arietes obicit uitiorum· Et
ad temptandum dominum ausus fuit in occursum eius uenire in he
remo· & per singulas ciuitates apostolis xpi predicantibus oc
currebat· quando eis commotiones seditionum populi suscitabant·
sicut etiam in actis apostolorum legimus· Unde & ad quosdam
paulus apostolus ait· Ostium mihi apertum est magnum & euidens
sed aduersarii multi· Et in multis aliis locis de huc aduersantium inpug
natione nontacet· quod diabolus inmittebat· contemnit pauorem:
nec cedit gladio· Quod ad inperium & inuocationem nominis dei
diabolus effugetur manifestum est· sed si ad contumaciam & uo
luptatem illius iniquissimam ac peracriter inpudentissimam
attendamus increpitus non terretur· Non erubescit etiam si
gladio uerbi dei territus fuerit· & fugatus reuestitur· uel
necopinatus abscedit· Super ipsum sonauit faretra uibrauit
hasta & clipeus· Habet faretram inimicus· Cur uidelicet· Seden
tes in eo iudaei gentiles heretici· in quo sunt sagittae mortis· erro
rum scilicet laetalia dogmata unde sagittent in obscuro rectos
corde· Habet hastam unde criminibus ceterisque uitiis confodiat pec
catores· Sagittas· subtiliores dolos· Hasta delicta trabalia atque
mortifera· Habet clipeum quo malitiae plenitudine · totum
militum suorum occupat pectus· quo nec telis uerborum
dei compungantur· excitat ex frustratur· expalmat· in quo et quo
transfiguratus in angelum lucis splendore quodam terribili ui
brant hasta & clipeus & mendatii eloquio abrupto hereticos

resonant prauitates. & haec propter indesinentem intentionem
usumque blanditi librare dicuntur. Feruens & fremens sorbet ter
ram. Feruens est uitiis diabolus inimicus sanctorum & omni
um criminum igne conflagrans. Atque in hominum furore
inuidiae fremens sit cum sorbet inlecebris peccatorum & deuo
ratum in corpus perditae congregationis suae transferat quo
corpore propheta dixisse forte obsorbendi nisi dns esset in eo.
Itaque inquiens. Nisi dns esset in nobis forte uiuos absorbuisset nos.
Hic ergo inquiens contrarius noster ipse est. cui dns locutus est dicens.
Terram manducabis omnibus diebus uitae tuae. & ideirco ipse &
socii eius ut inimici dni terram lingunt. Nec reputat tubae
sonare clangorem. Id est prophetarum & apostolorum
increpationem audire detractat quibus dicitur. Sicut tuba
exalta uocem tuam. sed magis fremens ut uerus pharao dicit.
Persequens conprehendam. Partibor spolia & cetera. In his
locis de quibus diximus alii transtulerunt super ipsum eni
gaudet arcus & gladius. lancea et hasta. & tremore & iracun
dia euertit terram. Nec credit donec clanguerit bucina. Ubi
eundem sensum aestimo continere. secundum quem nos
exposuimus In arcu & gladio ceteris armis inimici omnes adin
uentiones ei intellegendae sunt quae in eo gaudeant. cum his modis
quasi armis inficiunt hominem. Ubi audierit bucinam dicit.
uuah procul odoratur bellum exhortatione ducum & ululatum
exercituum. Quando audierit inquit dns aduersarius noster
bucinam id unum quemque doctorem ecclesiae adhortantem co
militones suos. secundum preceptum imperiale atque diuinum ut contra
aduersarium suum stent fortes in proelio. stupenti animo & scruta
bili auribusque attonis ait uuah itam quasi diceret quid quod
audio hac quisquam premit audatia ut contra me saltim

cogitet bella consciscere. Ubi ergo dictum est uuah. alii dixerunt
euge. secundum ut consequentia loci fuerit. siue in bonum siue
in malum euge dicitur. In euangelio. Euge serue bone et fidelis.
Et in psalterio. Confundantur et reuereantur qui dicunt mihi
euge euge; Proinde et in hoc loco irridentis animo et subsan
nantis uultu euge dicitur. Subtilis enim et uigilantissimus
inimicus ac nimium callidus quo sollicitudine perdendi omnem
terram consenserit aliqua inicia siue signa quae eidem in ho
mine quo ei eiusque uitiis resistendum sit et idcirco uel ut sagi
nare aduersantes sibi praeuenire contendit ne sumpta con
tra diabolum sanctitatis arma defendant. ne ue generatione dignifi
ant. cum rex aeternus aduenerit. Ululatus uero siue sonitus
ut alii dixerunt exercitus uero imperatoris ille est quando se in
uicem uno spiritu unaque caritate et fide cohortantes conspiratis in
unum timoris domini turribus alloquuntur ut donec transeat iniqui
tas sint perseuerantes in proelio quia caritate regis sui infusa in
se per spiritum sanctum qui datus est eis palter atro s membro sollicitat. Nu
quid suscitabis eum quasi locustas. quae de loco ad locum transilire facit;
De praesenti scilicet et mundi delectatione ad desiderium futuri seculi in
flammant; Sic itaque suscitatus est cum de corpore infidelitatis uelut
sol et fidei calor aduenit. Has uero commutationes non locorum
esse corporalium nouerimus. nam affectus sed animorum; Gloria 5
narium eius terror. ut terreat peccatores odio habens quod sunt. et dicens eis dedo.
Nisi conuersi fueritis. gladium suum uibrauit et cetera. De gloria narium eius est.
sponsum enim dicit in naribus eius. quod et sanctus iob dixit spiritus dei est in naribus meis. hoc un
guento spiritus dei perfusa est ecclesia. sicut scribit iohannes apostolus et uos unctio
nem habetis a sancto. Proinde hic de quo loquimur hoc loco de bono flagra
bat in interiore sensu hominis sui. In quo sensu secundum uoluntatis arbi
trium. aliis odor mortis in mortem. aliis odor uitae in uitam. quomo

dore fuso super xp̄m idest mira fidei ad sc̄a ecclesia repletus est mundus
omnes fidelium populi eodem sacro chrismate uncti sunt; propter quod
& ipsum unguentum quod ante saluatoris noticiam uitra alabastri uasi
angustias tenebatur pistici nomen inditum erat. ut nouerimus
credentium populos sicut dixi fidei chrismate consecratos; hac igitur
gloria odoris huius terrorem generantis perfunditur sensus uterior
terram ungula fodit. exultat audacter. in occursum pergit armatis;
quicquid in se fortissimum hab& ad substantiae perseuerantiam. Co
ttique bono uirtutis terram scindit & commouet. non enim patitur
ut solum gradiatur incultum. sed studio ut ager fiat frugifer & opimus
Unde & ante dn̄m audacter exult& & audiat de se sicut & de ceteris
dici; Uenientes autem uenient in exultatione
tollentes manipulos suos; Itemque audiat; serue bone
quia super pauca fuisti fidelis supra multa te constituam;
In occursum pergit armatis ante quam telis
uiciorum siue persecutionem a spiritalibus hostibus obrua
tur in acie uirtutum consistens. Inruentes in se praeuenit
inimicos ne aliquo ictu concupiscentiae uel &iam diffiden
tiae uulneretur; Sic namque in occursum pergit
contra hostes armis uiciorum insectatione que munitos;
Secundum hunc sensum & sc̄s dauid ait; Persequar
inimicos meos & conprehendam eos; & cetera;
Contempnit pauorem nec cedit gladio; Quantas lib&
ait minas cum grandi terrore ita ut pauorem incutere
cupiant loquantur inimici; dn̄s inluminatio mea & salus
mea quem timebo. dn̄s defensor uitae meae a nemine
formidabo aduersantium; dum adpropiant super me
nocentes ut edant carnes meas;

Pro inde quo in hac salute luminis di spero· si consistant aduersus
me castra non timebit cor meum· Et si consurgat in me proelium
non cedam gladio· quo mortem pro xpo subire libenter exobto·
5 Super ipsum sonabit faretra· uibrauit hastas & clipeus· Super
exteriorem & corporeum hominem de quo ait propheta;
Et subtus me conturbata est hebitudo mea· quasi arcem animam
credimus· tamquam uitra faretram habet sagittas eloquiorum di·
quas dum ad canendum profert· siue dum eas frequenti correptione
uelud tela pungentia educit in medium· percussuris
utique earum ictibus· qui merito ad salutem debeant uulne
rari super ipsum inquam eloquiorum di resonat faretra
quod tamen in commocione fit ambulantis· Ubi intellegitur
quod is recte psallat & corripiat delinquentes cuius in anteriora
cottidie profectus est scitatis; Sicut enim apostolus magnus
& potens equus dni ait· unum autem quidem quae retro sunt
obliuiscens ad ea uero quae in ante sunt extendens· Siue ut breuius
& manifestius dicam; faretra haec locutus est cordis; In quo sermo
num di sagitte conditae sunt & repositae; Et signanter ait· dns
super ipsum idest aequum sonare hanc faretram quod est
super exteriorem hominem eius· faretra cordis illius referta
diuinis eloquiis regnat· dum ut bellator dni & fortis in proelio
euangelizat uerbum uirtute multa· Super hunc igitur equum
nihilominus uibrat asta & clipeus· hasta est uigilans animi
uirtus siue constantia qua increpat peccatores siue uicia ipse con
fodiendo mortificat· Clipeus uero siue scutum fidei est in quo omnia
tela nequissimi ignea possit extinguere; Et haec propter indefi
nentem usum bellandi uibrare dicuntur· quae sunt utique in ex
ercitacione praeparata; Nam & de talibus armis fulgentibus·

dō ita dicitur· in lucem iacula tua ibunt in splendorem coruscationis
armorum tuorum; feruens & fremens sorbet terram;
feruens fide in spū & fremens ut saluator qui quando in uicis
mortuum spiritaliter suscitat fremit in spū· ita hic inquam
fremit contra inimicos suos· siue uicia siue etiam apertos perse
cutores· & ita sorbet terram suam· dum eam de carnali conuer
satione in spiritalem conuertit· Sic itaque fremens sibi que
plurimum cum indignatione irascens· sorbet eam sicut dixi
ut illa in spūs sui adfectationem transmittat· ubi est ille abscon
ditus cordis homo in corruptibilitate quieti & modesti spūs qui est
in conspectu dī locuples·, Nec reputat tubae sonare languorem;
tanta animi uirtute induitur ut nullum terrorem aduersariorum
formidet· quando immo ad omnem sonitum inimicorum prouo
cantium sit paratus. Ubi audierit bucinam dicit euge procul odo
ratur bellum exortationem ducum & ululatum exercitus·,
qui cum audierit alta uoce euangelium praedicari· gaudet
& exultet quod euge significat; Omniumque praepositorum
de scripturis dominicis fortissimorum uirorum exempla profi
tentium· tocius quoque ecclesiae congregationem· que & exercitus
dī dicitur· un animem atque unius fidei sonum audierit
dicit euge & laetus cum exortatione ducum & iam ululatum
audit exercitus. Ululatus autem hoc loco ille significatus est
quando bellatores in aciem stantes pugnaturi se inuicem cohor
tantur· sed dicit aliquis quem admodum fieri potest· ut una
eademque res per figuram nunc in bonam partem nunc in malam
intellegatur· sicut hic nos fecimus qui hunc equum per allegoriam
diximus & in malum & in bonū posse sentiri· ad hoc respondeo ubi
sine cepta si aliquod nomen ponitur in scripturis ut puta mons
tantum & non additur ei ut dicatur mons sion· aut mons corruptae

siue leo de tribu iuda auerte sed& in insidiis sicut leo; Ubi autem
xps sine ulla cunctatione intellegitur. aut diabolus aduersarius noster
non ab re esse aestimo quin expositio de eadem re in utraque
parte sit libera. & si placet aliquod demus exemplum
ubi de arbore in euangelio dns ait ad discipulos suos. si habueritis
quidem fidem sicut granum sinapis diceretis huic arbori eradicare
& transplantare in mari & obediret uobis. ubi quidam intellexerunt
quia fides credentium eradicet inimicum atque euellat
de terra ecclesiae. terra scilic& iudeae atque confessionis. & in ma
re populum hominum uidelic& impiorum transferat.
Ubi & illi mali sps in euangelio hoc ipsum significare possunt.
qui cum hominibus inmundis & peccatoribus per dei eorum nomine
indicatis in mare praecipitati sunt. Ubi uero ad eandem arborem
dnm significari uoluerunt ita interpretati sunt quod praedicatione
aptsorum qua per gratiam xpi & uirtutem fidei susceperunt
arbor xps dns eradicetur quodammodo de illa gente iudaeorum
in qua uelud stirpe generis tenebatur. & transplantatur in mare
gentium sicut ipse dns eisdem iudeis locutus est dicens. auferetur
a uobis regnum di & dabitur genti facienti fructum eius; Num
quid per sapientiam tuam plumescit accipiter expandens
alas suas ad austrum; Consequens est ut hanc accipitrem in bo
nam partem intellegamus. scm scilic& qui sapientiam di per
conuersionem acceperit ut praedari & rapere iam cess& car
nibus & iam secularium sensuum uiuere desistat & qui uete
ris hominis exuuias in baptismo deposuerit ut plumescens
quodammodo renouata sit sicut aquila iuuentus eius. maxime
cum promissionem habens praesentis uitae & futurae quae in alis
significata est ad austrum unde calor fidei est se conuerterit
unde xpm uenisse cognouit. quod & propheta ita faciendum·

praedixerat dicens. ds ab austro ueniet & scs de monte umbroso
& caligoso; Bethleem namque ciuitatem dni respicientibus in
hierusalem in meridiae quod est in austro positam scimus & secun
dum tropicos intellectus hunc calidum uentum ut aromata
gratiarum ferueant sponsus inuitat dicens exsurge aquilo
& ueni auster perfla hortum meum & profluant aromata
mea. Ubi ergo dictum est expandens alas suas ad austrum
alii dixerunt expansis pennis inmobilis & respiciens austrum
intentionem ergo per se sapientiae dicit eius qui per calorem fidei
duorum testamentorum gubernaculis uiuens. splendorem aeter
ne beatitudinis contemplatur., aut ad praeceptum tuum eleuabi
tur aquila; Aliquando in bonam partem aquila dicitur sicut
& ipse ds dicente moyse sicut aquila protegit nidum suum
& sup pullos suos confidit & ut superius diximus; hic uero adū
potestas aduersaria aquila dicitur quae ex permissu di elata
in superbiam multum possit sicut & propheta ait; & erit quasi
aquila super domum di. prophetae quoque multis in locis scriptu
rarum suarum eum superbissimum notant. id est diabolum
& inde est quod eius & magnus dicitur. eo quod eleuetur tumens
super montes aquilonis & super astra caeli ponat sedem suam
cupiens se exaequare altissimo.; & in arduis ponet nidum suum;
In magnis quibusque & eminentibus seculi huius. ac malis homi
nibus sedem sibi constituit. ut in eis uelud durus dominus & rex
trix ac potentissimus commoretur; In petris manet; In excelsis
uidelicet & duris. & in malicia fortibus manet & habitat; & in prae
ruptis silicibus commoratur; Praerupta silices intelleguntur
plasphemi. qui sunt nimium duris & indomitis cordibus. atque
in ruinam suam inclinato peccatorum pondere dependentes;
atque inaccessibus rupibus; Inaccesse uero rupes sunt homines

porrecti in altum nimia elatione cordis sui. ad quorum superbiam
quae eis supra ceteros quasi singulare ac proprium malum sit
nullus accedat., inde contemplatur eos eam; Per illos itique quos
superbiam nimium elatos diximus & quos heresiarces apocras
aut iudeos siue sapientes seculi. id est philosophos intellegimus
perditos quosque dum eos erroribus suis inlaqueis in escam suam
capit. secundum prophetam qui de eodem diabolo ita ait. esce
eius electae; & de longe oculi eius prospiciunt; Sagacis ualde
atque peruigilis aduersarii nostri animus ad inquirendas uires
contra se sanctorum dimicantium nomine oculorum apellauit ds.
Quod autem ait de longe mentis eius intuitus subtili intentione
longe prospicit. eo quod etiam in posterum exercitii maliciae
sagaci suspicione praeuideat. non locorum spacia intellegenda sunt
sed initia dispositionis humanae adrecte uidendum. haec inquam
de longe prospicit quod est ab ipsis itique exordiis subtilis sps
& ad omne malum nimium mobilis intuitus ut illic ante quam
conatus hominis saltem in aliquo roborentur. pullulantia bona
reprimat & extinguat & interemptum hominem faciat foetere
peccato; Pulli eius lambent sanguinem & ubicumque cadauer
fuerit statim adest; Pulli eius sunt filii eius uel socii eius qui in con
spiratione tyrannidis cum eo aduersum dni moliti sunt iniquita
tem. hi igitur liuore inuidiae sicientes sanguinem homini
lambunt. & quod ait ubi fuerit cadauer statim adest.
alii dixerunt & ubi fuerit cadauer statim reperiuntur;
Quod siue de ipso auctore mali siue de satellitibus eius dicatur
ubi adfuerit illic peccatum ilico gignitur. quod in anima ita fetet
sicut uulnus in corpore; & adiecit dns & locutus est ad iob. numquid
qui contendit cum do tam facile conquiescet itique. qui arguit dm
debet respondere ei; tota altercatio quae in superioribus libri

huius contexitur in hoc loco adnō declaratur cum dicit. numquid qui contendit cum dō. Ubi paret quia contra dm̄ quadam praesumptionis audacia ex fiducia bonae conscientiae sit locutus. non tamen plasphemauerit dm̄. sicut quibusdam uidetur. ubi & si asperius aliqua dixit. ad tenorem iusticiae dī respiciens locutus est non ad blasphemandum dm̄. Unde illum secundum iustum iudicium eius quasi constringit & dicit. quare eum circa se iuxta iniusticiam iudicare sentiat. cum eum obtime nouerit iustum. Accepta igitur iob ratione adō in his sermonibus quos locutus est quia omnia utique quae creas & ipse gubernaret & regeret. a quo etiam omnino nihil iniustum fieret conuictus sicut hic aperte demonstratur silebat. sed admonetur adnō atque compellitur ut quia aduersus eum contendit. eumque arguere conatur ipse ad interrogata respondeat. & ait scriptor libri huius:

s Respondens autem iob dnō dixit; qui leuiter locutus sum respondere quid possum; beatus autem iob agnoscens se leuiter & non consummate locutum. dicit omnino se dō respondere non posse. propter quod cupiat se silentio cohibere sicut ait; manum meam pono super os meum. eo quod unum & aliud uerbum dixerit pro quibus potuerit ledere; Illa esse existimo sicut superius conpraehendi que ita dixit elegit suspendium anima mea & mortem ossa mea. & si flagellat occidat semel & non de poenis innocentum rideat.

Cap. 40.] Respondens autem dns̄ iob de turbine dixit. id est uel de increpacionis impetu uel de turbati aeris ac nubibus obscuro. Accinge sicut uir lumbos tuos interrogabo te & responde mihi; siue ut alii dixerunt nequaquam sed accinge sicut uir lumbos tuos & cetera. quod est nolo ut ita ceas ait ds̄ sicut ipse disponis sed potius loquere & quod interrogo te responde mihi; Quemadmodum autem ds̄ hominibus loquatur

cum ipse sps̄· multis significationibus diuinae nobis indicant
literae ut pater de nube ad filium loquitur· & moysi in flamma
ignis & ezechiel sedenti cum senioribus israhel fit sermo dn̄i & so
lus audiebat quae dicebantur a dn̄o· , num quid irritum facies
iudicium meum & contempnabis me ut tu iustus fieris? quo sensu
scs̄ iob dixerit ea quae supra conscripta sunt· in hoc loco dns̄ mani
festat· nam cum in increpatione propter hoc ipsum ab eo argutus
fuisset quia in eius iniuriam & suggillationem se iustificare uoluerit
dum eum ex ipsis cruciatibus suis quos sibi inique inflictos asserit
iniusticia iustitiae notat, & si habes brachium sicut deus & si uoce
simili tonas· circum da tibi decorem & in sublime erigere & esto
gloriosus & speciosis induere uestibus; Disperge superbos furore
tuo· & respiciens omnem adrogantem humilia· respice cunctos
superbos & confunde eos· & contere impios in loco suo· absconde eos
in puluerem simul· & facies eorum demerge in foueam & ego con
fitebor quod saluare te possit dextera tua; hoc est dicere
Num quid potest hos ipsos demones quorum tribulationibus
expugnatis contereris expugnare dispergere· nec sic contra dn̄m
contendere deberes si tibi esset fortitudo ut do est· & uox imperii
tui in hoc mundo terribilis insonaret & circum dares etiam tibi deco
rem aeternitatis· honoris quoque & sublimitatis esses gloria exal
tatus· & omnibus scitatis uirtutibus tamquam speciosis uestib; temu
nires omnes nihil hominus sup bos iusto iudicio tuo· uelud indigna
tionis iracundiae dissipare· & eos in locum suum id est in carcerem
inferorum detrudens contereris· quin etiam a scōrum lumine
seperatos in puluerem simul absconderes· siue ut alii dixerunt
retruderes eos sub terra· simul & facies eorum id est animam cū
intellectibus suis tamquam luminibus in foueam inferni demer
geres· Id est quam inpossibile est ut haec homo habeas·

tam stultum est ut quasi ex equali contra dm̄ loquaris a quo humi
liter sperare misericordiam debes· ut ex eius dextera id est uir
tute contra eos quos dixi superbos adrogantes impiosque salueris
Ecce hoc ipsum noueris fortem diabolum & potentissimum inimicũ
tuum quem ob immanissimum trucis animi furorẽ bemoth nomine
feralis bestiae nuncupaui· apud te uelud bouẽ animal id est lic& man
suetum fenum comedere faciam· non carnes ut leonem· quia carnes
quando comeduntur non sit sine uiuentis interitu· circa te
uero non ita est sicut iam dixi· cui iussione imperii mei hoc
modo praecepi dicens· ecce in manu tua est· uere animam
eius serua· Beemoth namque doctores ecclesiae qui hebreas
literas contigerunt· in latinum quasi plures interpretati sunt
Proinde inimicus diabolus cum toto corpore satellitum suorũ
hoc loco a dō describitur· quem propter pluralitatem nominis
ipsius antiqui ita interpretati sunt· sed ecce bestiae quas feci
apud te fenum sicut bos edunt· id est & hoc potentia dexterae
meae factum est· ut substantiam tuam & facultates quae ad
preciosae mentis tuae diuitias feno conparantur· in potestatẽ
exciperet & deuorandas· & ideo illa quaeque & temporalia
tibi abstulit· quae foeno nomine significata sunt· non quae
magna & grandia id est animae ornamenta quibus te spo
liatum blasfemiae ruina conprimeret· quali peccato to
tus homo a diabolo deuoratur· Ita ergo deo dicit dš· forti s
tudo eius in lumbis ipsius & uirtus illius super umbilicum
uentris eius· In lumbis & umbilicis uentris uoluptas carnis
uel luxuria intellegitur quae membris genitalibus post pri
mi hominis lapsum inserta est· ut supra modum legis natu
ralis illa membra & quando non uult homo incentiuis libidinis
titillentur & ita uoluptatium sectatores diabolo fortitudinẽ

proprius uicius ministrantes de parte illius & consortes efficiuntur.
ut sint membra eius. quorum tamquam corporis sui ipse est
caput. Constringit caudam suam quasi cedrus; hoc mihi di
cere uidetur. quod nec nouissimi sui quae in cauda signi
ficantur sit ad dni reuersurus. quod est numquam proteruia
m de sua superbus & impius penitebit. sed exaltatus ut cedrus
uoce dni iuste iudicantis est confringendus & comminuendus.
Constringitur enim ligno durissimo comparatus duricia scilicet
cordis ne intellegat stultus efficitur & excecatus ne uideat usque
in finem. siue constringit caudam suam lasentiam propheta
fallax & loquitur mendaciū cauda est secundum scorum pro
phetarum auctoritatem; Hos igitur behemoth tamquam uimi
cos tamquam socios & ministros suos in copulam unitate sibi con
spirationis adstringit. de quibus antiqui dixerunt interpretes;
Erexit caudam suam ut expressim. ubi elationem mentis eorū
in excelsum significauerunt hanc arborem nominando quae sub
uno stipite procere fastigio in altum porrigitur. Nerui testiculo
rum eius perplexi sunt; liner uis uincula quaedam fortissima
inlecebrosi ac uoluptatum. quibus homines carnales implicat
dicere uidetur mihi; De quibus uicius & propheta culpans homines
inter cetera ait dicens; declinantes uitę ad obligationes. Ubi
simpliciter pene inexpugnabilem uoluptatem in membris hu
manis a propheta significari puto. cui uoluptati caro nostra captiua
succumberet nisi iuxta apostolum dei gratia subueniret; Ossa eius
uelud fistulae aeris & cartilago illius quasi lammine ferreae.
his membrorum nominibus indicatur. quod diabolus cum suis
durus sit rigidus pertinax & inflexibilis. in ossibus namque &
chartilaginibus. intus & foris in cogitacione uidelicet & in opere perfecta est
eius demonstrata malicia. quod autem dictum est chartilago eius

quasi lammine ferae e. Alii dixerunt spine eius ferrum est fusile
ubi intellegitur quia nunquam se diabolus per penitentiam do
5 sit humiliaturus; Ipse principium uiarum di. qui fecit eum ap
plicabit gladium eius; hoc in loco hic ei semihi uidetur sensus quod
uias di ambulandas & per obaedientiam praecepta dominica
obseruanda hic inter ceteras creaturas primus a do sit conditus
& inde dictum sit. ipse principium est uiarum dni; Nam & in
ezechielo propheta in capite lapidum ignitorum refertur
id est quod primus fuerit omnium angelorum & corona in manu
dni; Siue ita dici potest ut nulla & eternitate sua ds semper ma
nens. quasi egressus in facturam creaturarum uideatur & hesitu
uiae eius inuisibilia ex inuisibilibus apparerent Siue una
quaeque creatura uia di est per quam addi igitur cognitione
dum cognita ab eo cognoscitur. siue uiae di ille sunt
quando cuilibet creaturae racionabili ds quasi ad eam ueniens
innotescit. Proinde hic beemoth principium uiarum di dicit
eo quod primus factus dī sui cognitionem a quo conditus est accepit.
Dns autem xps in principio uiarum di creatus ita refertur quia
reconciliando mundum per sanguinem suum uias mandatorum
patris quasi operaeius gradiretur in principio praedicationis
euangelii demonstrauit; quod autem dns ait. qui fecit eum ad
plicabit gladium eius. id est qui fecit beemoth adplicabit ei
gladium ipsius id est malo quo alios interemit. ipse punitur
Sicut & de eius similibus sps scs in psalmo locutus est. Gladii
euaginauerunt peccatores & gladius eorum intret in cor
eorum; Notanda tamen est in hoc loco commutacio personarum;
Nam superius dns ait. quod beemoth bestiam ipse fecerit & nunc
dicit; quod alius eum creauerit ita dicendo. Ipse est principium
uiarum di qui fecit omnia; quod ita exponi potest. quia pater

in filio omnia fecit sicut propheta ait ad eum. Omnia in sapientia
fecisti. Alii dixerunt ipse est uitulum figmenti dni quod fecit
ut inludatur ab angelis eius id est scis ab his ergo inluditur
quando per gratiam sci sps & meritum scitatis eis subditur & inuo
catione nominis xpi ab obsessis corporibus effugatur; Abeuntes
quidem deponentes omnem maliciam & omne dolum & simulationes
secundum esaiam geniti infantes in xpo sunt de quibus propheta uit
cum uirtute gratiae xpi contra aduersarium eorum diabolum
in spu praeuiderat dicens. & delectabitur infans ab ubere super
foramina aspidis & in cauernam reguli qui ablactatus fuerit
manum suam mittet. & dns cum de eius toto corpore loqueretur
ait ad eos quos innocentes & paruulos fecerat dicens. Ecce dedi
uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones & nihil
uobis nocebunt; hi ue montes herbas ferunt. omnes bestiae 5
agri ludent ibi; hi montes in climate aquilonis constituti sunt. ubi
superbus diabolus sedere se dicit inquiens. Ascendam super altitudi
nem nubium; ero similis altissimo; Quos montes superbos quosque
& nimium elatos homines ac tumorem cordis illius imitantes non
absurde sentimus; In his igitur habitans temporariam iocunditate
quae herbarum uocabulo appellata est; in eis depascitur.
& in malo uiuentes ac uigentes in eis uoluptatis noxiae delectatur
in quibus & iam montibus omnes bestiae agri ludunt; Bestiae
istae socii sunt & ministri diaboli de quibus ait propheta orans
ad dnm; Ne tradas bestiis animam confitentem tibi. Ager uero
hic mundus est secundum auctoritatem dni. qui ait in euangelio.
Ager autem est hic mundus. In talibus igitur montibus qui her
bas luxuriae non arbores fructiferas ferunt. hae bestiae
aduersariae uidelicet potestates non habentes regionem uirtuti
ludunt fluxu lasciuiae que uiciorum & in hominibus eorum montib;

in sceleribus ac nefandis criminibus dedita gloriantur; Aliud hoc
loco dixerunt. Ascenderunt in montem praeruptum. fecit gau
dium quadrupedibus in tartaro. Montem praeruptum ipsius
superbiae diabolicae uerticem significatum puto in quem tumidum
se extulerit. ita ut de eo usque in ima cadet inferorum; fecit ergo
gaudium idest dedit consolationem uel his qui superbiae eius consci
entes de caeli sede deiecti sunt tartaris deputandi uel his pecca
toribus qui per eum in profunda inferi corruerunt. sub quorum
personam ad ipsum daemonum principem. Ita sermo propheticus
loquitur. et tu uulneratus es sicut et nos. nostrique similis effectus;
Detracta est ad inferos superbia tua. concidit cadauer tuum
fecit gaudium quadrupedibus ut dictum est. idest peccatoribus
qui in terram proni semper uergentes in tartara caelum suspicere non
possunt; Sub umbra dormit in secreto calami et locis humenti
bus; Quod umbrae corporum sint. nemo dubitat; Sed umbra in
scripturis diuinis aliquando requies et refrigerium intellegitur
aliquando poena; Unde dicitur umbra mortis. Aliquando um
bra peccata esse referuntur quae etiam quam umbra corpori
ita morti uicina sunt; In peccatis ergo diabolus habitat et re
quiescit in secreto cogitationum. siue etiam lumborum unde et lo
humentia apellantur. siue in secretis idest in absconditis dei quae
diuitique non requirit. et uelud se indigna non uisitat. De quibus
absconditis propheta ait ad dominum; de absconditis tuis adimpletus est
uenter eorum; Peccata ergo tamquam tenebrae absconduntur
a dei lumine ueritatis. siue ut iam diximus loco remoto cordis
diabolus habitat. quod cor uacuum timore dei patet uanitati et le
atque omnium inlecebris uitiorum; haec enim umbra solemne sci
et calami secreta significans. Alii dixerunt sub omnimodis arboribus
dormit secus iuncum et calamum et carricem. Omnimodas arbore

dicit. quia tamen omnes infructuose sunt. non habentes medullam carita
tis di. nec bonorum operum fructus; Protegunt umbras umbrae eius.
peccata eius super omnium impiorum peccata & impietates eminent
quas protectione quadā maliciae suae defendit & contegit;
Alii ita dixerunt. Inumbrantur ineo arbores magne. ubi hoc mi
hi uidetur dixisse quod quamuis maligni sps uel homines ministri
diaboli superbia sint excelsi tamen superet eos magnitudine
delictorum. quia scelestioris criminis inuentor est. quam imita
tor est peccati. Circumdabunt eum salices torrentis. siue stirpes
& uirgultum. ut alii dixerunt. Mundus iste siue mortalis propter
uelocem uolubilitatem suam torrentis nomine appellatur. sicut
& ppheta ait cum de passione dni prophetaret. de torrente in uia
bibet. Dispensatione namque illa qua ad nos uenire digna
tus e. in cruce mortis calicem bibit. de quo dixit ad patrem.
si fieri potest transeat a me calix iste. Huius ergo mundi homini
bus qui sunt pleni sensibus peccatorum & perfidia infidelitatis
amarissimi in uerbis que tamquam foliis fructus bonorum operum
mentientes diabolus circumdatur. qui etiam in collega consortiū
que iunguntur. Ecce absorbebit fluuium & non mirabitur. habens 5
fiduciam quod influat iordanis in os eius; Multis in locis scriptu
rarum fluminis nomine genus humanum significari nouerimus
de quo & ipsa potestas aduersaria ait. Meus ē fluuius & ego feci
mem& ipsum. Huic ergo fluuio humano uidelic& generi ima atq
ad inferiora more fluminis defluentis desideria cupiditatum de
lectationis praesentis amoreque mundi ita insinuat ut eum absor
bere poss&. & uelut inferus deglutire. sic namque humanum ge
nus praeceps in supradicta uitia deflu& ut poss& ab inimico facile
deuorari. quod autem ait hab& fiduciam quod influat iordanis
in os eius. Iordanis fluuius baptismi contin& sacramentum. dum

in ipsum xps dns baptizatur. nostrum baptisma consecratum est.
Cuius secundum misticos intellectus montes & colles arietes & agni
ouium exultant a facie di iacob. qui iunior frater credendo. seniore
fratrem incredulum supplantauit. O etenim iordanis terra idest
ecclesia prophaeta ex persona credentis se dicit dnm recordari.
A xpo utiq. monte modico incipiens. qui propter passionem modicus
factus est. minoratus est ab angelis oboediendo patri usque ad mortem.
Hic ergo beemoth nimia elatus est temeritate fiduciam gerit
ut praedictum iordanen sacramenta uidelic& ecclesiae figuran
tem ore suo hauriat & uorandi cupidus suo eum uentre concludat.
Idest etiam eos quos sanguis xpi per aquam regenerationis quam
iordanis tipice portendebat & ablutione sci sps redemit. de illius
potestate ac durissimo dominatu quaerit ut rursum suos faciat.
seu occulta suasione seu oppugnatione manifesta, in oculis eius s
quasi amo capi& eum. Uerba haec patris de filio sunt. secundum
illam adlocutionem de qua supperius diximus. ubi pater ait deo.
cum ei de diabolo sermo ess&. Ipse est principium uiarum di;
Hunc igitur beemoth homo diuini numinis carne hominis adsumpti
uestitus in oculis eius capi& eum Inquit pater de filio quod diabolum
ess& capiendus. In oculis ait. Idest in ipso intellegentiae lumine
ubi est uisus sapientiae naturae racionabili. ibi in quā diuina
sapientia captus dum per calliditatem suam atq. uersutiam non
uid& cuius carnem mortem deuorandam adprehenderit. secun
dum igitur hunc modum captus est diabolus; & nunc sudibus nares s
illius perforantur. Idest furentem seuiciam atque in sanctorum
interitum anelantem. xpc dns noster conter& & proturbat.
Scos uero propter lignum crucis non absurde hic intellegendos puto.
Sic itaq. humili& & confringit dns inimicum. omnemq. imp&um
inuidiae seuientis. dum eum per eosdem scos ligno suae crucis retun

dit; an extrahere poteris leuiathan hamo. Commutauit figuram
enigmatis. ut diabolum quem superius beemoth translato nomine
dixerat eundem nunc leuiathan appellet. scilicet eum quasi bestiam
dicit qua& terras inhabitet. hic uero ita illum nominat qui uelut
in aquas maris consistat. Unde & alii pro leuiathan draconem dixe
runt. Unde uidere potest quod horrendum nescio. quod genus draco
num sit quod leuiathan dicatur. cuius maliciae ac potentiae congrue
diabolus coabtetur. Beemoth autem eo quod multi cum sint appel
latur. Nam beemoth latine quasi plures sonare dicuntur.
Unde ipse intellegi potest cum sociis & ministris. & recte qua
si dicuntur quia d̃o non sunt. Leuiathan uero additamen
tum quidam aiunt interpretari. Quia ergo in ueritate non
stetit & excedens presumptionis modum. addit sibi superbiam
quasi supra naturae bonum. In tumorem morbum elationis exce
dit. proinde additamentum dictus est. Uocabulum enim
factum de crimine. operuit conditionem naturae bonae. quam
ds̃ bonus creauerat. Et esaias propheta ita de eo uaticinatur
dicens. In die illo siue passionis xp̃i tempore. siue in aduentu
iudicii eius. In die ergo illo uisitabit dñs in gladio suo duro grandi
& forti. super leuiathan serpentem uectem. & super leuiathan
serpentem tortuosum. & occidet cetum qui in mari est. Secun
dum hoc ipsum est quod alius propheta similiter ait ad dm̃. Tu con
fregisti in uirtute tua mare. tu contriuisti caput draconum
sup aquas. Hic ipse diabolus tamquam caput cum suis membris
describitur. & corpus eius ac squame. In desociabili copula con
iuncte narrantur. Hunc ergo leuiathan draconem typicum
ait dñs ad iob. ne in aquis gentium dominetur. tu forsitan de mari
populorum extrahere potes. quem hamo uirtutis meae ut supra
dictum est. per fide credentium extrahere & exsiccare disposui

243. Secundum hunc sensum est illud quod & dns ait in euangelio.
Cum fortis armatus custodit atrium suum in pace sunt ea quae
possidet. & cætera. In primo autem aduentu xpi factum est
per gratiam redemptionis eius. ut desotietate diaboli & domi
natione eius populi eruerentur. In secundo uero aduentu eius
omnis diaboli potestas est auferenda. quando quidem mare
hoc est seculum non erit. gentesque sotiorum illius de terra
peribunt. quando etiam quaeretur delictum illius & non inue
nietur. dno regnante in aeternum & in seculum saeculi. absor
te morte mortisque inuentores in resurrectionis uictoria.
Quod autem in hoc libro ait deus. quia hamo extrahat leuiathan
per alium prophetam illum alloquitur dicens. Expandam sup
te retem meum in multitudine populorum & extraham te in sa
gena mea. hami uero & sagene differentiam hanc esse existimo.
ut hamum ipsum saluatorem filium di carne uestitum intellegamus.
Sagena autem dici potest missa predicatio euangelii. quae
a solis ortu usque ad occasum latissimo spatio sit expansa.
Sicut & propheta ait. Magnus dns. & cetera. & deinceps ait.
dilatans exultationem uniuersae terrae. Quae sagena prae
dicationis xpi ueteris testamenti figuris & significationum
imaginibus multisque eiusmodi scripture testimoniis ueluti
nodis inligatis sit solidae roborata. quam cete multe draco
nes seuissimi mundi istius impii & potentes scindere ac rumpere
temptauerunt. Idque non potuerunt efficere. quia firmum
fundamentum di facit. & conuelli nequaquam potest. quia
si deus pro nobis. quis contra nos. Proinde secundum hanc expo
sitionem idem sensus in hamo & sagena esse dinoscitur. Cum ergo
dixiss& dns ad iob extrahere poteris leuiathan hamo. ait ei.
& fune ligabis linguam eius. Quemadmodum ex plurimis

particulis subtenuis funis intexitur ut fiat uinculū quo pos
sint aliqua conligari. Ita & diabolus de multitudine peccatorū
suorum quasi de resticulorum particulis uincula sibi sacrilego
rum uelut fune blasphemus eius lingua illius conligatur. ut sit os
obstructum atque oppilatum loquentis iniquitatem. & in pro
uerbiis salomonis de similibus eius scriptum est. Uinculis peccato
rum suorum unusquisque constringitur. & inde est quod & dns
in euangelio pigrum & inutilem seruum ligatis manibus & pe
dibus mittendū dicit in tenebras exteriores. Id est uinculis pecca
torum suorū quae operatus est. Secundum diuinum iudicium
ligatus mittitur in poenas. quod & ipse dns quodam loco manifes
tissimae demonstrauit. quando flagellum de iudaeorū resticu
lis fecit. eosque inde flagellans de templo eiecit. Numquid pones
circulum in nares eius. siue captapulum ut alii dixerunt, & ar
milla pforabis maxillā eius. siue ut alii dixerunt & forcipe per
tundes labrum eius. Circuli captapuli forcipes & armille nomini
bus intelleguntur sermones diuine potentiae quibus superbus
atque blasphemus humiliatus est a dō & adtritus; Numquid
multiplicabit ad te preces aut loquetur tibi mollia. Siue ut alii
dixerunt aut loquetur tibi blande. soli dō cuius creaturam se
esse cognoscit est subditus. atque ei tantum ipsa conscientia
pauens animus eius superbus addicitur, Numquid feriat tecum
pactum & accipies eum seruum sempiternum. Licet sit rebellis
& nimium tumidus. Cogitur tamen atque conpellitur ipsius
naturae bonum quod ei in testimonium iustae dampnationis eius
ex parte non perit. ut dnm creatorem suum saltem ut seruus malus
esse fateatur. hoc est pactum siue testamentum quod ei cum dō in ire
praeceptum est. Unde & ipse dns ait. & accipies eum seruum sempi
ternum. Hoc enim nulla uoluntate animi facit. sed diuine potestatis

245

imperio. & ideo a dō seruus dicitur sempiterno. quia adoptionem
filiorum di. siue primatum illum angelicae dignitatis numquã sit
recepturus. Numquid inludes ei quasi aui. & ligabis eum ancillis
tuis. Intantum ait dns. humiliabitur draconis istius fortitudo
ut omnino pro nihili erit ut inludendus habeatur & inludendus
scis angelis deputetur. Sicut & supra iam dictum est. Quod aut
quasi auis inludi perhibetur quasi uelud res parua & minima
ad di potentiam habeatur. auis nomine uoluit demonstrare. quodq;
alligandus ancillis dicitur. Illud est quod ipse dns in euangelio ait
ad discipulos suos. Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpen
tes & scorpiones. & super omnem uirtutem inimici & nihil uobis
nocebit. Sic itaq; alligatur atq; inluditur a scis animabus di
quae sunt ancillae xpi. dum ab eis ipsis & eius sotiis imperatur
& de corporibus ab ea obsessis abire conpellitur. Cuiq; per uniuer
sum mundum cottidiae captiua aufertur captiuitas. qui & secun
dum apocalipsin per mille annos alligatus dicitur. quod ẽ a parte
totum. secundum apostolum qui ait. filioli nouissima hora est
Ex tempore aduentus dni in carne nostra itaq; alligatus est.
ne seducat xpi gratia & redemptione saluandos. Aliud dixer.
Alligabis eum sicut passerem infantulo. quod est ab infantulo tenea
tur precepto imperii mei. uelut ligatus in potestate tradetur.
Hic est ille infans. de quo esaias ait. Et infans ab ubere in forami
na aspidũ manum mittet. Qui infans secundũ eundem esaiam
prophetam. quamuis sit centum annorum. puer p xpi gratiam
morietur. Id est scs & innocens ad dm de hoc sclo emigrabit.
Hunc ergo infantem accipere debemus unũquemq; scõx quide
fonte id est deutero matris aecclesiae tamquã infans dō renatus
est & precepta dni uelut lacteos cibos de eius uberibus sugit; Conci
dent eũ amici. diuident eum negotiatores. Amici & negotiatores

Isti sci intellegendi sunt omnes &iam ueritatis predicatores. quibus
xps filius di ait. Uos amici mei estis. Itemq. de eisdem p parabolam
dicit. Simile est regnum celorum homini negotiatori querenti bonā
margaritā. &caetera. qui regnum di & eterne uite pmium ue
lut praetiosissimum margaritam inuenalibus pposuerunt mun
do ut unusquisq. creditorum uendat quecumq. habuerit. delectati
onē scilic& uite presentis his mertimoniis commut& & emat eum.
Igitur a supradictis amicis & negotiatoribus corpus huius draconis
conciditur atq. diuiditur. dum per eos de adfidem xpi pditorū eius
multitudinem quā plurimi separantur. Nam multi de potentibus
eius & in malicia fortibus ab eis consortio ueluti membra illius secer
nuntur. Sicut & abacuc propheta ait ad dnm. Precidisti in stupore
mentis capita potentium. & de quibus rursu ait ad dnm. misisti
In capita inimicorum mortem. morte utiq. uitiorum. ut iam
non sibi uiuant. sed ei qui pro ipsis mortuus ē. & surrexit. Haec capita
inimicorum di. id est populorum. principes impiorum. ipsi sunt huius
spiritalis draconis reges & nobiles. quo secundum translationem
nominu & figuram & trophi alterius alligandi a praedictis amicis
& negotiatoribus esse dicuntur. Sicut dauid ppheta ait. Ut alli
gent reges eorum in manicis. & nobiles eorum in uinculis ferreis.
Hi ergo reges & nobiles ipsi sunt & dracones & membra illius draconis.
De quibus draconib; ait ppheta ad dm. Tu confregisti caput draconu
sup aquas. Numquid implebis sagenas pelle eius. & gurgustiu pisciu
capite illius. Oms qui consensione maliciae & imitatione adherent
diabolo. recte pelles eius esse dicunt. quos ideo pellis nomine
arbitror dictos. eo quod indissociabili conexione ei coniuncti sunt.
& separari ab eo numquā aut certe uix possunt. De his ergo dic dns
saginas inplendas esse. Pones super eu manu tuā. & memento
belli. ne ultra addas loqui. Sic mihi uid&ur dixisse uicto p me aduer

249. sarium tuum· Pones super eum manum tuam ut possis ei & tu inlu
dere· uel pones super eum manum tuam quam dixerit· si eius
potentiae & uirtutis esse te arbitreris. Pones super eum manu
tuam· Quod est si potes effice uirtute potentiae tuae ut te
contremescat & paueat sicut & me cui soli hoc debet· sed quia
id nequaquam facere potes ut tibi draco hic magnus & in malicia
potens subiectus sit· memento in hac tribulatione paenarum
tuarum contra quam ferum & trucem hostem bellum habueris.
sufficiat tibi aduersum me uerba aspera te locutum. ubi nosse
te uolui quo hunc fortissimum inimicum tuum superare ac
uincere nequiuisses nisi ex precepto imperii mei accepta
in te potestate iussus fuisset· & tuam nihil hominus animam
custodire. A me igitur indicionem illius ita datus es· ut non am
plius te adfligeret quam uires tuae paterentur· Ecce spes eius frus 5
trabitur eum & uidentibus cunctis praecipitabitur· Cum in conspec
tu angelorum scorum· & innumerabilis multitudinis beatorum
hominum precipitatus fuerit in gehennam· Ignemque aeternum·
spes eius qua se fortem putat euadere horrendum & iustum
iudicium meum frustrabitur & cassa atque inania cogitans in interi
Cap. XLI tum deducetur. Non quasi crudelis suscitabo eum· quis enim potest
resistere uultui meo· quis ante dedit mihi ut reddam ei· omnia quae
sub celo sunt mea sunt· Hunc igitur inimicum non ut crudelis
suscitat deus qui eum quasi punire desideret· uel quoscumque
scorum conlatione eius elidere· cuius naturae luculenta potius
& aeterna bonitas conpetit. sed suscitare ds nunc leuiathan hoc
modo dicitur ut eum ceteris qualis sit manifestet· quem uelut
pharahonem longa inpunitate diutius insultare permittit·
Hoc enim iustissimo iudicio suo ds fieri sinit aut ad exercitationem
probationemque scorum aut ad iniquorum paenam· Quis enim

resistere potest uultui meo. ubi hoc uidetur dixisse quod solo aspec
tu maiestatis di omnis creatura cedat & tremat. quis ante dedit
mihi ut reddam ei. Omnia que sub celo sunt mea sunt. Non enim att
a quo quam potestatem accepi. quam aliquando forsitan non ha
buerim. ut ei quasi pro hoc beneficio gratias agam; Aut aliquid ei
retributionis inpendam; Secundum hunc sensum & apostolus
loquitur. Aut quis inquit dedit illi & retribuetur ei. ubi in his
uerbis ds fuisse semper monstratur; Non parcam ei uerbis po
tentibus. & ad deprecandum conpositis. hoc fortassis de diabolo
de cuius uerbis hic loquitur intellegere possumus. quod quam
uis sit rebellis in dm & contumax. suum tamen tremens sentiat
creatorem. Et quamuis inmemor conditionis suae. tam tamquam
seruus nequam. saltem coactus dnm suum obsecrare simul &.
Quis reuelauit faciem indumenti eius. ubi figmento iob uelatam
faciem diaboli demonstrauit. qui se transfigurat in angelum lucis.
Reuelatur autem facies eius a dno. cum artes nequitiarum illius
deteguntur. & in medium oris eius quis intrabit. Ubi os diaboli
indesinens blasphemia eius potest intellegi. quod obstruendum
a dno est atque obpilandum. cum uerbo dni fuerit penetratum.
siue in medium oris eius quis intrabit. Potest ita sentiri ut os diabo
li infernus intellegatur ad quem saluator descendit. ut deuoratos
a diabolo homines liberaret. Et ideo quod futurum erat temporis
dixit. In medio oris eius quis intrabit; portas uultus eius quis ape
riet. Abditam & multo secreto absconditam fortitudinem ypo
chriseos diaboli dicit dns se patefacturum. quam in passione &
cruce sua aperte manifestauit. quando cum principibus suis &
potestatibus traductus a filio di. palam fiducialiter triumphat.
Per gyrum dentium eius formido. Uoratorem & insatiabilem
hunc inimicum dicit. qui uelut rapacissima bestia dentibus omnia.

consumat. & idcirco formido & timor in gyro dentium eius. id est quia
ad deuorandum parati sint. Corpus illius quasi scuta fusilia. & con
pactu squamis se prementibus una uni coniungitur. & ne spiraculu
incedit per eas. unum alteri coherebunt. & tenentes se nequaquam
separabuntur. Tres hi uersus continui sub diuersoru sermonum
repeticione unum eundemq; locuntur. Corpus ergo diaboli omns
consortes eius. & sps inmundi intellegendi sunt. quos tanta con
sensione atq; conspiratione dicit ds illi adiunctos. ut indissotiabili
conexione sint eidem copulati. quos etiam sub allegorica dictione
squamarum nomine appellauit. quae ita densatę sint & strictę
sibi inuicem coherentes. ut nullum illis sit spiraculum respirandi
ad dm. eo qd ab illa sui conexione nequaquam in sanitate paenitentiae
relaxentur. Quod autem daemones impii ministri diaboli scutis
fusilibus conparantur. hoc nomine eorum significat dns quod ni
mium ptinax. & obstinate rebellans. & fortiter solida ac pennis
sit eorum repugnatio contra deum. Diabolum uetus edicio smarag
di lapidi adsimilauit. qui natura aspersa est. alia adtritu leuifi
cans. sed ipse asper esse non desinens. cuncta comminuens. diminu
tionem aute sui ipse non sentiens. Sternutatio eius ut splendor
ignis. & oculi eius ut palpebrę diluculi. Siue ut alii dixerunt.
In sternutamento eius inlucescit sol. Et oculi eius ut species luciferi.
Sternutatio sordes cerebri egerit. & uitia ex interno concepta
depurgat. Diabolus ergo qui totus sordidus & foetidus est. in hoc
lumine uidetur ostendere. cum transfigurans se in angelum lucis
maliciae suę sordes per niciem hominum cum delectatione opera
tur & effundit. & de inuidia id est de malorum omnium capite
uenena sua commouit. ac producit. Oculi autem diaboli falsi
prophetę intellegendi sunt. De qualibus scs isaias ait. Cum ad pec
catorem populum loqueretur dicens de dō. Claudet oculos uros

qui instigatione quae ab eo inspirati loquuntur uicina uidentur lumini
ueritatis sicut palpebrae sunt diluculi. cum tamen nihil luminis dei pos
sideant. Nam etiam si uideantur initium lucis in se ostendere
quae eis de ypochriseos fermento exoritur. mendaciorum tamen
tenebras specie ueritatis obducunt. De ore eius lampades procedunt
sicut tedae ignis accensae. Quemadmodum os domini sunt prophetae
et sancti per quos loquitur. qui dicunt os domini locutum est haec ita et omnes
impii sacrilegi et blasphemi. os diaboli recte dicuntur. Ex quo
taedae ignis accensae. siue ut alii dixerunt faculae ardentes proce
dunt. id est ignis et poenae causa suggeritur et in apocalypsin ubi
sub equorum similitudine hi ministri diaboli describuntur. ita de
eis dicitur. De ore eorum exiit ignis. et fumus. et sulphur. Non per
spicue quidem ita exeunt de ore eorum. sed uerba blasphemia
sunt eis ignis et fumus. et sulphur. Ita ad eum dominus per prophetam
Producam ignem de medio tui qui comedat te. De naribus eius pro
cedit fumus. Id est superbia, sicut ollae accensae atque feruentes.
quia uapor aut ipse se aut obtemperantes generet causas ignis
aeterni. superbiae spiritus in anhelitu narium demonstratur. quibus
animi sui tumorem exanelare gaudet se sed humiliari ac reprimi
a domino superius ita dicitur. numquid pones circulum in naribus et ar
milla perforabis maxillam eius. Halitus eius prunas ardere facit.
Hic est fumus eius e naribus exanelitu eius. ut carbonibus suis
ignem sibi aeternum et fumandum subministret. Ita enim et si
milibus eius dominus ait. Ambulate in lumine ignis uestri. et in flammis
quas succendistis uobis. Et flamma de ore eius egreditur siue ut
alii dixerunt. flamma uero de ore eius globatur. Ibi idem
sensus quod est poenae blasphemiarum de ore diaboli globatae
egrediuntur. In collo eius morabitur fortitudo et faciem
illius praecedet egestas. Colli nomine id est ceruicis

tumorem adrogantiae diaboli dicit; Cuique dicitur per prophe
tam; Neruus ferreus ceruix tua. In qua principalis peccati mali
habitat & moratur. Hac igitur superbiae fortitudine. & propheta uerbis
illius loquitur dicens. fortitudine faciam. quem ob hoc dominus increpat & dicit ei.
In insipientia tua fecisti tibi fortitudinem. & iterum ait ei. In negotiatio
nibus tuis. multiplicasti tibi fortitudinem. Itemque. Eleuatum est cor tuum
in fortitudine tua. quod uero ait. faciem illius precedet egestas.
hoc est quod ubi adpropinquauerit diabolus. ilico ibi omnis uitae
atque animae exhauriantur. ac substantia consumatur.
Membra carnium eius coherentia sibi; Membra diaboli sunt
quos supra in squama & scutis fusilibus nominauit. Carnium
autem eius membra idcirco sunt dicti. quod carnalibus ac flagitio
sis actibus dedita. ei uelut auctori malorum cohereant. Mittit
contra eum fulmina. & ad locum alium non feruntur; Ordo di
centis di hoc loco obscuratus uidetur. ubi cum de diabolo dicat su
bito personam commutet dicens. Mittit contra eum fulmina
& ad locum alium non ferentur; Credendum est quod haec
fulmina a deo mittantur contra diabolum. secundum illum sensum
ubi dicitur. Pluit dominus a domino. Quod ita hic dictum arbitramur.
fecit deus quod locutus est deus. Fulminatur autem a deo draco diabo
lus quando igneis diuinis eloquiis descis nubibus increpatur. que utique
fulmina in locum missa atque directa. non frustra iacientur
& ad locum non ferentur. nec se ab eis diabolus gloriabitur inpu
nitum. Cor eius indurabitur quasi lapis. & stringetur quasi mal
leatoris incus. Siue ut alii dixerunt. & stat sicut incudo infatigabilis.
Cor diaboli durum & inflexibile est. hebitudine quoque lapidis & ri
gore. Constringitur autem siue stat sicut incudo que non producit. Incude
namque ceditur. sed non producit. superiecta edomat. Immobilis autem ipsa consis
tit; talis diabolus est. Fidelium enim increpationibus tunditur

Prophetarum dictis ceditur· martyrum uictoria elidi tur· sed ma
nens rigidus· durus· indomitus· aeternis addictus est poenis· Cum sub
latus fuerit timebunt angeli et territi purgabuntur· Hoc de primi
seculi temporibus dictum accipi potest· quantum sit malum super
biae iam tunc sci angeli scire potuerunt· quando praesumptor
tyrannidis celi arce deiectus est· quando etiam pro eo meri
to quo in ueritate in qua ille non steterat steterunt· et in hoc
beati facti esse credendi sunt ut certissimi fierent· nullius
umquam peccati lapsum sibi esse metuendum· Igitur quod dictum est
quia sublato diabolo timebunt angeli et territi purgabuntur· non
sic intellegendum est· quia ad cauendum peccatum superbiae·
emendatiores futuri sint territi tante dampnationis exemplo·
cum utique perspicuum sit minime eos beatos fore· si studendum
eis sit cura impensiore ne peccent· Peccatum enim cauere· uel peccato
resistere ad penales mundi huius miserias ptinet· non ad futuri
saeculi gloriam· Hoc arbitror intellegendum· homines qui ad con
sortium peruenerint angelorum· utpote quasi noui angeli
dampnato diabolo territi purgabuntur· Uidentes qualem quan
tumque hostem et huiuscemodi poenas horrendae dampnationis
euaserint· Purgabuntur autem id est puriores do reddentur·
tanta diuini beneficii circa se consolatione perspecta· Id etiam
quod dictum est territi· uel quod scriptum est timebunt· non abhorret
a sensu ut racionabilis uidelicet creatura omne beneficium atque
omne iudicium creatoris sui non cum poenali· sed cum honorifico
terrore miretur· Et reuera· quae maior purificatio siue purga
tio poterit esse ante dnm· sicut angeli ei homines quam ut semp
exultatione quia cui differtur pius est et cum tremore quia
cui differtur id ds est omne bonum certissime securitatis suae
glorieque perpetuae ad laudem sui referat conditoris· Cum adpre

henderit eum gladius subsistere non poterit · neque hasta neque
torax · Alii uero manifestius transtulerunt dicentes · Si occur
rerint ei lanceae nihil facient ei · Id est nullis metallis terroru
& increpationibus poterit emendari · In hasta autem & to
race possunt illi intellegi qui iusticiae lorica induti · dextera
operibus scis armati conantur resistere · Ipsu uero punire siue
expugnare non ualebunt · quia tam fortis & malus est ut aduer
santia contemnat · & conuerti minimae uelit · Proinde siquid
fortitudinis animorum inscis · quod ferri uocabulo appellat siquid
&iam uirtutum quod aeris splendore uel pennitate censetur
ille tam quam palearum purgamenta, & uelut lignum putridu
aestimabit · Tanta enim se uirtute superbiae induit ut haec omia
arma aduersum se suscepta p nihili pendat · & ipse potius operet
opera palearum aceruis similia · & lignis infructuosis uetustis
cariae fatescentibus quae igne inextinguibili sunt urenda ·
› Non fugabit eu uir sagittarius; quibus lib & scor quamuis faretra
cordis sui increpationum sermonibus tamquā telis conpungentibus
plenā habeat · ab eis tamen hic durus & nimium ferreus penetrari
non poterit · & ideo non consentiens uulnera conpunctionu ab
hoc tali sagittario non fugat · Alii uero ita dixerunt · non uulnerat
eum sagitta erea · Uerbum di incorruptibile & p manens sagitta
aenea conparatur · quo numquam potuit diabolus ad poenitentiā
uulnerari · Secundum duritiam cordis sui thesaurizat sibi iram
in diae irae & reuelationis iusti iudicii dei · In stipulā uersi sunt ei
lapides fundae · Funda potest intellegi quicumq · scoru quima
nudni continentur · Per hos ergo scos suos duros sermones fortes
& asperos uelut lapides hunc impium ualide iaculatur ut eis
dem percussus det honorem do · Sed ille cum singularis maliciae
sit · eosdem sermones sibi conuertit in stipulā · ut dum eos

promihili ducit· fiant ei uelut stipula· quae & fumandos globos 254.
tartarei ignis accendat· quod & alii eodem sensu dixerunt· esti
mant lapides funda iactatos ut foenum; quasi stipula estimabit; s
malleum· Uerbum nihil hominus diuinum graue scilic& & forte
contundens eum & atterens· ut uasta duricia impietatis eius saltē
ascorum insectatione tenu&ur pro stipula aestimabit premali
cia namq· obrutus non sentit& pondus tundendis desup· quo cor eius
factum est sicut lapis & sicut incudo indomabilis· quae num quilic&
supra modum tusa producitur; & deridebit uibrantē hastā· siue
ut alii dixerunt trementem sermonē ualidum cuiuslib& sci
ad secum uigore animi ac uirtute emissum non solum non uerebit
uerum &iam deridebit uel eundem sermonem uel &iam iacu
lantem· hoc totum de diabolo dr̄ de diuersis modis ac similitudinibus
ideo dicit· ut demonstr& hominib; quantū mali sit & quā potens
quā sit omnino inreuocabilis; sub ipso erunt radii solis· ster n&
sibi aurum quasi lutum· Sol iustitiae xp̄c dr̄ est· in cuius pennis ē
sanitas huius igit radii id est sci qui sunt filii lucis eius· ab hoc
principe tenebrarum· dum in preuaricatione adam peccato illius
detinentur obnoxii· aut dum iam redemptos p xp̄m capitalibus
criminibus suis facit· sibique uelut captiuos & seruos subdit & sub
iugat· possunt & illi angeli quos secum diabolus traxit· de quibus
in apocalipsi dicitur· & traxit secū tertiam partē stellarum
in terram· hi radii solis intellegi· qui recedentes a dō uero lumine
factae sunt tenebre & principes tenebrarum· hi ergo sub ipso sunt
quibus diabolus est rex & dns̄· Aurū uero secundum hunc sensū
quem diximus· ipsi sunt radii solis· qui sub nomine auri prae
ciosi quique & magni intelleguntur· hos sibi stern& quasi lutū
cum eos sibi subditos peccatis sordidos & uiles efficit· dicunt aut
dracones in eis locis secretis & terrarum abditis finibus· uel maxime

commorari ubi metallum auri sit & ob hoc sub spiritali intellegen
tia puto hanc metaforam conseruatam eo quod hic draco
rufus de auro bonorum quos deiecerit sibi cubile sternat. quod e
omnes spiritales mundi huius diuitias id est bonorum hominum
sanctitatem. iustitiam ceterasque uirtutes uelut aurum sub se
habebit. cum eos obdormiente fide in lutum inmensum redigerit
peccatorum, feruescere facit quasi profundum maris ollam & ponet
quasi cum unguenta ebulliunt. Mare hoc seculum secundum allegori
cos intellectus esse didicimus. quod est obscuritate sui & nimia stulti
tiae cecitate tenebrosum. quod ita diabolus carnali accendit con
cupiscentia ut ferueat ad amanda terrena. Si autem in bonam
partem unguenta intellexerimus. ut gratias sanctorum feruentes
hoc loco interpretemur. a contrario diabolus maris istius habitator
id agit. ut quomodo spiritalium gratiarum amore in spiritu sancto fer
uescunt. ita ad amorem mundi istius hominis praesentis uitae
desiderio quasi quibusdam succensionibus flammeis ardescant.
Alii dixerunt. feruescere facit abyssum ut uas eneum. aestimat
sicut delictum & tartarum abyssi sicut captiuum. Hoc in loco arbitror
quod ita de diabolo deus dixerit. quia de hoc mundo quasi abyssi no
mine dictus est. Ita diabolus apud se diffiniens arbitratus sit quod in
recordationem omnino non ueniat. quod de memoria diuina de
letus sit. Cuius impiissimum sensum in nono psalmo propheta recolit dicens.
Dixit enim in corde suo non requiret. Itemque. Dixit enim in corde suo oblitus est
deus. auertit faciem suam ne uideat in finem. Tartarum quoque abyssi id est infer
num in quo mundi istius peccatores tenebuntur inclusi. Ille uelut capti
uum sub durissima uidelicet dominatione detrusum uinculis infernali
bus detenebat. Exultans igitur laetabundus hoc diabolus estimabat
quod creatura dei sui. omnem utique mundum uelut rex & dominus
esset perpetuo possessurus. nesciens quod de domino deo regi in aeternum

& in se tam scti perditisque impiis gentibus de terra eius. cumque iudicatus
fuerit pupillos & humiles atque defensus. non adponet ultra homo
id est diabolus ut se magnificet super terram. Post eum lucebit semita.
Iam tunc resipiscens quaeret reuerti ad deum. quando tempus ei
paenitentiae non erit. Et hanc puto conuersionis eius semitam
dixerit ds. quae obdurato corde & ceco sera paenitentia inlucescat
quando post acceptam ei minime proderit. Estimabit abissum
quasi senescentem. Siue ut alii dixerunt quasi deambulacrum.
Abissum diximus superius istum mundum. quem senescente & inue
terati in peccatis utiq. permanente diabolus arbitratur. Nesciens
aduentum dni a peccatis ueterib. liberandu. Non est sup terra potestas
quae conparetur illi. Nulla creatura est tantae potentiae siue pec
catrix creatura tantae malitiae. & ideo in utraque re nullus ei poterit
conparari. Qui factus est ut nullu timeret. Propria uoluntate liberi
arbitrii usu in superbiam elatus factus est. id est ita sui malitia depraua
tus est ut nullum timeret. Nec ipsum utiq. dm dnm creatorem suum
Timet quidem ut malus seruus & praeuaricator sed non habet in se dilec
tionis di timore. Omne sublime uidet. Inquit in sublime atq. in ex
celsum erigitur. Id est usque ad ipsius inaestimabilis superbiae suae api
cem eleuatur ut plasphemus ponat in caelo os suum dicens. Ponam in
caelo thronum meum & ero similis altissimo. Ipse est rex super omnes
filios superbiae. Id est caput & princeps omnium superborum
quem imitatores angeli & homines impii & praeuaricatores facti sunt
filii superbiae eius. Respondens autem iob dixit. scio quia omnia — Cap. 42
potes. Id est qui diabolum humilias quomodo uis & quando uis. Nulla
te latet cogitatio. Scrutatorem cordis & renium latere quis poterit.
Unde apparet scm iob ex his sermonibus quos do paenitens confitetur
accusare cogitationes suas quibus se meminit de iustitiae suae meri
tis sibi plurimum tribuisse. & do quasi rustico nota iniquitatis obicere

temptasse. Quis est qui celat consilium absque scientia. Id est nemo potest
abscondere consilium a conscientia tua. Iam in consequentibus manifestis
simae errorem suum demonstrat & insipientiam confitetur per quā
ignorans ad dm̄ loquendi modicum excessent ita dicens. Ideo insipienter
locutus sum & quę ultra modum excederent scientiam meam. Audi & ego
loquar. interrogabo te & ostende mihi. Iam nunc deposita insipientiae
atque abiectae stultitiae praesumptione. per notitiam increpationis
diuinae ad emendationem correctus & praesentis castigationis purgatus
examine dm̄ nihil omiЛs uid& interrogare dicendo audi clementiam
diuine indignationis ostendit. & hoc loqui uidetur quod illū in plagā
longe alio modo circa eum deus operatus fuerit. quam ipse ante
iudicarat. Et hinc est quod se doceri a dō cupit. sibique hoc ipsum de
poscit ostendi. Accepto ergo iob sicut ex sermonibus eius credendum
est diuinae iustitiationis oraculo ait ad dm̄. Auditu auris audiuite nunc
autem oculus meus uidet te. Post temptationis probatione p̄ maior
factus est diuinae cognitioni. dicit se iam dm̄ uidere quē ante dū c̄mnaret
audisse se dixit. Audire aut̄ dm̄ uel uidere qui ē inuisibilis & inconpre
hensibilis. non istorum est oculorum uel istarū aurium. sed potius m̄tis
& cordis. Propter quod beati sunt mundo corde homines. quo d̄s uidetur.
Idcirco ipse me reprehendo & ago poenitentiam in fauilla & cinere.
Quem locum alii dixerunt. Ideo despexi memetipsum & distabui. & aes
timaui me terram & cinerem. Quod autem iniuriam sc̄i iob amici eius
non recte locuti sunt. hic aperte dnm̄ eis inputantem monstrantur
unde ipse ait ad eos. quod peccatum illud exprobrationis eius
remitti non posset. Nisi ipse beatus iob pro illis orauerit. & holocaus
tum pp̄itiationis obtulerit. Ubi aduertimus quod sacerdotis officio
beatus iob functus fuerit. Intellegitur autem hoc loco quod nulli
expediat cum exultatione aut conuitio coarguere indi castigatione
ac tribulationum laboribus constitutum. Ait autem quod iob ante

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

procis & sacrificium offerentem faciem eius ad exaudiendum libenter
susceperit. Et addidit dns duplicia. Insequentibus queritur census
eius quem admodum fuerit duplicatum. libri huius scriptor diligenter
enarrat. fratres uero & sorores qui ad beatum iob post plagam castiga
tionis eius conuenerant. omnes cognationes & familiae generis eius
intellegendae sunt. Vniuersi etiam noti & amici eius qui regalem poten
tiam eius singularemque sapientiam prius nouerant. uenientes ad eu
comederunt cum eo in conuiuium. Honoris eius significatus est ab eo
omnium sordium squalor abtersus. In motu uero capitis indicatam
cum conuenientium ad eum laetitiam nouerimus. Quique muneris
gratia uelut inopi & parentus nihil habenti. dederunt oues singulas
& inaures aureas singulas. Etsi in hac parua consolatione & pre
dictorum duplicatae sunt ei priores diuitiae. Enim aduerti potest
quod grandis multitudo ad illum conuenerit. Qui cum a singulis
paruum acceperit. subito tantarum diuitiarum factus sit dominus.
Potuit hoc scriptor libri huius & per anticipationem dixisse. ut post
temptationem illam per centum quadraginta annos uitae suae be
nedicentem dno. cumulatas in duplum diuitias possidere. filiorum
uero eius duplicatum numerum non legimus. Vnde arbitror quod
cum ea quae omnino perierant illi ei in duplum fuerint restituta. & ia
si filii ei uiginti pro decem redditi essent. hi ipsi decem primi quos ruina
domus labentis oppresserat. etiam apud dm putarentur extincti.
Propter aedificationem itaq. fidei nostrae. tantos ei filios a do redditos
quantos amiserat. sentiendum est ut omni bonorum suorum substan
tia in duplum sibi a dno reddita. etiam filios in duplum habere se
crederet. Qui ut puta fidelissimus di seruus minime dubitare deberet
eos sibi quos ad dm praemiserat non perisse. Sicubi per totum hunc
librum scm iob figuram habuisse saluatoris perspeximus. donante
gratia eius ut nobis largiri dignatus est exposuimus. & in quibusdam

· elemosinarū satisfactione superbię et irę emundatione plenaria ·et q.

259 locis amicos eius significari hereticos intellegimus. sicut & iam & illū beluę gentilitatis habuisse imaginem disseruimus. Sed quia per xp̄m impiorū atque errantium reconciliatio est. Non est enim aliud nomen sub caelo in quo oportet saluos fieri. ideo extincta nunc gentilitate atque abolita. heretici ad xp̄m a dō patre mittuntur. ut per quem prius saluati fuerant. rursum lapsi per eundem mediatorē dō reconcilientur. In holocaustum uero septem taurorum & arietum. orationum atque perfectę perlaborem atque innocentiam paenitentia demonstratur. Quod ait: dn̄s autem suscepit faciem iob cum oraret pro amicis suis. Illud est quod ait apl̄s. xp̄s ih̄s qui est in dexteram dī. qui & iam interpellat pro nobis. secundum iohannem apl̄m aduocatus noster est & propitiatio apud patrem. hic itaq. facies saluatoris a patre suscipitur dum & ipse exaudit & exauditur. Et addidit dn̄s iob duplicia. Illa igitur additā sunt xp̄o dn̄o & dō nr̄o cū populo israhel. per fidem addita est gentium multitudo. & addetur in regno. Et uenerunt om̄s fr̄s & sorores cunctique qui eum prius nouerant. Quod ait uenerunt hoc est per fidem ei incorporati sunt. ut inter aecclesia in uno spū congregandi essent membra eius. omnes credentes in eū. Fratres autem & sorores dicuntur. omnis illa cognatio iudeorum populi. de quorū familia natus ē xp̄s. Siue fratres & sorores generaliter [illegible] omniū nationū multitudines intellegere possumus. eo quod de massa [illegible] humani generis carnem adsumpsit. per quam sibi ceteros fratres dignatus est facere. De quibus ait ad patrem. Narrabo nomen tuum fratribus meis. in medio aecclesię laudabo te. Item in euangelio ait. Qui enim fecerit uoluntatem dei. hic mihi & frater & soror & mater est. Et cuncti qui eum prius nouerant uenerunt ad eum. Ita de eis sciendum est quia nouerant eum omnes sancti & prophetę. qui eum utique uidebant in spiritu quē & iam incarne uenturum adnuntiabant. sicut ipse dn̄s dicit. Multi prophetę & iusti cupierunt uidere quę uos uidistis. & non uiderunt. & audire quę uos audistis & non audierunt. Quē uidebant autem in spū. praesentiam aduentus eius incarne uidere desiderabant.

Sicut et sci abraham de quo ait dns. Abraham concupiuit uidere diem meum
et uidit et gauisus est. Itaque praedicti sci uenerunt. qui habentes eundem spm
fidei et prophetiae ut uelut iusti ex fide uiuentes. et sacramentum incarnationis
xpi futurum prudentes in spu. in ipsum fidem praesentiae xpi pertandem
uenerunt. id est ex fide in fidem. ut essent sub xpo capite unum et ipsi in corpore
ecclesiae constituti. Ubi iam resurrectionem glorificato xpo. et ex passionis
contumelia in honorem pristinum restituto. nunc in domo eius ecclesiae panem
sacramentorum eius comedunt. omnes per fidem uenientes ad eum. Cum ipso
autem panem ideo comedere dicuntur. quia ipse dixit. Ecce ego uobiscum sum
omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Siue quia ipse eorundem
mysteriorum est consecrator. in quibus et ipsum benedicentem et consecran
tem accipimus quia ipse dixit. Ego sum panis uiuus qui de caelo descendi.
Et uerbum scripturarum panis est xpi. quo in domo saluatoris ecclesia pascuntur.
et exortatione earum reficiuntur. quondam fide inopes. qui in hoc saeculo cum
essent alieni a do. famem sermonis diuini patiebantur. Et cuncti qui
eum prius nouerant uenerunt ad eum. id est qui eum nouerant in terra.
uenire ad eum meruerunt in caelum. Et mouerunt inquit scriptura super eo
caput. Exultantes uidelicet. quod spiritalis et sacri xpi conuiuii effecti par
ticipes. sicut ipse dns ait in psalmo. Vota mea reddam coram uultu timentium eum.
Edent pauperes et saturabuntur. et laudabunt dnm qui requirunt eum.
Et consolati sunt super omni malo quod intulerat dns super eum. Saluatorem
nostrum non mediocriter consolatur. qui passionem eius quam pro redemp
tione mundi suscepit cum gaudio credit. et fideliter oculis fidei contuetur.
Ipse enim tali consolatione repletus est. qui cum uidisset turbam creden
tium exultauit in spu. sicut sco euangelista scribente didicimus. Intulisse
autem filio suo dm patrem. malum passionis et mortis. ita dicimus. secundu
apostolum. Qui proprio filio non pepercit. sed pro nobis omnibus
tradidit eum. Super quod magnam sumimus consolationem
quod dabit nobis bona sua. qui mala nostra suscepit. Et dederunt ei

unus quisque ouem unam. & inaurem auream unam. Unus quisque per
fidem ad xpm uenientium offert ei innocentiam suam. inaurisque obe
dientiam. Quia & apostolus ex peccatoribus scos effectos. ita umer doc&
dicens. Obsecro uos fratres ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuam scam,
dō placentem. Sic itaque uenientes ad xpm efficiuntur oues dominice
oues scē. oues ille rationales. ascendentes de lauacro geminos foetus haben
tes. cum per oboedientiam mandatorum dī renatae in xpō innocentes
5 & simplices operarii fuerint & fideles. Dns autem benedixit nouissimis
iob magis quam principium eius. Et fuerunt ei quattuordecim milia ouiū
& sex milia camelorum. & cetera. Principia xpi dī & dni nostri legis
mosi exordia esse significantur. Nouissima uero eius euangelium
esse monstratur. Unde & ecclesiastes ait. Meliora sunt nouissima sermo
nis quam initiū eius. Proinde meliora sunt misteria euangelii re
uelata in xpō. legis significationibus & figuris. Meliora sacrificia
cordium contritorum. quam holocaustomata peccudum. Meliora
manifestatio ueritatis in euangelio. quam allegoriarum umbre in ueteri
testamento. Sic itaque benedixit dns nouissimis iob. magis quam prin
cipio eius. ut in utroque populo iudeorum & gentium gratia habun
darit. Quos populos secundum morum qualitates. quasi sub diuersorū
animalium nominibus haec scripta uoluit appellare. Quam uero
significationem eadem animalium ipsa uocabula contineant. in prin
cipio operis istius dixisse me memini. Duplicatum uero horum
animalium numerum. propter utrumque populum puto. siue propt
abundantiorem gratiam euangelii. ut etiam diximus de qua apostolus
ait. sufficientia nostra ex dō est. qui & idoneos nos fecit minis tros
noui testamenti non litterae sed spū. Litterae enim occidit. sps autem
ui uiuificat. Quod septem filios & tres filias referuntur habuisse
gratiarum septenarius numerus indicatur. Et legis prophetiae
& gratiae. ut in principio huius dixi. Quas pater earum moriens fecit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

coheredes fr[illegible] [illegible] quas per spm gratiarum in testamento diuinarum [illegible] [illegible] as utique pmissionum suarũ fecit ee participes. [illegible] [illegible] significanter nomina posita magnũ [illegible] continent [illegible] [illegible] una earum dies diceretur. Alia uero cassia [illegible] cornustibii. Dies ergo lex di est. quae ad cognitionẽ ueritatis humanae ignorantiae noctem inluminat. Cassia sce unctionis est donum. Cornustibii [illegible] [illegible] euangelicis copus ecclesiaeque diuitiis coaptatur quae [illegible] [illegible] [illegible] est. Cornu uero ad insigne regnũ & dignitatẽ ecclesiae [illegible] sicut ait ppheta. Exaltauit cornu xpi sui. Figura ergo scs iob ma[illegible] habuit saluatoris. Et in hoc quod exditissimo egens fuit. pauper factus est [illegible] ut nos locupletaremur. Circa corpus eius omnem potestatẽ suã diabolus exercuit. sed nihil pfecit. sicut ipse dns ait. Venit enĩ princeps mundi & in me nihil inueniet. Quem admodum etiã beatus iob post damnum filiorũ ditatus in filios est. ita & saluator post amissionẽ filiorũ infidelium ditatus est in gentibus. Per multa ergo iob scs. dni nri passionẽ quoq; & patientiã figurauit. Numero filiorũ & filiarũ nominibus quae septiformem gratiã sps sci. legisq; & pphetarum atq; euangelii. in saluatore nrm plenitudinẽ portendebat futurã. in quo requieuit sps sapientiae & intellectus. sps consilii & uirtutis. sps scientiae & pietatis. repleuit eũ sps timoris di. qd intellegendũ ẽ plenus dierum. Tandem releuatus lance explanationis onere. ueluti exposito graui fasce respirans. ad te beatissimae pater nec teri clausula sermonis mei dirigo. petens ut si quid in hoc opere dignum pbabili ueritate perspexeris. & iam circa meam exiguitatẽ largissima di nri dona mireris. quicquid uero uel sensibus humile uel sermonibus aliedi reppereris. obsecro ne aut amico fauore permulceas. aut beniuola excusati one defendas. Quia nolo eminentiã iudicii tui a sua dignitatis sublimi tate deicias. sed potius sic opusculum meum laudabile facias. dum in conditã eius corrigendo retractas. & perfecta emendatione castigas.

Dn̄o suo kmo & sup omnia diligendo dno h venabili abbi

Nam ex spo